Audomari Talæi Academia.

Eiuſdem in Academicum Ciceronis fragmentum explicatio.

Item in Lucullum commentarii, cum indice copioſiſsimo eorum, quæ in his continentur,

AD

CAROLVM LOTHARINGVM Cardinalem Guiſianum.

CVM PRIVILEGIO.

PARISIIS.

Ex typographia Matthæi Dauîdis, via amygdalina, quæ eſt è regione collegii Rhemenſis, ad Veritatis inſigne.

1550.

Audomari Talæi Academia,

AD

CAROLVM LOTHARINGVM

Cardinalem Guiſianum.

ETſi ſatis ſcio, Cardinalis illuſtriſſime, Petrum Ramum fratrem meum Ariſtotelicæ oppreſſionis inuidia per te liberatũ maiores tibi & vberiores gratias agere, communis tamen cum illo beneficii non communem lætitiã exiſtimare non potui, cùm perpetuò vnus vtrique noſtrum, idémque victus & cultus fuerit. Vt autem tantopere tuis iſtis erga nos meritis lætemur, vitæ noſtræ communis inſtitutio efficit: nam commune vtriuſque noſtrum ſtudium, & inſtitutum fuit, vt veterem in erudienda iuuẽtute diſciplinam iampridem obſoletam reuocaremus, vt coniunctis eloquentiæ & ſapientiæ ſtudiis iuuentus diſceret de rebus propoſitis non ſolùm ſubtiliter & acutè ſentire, ſed grauiter & ornatè dicere, & artium ſubtilitatem eatenus probare, quoad vſus popularis, & humanæ prudentiæ ratio poſtularet. Itaque cùm duplex error in ſcholas iampridem inuaſiſſet, non ſolùm quòd philoſophi, qui tum erant, eloquentiam ita fugerant, quaſi rem à philoſophia prorſus abhorrentẽ: ſed etiam quòd totam philoſophiam, & imprimis dialecticam vanis & inutilibus ſcholaſticarum altercationũ argutiis planè ſophiſticam effecerant: Petrus Ramus magno Reipub. ſtudio certamen ſibi quidem, vt ipſe præſagiebat, periculoſum & graue, ſed tamen publicis ſtudiis ſalutare contra hæc vitia ſuſcepit: quos conatus, licet honeſtiſſimos quàm inhoneſta fraus, quámque fœda calumnia conſecuta ſit, cùm tu ipſe indigniſſimè tuleris, tandẽque pro tua ſingulari virtute vindicaueris, quid neceſſe eſt hoc tempore recenſere? præſertim cùm hi qui ſe huic cauſſæ tam acres aduerſarios præbuerunt, ſatis intelli-

gant, quàm malis artibus potentiam suam ostentarint, vel potius ne ostentarint quidem: non enim magna potentia fuit, cùm principis authoritatem improbis criminibus induxissent, Petro Ramo os occludere, manus ligare, sapientiæ studia prohibere, maledictis omnibus, & conuitiis & probris priuatim & publicè insultare: sed multò maior & verior potentia fuisset, multos, pro vno, Ramos ad docendum, scribendum, omnes philosophiæ partes illustrandum præmio & laude excitare: quibus tamen stimulis non fracti aut retardati, sed vehementius ad omnes partes optimi & sanctissimi consilii nostri persequendas incitati sumus. Quid autem frater meus effecerit, magno industriæ suæ & amplo testimonio tibi in dialecticis institutionibus & Aristotelicis animaduersionibus declarauit: ego verò pro mea parte curaui, vt istam quoque rationem adiuuarem: nam vt homines pertinaces, & certis opinionibus in philosophia mancipati, addictique indigna seruitute liberarentur, intelligerentque verum philosophandi genus iudicio & æstimatione rerum liberum esse, non autem opinione & affectione constrictum, libellum quendam Academiæ nomine ex aliquot Ciceronis locis descripsi, & Academicum Ciceronis fragmentum de quatuor Academicis libris reliquum alio separatim libello explicaui. Accipies igitur, Cardinalis illustrissime, geminum laborem & Academiæ, & Academici fragmenti tibi dedicatum, laborem, inquam, testem dediti tibi animi, incensique nō solùm tua singulari in fratrem meum Petrum Ramum beneuolentia, sed etiam obseruantia tuis maximis & nobilissimis virtutibus debita.

In explicatione igitur quæstionis Academicæ primùm rem ipsam definiam, deinde partes constituam, postremò quid inter Academicos & reliquos Philosophos intersit, ostendam.

Academia. Academia, vt ait Suidas, gymnasiū erat Athenis suburbanum & nemorosum, vbi Plato morabatur, & docebat, ab Ecademo quodam heroe nominatum. primùm autem per, E, Ecademia dicebatur. Aristophanes in nubibus,

Sed in Ecademiam descendens sub oleis curres
Arundine coronatus alba, cum modesto æquali tuo
Milacem redolens, & apragmosynen, & populū alba dimittentem folia:
Gaudēs veris tempore cū platanus vlmus susurrat. Tria erant Athenis gymnasia, Academia, Lyceū, Cynosarges. Academia ab Academo

qui eam condidit: & neutro genere Academium: dicitur etiam Academia amicorum cœtus, & consuetudo.

Hesichius.

Academia, balneum aut ciuitas: dicitur etiam gymnasium Athenis ab Academo authore, & locus Ceramicus eodem nomine. hinc Platonis æmuli, sectatoresque Academici nominati. Cicero, Qui autem (ait) Platonis instituto in Academia quod est alterum gymnasium, cœtus erant & sermones habere soliti, ex loci vocabulo nomen habuerunt. Atque hæc descriptio Academiæ notatióque sit: Academicorum species quæ sint, deinceps videamus. *Acad. 1.*

Eorum igitur philosophorum qui Platonis instituto in Academia permanserunt, alii veteres dicuntur, alii noui. *Academiarum duo genera.*

Veteres à Platone numerantur vsque ad Archesilam, Speusippus, Xenocrates, Polemo, Crates, Crantor, qui in Academia Platonis decreta quædam sua tradebant, omissa penè vetere differendi, philosophandique modestia: sic enim de Academicis & Peripateticis Cicero confirmat. Sed vtrique Platonis vbertate completi certam quandam formulam disciplinæ composuerunt, & eam quidem plenam ac refertam: illam autem Socraticam dubitationem de omnibus rebus, & nulla adhibita affirmatione cõsuetudinem disserendi reliquerunt: ita facta est disserendi (quod minimè Socrates probabat) ars quædam philosophiæ, & rerum ordo, & descriptio disciplinæ. In illis igitur Academicis veteribus Academica disserendi consuetudo videtur eneruata, fractáque iam fuisse, qui non cum Socrate, & Platone philosophiam in ratione & veritate constitutam, sed multò magis in sua opinione atque authoritate quasi præclarè fundatam reliquerunt, & tanquam in ciuitate leges & decreta sanxerunt, quibus necessariò credẽdum, parendúmq; esset. *Veteres academici.* *Acad. 1.*

Noui autem Academici à Crantore vsque ad Ciceronem nominantur hoc ordine, Archesilas, Lacydes, Euander, Egesinus, Carneades, Clitomachus, Philo, Cicero: sic enim Lucullus apud Ciceronem de Archesila, Cuius primo (ait) non admodum probata ratio (quanquam floruit tum acumine ingenii, tum admirabili quodam lepore dicendi) proximè à Lacyde solo retenta est, pòst autem confecta à Carneade, qui est quartus ab Archesila: audiuit enim Egesinum qui Euandrum audierat Lacydis discipulum, cùm Archesilæ Lacydes fuisset: sed ipse Carneades diu tenuit: nam nonaginta vixit annos: & qui illum audierant, admodum floruerunt: è *Noui academici.*

" quibus industriæ plurimùm in Clitomacho fuit: declarat multitudo
" librorum ingenii non minus in hoc, quàm in Carneade eloquentiæ, in Melonthio Rhodio suauitatis. Bene autem nosse Carneadem
" Stratoniceus Metrodorus putabatur: iam Clitomacho Philo noster
" operam multos annos dedit: Philone autem viuo patrociniũ Aca-
" demiæ non defuit. Horum nouorum Academicorum institutum erat de rebus obscuris vtrinque disputare, philosophorũ placita, non deorum oracula putare, nullam scholam perpetuò sequi, & tamen in omnibus scholis, quod verum aut verisimile videretur, liberè sequi: Defendat quidem, ait Cicero, quod quisque sentiat: sunt enim libera hominum iudicia: nos institutum tenebimus, nullisque vllius
" disciplinæ legibus astricti, quibus in philosophia necessariò parea-
" mus: quid sit in quaque re maximè probabile, semper requiremus. Idem, Cum Academicis incerta luctatio est, qui nihil affirmant, & quasi desperata cognitione certi, id sequi volunt, quodcunque verisimile videatur. Idem, Geram, ait, tibi morem, & ea quæ vis, vt potero, explicabo: nec tamen quasi Pythius Apollo certa vt sint, & fixa, quæ dixero, sed vt homũculus vnus è multis probabilia coniectura sequens: vltrà enim quò progrediar, quàm vt verisimilia videam, non habeo: certa dicent hi qui & percipi posse dicunt, & se sapientes profitentur.

Lib. 2. de finibus. *Lib. 2. de finibus.* *Lib. 2. Tusc.*

Noui Academici veteres.

Hæc est Academiæ nouæ adumbrata quædam descriptio, quæ tamen non noua, sed vetus videtur potiùs appellanda, cùm isto modo Democritus, Anaxagoras, Empedocles, Socrates, Plato disputarint, & eorum consuetudinem qui noui dicuntur, postea reuocarint. Cicero, Cum Zenone, ait, Arcesilas sibi omne certamen insti-
" tuit, non pertinacia, aut studio vincendi, sed earum rerum obscuri-
" tate, quæ ad confessionem ignorationis adduxerunt Socratem, &
" veluti amantes Socratem, Democritum, Anaxagoram, Empedo-
" clem, omnes penè veteres, qui nihil cognosci, nihil percipi, nihil
" sciri posse dixerunt, angustos sensus, imbecillos animos, breuia
" curricula vitæ, &, vt Democritus, in profundo veritatem esse de-
" mersam, opinionibus & institutis omnia teneri, nihil teneri, nihil
" veritati relinqui, deinceps omnia tenebris circũfusa esse dixerunt:
" itaque Arcesilas negabat esse quicquam, quod sciri posset, ne illud
" quidem ipsum, quod Socrates sibi reliquisset: sic omnia latere cen-
" sebat in occulto, neque esse quicquam, quod cerni, aut intel-
" ligi posset, quibus de causis nihil oportere neque profiteri, neque

Lib. 1. Acad.

» affirmare quenquã, neque assertione approbare, cohiberéq; semper,
» & ab omni lapsu continere temeritatẽ, quæ tum insignis esset, cùm
» aut falsa, aut incognita res approbaretur: neque hoc quicquam es-
» set turpius, quàm cognitioni & perceptioni assertionem appro-
» bationémque præcurrere: huc, rationi quod erat consentaneum,
» faciebat, vt contra omnium sententias dies iam plerosque dedu-
» ceret, vt cùm in eadem re paria contrariis in partibus momenta
» rationum inuenirentur, facilius ab vtraque parte assertio sustine-
» retur. Hanc Academiam nouam appellant, quæ mihi videtur ve-
» tus: siquidem Platonem ex illa vetere Academia numeramus, in
» cuius libris nihil affirmatur, & in vtranque partem multa disserun-
» tur, de omnibus quæritur, nihil certi dicitur: sed tamen illa, quam
» exposui, vetus, hæc noua nominetur, quæ vsque ad Carneadem
» perducta, qui quartus ab Arcesila fuit, in eadem Arcesilæ ratio-
» ne permansit. Idem, Hæc in philosophia ratio contra omnia disse- *Lib.1.de nat.*
» rendi, nullámque rem apertè iudicandi profecta à Socrate, repe- *deorum.*
» tita ab Arcesila, confirmata à Carneade ad nostram vsque viguit
» ætatem. Hæc igitur vnica fuit antiquorum & primorum philoso-
phorum sapientia, hoc vnum arbitrari se scire, quod nihil scirent: *Veteres cur*
nam cùm sapientia sit rerum diuinarum & humanarum, causarúm- *se nihil scire*
que, quibus hæ continentur, cognitio, quænam tum sapientia *dicebant.*
potuit esse nondum inuestigatis rerum caussis, nondum inuentis &
descriptis artium disciplinis? neque tamen illos latuit solem esse lu-
minosum, aut ignem calidum, aut aurum fuluum, sed caussas earum
rerum sicut reliquarũ, quæ in philosophia disputabantur, homini-
bus ignotas esse dicebant, quarum inspectione, perfectáque cogni-
tione sapientia constaret: in quam confessionem ignorantiæ So- *Socrates con-*
crates adductus impudentissimos sui temporis Sophistas exagitare *tra Sophi-*
solitus est, qui arrogantissimis verbis sapientiam, cuius erant peni- *stas.*
tus ignari, priuatim publicéque polliceri auderent, neque tamen re-
rum obscuritas vehemens eius in philosophia studium retardauit.
» Cicero, Neque tamen Socrates, atque veteres illi ab inuentione ea- *In Lucullo.*
» rum rerum quæ latebant, deterriti sunt; aut alios deterruerunt.
» Idem, Etsi enim cognitio multis est obstructa difficultatibus, ea qui- *In Lucullo.*
» dem est & in ipsis rebus obscuritas, & in iudiciis nostris infirmitas,
» vt non sine causa antiquissimi & doctissimi se quod cuperent inue-
» nire diffisi sint, tamẽ nec illi defecerunt, neque nos studium exqui-
» rendi defatigati relinquemus. Postea cùm essent in Græcia multæ

ac variæ altercantium inter se philosophorum scholæ, turbulentæque opinionum seditiones, quemadmodum antea modestissimus Socrates cum arrogantissimis sophistis, sic Socraticus Archesilas cum Peripateticis, Stoicis, Epicureis, quorum contentiones inanissimas sapientiæ & veritatis, fraudis verò & stultitiæ plenissimas videbat, sibi omne certamen instituit, pristinúmque philosophandi morem, qui longè sanctissimus & optimus erat, & ad eruendam rerum obscurarum veritatem accommodatissimus, restituit, vt ex Cicerone constat. Sed tamen & illum (ait) quem nominaui, & cæteros sophistas, vt ex Platone intelligi potest, lusos videmus à Socrate: is enim percontando, atque interrogando elicere solebat eorum opiniones, quibuscum disserebat, vt ad ea quæ ipsi respondissent, siquid videretur, diceret. qui mos cùm à posterioribus non esset retentus, Archesilas eum reuocauit, instituítque, vt hi qui audire vellent, non de se quærerent, sed ipsi dicerent, quid sentirent: quod cùm illi dixissent, ille contra: sed qui audiebant, quoad poterant, defendebant suam sententiam: apud cæteros autem philosophos qui quæsiuit aliqud, tacet. Archesilas autem à reliquis philosophis, qui se scire multa profitebantur, valde dissentiens, duas res imprimis à vera philosophia remouendas esse censebat, κατάληψιν, id est comprehensionē, & συγκατάθεσιν, id est assensionē & approbationem: quanuis enim multa vera essent, quæ sensibus aut animo continerentur, ea tamen à philosophis comprehendi negabat, id est certa, & penitus exploratis causis perspecta, & nunquam fallente veritate cognosci. Itaque in motionibus sensuum, & animorum opinionem tantum relinquebat, scientiā tollebat, nec eam tam multis seculis vlla omnino in re à quoquam homine aut inuentam, aut perceptam esse arbitrabatur: cúmque philosophia tres in partes esset diuisa, physicam, moralem, dialecticā: ostendebat primùm rationes de natura, & rebus occultis ex coniectura tantùm, & ea quidem leuissima pendêre, quæ Thaletis, Anaximandri, Anaximenis, Anaxagoræ, Parmenidis, Democriti, Empedoclis, Heracliti, Melissi, Platonis, Aristotelis, aliorúmque physicorū disputationibus huc & illuc distrahuntur: deinde bonorum & malorū notionem esse confusam & perturbatam, quæ tam variè ab Academicis, Epicureis, Stoicis, Magaricis, Eretriacis, Heriliis disceptatur, vt satis constet illud quod incertum est, nec euidēti veritate patefactum, à philosophis temerè & impudenter affirmari. Postremò, ne in dia-

Socraticus Archesilas cōtra Philosophorum sectas.

Lib. 2. de fin.

Archesilæ institutum in philosophia.

lecticis quidem vllum vestigium veræ,& constantis scientiæ reperiebat, cùm de iudicio ipso veritatis inter Protagoram, Platonem, Epicurum, reliquos dialecticos, magna esset orta contentio. Cùm igitur in omni parte philosophiæ omnia opinionibus & institutis tenerentur, nec in scholis philosophorum quicquam certa scientia & veritate teneretur, hinc Archesilea illa ἐποχὴ, id est assensionis retentio,nata est,in qua sapienter permansit Archesilas,qui nihil in tam multis, & variis philosophorum decretis certum, ratum, firmum,comprehensum vidit,quod sine vlla dubitatione posset affirmare. Quamobrem quantum certamen veris & modestis philosophis contra fallaces, & impudentes sophistas perpetuò fuerit, hinc apparet: Democritus, Anaxagoras, Empedocles, modestiam illam philosophandi, & nihil temerè decernendi prudentiam tenuerunt:Gorgias,Protagoras,cæteráque sophistarũ turba illius sapientiæ vanum nomen,quàm veram laudem maluerunt: & quãtum vanitas efficere potuit,labefactarũt.His se Socrates summo studio opposuit, ab eorúmque impudentia veterem philosophandi morem vindicauit: cuius omnis philosophia veritatis inquisitio fuit, non affirmatio: talésque sunt eius omnes interrogationes apud Platonẽ & Xenophontem partim ad refellendum arrogãtiam sophistarum, partim ad discendum quod ipse nesciebat,compositæ.Socratis consuetudinem Plato non solùm tenuit & probauit, sed mirificè auxit atque amplificauit: post quem rursum in scholasticis altercationib⁹ periclitari cœpit, cùm sibi quisque sua scita & edicta promulgaret, quæ sequerentur hi,qui se in eam scholæ seruitutem nulla legitimæ causæ,aut rationis persuasione adhibita dedissent:hinc Peripatetici à Stoicis, & Stoici ab Epicureis,& Epicurei ab vtrisque de Deo,de natura, de summo hominis bono, de studiis artium, id est de omni sapientiæ regno dissensiones extiterunt:in quibus sua quisque vt verissima, certissimáque defendit: cùm tamen in tam varia contradictione satis constet plus vno, aut potius nihil omnino verum esse. Contra hos igitur homines Archesilas,cæterique viriliter & fortiter Socratis exemplo, & virtute sese armarunt, vt nos ab eorum latrunculorum seruitute liberarent, & in naturæ, quam veteres illi summopere probauerant,libertatem præstantiámque restituerent: est enim veræ philosophiæ proprium, homines ab opinione ad veritatem, à sensibus ad mentem, à singulis rebus ad vniuersitatem,à caducis & mortalibus ad constantiam & æternitatem conuertere:

Credulitas in philosophia. contrà verò Sophistæ illi ad sensus & opiniones nos tanquam pecudes alligant. At discipulum, inquies, credulum esse oportet: liberalem, modestum, beneuolum, attẽtum, diligentem, docilem, intelligentẽ esse oportet: credulum in philosophia non oportet: tu enim mihi præceptor ignarus, imperitus, rudis, infans, flagitiosus etiam, & sceleratus sis, an tibi in tuis erroribus & flagitiis credulum discipulum putas esse oportere? tu discipulo tuo opiniones mendaces plerunque & falsas pro catholicis & indubitatis proponas, & vetes ne causam aut rationem vllam eorum requirat, sed tuam authoritatem pro omni veritate habeat? sic enim discipulum tãquam seruum moroso domino addictum, iudicio arbitrióque carentem suo institutis, & stultissimam discipuli personam in philosophiam inducis: nec verò artes & disciplinæ ob id traduntur puero, vt ab eo credantur, sed vt causis omnibus diligentissime & accuratissime perspectis, ingenium eius & iudicium confirmetur. Atque vt animaduertatur diligentius, & attendatur quod dicturus sum (magnum enim & graue est, & minime fortasse in hac disputatione speratum) dico & confirmo, quod non facerem in re leui, criménque temeritatis pertimescerem. dico, inquam, & confirmo, credulitatem istam in philosophia principium & fontem infiniti erroris extitisse. *Epicurei creduli.* Epicurus hoc sibi fundamentum ad stultissimam fœdissimámque sententiam de deorum noncurantia, de animæ interitu, de voluptate confirmandã assumpsit, vt sibi nullam rationem reddendi à discipulis crederetur: atque omnino ne qua iudicandi potestas esset, non modò Academicam, verumetiam dialecticam omnem differendi rationem de medio sustulit: *Lib. 1. de finibus.* Epicurus, ait Cicero, totam dialecticam contemnit & irridet: & eodem libro, iam in altera philosophiæ parte, quæ est quærẽdi ac differendi, quæ λογικὴ dicitur, iste vester planè, vt mihi quidem videtur, inermis & nudus est: tollit definitiones, nihil de diuidendo ac partiendo docet: non quomodo efficiatur, concludatúrque ratio, tradit: non qua via captiosa soluantur, ambigua distinguantur, ostendit: iudicia rerum in sensibus ponit, quibus si semel aliquid falsi pro vero probatum sit, sublatum esse omne iudicium veri & falsi putat. *Aristotelicorum credulitas.* Hoc sibi erroris principium Aristoteles commune cum Epicuro posuit: qui cùm Platonis præceptoris sui verissima & sanctissima dicentis sententiis non credidisset, credulitatem tamen istam à suis discipulis tribui sibi postulauit: & iniquum esse iudicauit, vt cõtra sua principia, cùm

tamen omnium antiquorum philosophorum principia calumniatus esset, disputaretur: videlicet vt non modò nulla ratione, sed contra omnem rationem & veritatem discipuli eius crederent, quæ ab eo falsò & impiè tradita sunt. Plato docuerat mundum à Deo conditum, quæ præcipua est Dei optimi maximi gloria: at creduli Aristotelei id falsum putant: Aristotelis enim principium contrarium est. Plato prouidentia Dei omnipotentis mundum regi & gubernari dixit: at creduli Aristotelei derident, quoniam Aristotelis de fato, vt Cicero testis est, sententia repugnat. Plato putauit animã immortalem esse, idque multis rationibus & argumentis confirmauit: at idiotam Platonem creduli Aristotelei existimant, quoniam (quod etiam eius subtiles interpretes confirmãt) Aristoteli immortalitas animæ displicuit. Plato hominis fœlicitatem à Deo accipi, & ad Deum referri docuit: at creduli Aristotelei, quoniam Aristoteles Platonis illam sententiam captiosè & impiè calũniatus est, & principium & finẽ fœlicitatis humanæ Deo detrahent, hominique non minus arroganter, quàm insipienter attribuent. Nihil necesse est infinitos humanarum opinionum errores commemorare, quæ non alio quàm hui⁹ stultæ credulitatis principio innitũtur. Quid ergo? nullàne in re fides sine certa ratione, argumentóq; perspicuo laudãda erit? Imò verò diuinis in rebus plus certa firmáque fides põderis habebit, quàm omnes omnium philosophorum disputationes: hæc autem de humana philosophia contentio nostra est, in qua prius est cognoscẽdum, vt credas: in diuinis autem, quæ humana intelligentia superiora sunt, fidendũ credendúmque est, vt postea cognoscas. Sed satis multa de duobus Academicorũ generibus: de eorum etiã institutis nimis fortasse multa. Venio ad gen⁹ orationis, quo in suis disputationibus vsi sunt. Vtriusque igitur Academiæ duas fuisse communes disputationis vias & rationes, libri Platonis & Ciceronis testantur: vnam, qua res dubiæ & controuersæ vtrinque disceptarentur: alteram, qua probabiles disputationes præceptis & institutionibus perpetuis explicarentur: priorem dialogi Platonis de moribus, & Ciceronis de finibus: posteriorẽ Timæus ille Platonis, & tres Ciceronis libri de Officiis declarãt, & Quintilianus: Sũt alii, *Ca.16.lib.2.* inquit, Socratis sermones ad coarguẽdos, qui cõtra disputãt, compositi, quos ἐλεγκτικοὺς vocãt, alii ad præcipiẽdũ, qui δογματικοὶ appellãtur. Ac si quis imaginẽ aliquã humanę prudẽtię factis hominum expressam contẽpletur, illã priorẽ cõtradictionis cõsuetudinẽ

animaduertet in priuatis & publicis negotiis versari. Nam si cui difficilis & grauis proponitur deliberatio, non prius statuit de reipsa, quàm contraria inter se personarum, negotiorũ, locorum, temporum momenta contulerit: nec sapientes iudices prius sententiam de reo ferunt, quàm causam ab oratoribus vtriusque partis concertatam, disputatámque audierint, vt ex pugnantium argumentorum comparatione verum, aut ex omnibus maximè verisimile quantum licet humana prudentia, possint elicere. Quare nulla causa est, cur mirentur homines Ciceronẽ in examine veritatis pro Epicureis, & aduersus Epicureos: pro Stoicis, & contra Stoicos: pro Peripateticis, & contra Peripateticos contrarias orationes instituisse. Etenim cùm discrepantium illorum philosophorum sententiæ satis argumento essent, omnes stultitia & temeritate lapsos fuisse, quòd res non satis exploratas affirmare auderent, sapienter ille à rebus controuersis assensionẽ, iudiciúmque cohibuit: Quid enim (vt ait) temeritate turpius? aut quid tam temerarium, támque indignum grauitate sapientis, atque cõstantia, quàm aut falsum sentire, aut quod non satis exploratè perceptum sit, aut cognitum, sine vlla dubitatione defendere? Hoc antiquissimum, & penè cum philosophia natum Academiæ institutum, cum per vniuersum terrarũ orbem diuulgatum, receptúmque, tum Lutetiæ in scholis Theologorũ, Medicorum, Iureconsultorum, Philosophorum à multis annis probatum, celebratúmque est, quod maximum momentum habet, vt veritas, aut saltem probabilitas aliqua his contrariis disputationibus in omni re proposita cognosci possit. Cicero, Neque nostræ disputationes quicquam aliud agunt, nisi vt in vtranque partem dicendo & audiendo eliciant, & tanquam exprimant aliquid, quod aut sit verum, aut ad id quàm proxime accedat. Idem, Contra autem omnia disputatur à nostris, quod hoc ipsum probabile elucere non possit, nisi ex vtraque parte causarũ facta esset cõtentio. Quod etiam in studiorum suorum mentione Horatius nobis obiter indicauit,

Lib. de nat. deorum. *In Lucullo.* *Lib. 2. offic.*

Lib. 2. Epist. *Adiecere bonæ paulò plus artis Athenæ.*
Scilicet vt possem curuo dignoscere rectum:
Atque inter syluas Academi quærere verum.

Ideóque, quod veræ solidæque laudis argumentum est, gymnasia tot locis, tot regionibus instituta, non Lycæa Peripateticorum, non porticus Stoicorum, non horti Epicureorum, sed nomine ipso consentiente cum Academica veritate Academiæ nominantur.

Primus itaque differendi modus in contrarias partes hic fuit. Secundus autem ab Academicis in philosophando adhibitus est, quo praeceptis ea includerent, quibus erant propter aliquam probabilitatem assensi: neque tamē suam sententiam tāquam ab aliquo Deo, sed tanquā ab homine profectam videri vellent, retinerentque perpetuò libertatem illam mentibus nostris insitam de omnibus rebus ad suum, non alienum arbitrium iudicandi, nec tanquam de coloribus per alienos oculos, sed per proprios, & suos aestimandi. Itaque Cicero cùm rem aliquā in philosophia perpetua oratione docet, liberè dicit quae sentit, & parem iudicandi potestatem caeteris relinquit, sumit ab vnoquoque quod verum aut verisimile putat. *Secundus Academicae disputationis modus.*

„ Sequemur igitur, ait, hoc quidem tempore, & in hac quaestione Stoicos, non vt interpretes: sed, vt solemus, è fontibus eorum iudicio, arbitrióque nostro quantum, quóque modo videbitur, hauriemus. *Lib. 1. offic.*

„ Et alio loco: Occurritur autem nobis, & quidem à doctis & eruditis, quaerentibus satisne constanter facere videamur, qui cùm nihil percipi posse dicamus, tamen & de aliis rebus differere soleamus, & hoc ipso tempore praecepta officii persequamur. Quibus vellem cognita esset satis nostra sententia: non enim sumus ii, quorum vagetur animus errore, nec habeat vnquā quid sequatur. Quae enim esset ista mens, vel quae vita potius, non modò disputandi, sed etiam viuendi ratione sublata? nos autem, vt caeteri, alia certa, alia incerta esse dicunt, sic ab iis dissentientes alia probabilia, alia contrà non probabilia esse dicimus. Quid est ergo, quod me impediat ea quae mihi probabilia videntur, sequi: quae contrà, improbare, atque affirmandi arrogantiam vitantem fugere temeritatem, quae à sapientia dissidet plurimum? *Lib. 2. offic.*

„ Idem, Dictum est omnino de hac re alio loco diligentius, sed quia nimis indociles quidam, tardique sunt, admonendi videntur saepius: non enim sumus ii, quibus nihil verum esse videatur, sed hi qui omnibus veris falsa quaedam adiuncta esse dicamus, tanta similitudine, vt in iis nulla insit iudicandi & assentiendi nota. Ex quo existit & illud, certa esse probabilia multa, quae quanquam non perciperentur, tamen quia visum quendam habent insignem & illustrem, his sapientis vita regeretur. *Lib. 1. de nat. deorum.*

Atque haec de Academicis differēdi generibus. Nūc itaque Academicorū differentiam à reliquis philosophis intelligere planè possumus: Academici enim tantū distāt à reliquis philosophis, quātum liberi à seruis, sapiētes à temerariis, constantes à pertinacibus. *Differentia Academicorum à reliquis philosophis.*

In Lucullo. Cicero, Neque inter nos & eos qui se scire arbitrantur, quicquam
» interest, nisi quòd illi nō dubitant, quin ea vera sint, quæ defendūt:
» nos probabilia multa habemus, quæ sequi facile, affirmare vix pos-
» sumus. hoc etiam liberiores & solutiores sumus, quòd integra est
» nobis iudicandi potestas, neque vt omnia, quæ præscripta, & quasi
» imperata sint, defendamus, necessitate vlla cogimur. Nam cæteri
» primùm antè tenentur astricti, quàm quid esset optimum, iudicare
» potuerint: deinde infirmissimo tempore ætatis aut obsequuti ami-
» co cuidam, aut vna alicuius, quem primùm audierint, oratione, ca-
» pti de rebus incognitis iudicant, & ad quamcunque sunt discipli-
» nam quasi tempestate delati, ad eam tanquam ad saxum adhærescūt:
» Nam quod dicunt omnino se credere ei, quē iudicent fuisse sapien-
» tem, probarem, si idipsum rudes & indocti iudicare potuissent: sta-
» tuere enim quis sit sapiens, vel maximè videtur esse sapiētis: Sed vt
» potuerunt, omnibus rebus auditis, cognitis etiam reliquorum sen-
» tentiis iudicauerunt, aut re semel audita ad vnius se authoritatē cō-
» tulerūt. Itaque si fortè in delicatos Epicureorum greges de deorum otio inter pocula philosophantes incideris, audies Epicurum vnicū authorē esse deúmque, & beatæ & fortunatæ vitæ: Platonē autem & Aristotelē, reliquósque philosophos præ hoc vno stultos & deliros: si in Peripateticorum deambulationem veneris, magnas hominum admirationes audies, Magnus ille vir Aristoteles, & quem natura nihil celauit: si Stoicos de Zenone interrogaueris, nihil hoc vno in vita constantius, nihil in philosophia admirabilius aut diuinius fuisse respondebunt: denique quam quisque sibi philosophiæ sectam delegit, quanuis ea sit plerunque impia, aut à veritate aliena: tamen ita mente & animo ad hanc adhærescit, vt eum nec ratio ab errore, nec libertatis amor à seruitutis turpitudine, nec constantia veritatis ab obstinatione, pertinaciáque reuocare possit. Quæ cùm ita sint, cúmque Academia sit magistra pudoris, vindex libertatis, indagatrix sapientiæ, robur ac firmamentum humani iudicii, occurretur tamen nomen nobis, Cur tam multi Epicurei, Peripatetici, Stoici: Academici autē tam pauci fuerint? Duas intelligo fuisse huius erroris causas, imbecillitatem & amorem: permulti enim desperatione debilitati id experiri noluerūt, quod se cōsequi posse diffiderent, aut pro suo quisque ingenio affectum animi ad amorem disciplinarum trāstulit. Cur enim tam multi Epicurei? quia voluptates blandissimæ dominæ sunt, quæ facilè suis illecebris nō tan-

Cur tā pauci Academici, cùm cæterarū sectarū tam multi æmuli sint.

tùm homines aliquot, ſed vrbes & nationes maximas alliciunt. Cur tam multi Peripatetici? quia facillimũ eſt, vel imperitiſſimis in ſchola totos dies muliebriter altercari, & popularem illam ſententiam de fine bonorum, quòd opes, quòd honores, quòd bona valetudo, quòd pulchra coniux, quòd perpetua ſine vlla offenſione proſperitas beatum faciant, amplexari. Cur tam multi Stoici? quia multi agreſtes & inhumani, quibus nulla miſericordia, nulla humanitate flecti, aut moueri, rigidè atque auſterè loqui, pulchrum gratúmque eſt. Quibus omnibus Epicureis, Peripateticis, Stoicis cum ſententia ſemel aliqua in animo inſedit, nefas putant eam deponere: vt
» Cicero ſcribit, Sed neſcio quomodo plerique errare malunt, eám- *In Lucullo.*
» que ſententiam, quam ſemel adamarunt, pugnaciſſimè defendere,
» quàm quid conſtantiſſimè dicatur, exquirere. Cur tam pauci igitur Academici? quia pauci firmo conſtantíque iudicio ſunt, & plerique diſcendi, cognoſcendíque laborem fugiunt. Itaque Cicero Acade-
» micorum paucitatẽ, ſolitudinémque Academiæ ſic excuſat, Quam, *Lib.1.de nat.*
» ait, nunc propemodum orbam eſſe in ipſa Græcia intelligo, quod *deorum.*
» non Academiæ vitio, ſed tarditate hominum arbitror contigiſſe:
» nam ſi ſingulas diſciplinas percipere magnum eſt, quanto maius
» omnes? quod facere his eſt neceſſe, quibus propoſitum eſt veri repe-
» riendi cauſa, & contra omnes philoſophos & pro omnibus dicere. Plerunque autem cæcus ille amor ex aliqua authoritatis opinione efficitur, quòd vehementer eſt in hac libera philoſophandi veritate
» reprehendendũ. Cicero, Qui autem requirũt quid quaque de re ipſi *Lib.1.de nat.*
» ſentiamus, curioſius id faciũt, quàm neceſſe eſt: nõ enim tam autho- *deorum.*
» res in diſputando, quàm rationis momenta quærenda ſunt: Quin-
» etiam obeſt his plerunque, qui diſcere volunt, authoritas eorum qui
» ſe docere profitentur: deſinunt enim ſuum iudicium adhibere: id
» habent ratum, quod ab eo quem probant, iudicatum vident: nec
» verò probare ſoleo, quod de Pythagoreis accepimus, qnos ferunt ſi
» quid affirmarent in diſputando, cùm ex his quæreretur quare ita eſ-
» ſet, reſpondere ſolitos, αὐτὸς ἔφα ipſe dixit, ipſe autem erat Pytha-
» goras: tantùm opinio præiudicata poterat, vt etiam ſine ratione va-
» leret authoritas. Eiuſdem erroris vanitas in quibuſdam Ariſtoteleis eſt, qui tantùm tribuunt ſuo magiſtro, vt eum Deum quendam exiſtiment, & Ariſtoteli repugnare idem propemodum eſſe credant, quod naturæ, veritati, deo repugnare. Itaque cùm frater meus Petrus Ramus in Ariſtoteleorũ ſententiam vſitatiſſimo illo, & omni-

bus temporibus approbatiſſimo more dixiſſet, duo homines tã vehementer irati, commotiq́ue ſunt, vt qui Ariſtotelem reprehenderet, exiſtimarent eum omnes artes conturbare, iura humana & diuina peruertere, omnem humani iudicii libertatem eripere: denique è mundo quaſi mundi ſolem tollere: atque Ariſtotelico ſpiritu afflati exclamarent tantum ſcelus igne expiandum eſſe, & ne teſtimonio tantæ ſtultitiæ careremus, (vix enim credibile id eſſet, niſi ſcripto teſtatum, proditúmque teneretur) libellis contra Ariſtotelicas animaduerſiones deſcriptis, & per orbem terrarum miſſis id prædicandum & diuulgandum cẽſuerunt: quos homines, quoniam à ſeipſis ſatis vexati ſunt, & à fratre meo perpetuò contempti, tandemq́ue Ariſtoteleo iudicio reſciſſo ſatis refutati, nõ puto mihi ſeuerius notandos eſſe. Sed quid Ariſtoteleos duos hîc commemoro, cùm tota iſtorum hominum natio eadẽ ſit? Enimuero quid ſingularem, & poſt homines natos inauditam hiſtoriam referam? ſumma ſemper libertas fuit grammaticis, rhetoribus, mathematicis, philoſophis, contra grãmaticos, rhetoras, mathematicos, philoſophos dicendi & ſcribendi: eáque libertas, quia ad omnium artium perfectionem pertinere magnopere videbatur, maximè probata eſt, & omniũ philoſophorum, Ariſtotelis præſertim, præceptis vnicè commendata. At quoniam Petrus Ramus Ariſtotelicis animaduerſionibus Ariſtoteleos dormientes vellicare auſus erat, Deus bone, meminiſſe horret, quæ contigerint: res atrociores prætermittam: ex Ariſtoteleis neminem nominabo: ſummam rerum ſimpliciter attingam. Vix Ariſtotelicæ animaduerſiones lectæ erant, cùm Petrus Ramus repentè non ad humanam aliquam, & literis vſitatam diſputationem ab Academia vocatur, ſed ad Prætorii Tribunalis capitalem contentionem per certos homines falſo Academiç nomine rapitur, nouiq́ue & ante hunc diem inauditi criminis accuſatur, quòd Ariſtoteli repugnando Theologiam & artes eneruaret: hac enim oratione Ariſtotelea actio inſtituta eſt. hinc Ariſtoteleorum clamoribus agitatus ad ſummum Pariſienſis curiæ conſilium traducitur: deinde cùm legitimo iudicii more res agi, atque apertius iniquiſſimæ fraudis inuidia percipi videretur, nouis artibus à Senatu Pariſienſi ad Regiam cognitionẽ diſiicitur, qua conſtitutis quinque iudicibus, binis ex vtraque parte, quinto regia denominatione deſignato, cauſam de ſingulis animaduerſionum capitibus dicere iubetur. hîc tametſi de quinque iudicibus tres infenſiſſimos Ramus ha-

Ariſtotelicũ iudicium de Ramo.

bebat, tamen vt mandato regio obtemperaret, ad diem cõstitutum adfuit: ſcriba vnus aderat, qui rationes Rami, & iudicum ſententias exciperet: defenſionis ſuæ teſtem Ramus impetrare neminem potuit. Biduo magna contentione de dialecticæ artis definitione & partitione, quæ in logici Organi libris nullæ eſſent, concertatum eſt: tres Ariſtotelei iudices primo die contra omnes bene deſcriptæ artis leges iudicarunt ad dialecticæ artis perfectionem definitione nihil opus eſſe. Iohannes Quintinus Heduus, Iohannes Bomontius Pariſienſis, qui duo iudices erant à Ramo delecti, pro ſingulari ſua eruditione & doctrina cenſuerunt omnẽ diſputationem, quæ via & ratione procederet, à definitione proficiſci debere, idque perſcriptum obſignarunt. Poſtridie tres iudices Ariſtotelei vehementer conturbati de partitione aſſentiuntur, Dialecticæ legitimas eſſe partes, inuentionem & iudicium, atque hac de re ſententias ſuas perſcribunt: verùm cùm Ramus vrgeret Ariſtoteleos igitur merito à ſe reprehendi, quòd propria partitione prætermiſſa totam Dialecticam mille tenebris obruerent, tribus iudicibus ampliari cauſam placuit, & in alium diem reiici, quia iſta via Ariſtotelei ſuperiores eſſe non poſſent. Hîc audiendi Rami finis fuit: deinceps enim Ariſtotelei iudices æſtuare, rixari inter ſe, & iurgare, quòd eò ſe per imprudentiam demerſiſſent, vnde incolumes emergere non poſſent. Itaque ne non damnaretur Ramus, nouum conſilium initur, vt ab initio tota diſputatio retexatur, & adhuc iudicata induceretur, próque nihilo haberetur. Id verò Ramus ſe facturum pernegauit, cœpitque liberius conqueri his ſe iudicibus eſſe traditum, quibus ſatis non eſſet eius ſententiam tam cæca cupiditate oppugnare, niſi ipſi quoque ſuam dictam præſertim, & obſignatam nullo inconſtantiæ pudore reſcinderent: quare tum Ramus à tribus illis accuſatoriis iudicibus, cùm eos neque ſua conqueſtione, neque reliquorum iudicum admonitione de tanta violentia deduceret, appellauit. Poſtremum igitur illud fuit, tanta authoritas contra Ramum impetratur, vt tribus Ariſtoteleis iudicibus infinita poteſtate, ſine auxilio, ſine prouocatione iudiciũ de Ariſtotelicis animaduerſionibus permitteretur: tam variis ſcilicet machinis, tam multis copiis, tot poteſtatibus ad confutandum dialecticæ diſputationis argumentum opus fuit, vix, ita me Deus amet,

Vix Priamus tanti, totáque Troia fuit.

Sed cætera attendamus: huic tantæ poteſtati, maiori etiam cupi-

ditati Quintinus & Bomontius concessere, perscripta tamen antè de vniuersa disputatione sententia, testati sibi placere, vt in philosophia, sicut antea semper fuisset, liberum esset in omnem partem disputare: ex eo autem consessu se discedere, quia se non socios consilii, sed iniuriæ, quæ Ramo fieret, adhibitos testes intelligerēt: idémque Ramus ipse non sine stomacho, cùm à tribus illis contumeliose illuderetur, fecit: & ea se tempora sperare dixit, quibus tales iudices de suo facto nequaquam parem essent voluptatem percepturi: ita vi victa, vel certè hominum quorūdam opinione, ad tempus oppressa causa est. Condemnantur igitur triumuirali sententia nō modò indicta, sed incognita planè causa animaduersiones Aristotelicę: hoc expectari à talibus iudicibus potuit. Eiusdem incēdii ruina institutiones dialecticæ affligūtur, nō alia quippe ratione, quàm quod eiusdem artificis opus erāt: neque enim verbo Aristoteleos læserāt, imò ne ab his quidem accusatæ vnquam fuerāt, sed ante illum diem ab Aristoteleis ipsis laudatæ: quis iudex præter hos dānauit vnquā quod accusatum nō esset? de quo reus nihil interrogatus esset? Authori animaduersionum & institutionum toto philosophiæ regno velut aqua & igni, graui etiā pœna addita interdicitur, ne vnquam vel scribendo, vel docendo in vllam philosophiæ partē ingrederetur: hoc verò nō est dialecticum acumine refellere, sed dialecticum de suggestu deturbare: atque hæc omnia Regis licet omnium regum & humanissimi, & literarum amantissimi, tamen per falsas & improbissimè confictas calumnias inducti authoritate confirmantur. Constricta itaque lingua, vinctis manibus, cùm sic afflictus Ramus teneretur, vt Aristoteleis vel impunè discerpere liceret, Ramo contrà ne mutire quidem liceret, triumphus de tam nobili victoria mirificus agitur: tristis illa & horrida triumuirûm sententia impressis & Latina & Gallica oratione libellis, non modò per huius vrbis compita, sed per orbis terrarum loca omnia, quò exportari potuit, promulgatur: ludi magno apparatu celebrantur, vbi spectantibus & plaudentibus Aristoteleis omni ludibrii & conuitii genere Ramus afficitur. quid reliqua his indigniora commemorem? quæ tametsi verissima sunt, & memoria recenti tenentur, tamen ita sunt ab honestis studiis aliena, vt verear ne iis etiam qui interfuerint & viderint, res tā incredibilis non facta, sed ficta esse videatur. Hęc Aristotelici iudicii breuis & sūmaria historia est: plurima enim prætereo, quæ sine certorum hominū infamia cōmemorari nō pos-

ſunt: neque hæc pauca idcirco commemoro, vt maleuolo cuiquam ſtomachum moueam. quid enim minus eſt, quàm vt tam inhumaniter vexatis ſaltem præteriti laboris meminiſſe liceat? ſed vt omnes intelligant, Cardinalis illuſtriſſime, non ſolùm quantum tibi tali abrogato iudicio Ramus Talæúſque debeant, ſed etiam quàm formidabilis & iracunda Ariſtoteleorum logica ſit, quæ talibus argumentis aduerſarium perſequatur: ac ne me Ariſtotelei pari iracundia appetant, ad Academiam refugio minimè ſuperbam atque violentam, ſed contrà facilem & benignam, quæ tantùm abeſt, vt ſibi contradicentibus tam ferociter iraſcatur, vt etiam amatores ſuos exiſtimet, à quibus ſibi veritatis inquirendæ gratia diligenter & accuratè contradicatur. Hanc itaque velut certiſſimam humanæ prudentię regulam ſemper homini propoſitam eſſe oportebit, quiſquis volet rectè & conſtanter de rebus omnibus iudicare. Quòd ſi in his emendis & contrahendis quæ ad corporis vſum & cultũ pertinent, tantum diligentiæ adhibetur, vt non niſi adhibito magno delectu quicquam emas, nec ſi tibi mercator merces ſuas, quas vænales exhibet, optimas eſſe iureiurando confirmauerit, idcirco plus eius teſtimonio, quàm tuo iudicio tribuas: quanto maiore ſtudio & conſideratione merces animorum, quas philoſophi nobis venditãt, explorandas & deligendas eſſe arbitraris? nam, vt ait Horatius,

Non qui Sydonio contendere callidus oſtro
Neſcit aquinatem potantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiúſue medullis,
Quàm qui non poterit vero diſtinguere falſum.

Sunt autem illi ipſi philoſophi mercatores, atque inſtitores ſapientiæ. Itaque ſi quid in Platonis ſermonibus & ſcriptis commodum mihi & vtile eſt, accipio: ſi quid boni in hortis Epicuri proſtat, non contemno: ſi quid melius Ariſtoteles vendit, quantum, quoquo modo videtur, aſſumo: ſi magis ſunt vendibiles Zenonis, quàm Ariſtotelis merces, Ariſtotelem relinquo, ad Zenonis officinam diuerto: ſi vana ſunt & inutilia, quæ vendũtur in tabernis philoſophorum omnia, omnino nihil hinc emo, neque tamen optima quærendi finem facio, notóque illo Horatii conſilio, atque inſtituto admonitus, *Lib. 1. epiſt.*

Quod verum atque decens, curo & rogo, & omnis in hoc ſum:
Ac ne fortè roges, quo me duce, quo lare tuter,
Nullius addictus iurare in verba magiſtri

Quo me cunque rapit tempestas, deferor hospes:
Nunc agilis fio, & mersor ciuilibus vndis:
Virtutis veræ custos, rigidúsque satelles:
Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor:
Et mihi res, non me rebus submittere conor.

Hæc est Academicorum, id est verorum hominum (vtrunque enim tantundẽ valere existimo) propria & germana libertas, nullius hominis legibus & institutis in philosophia necessariò parêre: modestia, in rebus incertis iudicium suum nullum interponere: prudentia, causas rerum conferre, & quid in quanque sententiam dici possit, exprimere, nulla adhibita sua authoritate: sapientia, vnicam veritatem in omni vita tanquam deam colere, eámque pluris, quàm omnium Philosophorum testimonia æstimare.

Habes, Cardinalis illustrissime, Academiæ consuetudinem non ex meo, sed Ciceronis sensu atque oratione breuiter expositã: quam si quis melius & luculentius ostenderit, hunc ego non modò mihi aduersarium non putabo, sed verum Academicum, verúmque philosophum nominabo, qui mea oratione nihil exterritus, perfectius aliquid & accuratius exquisierit.

Audomari Talæi in Academi-
CVM CICERONIS FRAGMENTUM, explicatio,

AD

CAROLVM LOTHARINGVM

Cardinalem Guiſianum.

ACademicos philoſophos, Cardinalis illuſtriſſime, fuiſſe accepimus, qui in Academia verſati, philoſophatique ſunt: Academia autem, vt ait Laërtius, locus erat Athenis ſuburbanus, & nemoroſus, ab Academo heroe ſic appellatus, ſicut Eupolis in Aſtrateutis, Ἐν εὐσκίοις δρόμοισιν Ἀκαδήμου θεοῦ. *id eſt, In vmbroſis ambulacris Academi Dei. Et Timõ,*

Τῶν πάντων δ' ἡγεῖτο πλατύστατος, ἀλλ' ἀγορητὴς
Ἡδυεπὴς τέττιξιν ἰσογράφος, οἵθ' Ἑκαδήμου
Δένδρει ἐφεζόμενοι ὄπα λειριόεσαν ἱεῖσι. *hoc eſt,*

Hos inter dux ille Plato celſiſſimus ibat,
Cuius ab ore melos manabat, quale hecademi
Arbuſtis lepida modulantur voce cicadæ.

Qui igitur poſt Platonem Platonis Academiam ſequuti ſunt, è loci vocabulo nomen habuerunt, quemadmodum ſuperiore libello docuimus: quorum alii veteres, alii noui dicebantur, & veteres quidẽ à Platone vſque ad Arceſilã, qui excepto Platone in philoſophia tanquam in Republica principes certas leges inſtituerũt, quibus eorum auditores ſectatoreſque neceſſariò parerẽt: noui autem ab Arceſila vſque ad ætatem Ciceronis viguerunt, qui ſectas illas ſeruitutis aſpernati, libertatis ſcholam tenuerunt, in qua liberum eſſet de omnibus rebus, nulla adhibita cuiuſquam authoritatis perſuaſione iudicare. quibus Academicis nouis duplex diſſerendi ratio propoſita fuit, vna de rebus propoſitis in contrarias partes, qualis eſt Cice-

ronis de finibus bonorum & malorum, de natura deorum, de diuinatione. Altera doctrinæ cuiusdam & artis via progreditur, cùm ea quæ probabilia videntur, perpetuis præceptis explicant: quod disserendi genus Cicero in disputatione Officiorum secutus est: quem cùm sui temporis homines incesserent vt leuissimum transfugam, nec in vlla parte stantem, sed modò Epicureum, modò Stoicũ, modò Peripateticum, modò ab his ipsis alienum, ille pulcherrimæ institutionis suæ declarandæ causa Academiæ nouæ causam primùm duobus libris egit Catulo & Lucullo, quibus aliqua ex parte retractatis, idem argumentum quatuor aliis libris Academicis persecutus est. Ac duos illos prioris editionis nominibus eorum qui loquerentur inscripsit, quos, cùm non satis philologos animaduertisset, de philologia indecorè loqui, libros eos nõ argumenti quidem, sed

Lib. 13. ad Attic. personarum causa mutandos esse existimauit. Hæc, ait, Academica, vt scis, cum Catulo, Lucullo, Hortensio contuleram: sanè in perso- ›› nas non cadebant: erant enim λογικώτερα, quàm vt illi de his som- ›› niasse vnquam viderentur. Efficere tamen Cicero non potuit, quia iam in manus hominũ peruenerãt, vt omnino supprimerẽtur, cùm Lucullus adhuc integer habeatur: quinetiam his libris iam editis noua prooemia addidit, quibus Catulus & Lucullus laudarentur. Atque hæc de priore editione: secundæ autem editionis quatuor Academicos libros M. Terentio Varroni multis de causis nuncupatos esse voluit: vna, quòd doctus ille, & Antiochiarum partium, quas ei

Ibidem. in dialogo tribuit, mirificè studiosus erat. Ergo, inquit, illam Ἀκα- ›› δημικὴν, in qua homines nobiles illi quidem, sed nullo modo phi- ›› lologi nimis acutè loquuntur, ad Varronem transferamus: etenim ›› sunt ἀντιόχεια, quæ iste valde probat: Catulo & Lucullo alibi repo- ›› nemus, ita tamen si tu hoc probas, deque eo mihi rescribas velim. Altera causa fuit, quòd de ea re à Tito Põponio Attico admonitus

Ibidem. fuerat. Quòd ad me, inquit, de Varrone scribis, scis me antea ora- ›› tiones, aut aliquid id genus solitum scribere, vt Varronem nusquã ›› possem intexere. Et alia epistola, Commotus tuis literis quod ad me ›› de Varrone scripseras, totam Academiam ab hominibus nobilis- ›› simis abstuli, transtulique ad nostrum sodalem, & ex duobus li- ›› bris contuli in quatuor. Grandiores omnino sunt, quàm erant, ›› sed tamen multa detracta: tu autem per mihi velim scribas, quid in- ›› tellexeris illum velle: illud vtique scire cupio, quid intellexeris ab ›› eo ζηλοτυπεῖσθαι. Postrema causa fuit, quòd hoc munus gratũ Var-

» roni fore senserat. In Varrone, ait, ista causa me non moueret, ne vi- *Lib. 13. ad*
» derer φιλόδοξος, sic enim constitueram neminem includere in *Attic.*
» dialogo eorum, qui viuerent, sed quia scribis & desiderari à Varro-
» ne, & magni illum æstimare, eos confeci & absolui, nescio quàm
» bene, sed ita accuratè, vt nihil posset supra. His igitur de causis Academica disputatio à Catulo & Lucullo ad M. Terentium Varronē translata est, in qua quæ ratio personarum dignitásque sit, idem Ci-
» cero in epistolis ostendit. Academicam, ait, omnem quæstionem li- *Ibidem.*
» bris quatuor absolui: in eis quæ erant contra ἀκαταληψίαν præcla-
» rè collecta ab Antiocho, Varroni dedi: ad ea ipse respondeo: tu es
» tertius in sermone nostro: si Cottam & Varronem fecissem inter se
» disputantes, vt à te proximis literis admoneor, meū κωφὸν πρόσω-
» πον esset: hoc in antiquis personis suauiter fit, vt & Heraclides in
» multis, & nos sex libris de Republica fecimus. Cum hoc opus iam confectum & absolutum esset, an Varronis nomine ederet in lucem, an de dialogo Varronem detraheret, personásque mutaret, Cicero diu multúmque dubitauit, vt ipse testis est in epistolis ad At- *Ibidem.*
» ticum: Ecce, inquit, tuæ literæ de Varrone: nemini visa est aptior
» ἀντιλογία ratio, sed tamen velim scribas placeátne tibi ad illum: de-
» inde si placebit, hoc ne potissimū. Et alibi, Illud etiā atque etiā con- *Lib. 13. ad*
» sideres velim, placeátne tibi mitti ad Varronem quod scripsimus, *Attic.*
» etsi etiam aliquid ad te pertinet: nam scito te ei dialogo adiun-
» ctum esse, tertium opinor: igitur consideremus, etsi nomina iam
» facta vel induci, vel mutari possunt. Causam suæ dubitationis ali-
» quot in locis tacet, vt, De Varrone non sine causa quid tibi placeat, *Ibidem.*
» diligenter exquiro: occurrunt mihi quædam, sed ea coràm: te autem
» ἀσμενέστατα intexui, faciámque: proximis enim literis primùm id
» te non nolle cognoui. Et alio loco, Varroni simulatque te videro, *Ibidem.*
» si videbitur, mittam: quid autem dubitarim, cùm te videro, scies. Sed tamen quadam epistola se graue iudicium Varronis de hac A-
» cademica disputatione vereri significat: Volo, inquit, Varronem, *Ibidem.*
» præsertim cùm ille desideret: sed est, vt scis, δεινὸς ἀνὴρ τάχα κεν καὶ
» ἀναίτιον αἰτιόῳτο. Ita mihi sæpe occurrit vultus eius, quærentis for-
» tasse vel hoc, meas partes in his libris copiosius defensas esse quàm
» suas: quod tamen me hercule intelliges non esse, si quando in Epi-
» rum veneris: iam nunc Alexionis epistolis cedimus, sed tamen non
» despero probatum iri Varroni, & id quoniam impensam fecimus
» in Macrocola, facilè patior teneri. sed etiam atque etiam dico, tuo

periculo fiet: quare, ſi dubitas, ad Brutum tranſeamus: eſt enim is quoque Antiochius. O Academiam volaticam, & ſui ſimilem, modò huc, modò illuc. Eos libros primùm Romam miſit, nec tantùm librariis Attici deſcribendi poteſtatem fecit, ſed etiam totam editionem Attici iudicio arbitrióque permiſit. Quid tibi ego de Varrone reſcribam? διφθέραι ſunt in tua poteſtate, quid egeris, id probabo, nec tamen αἰδέομαι Τρῶας. quid enim? ſed ipſi quàm res illa probaretur, magis verebar: ſed quoniam tu ſuſcipis, in alteram aurem. Et alia epiſtola, Ego interea admonitu tuo perfeci ſanè argutulos libros ad Varronem, ſed tamen expecto quid ad ea, quæ ſcripſi ad te, primùm quid intellexeris eum deſiderare à me, cùm ipſe homo πολυγραφώτατος nunquam me laceſſiſſet: deinde quàm ζηλοτυπεῖν multò Hortenſium minus, aut eos qui de Repub. loquuntur. Planè hæc mihi explices velim, imprimis maneáſne in ſententia, vt mittam ad eum quæ ſcripſi, an nihil neceſſe putes. ſed hæc corám. Quanta autem accuratione & diligentia quatuor Academicos libros limatos ediderit, iiſdem epiſtolis indicat, Vt legi, inquit, tuas literas, de Varrone tanquam ἕρμαιον arripui: aptius eſſe ad id philoſophię genus nihil potuit, quo ille maxime mihi delectari videtur, eáſque partes vt non ſim conſecutus, vt ſuperior mea cauſa videatur: ſunt enim vehementer πιθανὰ Antiochia, quæ diligenter à me expreſſa acumen habeant Antiochi, nitorem orationis noſtrum, ſi modò eſt aliquis in nobis. Et alio loco, Libri quidẽ ita exierunt, niſi fortè me cõmunis φιλαυτία decipit, vt in tali genere ne apud Græcos quidem ſimile quicquam. Tu illam iacturã feres æquo animo, quòd illa, quæ habes de Academicis fruſta deſcripta ſunt, multò tamẽ hęc erunt ſplendidiora, breuiora, meliora. De quatuor Academicis libris fragmentum duntaxat primi hac noſtra ætate reſiduum eſt, in quo primum captata ſermonis occaſione, quæſtio ſtatim diſputatur, an Latinè philoſophandum ſit, deinde veteris Academiæ explicatio, eiúſque à Peripateticis primùm, deinde à Stoicis facta correctio traditur, reliqua diſputatio primi libri, triúmque proximorum deſideratur.

Lib. 13. Epiſt. ad Attic.

Ibidem.

Lib. 13. ad Attic.

M. T. Ciceronis Academicarum quaestionum liber primus,

ab Audomaro Talæo explicatus.

IN Cumano nuper quum mecum Atticus noster esset, nuntiatum est nobis à M. Varrone, venisse eũ Roma pridie vesperi, & , nisi de via fessus esset, continuò ad nos venturum fuisse. Quod cùm audissemus, nullam moram interponendam putauimus, quin videremus hominem nobiscum & studiis eisdem, & vetustate amicitiæ coniunctum. Itaque confestim ad eum ire perreximus, paulúmque quum eius villa abessemus, ipsum ad nos venientem vidimus, atque illum complexi (vt mos amicorũ est) satis eum longo interuallo ad suam villam reduximus.

Cumanum Ciceronis villa fuit non procul à Cumis oppido Lucaniæ, cui vicina eiusdem nominis villa Varronis erat. Occasionem autem dialogi qui sequitur, attulit tum Varronis aduentus in suum Cumanum, tum profectio Ciceronis & Attici ad Varronem doctißimũ simul & amicißimum hominem salutandum, tum Varronis ad vtrumque venientem festinatio, tum mutuus & plenus amoris complexus, tum locus ipse Varronis ad philosophandum aptißimus: quæ omnia vt breuiter, ita congruenter ad apparatum sermonis ficta descriptáque sunt. Cumanum Ciceronis.

Hic pauca primò, atque ea percontantibus nobis, & si quid fortè Roma noui, Atticus. [2] *Omitte ista quæ nec*

audire ſine moleſtia poſſumus,quæſo, inquit, & quare
1. *potius ecquid ipſe noui.Silent enim diutius muſæ Varronis quàm ſolebant: nec tamen iſtum ceſſare, ſed celare quæ ſcribat,exiſtimo.[3] Minimè vèrò,inquit ille.Intemperantis enim arbitror eſſe ſcribere, quod occultari velit.Sed habeo opus magnum in manibus,quod iampridem ad hunc eum ipſum (me autem dicebat) quædam inſtitui, quæ & ſunt magna ſanè, & limantur à me politius.Et ego iſta quidem,inquam,Varro iandiu expectans,non audeo tamen flagitare.Audiui enim è Libone noſtro,cuius noſti ſtudiū (nihil enim eiuſmodi celare poſſumus) non te ea intermittere, ſed accuratius tractare,nec de manibus vnquam deponere.*

1 Iam tres doctiſsimi homines, & ſumma neceſsitudine coniuncti ad colloquendum parati ſunt. Primus ingreſſus ad ſermonem fit ex vſitata percontatione: ferè enim fit, vt eos,qui ex aliqua celebri vrbe veniunt, interrogemus,quid noui? 2 Quæ tamen interrogatio ex Attici correctione gratior efficitur, Omitte, inquit, Varronem de turbulentis rebus, & moleſtiarum plenis percontari: ſed quære potius quid ipſe noui agat, de huius enim ſcriptis iampridem nil accepimus: quē tamen non ceſſare, ſed celare quæ ſcribat exiſtimo. Hoc loco prima captatur occaſio de ſtudiis literarū colloquendi.

3 Varro autem Attico dupliciter reſpondet, & quòd ineptum ſit labores ſuos nolle in lucem aſpectúmque proferre, & quòd magnum opus diligenter & accuratè poliat, quod de lingua Latina multis libris ad M. Ciceronē, his Academicis editis miſſum poteſt intelligi: cuius προσφώνησιν biēnio antè Varro Ciceroni denuntiauerat, vt ex epiſtola quadam ad Atticū ſuſpicari licet: quod opus Cicero ex Tribonio Libone audierat à Varrone limari politius, ſed tamen cùm tardius mitteretur, ab eo requirere non dubitauit. Expectabā, inquit, omnino iandiu, méque ſuſtinebā, ne ad te prius quid ſcriberē, quàm aliquid accepiſſem, vt poſſem te remunerari q̄ ſimillimo munere: ſed cū tardius id faceres, id eſt, vt ego interpretor, diligētius, teneri nō potui, quin coniunctionē ſtudiorū amoriſq́; noſtri, quo poſſem literarū genere declararē.

Illud autem mihi ante hoc tempus nunquā in mētem venit à te requirere:[1] ſed nunc poſtea quàm ſum ingreſ-

ſus res eas, quas tecũ ſimul didici, mandare monumentis, philoſophiámque veterem illã à Socrate ortã Latinis literis illuſtrare: quæro quid ſit, quur, quũ multa ſcribas, genus hoc prætermittas: præſertim quũ & ipſe in eo excellas, & id ſtudiũ, totáque ea res longè cæteris & ſtudiis & artibus antecedat. Tum ille,[2] *Rem à me ſæpe deliberatã, & multũ agitatam requiris. Itaque non multũ hæſitans reſpondebo: ſed ea dicã, quæ mihi ſunt in promptu, quòd iſta ipſa de re multũ, vt dixi, & diu cogitaui. Nam quũ philoſophiam viderẽ diligentiſſime Græcis literis explicatã, exiſtimaui, ſi qui de noſtris eius ſtudio tenerẽtur, ſi eſſent Græcis doctrinis eruditi, Græca potius q̃ noſtra lecturos: ſin à Græcorũ artibus & diſciplinis abhorrerẽt, ne hæc quidẽ curaturos, quæ ſine eruditione Græca intelligi nõ poſſunt. Itaque ea ſcribere nolui, quæ nec indocti intelligere poſſent, nec docti legere curarẽt.*[3] *Vides autẽ eadem ipſe: didiciſti enim non poſſe nos Amafanij, aut Rabirii ſimiles eſſe, qui nulla arte adhibita de rebus ante oculos poſitis, vulgari ſermone diſputãt, nihil definiũt, nihil partiũtnr, nihil apta interrogatione concludũt, nullã denique eſſe artẽ nec dicẽdi, nec diſſerẽdi putant.*[4] *Nos autẽ præceptis dialecticorũ & oratorũ, quoniã vtranque vim vnam eſſe noſtri putãt, ſic parẽtes vt legibus, verbis, quanquã nouis, cogimur vti, quæ docti, vt dixi, à Græcis petere malũt: indocti à nobis ne accipiũt quidẽ, vt fruſtrà omnis ſuſcipiatur labor.*[5] *Iam verò phyſica, ſi Epicurũ, id eſt ſi Democritũ probarem, poſſem ſcribere ita planè vt Amafanius. Quid eſt enim magnum, quum cauſas rerũ efficientiũ ſuſtuleris, de corpuſculorũ (ita enim appellat Atomos) cõcurſione fortuita loqui?*[6] *Noſtra tu phyſica*

nosti, quæ contineantur ex effectione, & ex materia ea, quam fingit & format effectio.[7] Adhibenda enim geometria est: quoniam quibusnam quisquam enuntiare verbis, aut quem ad intelligendum poterit adducere, hæc ipsa de vita & moribus, de expetendis fugiendísque rebus. Illi enim simpliciter pecudis & hominis idem bonum esse censent: apud nostros enim nõ ignoras quæ sit & quanta subtilitas.[8] Siue enim Zenonem sequare, magnum est efficere, vt quis intelligat, quid sit illud verum & simplex bonum, quod non possit ab honestate seiungi: quod bonum quale sit, negat omnino Epicurus sine voluptatibus sensum mouentibus nec suspicari. [9] Si verò Academiam veterem persequamur, quam nos, vt scis, probamus: quàm erit illa acutè explicanda nobis, quàm argutè, quàm obscurè etiã contra Stoicos disserẽdum?[10] Totum igitur illud philosophiæ studium mihi quidem ipse sumo, & ad vitæ consuetudinem & constantiam, quantam possum, & ad delectationem animi: nec vllum arbitror (vt apud Platonem est) maius, aut melius à diis datum munus homini: sed meos amicos, in quibus est studium, in Græciam mitto, id est ad Græcos ire iubeo, vt ea à fontibus potius hauriant, quàm riuulos consectentur.[11] Quæ autem nemo adhuc docuerat, nec erat vnde studiosi scire possent: ea quantum potui (nihil enim magnopere meorum miror) feci vt essent nota nostris. A Græcis enim peti non poterant, ac post Lælij nostri occasum, ne à Latinis quidem.[12] Et tamen in illis veteribus nostris, quæ Menippum quidem imitati, non

interpretati quadam hilaritate cōsperſimus, multa admixta ex intima philoſophia, multa dicta dialecticè: quæ quò facilius minus docti intelligerent, iucunditate quadam ad legendum inuitati, in laudationibus, in iis ipſis antiquitatū proœmiis philoſophiæ ſcribere voluimus, ſi modò conſequuti ſumus.

Prima quæſtio ab Attico poſita eſt de literis Varronis, ex cuius ſolutione alia deinceps nectitur.[1] *Poſteaquam, ait Cicero, ingreſſus ſum edito iam libro, qui Hortenſius inſcribitur, philoſophiam à Socrate ortam, à quo Peripatetici, Academici, Stoici, Epicurei profecti ſunt, Latinis literis illuſtrare, quæro cur cùm* πολυγραφώτατος *ipſe ſis, genus hoc Latinè philoſophandi prætermittas? Hæc quæſtio in vtrãque partem diſceptatur à Varrone & Cicerone, quorum ille negationem, hic affirmationem tuetur & ſuſtinet.*

2 *Primum Varronis argumentū ex adiunctis eſt Latinè philoſophantium, quod hac concluſione diſponitur. Ea Latinis literis mandanda non ſunt, quæ nec intelligāt indocti, nec docti legere curent. Philoſophiā Latinam imperiti non intelligēt, & docti Græcam, quàm Latinā legere mallent. Latinis igitur literis explicanda mihi non eſt. Hoc argumentum collatione Epicureorū cum reliquis philoſophis illuſtratur, non ſolùm ad indicandam diſſimilitudinem eorum inter ſe, verumetiam ſeriò & conſtanter philoſophādi magnitudinem & difficultatem.*

Prima diſſimilitudo eſt in dialecticis ſtudiis, quæ ab Epicureis contēnuntur, à reliquis philoſophis diligenter in omni diſputatione exercentur. Nulla ferè Latina ſunt, ait Cicero, aut pauca admodū monumenta, ſiue propter magnitudinem rerum, occupationémque omnium, ſiue etiam quòd imperitis ea probari poſſe non arbitrabantur, cùm interim illis ſilētibus C. Amafanius extitit dicens, cuius libris editis commota multitudo contulit ſe ad eandem potiſſimum diſciplinam: ſiue quòd erat cognitu perfacilis, ſiue quòd inuitabatur illecebris blādis voluptatis, ſiue etiam quia nihil probatū erat melius: illud quod erat tenebant. Poſt Amafaniū autem multi eiuſdem æmuli rationis, multa cùm ſcripſiſſent, Italiam totam occupauerunt: quódque maximum argumentum eſt non dici ea ſubtiliter, quòd etiam facilè ediſcantur, & ab indoctis probentur, id illi firmamentum eſſe diſciplinæ putant. Hic Amafanius & reliqui Epicurei, Epicuri authoritatem ſequuti, totam dialecticam contēpſerunt. Epicurus enim, ait Cicero, in altera parte philoſophiæ quæ eſt quærendi ac differendi, quæ λογικὴ *dicitur, planè (vt mihi quidem*

Tuſcul. 4.

Lib. 1. de finibus.

videtur) inermis & nudus est: tollit definitiones, nihil de definiendo & diuidendo docet, non quomodo efficiatur concludatúrque ratio, tradit: non qua via captiosa soluantur, ambigua distinguãtur, ostendit. 4 *At Academicus Varro si dialecticas definiendi, diuidendi, concludendíque subtilitates diligenter, vt par est, persequatur, industriam suam nec doctis, nec indoctis probare poterit, vt iure meritóque Latinè philosophandi studium prætermittendum esse concludat.* 5 *Iam verò in altera parte philosophiæ quæ est de natura & rebus occultis, si Epicureus esse velit, imperitis quidẽ satisfaciet, sed doctis ineptus ac ridiculus apparebit. Epicurus in physicis, vt ait Cicero, ex Democriti fontibus hortulos suos irrigauit: quinetiam, vt author est Laertius, Democriti libros de Atomis vt suos asseruit: cuius ineptias Cicero irridet his verbis, Principio in physicis quibus maximè gloriatur, primùm totus est alienus: Democrito adiicit perpauca mutãs, sed ita, vt ea quæ corrigere vult, mihi quidem deprauare videatur. ille Atomos, quas appellat, id est, corpora indiuidua propter soliditatem censet in infinito inani, in quo nihil nec summum, nec infimum, nec medium, nec vltimum, nec extremum sit, ita ferri, vt concursionibus inter se cohærescant, ex quo efficiantur ea quæ sunt, quæq; cernantur omnia: eúmque motum Atomorum à nullo principio, sed ex æterno tempore intelligi conuenire. Et ibidem, Homo acutus cùm illud occurreret, si omnia deorsum è regione ferrentur, & , vt dixi, ad lineam, nunquam fore, vt Atomus altera alteram posset attingere, attulit rem commentitiam: declinare dixit Atomum perpaulum, quo nihil posset fieri minus, ita effici complexiones & copulationes & adhæsiones Atomorum inter se, ex quo efficeretur mundus, omnésq; partes mundi, quæq; in eo essent.* 6 *Academici quos M. Varro magistros habet, principia rerum naturalium non Atomum, & inane, vt Epicurei, sed materiam & formam statuunt: nec quicquam temerariis fortuitísque causis effici cẽsent, sed naturalibus & necessariis, & ad certum finem destinatis. Itaque cùm Epicureorum doctrina tota puerilis sit, Academicorum scientia multo subtilior, & ab imperitorum animis longius disiuncta, Varroni non placet philosophiam naturalem Latinè ciuibus suis explicare.* 7 *Quod item confirmat in tertia parte, quæ est de vita & moribus, proposita dissimilitudine philosophorum de summo bono disputantium: qui locus tametsi lacunosus est, in eo tamen, sicut in superioribus, vestigia quædam dissimilitudinis apparent. Aristippus & Epicurus summa bonum voluptate, quæ maxima dulcedine sensum moueret, definiebant: qui, vt ait Cicero, non viderunt vt ad cursum equum, ad arãdum bouem, ad indagandum canem, sic hominem ad duas res, vt ait Aristoteles, intelligendum & agendum esse natum quasi*

Lib. 1. de nat. deorum.

Lib 1. de fin.

Lib. 2. de finibus.

mortalem Deum: contrà, vt tardam aliquam & languidam pecudem ad pastum, & procreãdi voluptatem hoc diuinũ animal ortum esse voluerũt, quo nihil mihi videtur esse absurdius. Homerus in Odyssea cùm de venefi- ciis & carminibus Circes loquitur, hoc ipsum significare vult blandis voluptatibus homines in pecudum vitam degenerare: vnde illud Horatij, Lib. 10.

Syrenum voces & Circes pocula nosti:
Quæ si cum sociis stultus, cupidúsque bibisset,
Sub domina meretrice fuisset turpis & excors,
Vixisset canis immundus, vel amica luto sus.

8 *Nec minus est abstrusa & admirabilis Zenonis, quàm stulta & contemnenda Epicuri sentẽtia: magnum est enim hominibus probare id solùm esse bonum, quòd honestum sit, nec quicquam aliud in bonis ponendum, idque optimum & perfectissimum censeri oportere: quod cuiusmodi sit, detractis voluptatibus se nescire clamat Epicurus in lib. de finibus: quem locum Cicero Latinè conuertit. Quid tergiuersamur, inquit, Epicure, nec fatemur eam nos dicere voluptatem, quam tu idem cùm os perfricuisti, soles dicere, sunt hæc tua verba, nécne? In eo quidem libro, qui continet omnem disciplinam tuam, (fungar enim iam interpretis munere, ne quis me putet fingere) dicis hæc: nec equidem habeo, quod intelligam bonum illud, detrahens eas voluptates quæ sapore percipiuntur, detrahens etiam eas quæ auditu & cantibus, detrahens etiam eas quæ ex formis percipiuntur oculis, suaues motiones, siue quæ aliæ voluptates in toto homine gignuntur.* Tuscul. 3.

9 *Varro nec plebeiam, & ex media fæce populi depromptam disciplinam Epicureorum, nec admirabilia paradoxa Stoicorum probat: ad Academicos enim seipsum contulerat magis tolerabiles, moderatósque philosophos, quorum disputationes de moribus & summo bono, si ea subtilitate qua par est, persequi velit, nec eas imperiti, vt ait, percipere poterunt, nec instituti Græcis literis Latinum opus legere curabunt, vt frustrà susceptus labor ille scribendi videatur.* 10 *Itaque deliberationis huius summam hac distinctione conclusionis efficit, philosophiam esse multis de causis expetendam, quòd leges virtutis adipiscendæ tradat, quòd plenissima sit infinitæ delectationis, quòd præstantissimum sit à diis immortalibus hominum generi collatum bonum, vt Plato scribit in Epinomide: & tamen philosophiæ studiosis Græcos fontes potius adeundos esse, quàm Latinos libros legendos, qui velut riuuli quidam sunt ex immensa Græcorum copia & subtilitate deriuati: ab his enim omnis sapientia liberalísque doctrina & eruditio manauit.* 11 *Studium autem Varronis fuit omnem antiquitatem Populi Romani, quæ in tenebris iacebat, excitare,*

Latinísque literis illustrare: cuius instituti ratio quædam à Lælio præceptore Varronis inchoata, & quodammodo informata fuerat. Fuit enim is Lælius, In Bruto. *vt ait Cicero, vir egregius, & eques Romanus cum primis honestus, idémque eruditissimus, & Græcis literis & Latinis, antiquitatísque nostræ & in inuentis, & in actis, scriptorúmque veterum literatè peritus: quam scientiam Varro noster acceptã ab illo, auctámque per sese vir præstans ingenio, omníque doctrina, pluribus & illustrioribus literis explicauit.* [12] *Nec de antiquitatibus Varro tãtum scripsit, verumetiam Menippi libros in Satyris æmulatus est, quas, vt ait Gellius, alij cynicas: ipse appellat Menippeas: quarum nomina quædam apud Gelliũ leguntu, vt Nescis quid vesper serus vehat, cap. 11. lib. 13. & testamẽtum, ca. 16. libri 3. & de officio mariti, cap. 17. lib. 1. & περὶ ἐδεσμάτων, id est, de edulijs cap. 19. lib. 15. & ὕδωρ κρυερόν, id est, aqua frigida, cap. 29. lib. 13. quibus in libris grauitatem & subtilitatem sententiarum iocis & salibus temperauerat, vt lectorem varietate orationis inuitatum in ea lectione magna cum voluptate diutissime retinere posset.*

[1] *Tum ego, sunt, inquam, ista Varro. nam nos in nostra vrbe peregrinantes, errantésque, tanquam hospites, tui libri quasi domum deduxerunt, vt possemus aliquando, qui, & vbi essemus, agnoscere. Tu ætatem patriæ, tu descriptiones temporum, tu sacrorum iura, tu sacerdotum, tu domesticam, tu bellicam disciplinam, tu sedem regionum, locorum, tu omnium diuinarum humanarúmque rerũ nomina, genera, officia, causas aperuisti:* [2] *plurimúmque poëtis nostris, omninóque Latinis & literis luminis, & verbis attulisti, atque ipse variũ & elegãs omni ferè numero poëma fecisti, philosophiámque multis locis inchoasti ad impellendum satis, ad docendum parum. Causam autem probabilem tu quidem affers. Aut enim Græca legere mallent, qui erunt eruditi: aut ne hæc quidem, qui illa nesciuut.* [3] *Sed da mihi nunc, satísne probas? Imò verò & hæc, qui illa nõ po-*

terunt, & qui Græca poterunt, non contemnent sua. Quid enim causæ est, quur poëtas Latinos Græcis literis eruditi legant, philosophos non legant? An quia delectat Ennius, Pacuuius, Accius, multi alij, qui non verba, sed vim Græcorum expresserunt poëtarum? Quanto magis philosophi delectabunt, si, vt illi AEschylum, Sophoclem, Empedoclem, Euripidem: sic hi Platonem imitentur, Aristotelem, Theophrastum? Oratores quidem laudari video, si qui è nostris [4] *Hyperidem sint aut Demosthenem imitati. Ego autem (dicam enim vt res est) dum me ambitio, dum me honores, dum Reipublicæ non solùm cura, sed quadã etiam procuratio multis officiis implicatum & constrictum tenebat, hæc inclusa habebam, & ne obsolescerent, renouabam quum licebat, legendo.* [5] *Nunc verò & fortunæ grauissimo percussus vulnere, & administratione Reipub. liberatus, doloris medicinam à philosophia peto, & otij oblectationem hanc honestissimam iudico. Aut enim huic ætati hoc maximè aptum est, aut iis rebus, si quas dignas laude gessimus, hoc in primis consentaneum, aut etiam ad nostros ciues erudiendos nihil vtilius: aut, si hæc ita non sunt, nihil aliud video, quod agere possimus.* [6] *Brutus quidem noster excellens omni genere laudis, sic philosophiam Latinis literis persequitur, nihil vt iisdem de rebus Græcia desideret, & eandem quidem sententiam sequitur, quam tu. Nam Aristum Athenis audiuit aliquandiu, cuius tu fratrem Antiochum. Quamobrem da quæso te huic etiam generi literarum.*

[1] Varroni totum hoc,philosophari nō displicet,sed Latinis verbis Græcorū philosophiā explicare non placet. Ad quem refellendum Cicero cōsuetudine Socratis vtitur: primū enim eius industriā in ornandis Latinis & rebus & literis cōmēdat:deinde,cū his honestis vestibulis aditū sibi ad causam fecit, paulatim ad refellendū Varronis consiliū descendit. Scripserat ille de diuinis rebus & humanis quadraginta vnū libros,vt testis est Diuus Augustinus, ad C.Cæsarē pontificem maximū,vt ait Lactantius,quibus pop.Rom. in maiorum suorū institutis hæsitantē,& quasi in aliena ciuitate peregrinantem omnia & humana & diuina, quæ Imperij Romani magnitudine continebantur,edocuit. Atque hoc tam ingēs & magnū volumē ita partitus erat, vt rebus humanis viginti quinque libros,diuinis sexdecim tribueret:qua in partitione eam viā & rationem tenuit,vt libros rerū humanarū in quater senos distribueret. Cùm enim quatuor operis humani capita proposuisset,qui agant,vbi agant,quādo agant,quid agāt,sex primos de hominibus scripsit, sex deinceps de locis,totidē consequentes de tēporibus,sex postremos de rebus: id est,humanis factis absoluit: quibus omnibus præpositus est liber,qui generaliter de rebus humanis præfaretur. Alteram autē totius operis partem de rebus diuinis in quinquies ternos libros hac ratione diuisit,vt tres primi ad pontifices,augures,& quindecim viros sacrorū spectarēt:tres deinceps ad sacella,sacras ædes,& loca religiosa:tres ordine cōsequuti ad ferias,ludos Circenses,& scenicos:tres inde quarto loco dispositi ad consecrationes,sacra publica & priuata : tres vltimi ad deos certos,incertos, præcipuos & selectos: quibus omnibus libris cū singularis instar procemij præpositus esset, propositū sexdecim librorū numerū explebat:qui si in manibus essent,nec iniuria temporū perissent,facilè intelligeremus quāto studio M.Varro ætatem pop.Rom. ab vrbe condita vsque ad tēpora sua,& iura sacrorū sacerdotúmque,& vrbanā militarémque disciplinā,& regiones quæ tū erāt in ditione pop.Rom. & vt summatim cōplectar res omnes diuinas & humanas nominibus,generibúsque suis,officiis causisq; descriptis aperuisset. [2] Idem quoque vir,& ingenio & studio propè singulari, magnum lumen poetis & literis Latinis attulit:libros enim de poetis ediderat,vt ait Gellius,& de Plautinis comœdiis,& de lingua Latina:quibus non modò significationē cuiusque nominis explicauit,sed rationem & causam cur ita quidque esset nominatū,reddere conatus est: Menippéasque comœdias magna cū elegantia,tum varietate numerorū condidit:& permultis locis ciues suos ad philosophiā cohortatus est, philosophiam verò nusquā via & ordine tractauit. Hac laude Cicero gratiam Varronis aucupatus,deinceps eius consiliū repetito superiore dilemmate per antistrephon eleuat. [3] Imò verò, inquit, & Latina legent, qui Græca non poterūt intelligere: & qui Græca poterūnt,nō contemnent sua. Quod po-

Lib.6.de ciuitate dei.

Lib.1 de falsa relig.

stremum cōparatiōne minorū confirmat hoc modo. Quid causa, cur poetas Latinos Græcis literis eruditi legant, philosophos nō legant? Simili argumento vituperatoribus Latinæ philosophiæ respōdet, Hoc primū est in quo admiror, cur in grauissimis rebus nō delectet eos patrius sermo, cū idē fabellas Latinas ad verbū de Græcis expressas nō inuiti legant: quis enim tam inimicus penè nomini Romano est, qui Medeam Ennij, aut Antiopam Pacuuij spernat, aut reiiciat, qui se iisdem Euripidis fabulis delectari dicat, Latinas oderit? Synephebos ego, inquit, potius Cæcilij, aut Andriam Terētij, quàm vtrāque Menandri legā? a quibus tantū dissentio, vt cū Sophocles vel optimè scripserit Electrā, tamen malè cōuersam Attilij mihi legendā putem, de quo Licinius ferreū scriptorē, verum, opinor, scriptorē tamen, vt legendus sit. Atque (vtinam ne in nemore) nihilominus legimus, quàm hoc idem Græcū. quæ autē de bene beatéque viuēdo à Platone disputata sunt, hæc explicare nō placebit Latinè? 4 Transit ab alienis personis ad suū ipsius exēplum, quo magis Varronem suū familiarem ad studiū philosophiæ cohortetur: narrat enim per gradus ætatis, quos in hoc genere literarū progressus fecerit, & cur ingrauescēte ætate se potissimū ad tractandā philosophiā contulerit. Cùm Philo princeps Academiæ Romā venisset, totū se ei tradidit: erat etiā cum Diodoro Stoico, à quo cùm in aliis rebus, tū studiosissimè in dialectica exercebatur: cúmque biēnium versatus esset in causis, Roma profectus, sex mēses Athenis cū Antiocho veteris Academiæ nobilissimo & prudētissimo philosopho fuit, studiúmque philosophiæ nunquā intermissum, à primaq; adolescētia cultū & semper auctū hoc rursus summo authore & doctore renouauit: posteaquā cœpit honoribus inseruire, tantū erat philosophiæ loci, quantū superer at amicorum, & Reip. tēporis: id autē omne cōsumebatur in legendo, scribēdi otiū nō erat. 5 Causas huius senilis exercitationis tres adfert Reip. perturbationē, oblectationē otij, & philosophiæ dignitatē quas in aliis etiā libris similiter cōmemorat, Cū otio, ait, langueremus, & is esset Reip. status, vt eā vnius consilio atque cura gubernari necēsse esset, primū ipsius Reip. causa philosophiā nostris hominibus explicandā putaui, magni existimās interesse, & ad decus & ad laudē ciuitatis, res tam graues ac tā præclaras Latinis etiā literis cōtineri. Hortata etiā est vt me ad hæc conferrē, ægritudo fortunæ magna, et graui cōmota iniuria: cuius si maiorē aliquā alleuationē reperire potuissem, non ad hanc potissimū confugissem: Ego verò ipsa, nulla ratione melius frui potui, q; si non modò ad legendos libros, sed etiam ad totam philosophiā pertractādā dedissem. Idē, Ac mihi quidē explicādæ philosophiæ causam attulit grauis casus ciuitatis, cū in armis ciuilibus nec tueri meo more Rēp. nec nihil agere poterā, nec quid potius, quod quidē me dignū esset, agerē, reperiebā.

Lib. 1. de finibus.

Cic. in Bruto.

Lib. 1. de nat. deorum.

Lib 2. de diuinat.

Itaque cùm orbatus esset muneribus Reipu. hac philosophiæ studia renouari cœpit, tum vt animus molestiis potissimũ releuaretur, tũ vt prodesset ciuibus suis quacunque re posset, tum etiã quòd philosophiã celebrandæ & ornandæ senectuti honestissimũ profugium esse sentiret. 6 Nec ipse Cicero suo tantũ, sed etiã M. Bruti qui vtriusque familiaris erat, exẽplo impellit Varronem. Plutarch. *Hic Brutus cùm omni laude virtutis excelluit, tum sic flagrauit studio & amore sapientiæ, vt vnus ex Romanis maximè Græcorũ philosophorũ consuetudinem & familiaritatem appetierit: audiuit enim penè omnes, nec vllius sectæ fuit ignarus: Platonicos tamen mirificè coluit, & ab Academia noua migrauit ad veterẽ, permotus authoritate Antiochi Ascalonitæ, cuius erat perstudiosus, cuius fratrẽ Aristum philosophũ præditum singulari virtute non solùm sibi beneuolẽtia deuinxit, sed etiã socium & familiarem adiunxit. Scripsit ad Ciceronem librũ de virtute, de quo mentio quædam fit libro primo de finibus. His itaque exemplis Varro ad ingrediẽdam & suscipiendam eius generis exercitationem inuitatur, concluditúrque superioris quæstionis affirmatio, elaborandum esse Latinis scriptoribus, vt philosophia per eos Latinè loquatur & illustretur.*

[1] *Tum ille, Isthuc quidem cõsiderabo, nec verò sine te. Sed de teipso quid est, inquit, quod audio? Quanam, inquam, de re? Relictam à te veterem iam, inquit, tractari autẽ nouam.* [2] *Quid ergo, inquam, Antiocho id magis licuerit nostro familiari remigrare in domum veterem è noua, quàm nobis è vetere in nouam? Certè enim recentissima quæque sunt correcta & emendata maximè.*

[3] *Quanquam Antiochi magister Philo, magnus vir, vt tu existimas ipse, negarit in libris (quod coràm etiam ex ipso audiebamus) duas Academias esse, errorémque eorum qui ita putarũt, coarguit. Est, inquit, vt dicis. Sed ignorare te nõ arbitror, quæ contra Philonẽ Antiochus scripserit. Imò verò & istam & totam veterem Academiam, à qua absum tãdiu, renouari à te, nisi molestũ est, velim.* [4] *Et simul assidamus, inquam, si videtur. Sanè istud quidem, inquit: sum enim admodum infirmus. Sed*

videamus idémne Attico placeat fieri à me, quod te velle video. Mihi verò, inquit ille: quid est enim, quod malim, quàm ex Antiocho iampridẽ audita recordari? & simul videre, satisne ea cõmodè dici possint Latinè? quæ quum sunt dicta, in conspectu consedimus omnes.

1 Superioris quæstionis disputatio apparatus tantùm fuit ad Academicã quæstionem, ad quam deinceps explicãdam officia personarum distinctione quadam significantur: nam Varro veteris Academiæ patrocinium suscipit, Cicero nouæ, Atticus tertius velut honorarius arbiter adiungitur. 2 Cicero primùm cur ad Academiam nouã se transtulerit, satisfacit Varroni ex comparatione parium. Antiocho licuit è noua Academia migrare in veterẽ, cur nobis è vetere in nouã non licebit? Hic Antiochus vir politißimus & acutißimus suæ memoriæ fuit, qui cùm Philonem tandiu audisset, vt constaret diutius audisse neminem, multáque pro nouis Academicis acutißimè scripsisset, tamen ab his desciuit, & in senectute hos acrius accusauit, quàm antea defensitauerat: nunquam autẽ à Philone discesßit, nisi postea quàm ipse cœpit qui se audirent, habere. Vnde autem subito vetus Academia reuocata est? nominis dignitatem videtur, cùm à re ipsa descisceret, retinere voluisse: quòd erant qui illud gloriæ caussa fecerũt, sperare etiam fore, vt ij qui sequerentur, Antiochei vocarẽtur. 3 Superiorẽ verò collationem parium corrigit ex sentẽntia quorundam philosophorũ, quibus placuit non duas, sed vnicam tãtùm Academiam esse. Ea de re Philo duos libros scripserat, quibus vnam omnino Academicorũ causam & doctrinam esse probabat: sed Antiochus teneri non potuit, quin contra Philonẽ doctorem suũ librum ederet, qui Sosus inscribitur. 4 Atque vt tota inter Academicos controuersia commodius exponatur, tres doctißimi viri considunt in conspectu, Varro veteris Academiæ laudator, Cicero nouæ patronus, Atticus auditor.

Cicero in Lucul.

1 Tum Varro ita exorsus est: Socrates mihi videtur, id quod cõstat inter omnes primus à rebus occultis, & ab ipsa natura inuolutis, in quibus omnes ante eum philosophi occupati fuerunt, auocauisse philosophiam, & ad vitam communẽ adduxisse, vt de virtutibus & vitiis, omninóq; de bonis rebus & malis quæreret: cælestia autẽ, vel procul esse à nostra cognitione censeret: vel, si maxi-

mè cognita essent, nihil tamẽ ad bene viuendũ conferre.

[2] *Hic in omnibus ferè sermonibus, qui ab iis, qui illum audierũt, perscripti variè & copiose sunt, ita disputat, vt nihil affirmet ipse, refellat alios, nihil se scire dicat, nisi idipsum, eóque præstare cæteris, quod illi, quæ nesciant, scire se putẽt, ipse se nihil scire id vnũ sciat,* [3] *ob eámque rẽ se arbitrari ab Apolline omniũ sapientissimũ esse dictũ: quòd hæc esset vna omnis sapientia, nõ arbitrari sese scire quod nesciat.* [4] *Quæ quum diceret constãter, & in ea sententia permaneret, omnis eius oratio tũ in virtute laudãda, & in hominibus omnibus ad virtutis studiũ exhortandis cõsumebatur, vt è Socraticorũ libris, maximéque Platonis intelligi potest.* [5] *Platonis autẽ authoritate, qui varius & multiplex & copiosus fuit, vna & cõsentiẽs duobus vocabulis philosophiæ forma instituta est, Academicorũ & Peripateticorũ, qui rebus congruẽtes, nominibus differebant. Nã quũ Speusippũ sororis filiũ, Plato philosophiæ quasi hæredẽ reliquisset, duos autem præstantissimos studio atque doctrina, Xenocratẽ Calcedoniũ & Aristotelẽ Stagiritẽ, qui erant cũ Aristotele, Peripatetici dicti sunt, quia disputabãt inambulãtes in Lycio: illi autẽ qui Platonis instituto in Academia, quod est alterum gymnasiũ, cœtus erant & sermones habere soliti, è loci vocabulo nomen habuerunt.* [6] *Sed vtrique Platonis vbertate cõpleti, certam quandã disciplinæ formulam composuerũt, & eam quidem plenã ac refertam: illam autem Socraticã dubitationem de omnibus rebus, & nulla affirmatione adhibita, consuetudinẽ differendi*

reliquerunt. Ita facta est disserēdi (quod minimè Socrates probabat) ars quædam philosophiæ, & rerū ordo, & descriptio disciplinæ. Quæ quidē erat primò duobus, vt dixi, nominibus vna. Nihil enim inter Peripateticos & illam veterē Academiam differebat. Abundantia quadam ingenij præstabat, vt mihi videtur quidē, Aristoteles: sed idem fons erat vtrisque, & eadem rerū expetendarum, fugiendarúmq; partitio. 7 Sed quid ago? inquit, aut súmne sanus, qui hæc vos doceo? Nam etsi non sus Mineruam, vt aiunt, tamen ineptè quisquis Mineruam docet. Tum Atticus, Tum verò, inquit, perge Varro. Valde enim amo nostra atque nostros, méque ista delectant, quū Latinè dicuntur, & isto modo. Quid me, inquā, putas, qui philosophiā iam professus sim, populo nostro exhibiturū? Pergamus igitur, inquit, quoniā placet.

1 Principiū huius disputationis sumitur à Socrate, quē constat non solùm Academicorū parētem fuisse, sed etiam reliquorū philosophorū: hic primus à rebus occultis auocauit philosophiā: nam, vt ait Cicero, ab antiqua philosophia vsque ad Socratē, qui Archelaū Anaxagoræ discipulū audierat, numeri, motusq; tractabantur, & vnde orirētur omnia, quóque recederent, studioséque ab his syderum magnitudines, interualla, cursus inquirebantur, & cuncta cælestia. Socrates autem primus philosophiam deuocauit è cælo, & in vrbibus collocauit, & in domos etiā introduxit, & coegit de vita & moribus, rebúsque bonis & malis quærere: cū enim animaduerteret rerū naturalium scientiā non magnopere ad bene beateq; viuendū prodesse, primus philosophiā de moribus induxit, quā cùm in officinis, tū in publicis locis profiteretur, admonebat ea esse quærēda, quæ mores formarent, quæq; ad domesticas vtilitates necessaria essent. Nam domi, vt ait Homerus, κακόντ᾽ ἀγαθόντε τέτυκται, id est, Agitur prauúmque bonúmque. Videtur tamē interdū de physicis disseruisse, vt ex Socraticorū libris, maximéque Xenophontis perspici potest, apud quem de mundo, eiúsque partibus, rerúmque mirabili vsu & varietate plerunque disputat. 2 Socraticus autem disputandi mos minimè arrogans, maximéque constans, & ad inuestigandam veritatem accommodatus fuit: Plato enim & Xenophon, qui præceptoris sui sermones

Tuscul. 4.

Diogenes Laertius lib. 2.

immortalitati consecrarunt, sic eum disputantẽ inducunt, vt nihil affirmet, sophistas quibuscum certamen instituit, modestißimè refellat: cuius instituti rationem ipse reddit: Si ex quo hominum numero sim, quaeras, ex his me esse dicam, qui libenter refelli se patiantur, si quid aut falsum, aut ineptum dixerint: libenter etiam refellant, si quid ab alio minus verè dictum fuerit, & quibus non minus reprehendi, quàm reprehendere gratum, iucundúmque sit: tanto enim maius bonum esse arbitror, quantò maius est maximo liberari malo, quàm alios liberare. In Theateto autem nihil scire se dicit: Quod obstetricibus, idẽ quoque mihi accidit: sterilis sum, & sapientia vacuus: & quod multi mihi obiiciunt, quod vnumquenque interrogo, respondeo nemini: cùm nihil habeam, quod sapienter respondere poßim, verè nimis obiiciunt: cuius rei caussa est, quòd deus me opem ferre parturiẽtibus iubet, generare prohibuit: quamobrem ne ipse quidem sum vlla in re omnino sapiens, nec vllum ingenij inuentum extat, quod ex me prodierit. Qui verò mecum versantur, primò quidem videntur rudes, sed mea consuetudine (si Deo propitio fruantur) mirum in modum proficiunt, vt sibi & aliis persuadent, sed tamen eos nihil à me didicisse & accepisse constat, verũ cùm multis egregiis dotibus essent instructi, ex se ipsis inuenisse. Hanc ironiã Socratis Atticus apud Ciceronẽ praedicat, facetámque & elegantẽ indicat. Est enim & minimè inepti hominis, & eiusdem etiam faceti, cùm de sapiẽtia disceptetur, hãc sibi ipsum detrahere, eis tribuere illudentẽ, qui eam sibi arrogãt: vt apud Platonem Socrates in caelum effert laudibus Protagorã, Hippiam, Prodicum, Gorgiam, caeteros: se autem omnium rerum inscium fingit & rudem. Decet hoc nescio quomodo illũ: nec Epicuro, qui id reprehẽdit, assentior. Idem Cicero, Socrates, ait, de se ipso detrahẽs in disputatione plus tribuebat his, quos volebat refellere, ita cùm aliud agnosceret atque sentiret, libenter vti solitus est ea dißimulatione, quam Graeci εἰρωνείαν vocant, quam ait etiam in Aphricano fuisse Fannius, ídque propterea vitiosum in illo non putandum, quod idem fuerit in Socrate. 3 Haec cùm de seipso tam modestè diceret, Apollinis oraculo sapientißimus omnium indicatus est. Pythias Apollinis sacerdos Charephonti de Socrate percontanti hoc edidit, vt est apud Diogenem Laertium,

In Gorgia Platonis.

In Bruto.

In Lucullo.

Ἀνδρῶν ἁπάντων Σωκράτης σοφώτατος. id est, virorũ omnium Socrates sapientißimus. quod oraculum in Apologia sua apud Platonem sic interpretatur, Solus deus videtur esse sapiens: sed hoc responso significat hominis sapientiam parui aestimandam esse, aut certè pro nihilo habendã. Socratem autem sapiẽtem nominat, quasi eius exemplo vsus dixerit hominẽ sapientissimum esse qui more Socratis indicauerit sapientiam suam pro nihilo esse du

cendam. 4 quam scientia laudem ac prædicationē cùm prorsus sibiipsi dero garet, sermones suos consumebat in hominibus ad virtutis studiū cohortandis: Socratem enim, vt ait Cicero, solitū dicere aiunt sibi perfectū opus esse, si quis esset satis concitatus oratione sua ad studium percipiendæ cognoscendæq́ virtutis. Quibus enim id esset persuasum, vt nihil mallēt se esse quàm viros bonos, his reliquam facilem esse doctrinā. His Socraticis monitis pleni sunt Xenophontis ἀπομνημονευμάτων libri, plena Platonis de moribus & virtutibus disputationes: sed ne infinitam penè copiam exemplorum persequar, locum duntaxat vnum ex Clitiphone subiiciam. Cli. Equidem cùm tecum essem sæpenumero, Socrates, valde commotus sum, cùm te dicentem audirem, mihíque pulcherrimè omnium dicere visus es, cùm ad homines obiurgādos velut è tragica machina deus aliquis repentè exclamares, Quo præcipites ruitis homines? nescitis quo vos rapiat impetus, nec quicquam quod deceat agitis, qui in cōgerendis opibus penitus estis occupati, liberorum autem quibus hæ comparantur, curam habetis nullam: nec vt eis iustè vti discant, iustitiæ præceptoribus commendatis, qui iustitiam doceant, si modò doceri possit, & diligenter exerceant, si quidem aßiduitate exercitationis comparanda sit. Addis etiam eos qui corpus quidem exercent, animū verò negligunt, illam partem quæ suapte natura paret, colere, hanc quæ imperat, spernere. Item vnicuique vsum eius rei quā nouit vti, prodesse: vt si quis oculis, auribus, toto corpore vti nesciat, satius ei sit non videre, aut audire, aut alio quouis modo corpore non vti, quàm vti: eadémque ratio sit in artibus: vt si quis sua lyra nesciat vti, neque aliena lyra vtetur: idémque valeat in cæteris instrumentis & artibus: atque huc dicendo peruenis, vt concludas, qui animo nescit vti, huic satius esse, vt animus agat otium, quàm vt viuat, & sui iuris in agēdo sit. his tuis sermonibus & aliis multis, qui virtutem doceri posse confirmant, nunquam sum aduersatus: eos enim perutiles esse & ad homines cohortandos, & quasi è somno excitandos plurimum conferre arbitror.

Lib. I. de Oratore.

5 Socrates summus philosophus multos habuit discipulos, sed imprimis Platonem sapientiæ patrimonio auxit. Plato Academicos & Peripateticos hæredes suæ doctrinæ reliquit: qui ex eadem familia velut cognati, dißimilitudine tātum nominis differebant: nam qui post obitum Platonis in Academia schola suburbana Athenis docuerunt, Academici sunt appellati, vt Speusippus Platonis ex Potona sorore nepos, qui octo annos Academiæ præfuit: vt Xenocrates Agathenoris filius, oriundus Calcedone Thraciæ oppido: vt Polemo, Crates, Crātor, & multi alij. Quæ verò in lycio (sic enim Aristotelis scholam, in qua quatuordecim annos docuit, vocabant) Aristotelem audierunt, ἀπὸ τοῦ περιπατεῖν, id est deambulando Peripatetici ex euentu

dicti sunt. Aristoteles, authore Laertio, cùm à Macedonia legatus rediisset, elegisse dicitur in Lycio περίπατον, vbi vsque ad frictionē & vnctionem deambulādo cum suis discipulis philosophari solitus est. Inter hos autem & illos diuersa ratio nominis erat, cùm doctrina prorsus esset eadem: 6 *nec tamen, vt vtrique Academici & Peripatetici, ornatam & elegātem doctrinam, sic Socraticam ac verè modestam consuetudinem Platonis in philosophando retinuerūt: Platonis enim libri Socraticam dubitationem de omnibus rebus nulla adhibita affirmatione continent, Aristoteles, Theophrastus, cæteri Peripatetici, & Academici libris suis descripserunt velut κυρίας δόξας, id est, ratas & immutabili necessitate definitas sententias, quas eorum sectatores sine vlla dubitatione sequebantur. Hactenus Academicorum descriptionem ex causis & adiunctis adumbratam tenemus.* 7 *Hoc loco Varro reuocationem suiipsius, & correctionem simulat, ne videatur ineptus: id quod adiectione veteris prouerbij declarat ὗς τὴν Ἀθηνᾶν, Sus Mineruam, quod in eos transferri potest, qui cùm inepti sint, aut indocti, docere tamen eos cupiunt, à quibus potius docendi sunt. Cuius simile exemplum est in Oratoriis Ciceronis libris, Loquar, ait Cæsar, ego de facetiis,*

Lib. 2. de Orat.

& docebo sus, vt aiunt, oratorem, quem cùm Catulus nuper audisset, fœnum alios aiebat esse oportere.

1 *Fuit ergo iam à Platone accepta philosophandi ratio triplex. Vna, de vita & moribus: altera, de natura & rebus occultis: tertia, de differendo, & quid verum, & quid falsum, quid rectū in oratione prauúmue, quid consentiens, quid repugnet iudicando.* 2 *Ac primam partem illam bene viuendi à natura petebant, eique parēdum esse dicebant, neque vlla alia in re, nisi in natura, quærendum esse illud summum bonū, quo omnia referrentur.* 3 *Constituebántque extremum esse rerū expetendarum, & finem bonorum, adeptum esse omnia è natura,* 4 *& animo, & corpore, & vita.* 5 *Corporis autem alia ponebant esse in toto, alia in partibus. Valetudinem, vires, pulchritudinem in toto: in partibus autem sensus integros, & præstantiam aliquam partium*

ſingularem, vt in pedibus celeritatem, vim in manibus, claritatem in voce, in lingua etiam explanatam vocum expreſsionem. [6] Animi autem quæ eſſent ad comprehendendam ingenij virtutem idonea, eáque ab iis in naturam & mores diuidebantur. Naturæ celeritatem ad diſcendum, & memoriam dabant, quorum vtrunque mentis eſſet proprium, & ingenij. morum autem putabant ſtudia eſſe, & quaſi conſuetudinem, quam partim exercitationis aſsiduitate, partim ratione formabant. in quibus erat philoſophia ipſa. In qua quod inchoatũ eſt, neque perfectũ, progreſsio quadã ad virtutẽ appellatur: quod autẽ abſolutũ, id eſt virtus, quaſi perfectio naturæ, omniúmque rerũ, quas in animis ponũt, vna res optima. ergo hæc animorũ. [7] Vitæ autẽ (id enim erat tertiũ) adiuncta eſſe dicebant, quæ ad virtutis vſum valerent. Iam virtus animi bonis & corporis cernitur in quibuſdam, quæ non tam naturæ, quàm beatæ vitæ adiuncta ſunt. Hominem eſſe cenſebant, quaſi partem quandam ciuitatis & vniuerſi generis humani, eúmque eſſe cõiunctum cum hominibus humana quadã ſocietate. Ac de ſummo quidem atque naturali bono ſic agunt: cætera autẽ pertinere ad id putant, aut ad agendum, aut ad tuendum, vt diuitias, vt opes, vt gloriam, vt gratiam. Ita tripartita ab iis inducitur ratio bonorum. Atque hæc illa ſunt tria genera, quæ putant plerique Peripateticos dicere: id quidem non falſo. Eſt enim hæc partitio illorum: illud imprudenter, ſi alios eſſe Academicos, qui tum appellarentur: alios Peripateticos arbitrantur. Commu-

nis hæc ratio, & vtrisque hic bonorum finis videbatur, adipisci quæ essent in prima natura, quæque ipsa per sese expetenda, aut omnia, aut maxima. Ea sunt autem maxima, quæ in ipso animo, atque in ipsa virtute versantur. [8] Itaque omnis illa antiqua philosophia sensit in vna virtute esse positam beatam vitam: nec tamen beatissimam, nisi adiūgerentur, & corporis, & cætera, quæ suprà dicta sint, ad virtutis vsum idonea.

[9] Ex hac descriptione, agendi quoque aliquid in vita, & officij ipsius initium reperiebatur, quod erat in conseruatione earum rerum, quas natura præscriberet. Hinc gignebatur fuga desidiæ, voluptatúmque cōtemptio: ex quo laborum, dolorúmque susceptio multorum, magnorúmque recti honestique causa, & earum rerum, quæ erant congruentes cum descriptione naturæ. Vnde & amicitia existebat, & iustitia, atque æquitas. Hæc & voluptatibus, & multis vitæ commodis anteponebātur. Hæc quidem fuit apud eos morū institutio, & eius artis, quam primam posuit, forma atque descriptio.

1 Philosophiæ tripartita diuisio propterea Platoni attribuitur, quòd dialogos scripserit partim morales, vt Alcibiadem, Menonē, Lachetem, Charmidem, libros de Republica & legibus: partim naturales, vt Timæum: partim dialecticos, vt Politicum, Parmenidem, Sophistam: qua partitione, quāuis non omnem philosophandi materiam complectente, Peripatetici tamen & Academici, & Stoici contenti fuerunt. Nam cùm viderent, ait Cicero, nos ita esse natos, vt & communiter ad virtutes apti essemus, quæ notæ illustrésque sunt, Iustitiam dico, temperantiam, cæterásque generis eiusdem, quæ omnes similes artium reliquarum materia tantum ad meliorem partem, & tractatione differunt, eásque virtutes viderent nos magnificentius appetere & ardentius, habere etiam insitam quandam vel potius innatam cupiditatem scientiæ, natósque esse ad congregationem hominum, & ad socie-

Lib. 4. de finibus.

tatem, communitatémque generis humani, eáque in maximis ingeniis maximè illucere, totam philosophiam tres in parteis diuiserunt: quam partitionem à Zenone retentam esse videmus. 2 *Ac prima philosophiæ pars, quæ est de vita & moribus, docet quid sit summum hominis bonũ, quò referantur omnia, quæ sunt ad beatam vitã necessaria: vt enim in vita & factis, sic in doctrina bene viuendi propositum aliquid esse oportet, cuius gratia vt facienda, sic docenda atque explicanda sint omnia.* 3 *Summum itaque bonum definitione & partitione declaratur: quæ duo præcipua sunt in explicandis artium institutis instrumenta. Quod autem Græci τέλος nominant, Cicero summum bonum, & vltimum, & extremum, & finem dicit: interdum beatitatem & beatitudinem: sæpe etiam beatam vitam: his enim nominibus cùm eadem notio subiecta sit, promiscuè & indifferenter vtitur. Paucis autem hoc loco finem bonorum ex Academicorum sententia definit, adeptum esse ea, quæ sunt secundum naturam: quem pluribus verbis in disputatione de finibus explanat, sed vnum duntaxat locum ascribã. Sumus, inquit, homines, ex animo constamus & corpore, quæ sunt eiusdem modi, nósque oportet, vt prima naturalis appetitio postulat, hæc diligere constituerέque ex his finem illum summi boni atque vltimi, quẽ, si prima illa vera sunt, ita constitui necesse est, scilicet earum rerum, quæ sunt secundum naturam, quàm plurima & quàm maxima adipisci. Hũc igitur finem tenuerunt, quódque ego pluribus verbis, illi breuius secundnm naturam viuere.*

Lib. 1. 3. de finibus. &, 1 de nat. deorum.

Lib. 4. de finibus.

4 *Partitio autem beatæ vitæ, quæ secundo loco adhibetur, ex causis efficientibus constat, quæ sunt bona corporis, animi & fortunæ, eáque nobis ab Aristotelis authoritate repetenda est: In actione virtutis, ait, beatam vitam esse putamus: sed tamẽ bonis externis indiget: vix enim potest, ac ne vix quidem, res magnas & honestas agere is, cui nullæ opes, nullæ suppetunt copiæ, cùm pleraque vel amicorum studio, vel diuitiis, vel publica authoritate, non secus atque instrumentis efficiantur: etsi nonnulla defuerint hominibus, vt nobilitas, liberi, pulchritudo, magnam labem vitæ soleant aspergere: neque enim planè beatus est qui in deformitate corporis aut ignobilitate generis aut solitudine & orbitate liberorum vitam degit: ac minus etiam fortasse beatus, cui liberi sint scelerati ac perditi, aut cuius amici viri boni ex hac vita migrarint: quare ad bene beatéque viuendum fortunæ commoda necessaria videntur esse: ideóque permulti facilè sunt adducti, vt ex his alij beatam vitam, prosperam fortunam, alij virtutem esse crederent.* 5 *Hæc Aristoteles de causis beatam vitam efficiẽtibus, quarum primum genus ad cõmoda corporis pertinet, idque duas in partes diuiditur: ex bonis enim corporis quædam sunt vniuersa, quædam propria partium singularum. Ex illis*

Cap. 8 Lib. 1. de mor.

est bona valetudo, quæ in optimo totius corporis statu cernitur: & pulchritudo, quæ fit ex apta figura membrorum cum coloris quadam suauitate, cùm inter se omnes partes lepore quodam consentiunt: & robur, quod in neruorũ firmitate & constantia consistit, vnde bellicæ fortitudinis laudes plerunque ducuntur. Quæ propria sunt singularum partium, aliquod similiter pondus afferunt beatæ vitæ, vt in sensibus integritas, cùm omnes sani valentésque sunt: in pedibus celeritas, qualis olim in stadiodromis laudabatur: in manibus ad comprehẽdendum vis, quæ in Milone Crotoniate plurimum valuisse dicitur: in voce claritas, cùm ea perspicuè percipitur auribus: in lingua explanata vocum impreßio, cùm ea sonos vocis distinctos & pressos efficit. in his omnibus Academici putant aliquam vim inesse ad beatè viuẽdum: & si quid in corpore peccatum fuerit aut morbo, aut distortione & deprauatione aliqua, aut motu statúue deformi, aut imbecillitate partium non esse omnibus numeris absolutum fœlicem, in quo tale vitium reperiatur. nec tamen eiusmodi bona tantam authoritatem habere, vt cum animi virtutibus quæ præcipuam vim habent ad cõstituendum summum bonum comparãda sint.

6 de quibus nobis deinceps dicendum est principio à definitione virtutis sumpto, quæ recta mentis affectio nominatur eius actiones præclaras & laudabiles efficiens: virtutis autem genera duo veteres philosophi notauerunt, vnum naturale & ingeneratum, alterum morale & voluntarium. Animi, inquit Cicero, plures sunt virtutes, sed duo genera prima: vnum earum quæ ingenerantur, suapte natura, appellantúrque non voluntariæ: alterum earum, quæ in voluntate posita magis proprio nomine appellari solent, quarum est excellens in animorum laude præstantia. Prioris generis est docilitas, & memoria quæ ferè omnia appellantur vno ingenij nomine, eásque virtutes, qui habent, ingeniosi vocantur. Alterum autem genus est magnarum, verarúmque virtutum, quas voluntarias appellamus: vt prudentiam, fortitudinem, temperãtiam, iustitiam, & reliquas eiusdem generis. Hoc autem secundum genus Peripatetici bifariam diuidunt, vt quædam virtutes sint actionis: vt fortitudo, liberalitas, magnificentia, mansuetudo animi, modestia, temperantia, comitas, veritas, affabilitas, iustitia. Quædam sunt cognitionis: vt intelligentia, scientia, sapiẽtia, ars & prudentia, & in vtrisque tum διάθεσιν, cum ἕξιν considerant, nam cùm quis in rectis animi studiis sese exercet, idque facere perseuerat hæc affectio, & progreßio διάθεσις: cũ verò natura, arte & exercitatione multa confirmatus est, tum ἕξις, siue habitus, efficitur virtus: quæ nihil aliud est, nisi perfecta & ad extremũ consummata natura. 7 Atque ita de duabus causis, quæ principes sunt ad beatam vitam, differunt bonis corporis, & bonis animi: quibus tertiam causam

Lib. 5. de finibus.

adiuuantem adiungunt prosperam fortunam: vt opes, diuitias, gloriam, potētiam, nobilitatem, gratiam, quæ ex populari hominum opinione ad finem bonorum referri solent: tantum enim fortunæ vulgus tribuit, vt eam non solùm in bonis & rebus expetendis numeret, sed etiam reginam bonorum, vel potius deam quandam constituat. 8 *Quamobrem omnis illa antiqua philosophia sensit in vna virtute positam esse beatam vitam, quā definit Aristoteles actionem perfectæ virtutis, & in vita perfecta: nec tamen beatissimam, nisi reliqua duo bonorum genera adiungantur, quæ sunt partim instrumenta, partim ornamenta virtutis. nam, vt ait Virgilius,* Cap. 8. lib. 1.

Gratior è pulchro veniens in corpore virtus Adiuuat.

Illa igitur complent vitam beatissimam: sed ita, vt sine illis possit beata vita existere. Sunt enim accessiones quædam, & causæ adiuuantes extrinsecus assumptæ, quæ si adsint, clariorem & illustriorem laudem virtutis efficiunt: sin autem absint, non propterea virtutis authoritatem deprimūt: sed tamen quia sunt secūdum naturam, sine illis summum bonum vndique perfectum & absolutum esse non potest: quod ita definitur à veteribus philosophis, vt sit secretis omnibus malis cumulata omniū, aut quamplurimorū bonorum cōplexio. Esse autem gradus fœlicitatis Aristoteles existimat, cùm ait virtutem, si ab aliis bonis seiungatur, anteponendam quidem esse omnibus: sin coniungatur, pluris esse cum minimo bono coniunctam, quàm separatim: vt quò plura quis habeat, quæ in corpore magni æstimantur, eò sit beatior: sic enim disputat, cōmodis corporis & fortunæ non modò virum bonum adiuuari, sed etiam illustriorem & splendidiorem apud suos effici. 9 *Ex hac descriptione summi boni certa genera officiorum nascuntur, fuga desidiæ, voluptatísque contēptio. est enim vt desidia, sic voluptas contra naturam hominis: & vt naturalis animi magnitudo in periculis & laboribus, sic temperantia in prætermittendis voluptatibus cernitur. Hinc etiam charitas generis humani, iustitiáque omnis manauit, cæteræq; virtutes: quæ maximè sunt cōgruentes cum descriptione naturæ. In summa quatuor fontes officiorum cōmonstrantur: aut enim honestū in perspiciētia veri, solertiáque versatur: aut in hominum societate tuenda, tribuendóque suum cuique, & rerum contractarum fide: aut in animi excellentis, atque inuicti magnitudine ac robore: aut omnium quæ fiunt, quæq; dicuntur, ordine & modo, in quo inest modestia & temperantia. Atque hæc Academicorum & Peripateticorum communis institutio de moribus fuit.*

1 *De natura autem (id enim sequebatur) ita dicebant, vt eam diuiderent in res duas: vt altera esset efficiens,*

altera autem quasi huic se præbens, eáque efficeretur aliquid. In eo, quod efficeret, vim esse censebãt: in eo autem quod efficeretur, materiam quandam: in vtroque tamen vtrunque. Neque enim materiam ipsam cohærere potuisse, si nulla vi contineretur, neque vim sine aliqua materia. Nihil est enim quod non alicubi esse cogatur. [2] Sed quod ex vtroque, id iam corpus, & quasi qualitatem quandam nominabant. Dabitis enim profectò, vt in rebus inusitatis, quod Græci ipsi faciunt, à quibus hæc iam diu tractãtur, vtamur verbis interdum inauditis. Nos verò, inquit Atticus. Quinetiam Græcis licebit vtare, quum voles, si te Latina fortè deficient. Bene sanè facis: sed enitar vt Latinè loquar, nisi in huiuscemodi verbis, vt philosophiam, aut rhetoricam, aut physicam, vt dialecticam appellem, quibus, vt aliis multis, consuetudo iam vtitur pro Latinis. Qualitates igitur appellaui, quas ποιότητας Græci vocant: quod ipsum apud Græcos nõ est vulgi verbum, sed philosophorum, atque id in multis. Dialecticorum quoque verba nulla sunt publica: suis vtuntur. Et id quoque commune omnium ferè est artium. Aut enim noua sunt rerum nouarum facienda nomina, aut ex aliis transferenda. Quod si Græci faciunt, qui in iis rebus tot iam secula versantur, quanto id magis nobis concedendum est, qui hæc nũc primùm tractare conamur? Tu verò, inquam, Varro bene etiã meriturus mihi videris de tuis ciuibus, si eos non modò copia rerũ auxeris, vt effecisti, sed etiam verborum. Audebimus ergo, inquit, nouis verbis vti te

uthore, si necesse est. [3] *Earum igitur qualitatum sunt aliæ principes, aliæ ex iis ortæ. Principes sunt vnius modi, & simplices. Ex iis autem ortæ variæ sunt, & quasi multiformes. Itaque aer quoque (vtimur enim pro Latino) ignis, & aqua, & terra, prima sunt. Ex iis autem ortæ animantium formæ, earumque rerum, quæ gignuntur è terra. Ergo jlla initia, &, vt è Græco vertam, Elementa dicuntur: è quibus aer & ignis mouendi vim habent, & efficiendi: reliquæ partes accipiendi, & quasi patiendi, aquam dico, & terram.* [4] *Quintum genus, è quo essent astra, mentésque singulares, eorúmque quatuor, quæ suprà dixi, dißimile Aristoteles quoddã esse rebatur.* [5] *Sed subiectam putant omnibus sine vlla specie, atque carentẽ omni illa qualitate (faciamus enim tractando vsitatius hoc verbum, & tritius) materiam quãdam, ex qua omnia expressa atque effecta sint, quæ tota omnia accipere poßint, omnibúsque modis mutare, atque ex omni parte, eóque etiam interire non in nihilum, sed in suas partes, quæ infinitè secari atque diuidi poßint, quum sit nihil omnino in rerũ natura minimũ, quod diuidi nequeat. Quæ autem moueantur, omnia interuallis moueri: quæ interualla itẽ infinitè diuidi poßint. Et quum ita moueatur illa vis, quam qualitatẽ esse dicimus, & quum sic vltrò citróque versetur, & materiã ipsam totam penitus commutari putãt, & ita effici quæ appellãt qualia,* [6] *è quibus in omni natura cohærente, & continuata cum omnibus suis partibus effectum esse mundum, extra quem nulla pars materiæ sit, nullúmque*

corpus. Parteis autẽ esse mundi omnia, quæ insint in eo, quæ natura sentiẽte teneãtur, in qua ratio perfecta insit, quæ sit eadem sempiterna. Nihil enim valentius esse à quo intereat. 7 Quam vim animum dicunt esse mundi, eandémque esse mentem, sapientiámque perfectam, quem Deum appellant, omniúmque rerum, quæ sunt ei subiectæ, quasi prudentiam quandam procurantem cælestia maximè, deinde in terris ea quæ pertinent ad homines: quam interdum eandem necessitatem appellant, quia nihil aliter poßit, atque ab ea constitutum sit, inter quasi fatalem & immutabilem cõtinuationem ordinis sempiterni. Nonnunquam quidem eandem fortunã, quòd afficiat multa improuisa hæc nec opinata nobis, propter obscuritatem ignorationémque causarum.

Cic. lib. 2. de nat. deorum. 1 *Transit Varro à philosophia morali ad explicationem naturæ, quam alij esse censent vim quandam sine ratione cientem motus in corporibus necessarios: alij vim participem rationis, atque ordinis tanquam via progredientem, declarantémque quid cuiusque rei causa efficiat, quid sequatur: cuius solertiam nulla ars, nulla manus, nemo artifex consequi poßit imitando. Sunt autem qui omnia naturæ nomine appellent, vt Epicurus. Hanc vim qua per se motus efficit, Academici duas in species dispertiunt, materiam, ex qua, & formam, per quam res omnes gignuntur & fiunt: è quibus illa patiendi, hæc efficiendi vim in se continet: nam cùm materia vaga sit, à formis cohibetur: cùm iners, impellitur: cùm rudis, informatur.*

2 *Sed quod ex vtroque constat, id iam naturale corpus est: Græcis ποιότης appellatur, Latinè qualitas redditur: sed quia vocabulum hoc in re nouum & inauditum est, ad excusationem huius nouitatis Varro digreßiunculam interposuit, in qua disputat his, qui res nouas tractant, esse concedendũ, vt aliquãdo vocabulis inusitatis vtantur: cuiusmodi libertatis veniam Cicero etiam sibi dari postulat. Quod quidem, ait, nemo mediocriter doctus mirabitur, cogitãs in omni arte, cuius vsus vulgaris cõmunísque non sit, multam nouitatẽ nominum esse, cùm constituãtur earum rerum vocabula, quæ in quaque arte versentur. Itaque & dialectici & physici, verbis vtũtur his,* *Lib. 3 de finibus.*

quæ ipsi scientiæ nota sunt: Geometræ vero, Musici, Grammatici etiam, more quodã loquũtur suo. Itẽ ipsæ Rhetorũ artes, quæ sunt totæ forenses atque populares, verbis tamen in dicendo quasi priuatis vtuntur ac suis: idq́ argumentum comparatione minorum concludit. Quòd si in ea lingua, quam plerique vberiorem putant, cõcessum à Græcia est, vt doctißimi homines de rebus non peruulgatis, inusitatis verbis vterentur, quantò id vel nobis magis est concedendum, qui ea nunc primùm audemus attingere? Duos autem modos statuit nouandorum nominũ, vnum fingendi quod non fuerat, alterum ex alia lingua transferendi. De primo Horatius,

In verbis etiam tenuis, cautúsque serendis, In arte poetica.
Dixeris egregiè, notum si callida verbum
Reddiderit iunctura nouum: si fortè necesse est,
Indiciis monstrare recentibus abdita rerum:
Fingere cinctutis non exaudita Cethegis,
Continget, dabitúrque licentia sumpta pudenter.

Eiusmodi sunt illa à Cicerone nouata, Beatitas & beatitudo: quæ dura quidem sentit esse, veruntamen vsu putat posse molliri. Fauorem & vrbanum noua credit, ait Fabius: nam in epistola ad Brutum, Eum, inquit, amorem, & (vt hoc verbo vtar) fauorem in cõcilium aduocabo. Et ad Appium Pulchrum, Te hominem non solùm sapientem, verũetiam, vt nunc loquuntur, vrbanum. De secundo modo idem Horatius, Lib. 1. de nat. deorum. Lib. 8. cap. 3.

Et noua fictáque nuper habebunt verba fidem, si
Græco fonte cadant parcè detorta. quid autem
Cæcilio, Plautóque dabit Romanus, ademptum
Virgilio, Varióque? ego cur acquirere pauca
Si possum, inuideor? cùm lingua Catonis, & Enni
Sermonem patrium ditauerit, & noua rerum
Nomina protulerit? licuit, sempérque licebit
Signatum præsente nota producere nomen.

Quintilianus cùm verba in Latina & peregrina diuidit, plurima ex omnibus penè gentibus in linguam Latinam venisse testis est, Taceo, ait, de Lib. 1. cap. 10. *Tuscis & Sabinis, & Prænestinis quoque: nam vt eorum sermone vtentem Vectium Lucilius insectatur: quemadmodum Pollio deprehendit in Liuio patauinitatem: licet omnia Italica pro Romanis habeam, plurima Gallica valuerunt, vt Rheda & Petoritum, quorum altero Cicero tamen, altero Horatius vtitur: & mappam quoque vsitatum circo nomẽ pœni sibi vendicant: & gurdos, quos pro stolidis accipit vulgus, ex Hispania duxisse originem audiui: sed hæc diuisio mea ad Græcum sermonem præcipuè pertinet:*

d. ij.

nam & maxima ex parte Romanus inde conuersus est. 3 Vt igitur ad institutum reuertatur oratio, quas ποιότητας *Græci vocant, liceat qualitates Latinis appellare, & res naturales: his enim promiscuè vti possumus: quæ sic ab antiquis distinguntur, vt aliæ principes sint, aliæ de principibus ortæ. Principes à Latinis dicuntur elementa, siue principia, siue initia, siue simplices naturæ, ignis, aer, aqua, terra: ex quibus duæ primæ, si cum reliquis duabus comparentur, efficientes videri possunt: propterea quòd calor, quē ignis & humor, quē aer propriè & naturaliter sibi vendicant, efficientiā quandam in se continent naturalem: reliquæ verò duæ, aquam dico & terram, quasi patiētes sunt: quòd siccitas & frigus, quæ terræ & aquæ attribuūtur, tardam, aut nullam propemodum vim habent, nec nisi vel à calore ad suos motus excitari, vel ab humore cohiberi & quasi informari posse videntur. de quibus superioribus sic Ouidius ait,*

Quippe vbi temperiem sumpsêre humórque calórque,
Concipiunt, & ab his oriuntur cuncta duobus:
Cúmque sit ignis aquæ pugnax, vapor humidus omnes
Res creat, & discors concordia fœtibus apta est.

4 *His quatuor simplicibus naturis quintam adiungendam esse Aristoteles ex adiunctis motionibus disputat. nam cùm sic statuat, simplices motus naturis simplicibus congruere, eos autem qui in gyrum & in orbem fiunt, à quatuor illis superioribus elementis alienos esse, quæ rectis lineis, vel sua leuitate sursum, vel suopte nutu & pondere deorsum mouentur, censuit esse quintam simplicem naturam, ad quam propriè motus ille simplex pertineret: vnde (vt ait Cicero) essent astra, mentésque singulares: cogitare enim & prouidere, & discere, & docere, & inuenire aliquid, & tam multa meminisse, amare, odisse, timere, lætari, angi: hæc & similia eorum, in horum quatuor generum nullo inesse putat. Quintum genus adhibet vacās nomine, & sic ipsum animum* ἐντελέχειαν *appellat nouo nomine, quasi quandam continuatam motionem & perennem. Idem alio loco, Si ab Aristotele inducta est quinta natura, primùm hæc & deorū est, & animorū: animorū enim in terris origo nulla inueniri potest, nihil est in animis mixtum atque concretū, aut quod ex terra natū atque fictum esse videatur. Nihil ne aut humidum quidem, aut flabile, aut igneum. His enim in naturis nihil inest, quod vim memoriæ, mētis, cogitationis habeat, quod & præterita teneat, & futura prouideat, & complecti poßit præsentia, quæ sola diuina sunt: nec inuenietur vnquam vnde ad hominem venire poßint, nisi à Deo. Singularis igitur est quædam natura atque vis animi, seiuncta ab his vsitatis notísque naturis.*

Tuscul. 1.

Hactenus de elementis: qualitates ex his ortas deinceps videamus, quæ variæ multiformésque sunt: sed earum duo prima genera: nam aut inanimæ sunt: vt nubes, pluuia, grando, cæteraq́ res eiusmodi, quæ in aere gignuntur: aut animatæ, quæ tripartito distingui solēt: aut enim viuunt tantùm, vt stirpes, arbores, plantæ: aut vita sensúque prædita sunt, vt aues in aere, pisces in aquis, variæ species bestiarum in terris: aut vita, sensus, rationísque simul cōpotes sunt: vt homines, ad quorū vsus & commoditates cætera quæ prius diximus, genita ac procreata sunt. § Ac de prima materia sic Academici disputant, vt eam subiectam rebus omnibus esse putent, sine vlla specie, atque carentem omni qualitate, id est, per se non formarum modo, sed etiam caloris, & coloris, aliarúmque qualitatū, quæ sensus afficiunt, expertem. Qua de re Plato vt subtiliter, sic clarè & perspicuè philosophatus est: Tria, ait, genera constituere licet: vnum quod gignitur, alterum in quo gignitur, tertium à quo similitudinem trahit, quod nascitur: idcirco sic aptè comparabuntur: quod recipit, matri: vnde recipit, patri: natura horum media, fœtui. Sed animaduertēdum est, cùm debeat esse rerum effigies, omnium formarum varietate distincta, nunquam illud generationis gremium bene præparatum iri, nisi sit informe, & suapte natura formis omnibus, quas potest capere, careat. Nam si erit alicuius eorum, quæ in se recipit simile, cùm contrariam eius, cuius est simile, naturam, aut aliam prorsus suscipiet, nequaquam eius similitudinem & effigiem exprimet, cùm præ se tulerit suā. Quo fit vt nullam sibi propriam habeat speciem, quòd omnia rerum genera capere debeat: vt qui vnguenta suaui odore confecturi sunt, humidam materiā, quam certo odore condire volunt, ita præparant, vt nullum proprium odorem retineat: & qui in re molli figuras aliquas imprimere volunt, nullam omnino priorem figurā in eā videri patiuntur, sed accurata leuigatione poliūt: sic illud quod passim in omnibus æternorum omnium simulachris rectè figurandum est, his omnibus formis suapte natura carere necesse est. Quamobrem huius vniuersi quod genitum, & sensibus subiectum est, matrem & receptaculum neque terrā, neque aerem, neque ignem, neque aquam esse dicamus, neque rursus aliquid ex his factum, sed speciem potius quandā sensus fugientem, & informem sinum omnium rerum capacem, qui ambigua quadam ratione, & quæ vix dici queat, diuinæ, & solo animo comprehendenda naturæ sit particeps. Hæc Plato. Vnde constat materiam posse omnia accipere, omnibúsque modis mutari. Est enim, vt ait Aristoteles, appetentissima formarum: neque tamen in nihilū redigi, sed in suas partes, quæ dimensionibus prædita infinitè diuidi possunt: nec id mirum cuiquā videri debet: quanuis enim in omni magnitudine sit aliquid actu minimum, quo

In Timæo.

Lib. I. Physic.

nihil sit minus: potest tamen ipsum in alias minores partes diuidi. Quæ autem moueantur, omnia interuallis moueri, id est, spatiis vel locorum, vel temporum: locus autem & tempus ratione magnitudinis infinitam diuisionem capiunt, vt docet Aristo. in Physicis. Quæ autē natura constant, quoniam fatali quadam necessitate mutabilia sunt, propter inconstantiam formarū variis modis afficiuntur: & pro sua quæque vi & facultate materiā commutant: vnde existunt tam variæ rerum vicissitudines, vt non modò quæ genita sunt, necessariò intereant, sed pro variis momentis vltrò citróque versentur, nec diutius in eodē statu permanere possint. 6 *Quæ dicuntur de compositione & anima mūdi, à Platone principe Academicorum accepta sunt. De fabrica enim & constructione mundi sic ait, Cùm soliditas mundo quæreretur, solida autem omnia vno medio nunquam, duobus semper copulentur, ita contigit, vt inter ignem & terram, aquam Deus aerémque poneret: eáque inter se compararet, & proportione quadam cōiungeret: vt quemadmodum ignis aeri, sic aer aquæ, quódque aer aquæ, id aqua terræ proportione redderet: qua ex coniunctione cælum ita aptum est, vt sub aspectum & tactum cadat: itaque & ob eam causam, & ab iis rebus numero quatuor, mundi est corpus effectum, ea constructum proportione, quā dixi, ex quo ipse se cōcordi quadam amicitia & charitate complectitur, atque ita aptè cohæret, vt dissolui nullo modo queat, nisi ab eodem, à quo est colligatus. earum autem quatuor rerum, quas suprà dixi, sic in omni mundo omnes partes collocatæ sunt, vt nulla pars huiusce generis excederet extra, atque ī hoc vniuerso inessent genera illa vniuersa. id ob eas causas primùm, vt mundus animans posset ex perfectis partibus esse perfectus: deinde vt vnus esset, nulla parte vnde altera gigneretur relicta: postremò ne quis morbus eū posset aut senectus affligere. omnis enim coagmentatio corporis vel calore, vel frigore, vel aliqua impulsione vehementi labefactatur & frangitur, & ad morbos senectutemq́ compellitur. Hanc igitur habuit rationem effector mūdi, molitórque Deus, vt vnum opus totum atque perfectum ex omnibus totis atque perfectis absolueret, quod omni morbo sensóque careret. His verbis Plato docet ex omnibus naturis mirabili proportione inter se cohærentibus conflatum, suáque magnitudine omnia complexum esse mundum: quem etiam eodem loco definit animal rationis & intelligentiæ particeps, re vera diuina prudentia constitutum: veruntamen animum mundi non Deum, vt nunc Varro, nominat, sed à Deo creatum esse vult.* 7 *Multis autem nominibus rationem in mundo perfectam sempiternámque veteres philosophi significabant: ab iis enim animus mundi dicebatur, per quem mundus ipse spirat, sentit, intelligit, ratiocinatur: & mens, sapientiā-*

Lib.3.Physic.

In Timæo.

que perfecta, quòd omnia consilio & ratione gubernet: & θεὸς, id est, Deus, ἀπὸ τοῦ θέειν, id est, à perpetua motione, vt Socrates in Cratillo docet: & φύσις, id est, natura, quòd omnia gignat. quorum nominum rationem versibus his Virgilius inclusit,

Principio cælum & terras, campósque liquentes, Æneid.6.
Lucentémque globum Lunæ, Titaniáque astra
Spiritus intus alit, totámque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet:
Inde hominum, pecudúmque genus, vitæq; volantum:
Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus:
Igneus est ollis vigor, & cælestis origo Seminibus.

Eandem mundi mentem πρόνοιαν: id est, prouidentiam appellát, quòd omnibus rebus prouideat: & εἱμαρμένην, id est, fatalem necessitatem, quòd diuina decreta mutari non possint. vnde illud,

Desine fata deûm flecti sperare precando: & τύχην, id est fortunã, ex hominum errore, qui existimãt, quod occultis & ignoratis causis factum sit, à Deo factum esse: quæ opinio occultã rerum fortuitarum vim apud veteres in diuorũ numero cœtúque collocauit: toto quippe mundo, ait Plinius, & locis Lib.2.cap.7. *omnibus, omnibúsque horis, omniũ vocibus, fortuna sola inuocatur: & vna nominatur: vna accusatur: vna agitur rea: vna cogitatur: sola laudatur: sola arguitur: & cum cõuitiis colitur: volubilis, à plerisque verò & cæca etiã existimata, vaga, incõstãs, incerta, varia, indignorúmque fautrix: huic omnia expensa, huic omnia ferũtur accepta, & in tota ratione mortaliũ sola vtrãque paginam facit: adeóque obnoxiæ sumus sortis, vt sors ipsa pro Deo sit, quia Deus probatur incertus. Hac fuit ab Academicis & Peripateticis tradita, & à Varrone breuiter, vt decuit, exposita naturæ descriptio.*

[1] *Tertia deinde Philosophiæ pars, quæ erat in ratione, & in disserendo, sic tractabatur ab vtrisque: quanquam oriretur à sensibus, tamen non esse iudicium veritatis in sensibus.* [2] *Mentem volebant esse rerum iudicem, solam censebant idoneam cui crederetur, quia sola cerneret id quod semper esset simplex, & vnius modi, & tale quale esset. Hanc illi Ideam appellabant, iam à Platone ita nominatam: nos rectè Speciem possumus dicere.* [3] *Sensus autẽ omnes hebetes & tardos esse arbi-*

trabantur, nec percipere vllo modo res eas, quæ ſubiectæ ſenſibus viderentur, quæ eſſent aut ita paruæ, vt ſub ſenſum cadere nō poſſent: aut ita mobiles & cōcitatæ, vt nihil vnquā vnum eſſet cōſtans, ne idem quidē, quia continenter laberētur, & fluerent omnia. [4] *Itaque hāc omnem partem rerum opinabilem appellabant. Scientiam autem nuſquā eſſe cenſebant, niſi in animi motionibus atque rationibus. Qua de cauſa definitiones rerū probabāt, & has ad omnia, de quibus diſceptabatur, adhibebant. Verborum etiam explicatio probabatur, qua de cauſa quæque eſſēt ita nominata: quam Etymologiam appellabāt. Pòſt argumētis, & quaſi rerū notis ducibus vtebantur ad probandū & concludēdum id, quod explanari volebant, in qua tradebatur omnis dialectica diſciplina, id eſt, orationis ratione cōcluſæ.* [5] *Huic quaſi ex altera parte oratoria, vis dicēdi adhibebatur explicatrix orationis perpetuæ, ad perſuadendum accōmodatæ. Hæc erat illis prima à Platone tradita, cuius quas acceperim diſputationes, ſi vultis, exponam.*

[1] *Expoſitis duabus primis philoſophiæ partibus, dialectica tertia ſequitur, in cuius præceptis multa (quæ tamen aliena videri, & ad phyſicos potius referri poſſunt) de ſcientia & opinione tradūtur, propter apodicticos & dialecticos ſyllogiſmos, quorū alteri ex perſpicuis & neceſſariis cauſis ſcientiam concluſionis efficiunt: alteri ex probabilibus argumētis, miniméque neceſſariis opinionem gignunt. Varro totam ſciētiæ & opinionis diſtinctionem ex Platone penè tranſtulit: apud quem Socrates ita diſputat, vt veritatis iudicium ſenſibus cōuenire neget, mentem ſtatuat rerum iudicem, quæ veram & ſimplicem cuiuſque rei ſpeciem, formámque percipiat. Cuius diſtinctionis argumentum cum Theæteto communicans, accuratè perſequitur, multíſque verbis vltrò citróque habitis, demum ad eam concluſionem peruenit. Socrates. An veritatē eo percipere poſſumus, quo eſſentiam non percipimus? Teat.*

Non. Socra. Cuius autem quis veritate caret, huius scientiam ullam habet? Theat. At quomodo id fieri posset? Socrat. In motionibus igitur sensuum scientia non est, in ratiocinatione tamen, quæ circa illas versatur, inesse videtur: hac enim naturam rerum & veritatem attingere possumus, illis non possumus. Theat. Constat. Socrat. An illud & hoc, idem vocas, cùm tātùm inter se discrepent? Theat. Non equidem decet. Socrat. Quod illi nomen tribuis, quod est exempli gratia videre, audire, odorari, gustare, calere, frigere, num sentire? Theat. Hoc ipsum: quid enim aliud? Socrat. Hoc igitur totum sensum vocas? Theat. Necesse. Socrat. Huic veritatis perceptionem conuenire negauimus, cùm essentiam nō percipiat. Theat. Ita est. Socrat. Neque igitur sensus scientiæ particeps erit. Theat. Non. Socrat. Hinc efficitur ô Theatete scientiā & sensum nunquā in idē recidere. Theat. Prorsus nunquā. 2 *Plato in Timæo eam vim mentis esse putat, vt sola simplices rerum species & ideas cernat, vnde omnis vera sciētia & sapientia defluxit. Siquidem, ait, mens & vera opinio duo genera sunt, omnino ideæ & species quædam per se sunt, quæ non percipiuntur sensibus, animo autem tantùm & intelligentia continentur. sin autem, vt quibusdam placet, vera opinio ab intelligentia mentis nihil differt, omnia quæ corpore ipso sentiūtur, certissima statuere oportebit. Verùm hæc duo dicenda sunt, quòd separatim fiunt, & dissimili ratione se habent: alterum enim horum doctrina, alterum persuasione comparatur: & illud quidem semper cum ratione vera, hoc autem sine ratione: illúdque nulla ratione diuelli potest, hoc aliter potest persuaderi: cuius quidem quemuis participem esse dicimus, sciētiæ autem deos esse compotes, homines perpaucos. Quæ cùm ita sint, cogimur fateri esse aliquā speciem & ideam, quæ semper eadem sit, sine ortu & interitu, quæ nihil aliūde in se accipere, nec ad aliud procedere, nec oculis, aut alio sensu percipi possit. Hæc autem idea ad solā vim mentis pertinet: sed secūdum homonymū est, & illi simile, sensibile, genitū, semper inhærens, factum alio in loco, rursusq; inde recedens, atque interiturum: quod per sensus opinione comprehendi debet.* 3 *Sensus autem omnes hebetes & tardos, & plerunque fallaces Academici arbitrantur, tum mentis comparatione, quæ celerrimè in rebus perspiciendis agitetur, tum suapte natura, quòd exiguam vim ad percipiendum habeant: tum duplici culpa earum rerum quæ sub ipsos sensus cadunt: aut enim ita paruæ sunt, vt sensus effugiant, vt Atomi Epicureorum, & multæ res minutæ & exiles: aut ita mobiles & concitatæ, vt nihil sit constans, quod certo comprehendi possit. quale sit, quod etiam ex augusto Platonis oraculo, sicut reliqua ferè omnia, depromptum est. Dicam, ait Socrates, rem non contemnendam, quòd nihil in seipso vnum certum est, neque rectè ipsum per se aliquid, aut quale sit, dicere* In Theateto.

potes. Etenim si quid magnũ dicis, statim paruum etiam videtur: & si quid graue, protinus etiam leue. Cæteráque eiusdem generis sunt: vt nihil sit vnum quod aut hoc, aut tale sit: sed omnia quæ dicimus esse falsa appellatione, in motu & alterna commutatione & vicissitudine versantur. nihil enim vnquam est, semper autem fit: quod quidem omnes ex ordine sapientes vno consensu præter Parmenidẽ confirmarunt Protagoras, Heraclitus, Empedocles, poetæ in vtroque poemate excellẽtes: in Comœdia Epicharmus: in Tragœdia Homerus. Nam cùm Oceanum diceret deorum parentem, & matrem Thetyn, omnia ex fluxu motúque genita prædicauit. 4 Itaque veteres philosophi opinionem à scientia subiecti ratione separarunt, vt illa sit in sensibus, hæc in notionibus animi, quas ἐννοίας vocant: quemadmodum ex Theæteto Platonis perspici potest, & ad hos duos fines totam differendi rationem, quæ geminam vim inueniẽdi & disponẽdi habet, stultè & ineptè accõmodarũt. nã causæ, effecta, subiecta, adiũcta, dissentanea, notationes, cõiugata, comparationes, definitiones, partitiones, inuentionis dialecticæ partes sunt, quibus omnia quæ possunt in hominũ cogitationem cadere, comprehenduntur & distinguntur: & syllogismus, methodúsque disponendi prudentiam tradunt, & regulam quandam verè auream: qua non solùm vera in omnibus rebus & falsa diiudicari, sed etiam facilius doceri percipíque possunt. quam dialecticæ artis partitionem tanquam in nebula viderunt, sed tamen secuti & præceptis interpretati non sunt. 5 Dialectica autem eloquentiam, quasi ex altera parte respondere monet Aristoteles, vt hoc videlicet differant inter se, quòd hæc dicendi ratio latior sit, illa loquendi contractior: qua de causa Zeno Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno similem esse dicebat: quòd latius loquerẽtur Rhetores, Dialectici comprehensius. quæ distinctio ex natura artium facta non est: vis enim dialecticæ est tam in copiosa & dilatata, quàm in tenui & angusta oratione, sed ex hominũ institutis, è quibus qui tenuiter & succinctè in scholis disputabant, dialectici: qui in foro copiosius & vberius causas tractabãt, oratores appellati sunt. Hæc fuit prima philosophiæ ratio à Platone tradita, & in tres partes distributa, vnã de moribus, alteram de natura & rebus occultis, tertiam de differendo: quarum partium descriptionem Varro generaliter & summatim complexus est.

Lib. 1. Rhet. cap. 1.

1 *Nos verò volumus, inquam, vt pro Attico etiam respondeam. Et rectè, inquit, respõdes. Præclarè enim explicatur Peripateticorum, & Academiæ veteris authoritas. 2 Aristoteles primus species, quas paulò antè*

dixi, labefactauit: quas mirificè Plato erat amplexatus, vt in his quiddam diuinum esse diceret. [3] Theophrastus autem, vir & oratione suauis, & ita moderatus, vt per se probitatem quandam & ingenuitatem ferat, vehementius etiam fregit quodammodo authoritatem veteris disciplinæ. Spoliauit enim virtutem suo decore, imbecillámque reddidit, quod negauit in ea sola positum esse beatè viuere. Nam Strato eius auditor quanquam fuit acri ingenio, tamen ab ea disciplina omnino semouendus est: qui quum maximè necessariam partem philosophiæ, quæ posita est in virtute & moribus, reliquisset, totúmque se ad inuestigationem naturæ contulisset: in ea ipsa plurimum discedit à suis. [5] Speusippus autem & Zenocrates, qui primi Platonis rationem, authoritatémque susceperant, & post hos Polemo & Crates, vnáque Crantor, in Academia congregati, diligenter ea quæ à superioribus acceperant, tuebantur. Iam Polemonem audiuerunt aßiduè Zeno & Arcesilas.

1 Transit à vetere Platonis & Academicorum philosophia ad contrarias disputationes, primùm Peripateticorum, deinde Stoicorum. Ex Peripateticis, Aristoteles in dialecticis, Theophrastus in Ethicis, Strato in Physicis aliquid corrigere & emendare conatus est. 2 Platoni visum est Ideas in Deo, & in hominibus inesse: & in Deo quidem æterna rerum exemplaria, quibus propositis nō solùm mundum, partésque mundi construxit, sed omnia quæ sunt, fuerunt, futuráue sunt, perspicit: id est, Dei patris sapientiā, quam Zeno philosophus antiquus λόγον appellabat. in homine verò species rerum mente & animo comprehensarum similiter Ideas nominat: eásque nobis diuinitus informatas & ingeneratas esse arbitratur, quòd animi nostri antequam delabantur in corpora, vigeant in omnium rerum cognitione: quam sententiam Aristoteles Platonis discipulus in Metaphysicis & Ethicis labefactare conatus est. 3 Theophrastus elegantißimus omnium

philosophorum, & eruditißimus, à diuinitate sermonis nomen inuenit, cùm antea Tirtamus diceretur. dissensit autem ab antiquis in eo libro, quem de beata vita scripsit: illi nanque beatam vitam censebant ex maiori parte nominari: id est, ex virtute, quæ per se beatum hominem efficeret, quanuis tamen non beatißimum, nisi bona fortunæ & corporis adiungerentur. Hic verò solam virtutem ne ad beatam quidem vitam seipsa cōtentam esse voluit, nedum ad beatißimam: nec omnes bonos esse beatos, præsertim si in aduersa fortuna fuerint. Itaque Theophrasti sententia Ciceroni videtur esse delicatior & mollior, quàm virtutis vis, grauitásque patiatur. 4 Strato Lampsacenus vir eloquentißimus Theophrasto successit olympiade centesima vicesima tertia, vt Apollodorus ait. Physicus ideo dictus est, quòd perpauca, eáque magna ex parte noua de moribus scripsit, & ad inuestigationem cōtemplationémque rerum naturalium sese conuertit, in quibus ita degenerauit à suis, vt ex se natus videretur. 5 Qui autem in Academia commorati sunt, vt Speusippus Platonis nepos, Xenocrates Calcedonius, Polemo Atheniensis Xenocratis auditor, Crates Atheniensis, Crantor Solensis Polemonis discipulus & socius, diligenter authoritatem veteris Academiæ tuebantur, & ne sibi quidem fas esse ducebant vel trāsuersum, vt aiunt, vnguem ab antiquis Platonis institutis discedere.

[1] Sed Zeno quum Arcesilam anteiret ætate, valdéque subtiliter dissereret, & peracutè moueretur: corrigere conatus est disciplinam. Eam quoque, si videtur, correctionem explicabo, sicut solebat Antiochus. Mihi verò, inquā, videtur: quod vides idem significare Pomponium. [2] Zeno igitur nullo modo is erat, qui, vt Theophrastus, neruos virtutis inciderit: sed cōtrà, qui omnia, quæ ad beatā vitam pertinerēt, in vna virtute poneret. [3] Nec quicquam aliud numeraret in bonis, idque appellaret honestum, quod esset simplex quoddam, & solum, & vnum bonum. cætera autem etsi nec bona, nec mala essent, tamen alia secūdum naturam dicebat, alia naturæ esse contraria. Iis ipsis alia interiecta & media numerabat. Quæ autem secundum naturam essent, ea

sumenda, & quadam æstimatione dignanda docebat, contráque cõtraria. Neutra autem, in mediis relinquebat: in quibus ponebat nihil omnino esse momenti: [4] sed quæ essent sumẽda, ex iis alia pluris esse æstimanda, alia minoris. Quæ pluris, ea præposita appellabat: reiecta autem, quæ minoris. [5] Atque vt hæc non tam rebus, quàm vocabulis commutauerat: sic inter rectè factum atque peccatum, officium: & contrà officium, media locabat quædã, rectè facta sola in bonis actionibus ponens: prauè, id est peccata, in malis. Officia autẽ, & seruata, prætermissáque, media putabat, vt dixi. [6] Quúmque superiores non omnem virtutem in ratione esse dicerent, sed quasdam virtutes natura, aut more perfectas: hic omnes in ratione ponebat. Quúmque illi ea genera virtutum, quæ suprà dixi, seiungi posse arbitrarentur, hic nec id vllo modo fieri posse disserebat, [7] nec virtutis vsum modò, vt superiores, sed ipsum habitum per se esse præclarum, nec tamen virtutem cuiquam adesse, quin ea semper vteretur. [8] Quúmque perturbationem animi illi ex homine non tollerent, naturáque & condolescere, & concupiscere, & extimescere, & efferri lætitia dicerent, sed ea contraherent, in angustúmque deducerent: hic omnibus his quasi morbis voluit carere sapientem. [9] Quúmque eas perturbationes antiqui naturales esse dicerent, & rationis expertes, aliáque in parte animi cupiditatem, alia rationem collocarent, ne iis quidem assentiebatur. Nam & perturbationes voluntarias esse putabat, opinionísque iudicio suscipi: & omnium per-

turbationum arbitrabatur matrem esse, immoderatam quandam intemperantiam. Hæc ferè de moribus.

1 *Vetus Academia primùm à tribus Peripateticis oppugnata est, quemadmodum paulò antè diximus: deinde à Stoicis, quorum princeps Zeno Cittieus ex Cypro insula, Cratis auditor, vir, vt ait Laertius, ad inquirendum solers & subtilis & industrius in omni parte philosophiæ plurima mutauit verborum nouitate & magnificentia delectatus. Ac primùm in philosophia morali variam ac multiplicem correctionem adhibuit, quæ quo facilius percipiatur, tres in partes distribuenda est nobis. Primum enim caput erit de beata vita & partitione bonorum: Secundum de virtutum diuisione & earum natura: Tertium de perturbationibus.* 2 *Zeno beatam vitam non in tribus generibus bonorum (vt superiores illi) sed in vna virtute posuit: eandémque beatam & beatissimam sola virtute fieri iudicauit, vt qui eã haberet, omnes felicitatis & beatitudinis numeros esset adeptus: quam sententiam Atheneus hoc Epigrammate commendat,*

Ὦ στωικῶν μύθων εἰδήμονες, ὦ πανάριστα
 Δόγματα ταῖς ἱεραῖς ἐνθέμενοι σελίσι,
Τὰν ἀρετὰν ψυχᾶς ἀγαθὸν μόνον· ἅδε γὰρ ἀνδρῶν
 Μούνα καὶ βίοτον ῥύσατο, καὶ πόλιας.
Σαρκὸς δ' ἡδυπάθημα φίλον τέλος, ἀνδράσιν ἄλλοις,
 Ἡ μία τῶν μνήμης ἤνυσε θυγατέρων. *Id est,*

O Stoicæ gnari sectæ, quàm insignia vestra
 Dogmata, quæ sacris scribitis in tabulis.
Esse bonum vnam animi virtutem, sola tuetur,
 Quòd validas vrbes, quódque ea sola homines.
Ast aliis vitæ scopus esset spurca voluptas,
 Vna egit pulchrè filia Mnemosynes.

3 *Cùm igitur à Zenone constitutum esset, id solum esse bonum, quod honestum est, idque solum malum, quod turpe: tum reliqua quæ neque in bonis sunt, neque in malis, nouis nominibus, & communiter quidem, ἀδιάφορα, id est, indifferentia nominabat: quòd eiusmodi sint, vt his bene & malè vti liceat, quæq; indifferenter prodesse & obesse hominibus possint: & quanuis nullam vim habeant ad miserè & beatè viuendum, sunt tamen eiusmodi, vt partim εὐχρηστήματα: id est, commoda ab eodem Zenone dicantur: non expetenda quidem, vt ille ait, sed tamen eligenda, & sumenda, & aliqua æstimatione dignanda: cùm sint secundum naturam: vt sanitas, pulchritudo, robur, opes, gloria, nobilitas: partim δυσχρηστήματα:*

id est, incommoda & inæstimabilia, quæ sunt contra naturam: vt morbus, paupertas, ignobilitas, deformitas corporis, infamia: partim μέσα, id est, media comparatione boni & mali: sunt enim inter virtutem & vitium interiecta. 4 Commoda autem quæ sunt secundum naturam, gradibus æstimationis distinguntur: alia enim pluris, alia minoris æstimanda sunt. pluris: vt valere malis, quàm diues esse: robustus, quàm agilis. Minoris contrà, vt Diuitiæ minoris æstimentur, quàm bona valetudo. Illa dicuntur à Græcis προηγμένα, quæ Latinè vel præposita, vel promota, vel præcipua, vel producta Cicero conuertit. Hæc ἀποπροηγμένα, id est, reiecta vel reiectanea, tametsi hoc vocabulum propriè pertinet ad incommoda, quæ sunt contra naturam: & Cato apud Ciceronem libro tertio de finib. in hac significatione vsurpauit. De incommodis autem quæ sunt contra naturam, similis diuisio ex comparatione fieri potest, vt eorum quædam sint grauiora, vt morbus, paupertas: quædam leuiora, vt ignobilitas, & leuis aliqua iactura. 5 In neutris officium medium quod Græci καθῆκον vocant, & contra officium ponitur: dicitúrque officium, quod ita factum est, vt eius facti probabilis ratio reddi poßit: quod Cato lib. 3. de finibus hac conclusione rationis declarat: Quoniam videmus esse quiddam, quod rectè factum appellemus, id autem est perfectum officium, erit etiam inchoatum: vt si iustè depositum reddere, in rectè factis sit, in officiis ponatur depositum reddere: illo enim addito iustè, facit rectè factum: per se autem hoc ipsum reddere, in officio ponitur. Zeno igitur hic inter κατόρθωμα, id est, rectè factum: & inter ἁμάρτημα, id est, prauè factum siue peccatum medium quoddam posuit, quod per se nec bonum, nec malum esset, sed adiectis certis circunstantiis, nunc in bonis, nunc in malis numeretur: vt patri obtemperare, medium officium est: & patrem necare, contra officium: quæ si nuda ponantur, nec in bonis sunt, nec in malis: adiectis autem circunstantiis, in alterutrius rei naturam transeunt. 6 Atque hæc de beata vita & generibus bonorum. Secunda Zenonis emendatio ad diuisionem virtutum adhibetur: Cùm enim Aristoteles virtutes ita partiatur, vt aliæ sint Cap.1. Lib 2.
morales & voluntariæ, quarum munus sit naturales impetus & motus a- & cap.1.
nimi iudicio & voluntate moderari: vnde fortitudo, liberalitas, magni- lib. 6.
ficẽtia, magnitudo animi, modestia, mansuetudo, veritas, comitas, affabilitas, iustitia existunt: aliæ sint in ratione rerũ positæ, vt intelligentia, scientia, sapientia, ars, prudentia, Zeno omnem virtutẽ in ratione & cognitione posuit: virúmque bonũ appellauit sapiẽtem, quòd hæc esset vna sapiẽtia non tantùm virtutẽ nosse, sed etiã vita factisque præstare. Virtutes verò si quãdo seiungi posse veteres Philosophi dixerũt (id enim ipsum nec in Platonis dia-

legis,nec in Aristotelicis Ethicis inuenio) non ex suo, sed ex populari sensu eos locutos esse arbitror. Atque ita Cicero in officiis loquitur: Ne quis sit admiratus,cur cùm inter omnes philosophos constet,à méque ipso sæpe disputatum sit,qui vnam haberent,omnes habere virtutes : nunc ita seiungã,quasi poßit quisquam qui non idem prudens sit,iustus esse: alia est illa,cùm veritas ipsa limatur,in disputatione subtilitas, alia ad opinionem cõmunem omnis accommodatur oratio. Quamobrem, vt vulgus,ita nos hoc loco loquimur, vt alios fortes,alios viros bonos,alios prudentes esse dicamus: popularibus enim verbis est agendum, & vsitatis,cùm loquimur de opinione populari. Zenoni autem sicut reliquis omnibus penè philosophis,ita sunt copulata,connexaq; virtutes, vt omnes omnium participes sint, nec alia ab alia poßit separari. Scis,ait Cicero,Zenonis æmulus,si quid de Corinthiis tuis amiseris, posse te habere reliquam supellectilem saluam, virtutem autem vnam si amiseris, etsi non potest amitti virtus : sed si confessus fueris te non habere, nullam te habiturum. 7 *Quòd autem ad vim virtutis attinet, Aristoteles libro primo de moribus, beatam vitam in virtute esse negat, quod fieri poßit, vt qui virtute sit præditus,dormiat, & nihil agat in vita. Idémque libro decimo, Beatam vitam,inquit,habitum esse negauimus:quòd dormienti per omne tempus ætatis adesse poßit, etiamsi plantarum vitam degat. quo loco Aristoteles à Stoicis vehementer vexatur, ab iisque dormire & somniare dicitur: virtus enim otiosa esse non potest: sed quemadmodum ignis in subiecta sibi materia,quandiu eam nactus est,flammas excitat: sic virtus ipsa, virum bonum,in quo inest, ad honestas & laudabiles actiones semper inflammat.* 8 *Tertia dissensio Zenonis ab antiquis philosophis in perturbationum quæstione versatur,sed omnis eorum controuersia ex definitionis contentione nata est,quòd quid sit perturbatio,inter eos non conuenit. Peripatetici in perturbationibus,quas Græco nomine πάθη nominant,naturalem volebant esse modum, vt ait Cicero, atque etiam vtiliter animis nostris à natura datas: metum cauendi causa,misericordiam,ægritudinémque,clementiæ atque ipsam iracundiam fortitudinis quasi cotem esse dicebant, vt virtus ea nullam propemodum vim habitura sit: nisi quibusdam stimulis iracundiæ, ad res magnas & laboriosas animus hominis excitetur. Naturaliter autem hominibus quadruplices insitas esse permotiones: duas ex opinatis malis, metum futuris, ægritudinem præsentibus, totidémque ex opinatis bonis libidinem & lætitiam, vt sit lætitia, præsentium bonorum, libido futurorum: quæ quidem genera ad certam mediocritatem reuocari posse disputabant. Nam timere, vt Aristoteles ait, & confidere, & concupiscere, & irasci, & misereri, & animo gaudere, & dolere poßumus, nimium & parum:*

Lib.2. | Tuscul.2. | In Lucullo. | Cap.6.lib.2 de mor.

quorum neutrum rectè fit: at verò quando, quibus de causis, quibúsque rebus licet, & quomodo æquum est facere hæc omnia, præclarum & optimum & cum virtute iunctum est. Zeno superiorem diuisionem perturbationum concedit Peripateticis: definitionis autem cõtrouersia torquetur. Perturbationem nullam moderatam contendit esse, quin potius omnem auersam à recta ratione, & cõtra naturam animi vehementem impetum definit. Modum tu adhibes vitio, ait, an vitium nullum est non parere rationi? an ratio parum præcipit nec bonum illud esse, quod aut cupias ardenter, aut adeptus te efferas insolenter: nec porrò malum, quo aut oppressus iaceas, aut ne opprimare mente vix constes? eáque omnia aut nimis tristia, aut nimis læta errore fieri? qui igitur modum vitio quærit, similiter facit, vt si posse putet eũ, qui se è leucade præcipitarit, sustinere secum velit: vt enim id non potest, sic animus perturbatus, & incitatus nec cohibere se potest, nec quo loco vult, insistere Quamobrem nihil interest vtrum moderatas perturbationes approbent, an moderatam iniustitiam, moderatam ignauiam, moderatam intemperantiam: qui enim vitiis modum apponit, is partem suscipit vitiorum. Sed hæc altercatio Zenonis nominis magis est quàm rei. Peripatetici enim quemuis appetitum & motum nomine perturbationis volunt intelligi, siue rationi obtemperet, siue repugnet: Stoici verò dũtaxat turbulentos affectus, & rationi inimicos perturbationes vocant. 9 Cúmque superiores illi, vt Plato & Aristoteles duas in partes animum diuiderent, vnam participem rationis, quæ quid faciendum, fugiendúmue sit, præscribit. Alteram rationis expertem, in qua sunt naturales appetitus, quos antè diximus, Zeno nullam perturbationem voluit esse naturalem, sed volũtariam, & iudicio susceptam. In quo, sicut antea, captionis tantum nomine dissentit: neque enim Peripatetici ita naturales esse dicunt, vt à voluntate non proficiscantur. Triplicem igitur in moribus correctionẽ à Zenone factam videmus, vnam de beata vita, & generibus bonorum: alteram de diuisione & natura virtutum: tertiam de perturbationibus. in quibus tamẽ non magna causa fuisse videtur, quamobrem à superiore authoritate discederet, præsertim cum ab illis non tam rerum, quàm verborum nouitate dissentiat. Tuscul. 4.

[1] De naturis autem sic sentiebat, Primùm, vt in quatuor initiis rerum illis quintam hanc naturam, ex qua superiores sensus, & mentem effici rebantur, non adhiberet: statuebat enim ignem esse ipsam naturam, quæ quidque gigneret, & mentem atque sensus. [2] discrepa-

bat etiã ab iisdem, quòd nullo modo arbitrabatur quicquam effici posse ab ea, quæ expers esset corporis. Cuius generis Xenocrates, & superiores etiam animum esse dixerunt: nec verò aut quod efficeret aliquid, aut quod efficeretur, posse esse non corpus.

1 Quid Zeno in explicatione morũ ab Academicis tradita nõ probarit, satis constat. Sequũtur eiusdẽ reprehẽsiones duæ de rebus physicis, Prima de partitione elementorũ, Secunda de Deo causa principe rerum omniũ. Cùm enim Aristoteles elementa siue simplices naturas in quinque genera distinxisset, ignem, aerem, aquam, terrã, & cælum, Zeno cælũ quidem nõ sustulit, sed statuit esse ignẽ: & eam naturam ita definit, vt dicat ignem esse artificiosum ad gignendũ progredientẽ via. Censet enim artis maximè propriũ esse creare & gignere: quódque in operibus artiũ nostrarũ manus efficiat, id multò artificiosius naturã efficere, id est, vt dixi, ignem artificiosum magistrũ artiũ reliquarum. 2 Discrepabat etiã à superioribus, quòd illi principem rerũ omniũ causam simplicẽ, & corporis expertẽ ponant: hic autẽ mundũ Deũ appellat, eumq́ animatũ & ratione præditũ definit: quẽadmodũ indicat disputatio Ciceronis de natura deorũ, Zenonis ratiocinatio ad hũc modũ cõcluditur:

Cic. lib. 2. de nat. deorum.

Nihil quod aliquid efficit, est expers corporis:
Deus autem quidque efficit:
Non est igitur Deus expers corporis.

1 Plurima autẽ in illa tertia philosophiæ parte mutauit. In qua primũ de sensibus ipsis quædam dixit noua: quos iunctos esse censuit è quadã quasi impulsione oblata extrinsecus: quam ille φαντασίαν, nos visum appellemus licet, & teneamus hoc verbum quidem: erit enim vtendum in reliquo sermone sæpius. 2 Sed ad hæc, quæ visa sunt, & quasi accepta sensibus, assensionem adiungit animorũ, quam esse vult in nobis positam & voluntariam. Visis non omnibus adiungebat fidem, sed his solùm, quæ propriam quandam haberent declarationem earum rerum, quæ viderẽtur. Id autem visum, quum in-

ſum cerneretur, comprehenſibile. Feretis hæc? Nos verò, inquam, Quonam enim modo καταληπτὸν *diceres? ſed quum acceptum iam, & approbatum eſſet, comprehenſionem appellabat.* [3] *Similē iis rebus quæ manu prenderentur, ex quo etiam nomen hoc duxerat. At quum eo verbo antè nemo tali in re vſus eſſet, plurimiſque idem nouis verbis (noua enim dicebat) vſus eſt.* [4] *Quod autem erat ſenſu comprehenſum, idipſum ſenſum appellabat, &, ſi ita erat comprehenſum, vt cõuelli ratione non poſſet, ſcientiam: ſin aliter, inſcientiam nominabat, ex qua exiſteret etiam opinio, quæ eſſet imbecilla, & cum falſo incognitóque communis. Sed inter ſcientiam & inſcientiam, comprehenſionem illam, quam dixi, collocabat, eámque neque in rectis, neque in prauis numerabat, ſed ſoli credendum eſſe dicebat.* [5] *Equo ſenſibus etiam fidem tribuebat, quòd (vt ſuprà dixi) comprehenſio facta ſenſibus, & vera eſſe illi, & fidelis videbatur. non quòd omnia, quæ eſſent in re comprehenderet: ſed quia nihil quod cadere in eam poſſet, relinqueret, quódque natura, quaſi normam ſcientiæ & principium ſui dediſſet, vnde poſtea notiones rerum in animis imprimerentur, è quibus non principia ſolùm, ſed latiores quadã ad rationem inueniendã viæ reperiuntur.* [6] *Errorem autē, & temeritatē, & ignorãtiam, & opinationem, & ſuſpicionem, & vno nomine omnia quæ eſſent aliena firmæ & cõſtantis aſſenſionis, à virtute, ſapientiáque remouebat. Atque in iis ferè commutatio cõſiſtit omnis, diſſenſióque Zenonis à ſuperioribus.*

e.ij.

1 De duabus dialecticæ artis partibus, Zeno priorem inuentionem reliquit: in altera autem parte, quæ tradit iudicandi leges, cùm se diligentius exerceret, multa de sensibus & scientia, vocabulis magis, quàm rebus innouauit: quam explicationem ad syllogismos apodicticos & dialecticos, sicut illi veteres, pertinere existimauit. Sensus autem iunctos dicit, quòd omnium rerum, quæ sensibus percipiuntur, aliquod sit commune, velut domicilium, non in hominibus solùm, sed etiam in bestiis: in quo species comprehensæ manent & reconduntur & imprimuntur. quæ impreßio, φαντασία dicitur, à verbo φαίνομαι: id est, videor, Latinè visum dicitur per Antonomasiam, quòd acerrimus & præstantißimus omnium sensuum sit visus, qui maximè notas & illustres rerum imagines in sensu communi impressas relinquit. In Lucullo. *Visum autem Zeno apud Ciceronẽ definiuit, impressum, effictúmque ex eo vnde esset, quale esse non posset, ex eo vnde non esset: quæ definitio visis veris tantum conuenit, eiusmodi sunt ea quæ cadunt in sapientem. Fabius libro octauo visionem interpretatur, Quas φαντασίας, inquit, Græci vocant, nos sanè visiones appellemus, per quas imagines rerum, non præsentium, ità repræsentantur animo, vt eas cernere oculis, ac præsentes habere videamur. 2 Visorum duo sunt genera: vnum falsorum, quibus minimè fides adiungitur: qualia sunt phantasmata plæraque somniorũ, cùm dormientibus nobis, falsæ rerum species obiiciuntur: de quibus Tibullus,*

Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,
Et pauidas mentes falsa timere iubent.

qualia sunt etiam furiosorum, vel ebriorum cogitata: quæ plerunque falsis imaginibus eluduntur. Vnde illud Alcmeonis,

Sed mihi cor neutiquam consentit cum oculorum aspectu. Alterum genus est verorum visorum, quæ merentur assensionem & approbationem, fiúntque καταληπτά: id est, comprehensibilia: quorum cognitio, adiuncta assensione, κατάληψιν gignit: id est, comprehensionem, vnde postea existit scientia & notio ita mente comprehensa, vt conuelli ratione non poßit:

3 quæ omnia Zeno gestu & manibus exprimebat: nam cùm extensam aduersam manum ostenderat, visum, inquiebat, huiusmodi est: deinde cùm paulùm digitos extrinxerat, assensus huiusmodi: tum cùm planè compresserat, pugnúmque fecerat, comprehensionem illam esse dicebat, qua ex similitudine etiam nomen ei rei, quod antè non fuerat, κατάληψιν imposuit: cùm autem læuam manũ admouerat, & illum pugnum arctè, vehementérque compresserat, scientiam talem esse dicebat. 4 primi igitur cõceptus, qui à sensibus imprimũtur, sensa & sensus dici solẽt: nec ita rarò homines loquuti sunt, vt ait Fabius, vt sensa sua dicerẽt: nã sensus corpo- Lib.8.cap.5.

ris videbantur. Sed consuetudo iam tenuit, vt mente concepta, sensus vocaremus: ab illis autem sensis venit κατάληψις, & scientia, & inscientia: quæ sic à Stoicis distinguntur, vt prima sit in rebus mediis, secunda in bonis, tertia in malis: κατάληψιν enim esse dicũt, ex obiectis primis visis inchoatam perceptionem, quæ per se, nec sciẽtia nec inscientia sit: sed aliquo addito, harũ altera fiat: vt si κατάληψις sit, animal sensibus oblatũ comprehendere, scientia erit certa & indubitata veritate comprehendere: itémque inscientia, inconstanti & imbecilla ratione percipere: itaque κατάληψις prima informatio rerum à sensibus facta dicitur: quæ si constantia rationis & veritate confirmata fuerit, scientiam: si minus, inscientiam efficiet: scientiam enim comprehensionem certam & æternam esse Stoici censent: quæ ex rebus penitus perspectis, & nunquam fallentibus, & ad aliquem exitum spectantibus constat: inscientiam leuem & infirmam & cum falso, incognitóque sæpe communem. 5 Cúmque duæ res (vt antè dictum est) κατάληψιν efficiant, sensus & primus assensus, Zeno sensibus etiam fidem tribuebat: à quibus illa κατάληψις fieret, duabus de causis: vna, quòd in sensibus veritas insit, si sani sint & incolumes, & omnia remoueantur, quæ obstant & impediũt: tum enim quicquid sensibus oblatum fuerit, fideliter percipietur: altera, quòd à sensibus omnes artes & disciplinæ natæ sint: natura enim (vt Lucullus apud Ciceronem disputat) summo artificio sensus fabricata est: in quibus ea est vis, vt prima nos visa pellant. deinde appetitio sequatur: tum sensus ad res percipiendas intendamus. Mens enim ipsa, quæ sensuum fons est, atque etiam ipsa, sensus est, naturalem vim habet, quam intẽdit ad ea, quibus mouetur: itaque alia visa sic arripit, vt his statim vtatur: aliqua sic recondit, è quibus memoria oritur. Cætera autem similitudinibus constant ex quibus efficiuntur notitiæ rerum, quas Græci tum ἐννοίας, tum προλήψεις vocant. eò cùm accessit ratio, argumentíque conclusio, rerúmque innumerabilium multitudo: tum & perceptio eorum omnium apparet, & eadem ratio perfecta his gradibus ad sapientiam peruenit: vnde constat principium scientiæ esse in sensibus: è quibus non principia solùm, id est primæ & singulares rerum notiones, sed latiores quædam viæ, id est, generales notitiæ ad inueniendam doctrinam reperiuntur. Atque hæc de scientia, quæ sapientis propria & germana est. 6 Inscientiæ species quædam deinceps commemorantur, vt error lapsus animi, quo res incognita pro cognita habetur: vnde illud Ciceronis, Errauit, lapsus est, temerè fecit, non putauit: si vnquam posthac. Temeritas, est præceps, & inconsideratus assensus, vt nunquam temeritas cum sapientia permiscetur: Ignorantia, vitium est ingenij, cùm quis non satis quid agat, aut dicat intelligit: Opinatio, siue opinio, imbecilla Pro Liga. Pro Marc.

Tuscul.4. *assensio definitur, cui Cicero omnes perturbationes subiectas esse arbitratur: Suspicio est, cum aliquo metu dubia cogitatio. Hac, & similia, quæ sunt aliena firma & constantis assensionis vno inscientiæ nomine comprehenduntur: quæ Zeno à virtute, sapientiáque remouebat: atque ita disputabat, sapientem nihil opinari, nulli rei temerè assentiri, nihil ignorare, nunquam errare, nunquam sententiam mutare, nihílque esse ab ea cogitatione, quæ de grauitate sapientis fingitur, errore, leuitate, temeritate, disiunctius.*

Hactenus Varro tripertitam veteris Academiæ philosophiam, moralem, physicam, dialecticam breuiter exposuit: correctionem etiam eius disciplinæ duplicem docuit. Primam ab Aristotele, Theophrasto, Stratone, Peripateticis institutam: secundam à Zenone Stoicorum principe, per omnes philosophiæ gradus repetitam, & copiosius amplificatam.

[1] *Quæ quum dixisset: Breuiter sanè, miniméque obscurè exposita est, inquam, à te Varro, & veteris Academiæ ratio, & Stoicorum: verum esse autem arbitror, vt Antiocho nostro familiari placebat, correctionem veteris Academiæ potius, quàm aliquam nouam disciplinam putandam. Tunc Varro, Tuæ sunt nunc partes, inquit, qui ab antiquorum ratione nunc descîscis, & ea, quæ ab Arcesila nouata sunt, probas, docere, quod, & qua de causa dißidium factum sit: vt videamus satísne ista sit iusta defectio. Tum ego,* [2] *Cum Zenone, inquam, vt accepimus, Arcesilas sibi omne certamen instituit, non pertinacia, aut studio vincẽdi (vt mihi quidem videtur) sed earum rerũ obscuritate,* [3] *quæ ad confeßionem ignorationis adduxerant Socratem, & veluti amantes Socratem, Democritum, Anaxagoram, Empedoclẽ, omnes penè veteres: qui nihil cognosci, nihil percipi, nihil sciri posse dixerunt,* [4] *angustos sensus, imbecillos animos, breuia curricula vitæ, & (vt Democritus) in profundo veritatem esse demersam, opinionibus & institutis omnia teneri, nihil veritati relinqui: dein-*

ceps omnia tenebris circunfusa esse dixerunt. Itaque Arcesilas negabat esse quicquam quod sciri posset, ne illud quidem ipsum, quod Socrates sibi reliquisset. Sic omnia latere censebat in occulto, neque esse quicquam, quod cerni, aut intelligi posit. [5] *Quibus de causis nihil oportere, neque profiteri, neque affirmare quenquã, neque assertione approbare, cohiberéque semper, & ab omni lapsu continere temeritatem: quæ tum esset insignis, quum aut falsa, aut incognita res approbaretur: neque hoc quicquam esse turpius, quàm cognitioni & perceptioni, assertionem, approbationémque præcurrere.* [6] *Huic rationi quod erat consentaneum faciebat, vt contra omnium sententias dies iam plerosque deduceret, vt quum in eadem re paria contrariis in partibus momenta rationum inuenirentur, facilius ab vtraque parte assertio sustineretur.* [7] *Hanc Academiam nouam appellabãt, quæ mihi vetus videtur: siquidem Platonẽ ex illa vetere numeramus, cuius in libris nihil affirmatur, & in vtranque partem multa disseruntur, de omnibus quæritur, nihil certi dicitur. Sed tamen illa, quam exposui, vetus, hæc noua nominetur: quæ vsque ad Carneadem perducta, qui quartus ab Arcesila fuit, in eadem Arcesilæ ratione permansit. Carneades autem nullius philosophiæ partis ignarus, &, vt cognoui ex iis, qui illum audierant, maximéque ex Epicureo Zenone: qui quum ab eo plurimum dissentiret, vnum tamẽ præter cæteros mirabatur, incredibili quadam fuit facultate.*

1 Varro partes Antiochianas habuit, & quæ erant ab Antiocho de Vetere Academia collecta, docuit: deinceps Ciceroni Philonis partes dat: Scripserat enim Philo (vt antè dixi) duos libros pro nouis Academicis: quibus docebat quomodo, & qua de causa, ab antiquis desciuerint: ex quibus libris Cicero capita huius desputationis discripsisse potuit, quæ statim ab initio abrumpitur post primam Academiæ nouæ informationem: in Lucullo autem, adhuc integra Ciceronis oratio superest, in qua nouam Academiam singulari patrocinio tuetur, & ad ea, quæ contra illam à Lucullo dicta erant, ipse respondet: Vnde huius libri (sicut reliquorum trium) iacturam sarcire aliqua ex parte possumus. 2 Arcesilas Pitaneus ex AEolide, cum ingenij acumine, tum admirabili quodam lepore dicendi floruit, primúsque (authore Laertio) Academiam nouam induxit, vel potius antiquam Socratis consuetudinem nihil temerè affirmandi, aut decernẽdi reuocauit, & cum Zenone non obtrectandi causa pugnauisse, sed verum inuenire voluisse sic intelligitur. Nemo, inquam, superiorum non modò expresserat, sed ne dixerat quidẽ posse hominẽ nihil opinari: nec solùm posse, sed ita necesse esse sapienti: visa est Arcesilæ cùm vera sententia tum honesta, & digna sapiente. Quæsiuit de Zenone fortasse quid futurum esset, si nec percipere posset quicquam sapiens, nec opinari sapientis esset. Ille, credo, nihil opinaturum, quoniam esset, quod percipi posset: quid ergo id esset? visum credo. Quale visum? tum illũ ita definiuisse, ex eo, quod esset, sicut esset impressum, & signatum, & effectum. Post requisitum, etiam ne si eiusmodi esset visum verum, quale falsum? Hic Zenonem vidisse acutè, nullum esse visum, quod percipi posset, si id tale esset ab eo quod est, vt eiusmodi ab eo quod non est, posset esse. Rectè consensit Arcesilas ad definitionem additum, neque enim falsum percipi posse, neque verum, si esset tale quale, vel falsum. Incubuit autem in has disputationes, vt doceret nullum tale esse visum à vero, vt nõ eiusmodi etiam à falso possit. Hæc autem est vna contentio, quæ adhuc permanserit. Arcesilas igitur Zenoni, & aliis philosophis, qui aliquid sciri posse dicebant, sese opposuit, non pertinacia. nam pertinaciter in philosophia disputare ineptum, aut studio vicendi (decet enim philosophum veritatis magis cupidum esse, quàm gloriæ) sed obscuritate earum rerum, quæ ad confessionem ignorationis adduxerant veteres, in quorum authoritate delituit. 3 Ex Socratis enim sermonibus, qui à Platone perscripti sunt, dubitari non potest, quin ei visum sit, nihil percipi. Empedocles autem, ait Cicero, cùm aliquo loco hæret, exclamat, vt furere videatur, Abstrua esse omnia, nihil nos sentire, nihil nos cernere, nihil nos quale sit, posse reperire. Democritus naturam accusabat, quæ in profundo veritatem abstruserit. neque

Cicero in Lucullo.

In Lucullo. 1 2

tamen à studio inquirendi deterritus est, sed cupiditate scientiæ terras ultimas peragrauit, & seipsum excæcauit, quod aciem animi impediri oculorũ aspectu arbitrabatur: similiter Anaxagoras, Empedocles, omnes penè veteres ignorantiæ suæ conscij nihil percipi posse profitebantur: 4 triáque maxima impedimenta percipiẽdæ scientiæ indicabãt, angustos sensus, qui exiguis foraminibus ad animũ permeant: imbecillos animos, quorum vis & acies in corpore retunditur: breuitatem vitæ: nam si natura diuturniorem vitam hominibus largiretur, futurum aliquando esset, vt ad sapientiam peruenirent. His de causis quicquã sciri: id est, certa & indubitata, & nunquã veritate fallente comprehendi negabant: quod quidem in antiqua philosophia verißimè dictum fuit, in qua cõtentionum varietas, & altercationũ multitudo declarat philosophorum libris non scientiæ cuiusquã doctrinam tradi, sed opinionum dũtaxat artes varias & multiplices describi: prudentérque Arcesilam, cùm philosophiam commentitiarum opinionum refertam videret, nec in ea quicquam certa veritate patefactum, seipsum ab arroganti, & stulta scientiæ affirmatione cohibuisse, ídque etiam vnum sibi ipsi detraxisse, quod Socrates sibi reliquisset. exceperat enim Socrates vnum tantum se scire, se nihil scire, nihil àmplius.

5 Aresilas autem nòn is fuit qui aut scientiam contemneret, aut assensum omnem de medio tolleret, sed qui nulli rei temerè assentiri, nihílque se scire profiteri, maximam vim sapientis esse indicaret: ita esse finitima falsa veris, vt in præcipitem locum non debeat se sapiens committere, ne præcipitet, si temerè processerit. Inter hunc autem & alios philosophos qui certas scientiæ scholas instituerant, hoc maximè interfuit, quòd hi non dubitabant, quin verißima & certißima essent, quæ ipsi docerent ac profiterentur: Arcesilas cùm nihil in philosophia, atque omnino in vita humana certum videret, quæ magis probabilia in quaque re viderentur exquirenda esse, & sequenda commonebat: quæ quanuis certa veritate non perciperentur, tamen quia notam aliquã haberent illustrem, his sapientis vita regeretur. 6 Huic instituto quod erat consentaneum, faciebat, vt veri reperiendi causa contra omnes philosophos, & pro omnibus disputaret. Instituit enim vt hi qui se audire vellent, non de se quærerent, sed ipsi dicerent, quid sentirent: quod cùm dixissent, ille contrà: sed qui audiebant, defendebant quoad poterant suam sententiam: apud cæteros autem philosophos; qui quæsiuit aliquid, tacet. Quod philosophandi disserendíque genus modestißimum, & sapiente dignißimũ est, vt ab inquisitione & iudicio veritatis temeritas absit. quid enim temeritate turpius? aut quid tam temerarium, támque indignum grauitate sapientis, quàm aut falsum sentire, aut quod nõ satis exploratè perce-

Cicero lib. 2. de finibus.

ptum sit, sine vlla dubitatione defendere? 7 Hactenus ex adiunctis & effectis philosophorum Academiæ nouæ circunscriptio quædam facta est. de nomine ipso quæstio oritur, vetusne, an noua sit appellanda. Hæc enim ratio philosophãdi à Platone principe Academicorum profecta est, qui in suis libris sub persona Socratis nihil affirmat, & in vtranque partẽ multa disserit, de omnibus penè rebus dubitat, nihil certi dicit, quod probabile est sequitur: sed tamen docẽdi gratia, illam Platonicam veterem, hanc verò Arcesileam, quæ ad Carneadẽ vsque producta est, nouam licet appellemus: Carneades quartus fuit ab Arcesila, audiuit enim Egesinum, qui Euandrũ audierat, Lacydis discipulum, cùm Arcesilæ Lacydes fuisset, atque in eadem ratione disserendi permansit: seq; ex animis nostris assensiones extraxisse gloriatus est. verùm Stoicorum & Chrysippi libris perlectis, minus vehementer eis reluctari cœpit, & in assensionis retẽtione, quam vocant ἐποχήν, minus constitit sibi, quàm ipse Arcesilas, vt ex Laertio & Lucullo perspici potest: quantum autem ingenio & eloquentia valuerit, testis fuit Zeno eius auditor, sed tamen Epicureus & voluptatis patronus, cuius sententiam Cicero in Tusculanis exposuit: Testis Antonius apud Ciceronem, cùm ait, Carneadis vis illa incredibilis dicendi & varietas perquàm esset optãda nobis, qui nullam vnquam in illis suis disputationibus rem defendit, quam non probarit: nullam oppugnauit, quam non euerterit.

Cicero in Lucullo.

Li. 2. de Orat.

HIC abrumpitur, Cardinalis amplissime, Academicæ quæstionis explicatio, & de quatuor Academicis libris hoc duntaxat fragmentum restat: totius autem operis pars multò maxima communibus incommodis temporum nobis erepta est. nihil enim est in rebus humanis tam firmũ, quod non violare soleat longæ & diuturnę vetustatis iniuria: sed cùm viderem quantum damnum artes ingenuæ, & in primis philosophia horum librorum interitu accepisset, idem argumentum ex variis Ciceronis locis collectum philosophię studiosis superiore libello explicandum esse duxi, vt amatores Academiæ, id est, veræ sapientiæ sententiam Ciceronis de optimo philosophandi genere ex eiusdẽ authoris testimoniis confirmatam facilius perspicerent: quibus tamen legendis non tam philosophorum veterum scholas, vt opinor, admirabere, quàm singularis tuæ sapientię, quę maximis in rebus summa cernitur, exempla tecũ recognosces, præsertim cùm recordaberis te in ea principis aula summa cum authoritate versari, in qua Socraticã & Academicam prudentiam non tam præceptis, quàm consiliis & factis exerceas.

Audomari Talæi in Lucullum Ciceronis Commentarii,

AD

CAROLVM LOTHARINGVM Cardinalem Guïsianum.

Cum indice eorum quæ in his continentur.

CVM PRIVILEGIO.

PARISIIS.

Ex typographia Matthæi Dauîdis, via amygdalina, quæ est è regione collegii Rhemensis, ad Veritatis insigne.

1550.

AVDOMARI TALÆI IN LVCVLLVM CICERONIS COMMENTARII, AD CAROLVM LOTHARINGVM cardinalem Guisianum.

SVPERIORIBVS proximis annis tibi cõmentarios nostros de Academica quęstione dedicaui, vbi & Academicorum philosophorum originẽ, & progressionem, & totam distinctionem persecutus sum: & quod de quatuor Academicis Ciceronis ad Varronem supererat, exposui: postea de duobus primis eiusdem argumenti libris Lucullum, qui solus restat, eodem genere cõmentationis explicaui: nec vt Grãmaticus interpres sententias & historias tantùm declaraui, sed multò magis, vt dialecticus iudex, qualis esset tota disputatio, perpendi & æstimaui, genera argumẽtorum notaui, syllogismorum & conclusionum modos distinxi, methodi totius ordinem demonstraui, & ad earum virtutum imitationẽ, dum hæ res à nobis prælegerentur, discipulos meos interim studiose institui, dialecticam denique totam & inuentionem & dispositionem ex his artibus, quas Petrus Ramus suo maximo labore, sed tua maiore liberalitate in lucem & vsum protulit, omni studio diligentiáq; exercui, nõ solùm vt consilium Ciceronis & iudicium & methodum legẽtibus aperirẽ, sed vt his explicationum mearum exemplis, fratris mei, vel potius omnium artium & literarum causam adiuuarem, & pertinacibus Aristoteleis ostenderem dialecticam præstantiorẽ esse, quàm ex Aristotelis libris cognoscerẽt, & longè pręstãtiore & admirabiliore vsu, quàm in scholasticis clamoribus & sophismatis tractarent. Facilius enim

In caput alta suum labentur ab æquore retro
Flumina, conuersis Solq́; recurret equis,

quàm Aristotelici organi in prædicabilibus, prædicamentis, interpretationibus, Analyticis, Topicis, Elẽchis cõfusi talem formam & speciẽ, qualis in dialecticis Petri Rami institutionib⁹ traditur, intueri, & talem tàmque perspicuam lucem ex illis suis tenebris ad interpretãdos & imitandos authores adferre queant. Summa verò disputationis vniuersæ duas in orationes diuisa est. Nam cùm Academici (sicut superiore commentario planius dictum est) affirmarent nihil sciri & percipi posse: neque ideo quicquam probandum, aut vlli rei assentiẽdum esse, in priore Lucullus eleuata Academicorum authoritate, qui se magnis & antiquis philosophis similes esse profitebãtur, contra nouam Academiã primùm disputat esse aliquam καταλῆψιν, id est, perceptionẽ & cognitionem

rerum, & aliquam συγκατάθεσιν, id est approbationem : deinde contrarias nouorum Academicorum rationes refellit. Esse igitur aliquam κατάληψιν probat notionibus sensus & animi, quòd sensus innumerabiles res percipiat, & animo comprehẽsa philosophia vt moralis, dialectica, physica, satis magno argumento sit aliquid sciri & percipi posse: συγκατάθεσιν verò, id est approbationem & assensionem breuiter disputat iisdem repetitis argumentis. Cùm autem Academicorum sententia hoc syllogismo potissimum concluderetur:

Visa, inter quæ nihil interest, percipi non possunt:
Omne visum est eiusmodi:
Nullum igitur visum percipi potest.

Eiúsque syllogismi assumptio probaretur visis ebriorum, somniantium, furiosorum, & similitudinibus geminorum & sigillorum, contra hæc omnia Lucullus primùm generaliter docet quòd Academici definiãt visa, quòd partiantur, quòd syllogismo concludant, quòd quædam sit in rebus perspicuitas, eos ideò aliquid percipere: deinde speciatim singulis eorum argumẽtis respondet: atque ita prima pars eius libri Luculli oratione cõcluditur. Altera pars in Ciceronis Academiã nouam defendẽtis oratione sequitur: atque imprimis multis authoribus antiquis, Democrito, Anaxagora, Empedocle, Socrate, Platone Academicorum nouorum ἀκαταληψία, quasi diceres incõprehensibilitas, defenditur: deinde sensus & animi variis exemplis approbatur, quòd multis in rebus fallantur oculi, vt nauigiorum motu: quòd geminorum & signorum similitudines nos perturbẽt: quòd ebrii, somniantes & furiosi decipiãtur: quòd à Stoicis dialectica sophismata inexplicabilia tradantur: quòd à Lucullo multa falsa pro veris dicta sint. Tum demum in omnibus philosophiæ partibus, physica, morali, dialectica, ex controuersis philosophorum opinionibus nihil certi & comprehensi esse demõstrat. Atque hoc pacto Ciceronis oratio contra Luculli orationem argumentatur, & tota contentio Academicæ quæstionis absoluitur: quam tibi nõ idcirco solùm, quia prima pars argumenti huius esset antè dedicata, nuncupaui: sed multò magis quòd te vnum ex omnibus mortalibus qui nunc sunt, verè philosophiæ patrem possim confirmare. Quid enim, vt cuncta tuæ virtutis huius argumẽta prætermittam, Rhemenses musæ tua sempiterna gloria fundatæ aliud prędicant? Quod vt in perpetuum florentes & beatæ faciãt, pro maximis tuis & singularibus in omne genus hominum meritis, Deum Optimum obtestor & obsecro. Vale. Datum Lutetiæ, Nonis April. E gymnasio Prelleorum. 1550

M. T. Ciceronis Academicarũ

QVÆSTIONVM EDITIONIS

primæ liber Secundus, qui inscribitur Lucullus.

M[1]AGNVM *ingeniũ L. Luculli, magnúmque optimarũ artium studium, tum omnis* [2]*liberalis & digna homine nobili ab eo percepta doctrina, quibus temporibus florere in foro maximè potuit, caruit omnino rebus vrbanis.* [3]*Vt enim admodum adolescens cum fratre pari pietate & industria prædito paternas inimicitias magna cũ gloria est persecutus: in Asiã* [4]*Quæstor profectus, ibi permultos annos admirabili quadam laude, prouinciæ præfuit:* [5]*deinde absens factus Ædilis, continuò Prætor (licebat enim celerius legis præmio) pòst in Africam, inde ad Consulatum: quem ita gessit, vt diligentiam admirarentur omnes, ingenium agnoscerent.* [6]*Pòst ad Mithridaticum bellum missus à Senatu, non modò opinionem vicit omnium, quæ de virtute eius erat, sed etiam gloriam superiorũ.* [7]*idque eo fuit mirabilius, quòd ab eo laus imperatoria non admodum expectabatur, qui adolescentiam in forensi opera, Quæsturæ diuturnum tempus, Murena bellum in Ponto gerente, in*

Asiæ pace consumpserat: sed incredibilis quædã ingenij magnitudo non desiderauit indocilem vsus disciplinam. [8]*Itaque cùm totum iter & nauigationem consumpsisset, partim in percontando à peritis, partim rebus gestis legendis, in Asiam factus imperator venit,* [9]*cùm esset Romæ profectus rei militaris rudis.* [10] *Habuit enim diuinã quandam memoriam rerum, verborum maiorem Hortensius.* [11]*Sed quo plus in negotijs gerendis res quàm verba prosunt, hoc erat memoria illa præstantior, quã fuisse in Themistocle, quem facilè Græciæ principem ponimus, singularem ferunt. Qui quidem etiam pollicenti cuidam se artem ei memoriæ, quæ tum primum proferebatur, traditurum, respondisse dicitur, obliuisci se malle, quàm discere. credo, quòd hærebant in memoria quæcunque audierat, & viderat. Tali ingenio præditus Lucullus, adiunxerat etiam illam, quam Themistocles spreuerat, disciplinam.* [12]*Itaque vt literis consignamus, quæ monumentis mandare volumus: sic ille in animo res insculptas habebat.* [13]*Tantus ergo imperator in omni genere belli fuit, prælijs, oppugnationibus, naualibus pugnis, totiúsque belli instrumentis & apparatu, vt ille Rex post Alexandrum maximus, hunc à se maiorem ducem cognitum, quàm quenquam eorum quos legisset, fateretur.* [14]*In eodem tanta prudentia fuit in constituendis temperandísque ciuitatibus, tanta æquitas, vt hodie stet Asia Luculli institutis seruandis, & quasi vestigiis persequendis.* [15]*Sed etsi magna cũ vtilitate Reip. tamen diutius quàm vellem, tãta vis virtutis, atque ingenij pere-*

grinata abfuit ab oculis, & fori, & curiæ. [16] *Quinetiã cùm victor à Mithridatico bello reuertiſſet, inimicorum calumnia triẽnio tardius quàm debuerat, triumphauit.* [17] *Nos enim Cõſules penè introduximus in vrbem currum clariſsimi viri: cuius mihi conſilium & authoritas quid tum in maximis rebus profuiſſet, dicerem, niſi de meipſo dicendum eſſet: quod hoc tempore non eſt neceſſe. Itaque priuabo potius illum debito teſtimonio, quàm id cum mea laude cõmunicem.* [18] *Sed quæ populari gloria decorari in Lucullo debuerunt, ea ferè ſunt &* [19] *Græcis literis celebrata & Latinis. Nos autem illa exteriora cum multis, hæc interiora cum paucis ex ipſo ſæpe cognouimus.* [20] *Maiore enim ſtudio Lucullus, cum omni literarum generi, tum philoſophiæ deditus fuit, quàm qui illum ignorabant, arbitrabantur: nec verò ineunte ætate ſolùm, ſed & Quæſtor aliquot annos, & in ipſo bello, in quo ita magna rei militaris eſſe occupatio ſolet, vt nõ multum imperatori ſub ipſis* [21] *pellibus otij relinquatur.* [22] *Cum autem è philoſophis ingenio, ſcientiáque putaretur Antiochus Philonis auditor excellere, eum ſecum & Quæſtor habuit, & poſt aliquot annos imperator: cúmque eſſet ea memoria, quam antè dixi, ea ſæpe audiendo facilè cognouit, quæ vel ſemel audita meminiſſe potuiſſet: delectabatur autem mirificè lectione librorum, de quibus audiebat.*

❧ 1 Hoc exordium operi iam perfecto additũ eſt, vt ait Cicero lib. 13. Epiſt. ad Att. Torquatus Romæ eſt: iuſſi, vt tibi daret Catulũ & Lucullũ, vt opinor antea. his libris noua procemia ſunt addita, quibus vterque laudaretur. Huius pœmii duæ ſunt partes, vna in laude Luculli, altera in defenſione huius libri aduerſus quorundam calumnias. Prima propoſitio eſt, Lucullus ab vrbana & forenſi laude ſe ad externam

& bellicam transtulit. Argumentum ab adiunctis personæ, quæ propositæ rei repugnant: Lucullus absens quæstor fuit, & AEdilis, & Prætor, & Consul bello Mithridatico præfuit: caruit igitur diu multúmque rebus vrbanis.

2 Liberalis doctrina continet Grammaticam, Rhetoricam, Dialecticam, Arithmeticam, Geometriam, Musicam, Astrologiam: quibus tantus honos olim habitus fuit in Græcia, vt eas soli liberi & ingenui perciperent, perpetuo interdicto, ne serui docerentur.

3 Fuit gloriosum Lucullo adolescenti Seruiliū Augurē reū peculatus agere, vlciscendi patris gratia, qui accusante Seruilio furti damnatus fuerat: ex qua tamen accusatione Seruilius excitato tumultu per vim euasit. Vide Plutarchum in Lucul.

4 Quæstor Lucullus viginti millia sestertiûm, quibus L. Sylla mulctauerat Asiam, collegit, id est, centies vicies millena millia aureorum: vbi continentiam suam Asiaticis omnibus mirificè probauit.

5 Priuilegio aliquo maturius quàm leges annales paterentur, post ædilitatem Prætor factus est: quia inter hos magistratus biennium legibus interesse debuit, quibus Lucullus virtutis gratia solutus est.

6 Collatio est maiorum ad augendam gloriam Luculli, qui Mithridatem regno expulit Pontico, cuius conatus atque impetus in Asiam Sylla & Muręna tantum refutauerant.

7 Prolepsis hic latet à repugnantibus: Lucullus vsum rei militaris non habebat: mirum est igitur quo modo gloriam superiorum vicerit.

8 Remouet admirationem tantæ victoriæ: cuius duas causas ponit, ingenium & doctrinam Luculli, quæ per se, acsine vsu ad res magnas obeundas plurimum potuerunt. Vsus autem disciplinam vocat indocilem, quòd vsus militiæ, sicut reliquarum ferè artium, doceri vix possit, sed exemplis & experimentis multo pluribus quàm præceptis comparetur.

9 Videtur hic historiæ Plutarchi repugnare: Lucullus enim (si Plutarcho credimus) adolescens præclara virtutis suæ documenta in bello Marsico præbuit: cui tantum L. Sylla tribuebat, vt quoties aliquid esset fortiter & strenuè gerendum, eius opera præcipuè vteretur: & in Mithridatico bello in AEgyptum missus à Sylla ad Ptolemęum regem comparandæ classis gratia strenuè legationem obiit: & ad Tenedum Mithridatis naues afflixit: & in Asia quæstor Mitylenæos, qui mulctam sibi impositā detrectarent, expugnauit. Itaq; (si verè scribit Plutarchus) Lucullus nō rudis rei militaris, sed lōgo vsu doctus, & peritus Mithridatico bello pręfuit.

10 Declarat ingenii magnitudinem à parte: quia memoria ingenii pars est, quæ laudatur in Lucullo comparatione Hortensii & Themistoclis. Hortensius memoria tanta fuit, vt quæ secum commentatus esset, ea sine scripto verbis eisdem redderet, quibus excogitauisset. Hoc adiumento ille tanto sic vtebatur, vt sua & commentata & scripta & nullo referente omnia aduersariorum dicta meminisset, vt ait Cicero in Bruto. Themistoclis autem memoria tam singularis fuit, vt intra annum optimè loquutus sit Persicè, vt ait Fabius libro vndecimo. Lucullus autem vtroque præstantior, quòd Hortensius minus excellentem, Themistocles minus excultam doctrina memoriam rerum habuit.

11 Redditio comparationis Luculli cum Themistocle ad augendam ingenii & doctrinæ laudem.

12 Similitudo memoriæ cum literis, quæ posteritatis causa repertæ sunt, quæ subsidio obliuioni esse possint.

13 Concludit imperatoriam laudem Luculli ex tribus virtutum generibus fortitudinis, prudentiæ, iustitiæ. Fortitudo auté ex rebus subiectis declaratur, circa quas

versari solet, & amplissimo testimonio Mithridatis, quod ad faciendam fidem valet, quia laudari ab hoste permagnum est.

14 Prudentia Luculli confirmatur à factis. Cùm enim Asia publicanorum fœnore, & auaritia adeò premeretur, vt conditionem suam multo duriorem qualibet seruitute duceret, Lucullus eam nouis legibus de fœnore latis mirum in modum recreauit: vnde tantam sibi côciliauit beneuolentiam Asianorũ, vt in eius honorem Lucullea publicè celebrarentur.

15 Redit ad primam propositionem de vrbana absentia, & laude Luculli, quam confirmat à circunstantiis.

16 Luculli fortuna in bello Mithridatico subitò mutata est, quia desertus est à suis militibus, & multorum calumniis obiectus. Itaque cùm Romam victor rediisset, negatus est ei triumphus calumnia C. Memmii, qui palàm dictitabat Lucullum côtra authoritatem & officium Imperatoris multa fecisse, Mithridaticúmque bellum diutius prorogasse: nec ipse triumphasset, nisi principes Tribubus immixti suffragia populi Romani multis precibus expressissent. Vide Plutarchum.

17 Amplificatio Lucullex laudis, quòd in reprimenda côiuratione Catilinæ Ciceronem iuuerit, quæ per apophasin tractatur.

18 Trãsitus ab imperatoria laude ad laudem ingenii & literarũ, ne persona non satis φιλόλογος in hac Academica quæstione induci videatur.

19 Mithridaticum bellum à Lucullo gestum Archias poeta Græcis literis celebrauit, vt ait Cicero: & Sallustius Latinis, vt ait Plutarchus.

20 Lucullus tantam operam Græcis & Latinis literis dedit, vt vtroque genere posset quàm aptissimè & quàm ornatissimè dicere: nec solùm adolescens in artibus ingenuis versatus est, sed etiã reuocatus à bello Mithridatico ad philosophiam se contulit: & in contemplatione rerum tanquam in iucundissimo diuersorio côquieuit. Plutarch. in Lucullo.

21 Pelles per metonymiam dicuntur pro castris & tentoriis, quæ olim ex pellibus fiebant: ex efficientibus igitur significatur effectum. Pelles.

22 Confirmatio doctrinæ ex efficientibus causis, quòd Lucullus multos annos Antiocho philosopho vsus sit, quòd excellentem memoriam habuerit, quòd librorum studiosissimus fuerit.

[1] Ac vereor interdum, ne talium personarum, cùm amplificare velim, imminuam etiam gloriam. Sunt enim multi, qui omnino Græcas non ament literas: plures, qui philosophiam: reliqui, qui etiam si hæc non improbent, tamen earum rerum disputationem principibus ciuitatis non ita decoram putent.[2] Ego autem, cùm Græcas literas M. Catonem in senectute didicisse acceperim: P. autem Africani historiæ loquãtur in legatione illa nobili, quam ante Censuram obiit, Panætium vnũ omnino comitem fuisse: nec literarum Græcarum, nec philosophiæ

iam vllum authorem requiro.[3] *Restat vt iis respondeam, qui sermonibus eiusmodi nolint personas tam graues illigari: quasi verò clarorum virorum aut tacitos cõgressus esse oporteat, aut ludicros sermones, aut rerum colloquia leuiorum.* [4] *Etenim, si quodam in libro verè est à nobis philosophia laudata, profectò eius tractatio optimo atque amplissimo quoque dignissima est:*[5] *nec quicquam aliud videndum est nobis, quos populus Romanus hoc in gradu collocauit, nisi ne quid priuatis studiis de opera publica detrahamus.* [6] *Quòd si, cùm fungi munere debeamus, non modò operam nostram nunquam à populari cætu remouemus, sed ne literã quidem vllam facimus nisi forensem: quis reprehendet nostrum otium, qui in eo non modò nosmetipsos hebescere, & languere nolumus: sed etiã vt plurimis prosimus, enitimur?* [9] *Gloriam verò non modò non minui, sed etiam augeri arbitramur eorum, quorum ad populares illustrésque laudes, has etiã minus notas, minúsque peruulgatas adiũgimus.* [10] *Sunt etiam qui negent in iis qui in nostris libris disputent, fuisse earum rerum, de quibus disputatur, scientiam: qui mihi videntur non solùm viuis, sed etiam mortuis inuidere.* [11] *Restat vnum genus reprehensorum, quibus Academiæ ratio non probatur: quod grauius ferremus, si quisquam vllam disciplinã philosophiæ probaret, præter eam, quam ipse sequeretur.* [12] *Nos autem, qui contra omnes dicere, qui scire sibi videntur, solemus, non possumus, quin alij à nobis dissentiãt, recusare.* [13] *Quanquam nostra quidem causa facilior est, qui verum in-*

uenire sine vlla contentione volumus, idque summa cura studióque conquirimus. [14] *Etsi enim omnis cognitio multis est obstructa difficultatibus, eáque est, & in ipsis rebus obscuritas, & in iudiciis nostris infirmitas, vt nō sine causa & doctißimi & antiquißimi inuenire se posse quod cuperent, diffisi sint: tamen nec illi defecerunt neque nos studiū exquirendi defatigati relinquemus neque nostræ disputationes quicquam aliud agunt, nisi vt in vtrāque partem dicendo & audiendo, eliciāt, & tanquam exprimant aliquid, quod aut verū sit, aut ad id quāproxime accedat.* [15] *Neque inter nos & eos qui se scire arbitrātur, quicquam interest, nisi quòd illi non dubitant, quin ea vera sint quæ defendūt: nos probabilia multa habemus, quæ sequi facilè, affirmare vix possumus.* [16] *Hoc autem liberiores & solutiores sumus, quòd integra nobis est iudicādi potestas, neque vt omnia quæ præscripta, & quasi imperata sint, defendamus, neceßitate vlla cogimur.* [17] *Nam cæteri primùm antè tenētur adstricti, quàm quid esset optimum, iudicare potuerūt: deinde infirmißimo tempore ætatis aut obsecuti amico cuidam, aut vna alicuius quem primum audierunt, oratione capti, de rebus incognitis iudicant, & ad quancunque sunt disciplinam* [18] *quasi tempestate delati, ad eam, tanquā ad saxum, adhærescunt.* [19] *Nam quod dicūt, omnino se credere ei quem iudicent fuisse sapientem: probarem, si idipsum rudes & indocti iudicare potuissent. Statuere enim qui sit sapiens, vel maximè videtur esse sapientis.* [20] *Sed vt potuerunt omnibus rebus*

auditis, cognitis etiam reliquorum sententiis, iudicauerunt: aut re semel audita ad vnius se authoritatem contulerunt. [21] *Sed nescio quomodo plerique errare malũt, eámque sententiam quam adamauerunt, pugnacissimè defendere: quàm sine pertinacia, quid constantissimè dicatur, exquirere.*

1 Hæc exordii secũda pars est, in qua Cicero occurrit vituperatoribus primũ philosophiæ, deinde Academiæ, quibus & aliàs sæpe respondit, vt in Hortensio, lib. primo de Finibus, de Natura deorũ, lib. 2. Officiorũ. Primæ vituperationis tria sunt capita, vnum de contemptu Græcarum literarum, alterum de contemptu philosophiæ, tertium quòd hæc studia principibus ciuitatis non conueniant.

2 Eleuat duo capita vituperationis de studiis Græcarũ literarũ, & philosophiæ, duobus exemplis, quæ species sunt nobilium principum: fuit decorũ Catoni Græcas literas, & Africano philosophiam discere: hæc igitur studia principibus contemnenda non sunt. Cato senex sic auidè arripuit Græcas literas, quasi diuturnã sitim explere cupiens, vt ea ipsa ei nota essent, quibus exemplis vteretur: & breues commentarios ex Thucidide, plures ex Demosthene confecit, quorum ei vsus esset in causis Forensibus: & scripta sua Græcis sententiis & historiis exornauit.

Cicero in Catone Maiore. Plutarchus in Catone.

3 Respondet ad tertiam calumniam, quæ negat esse tantæ nobilitatis & dignitatis philosophiam tractare. Prima refutatio à repugnantibus: non decet homines consulares aut obmutescere, aut de rebus leuioribus inter se colloqui: res igitur serias & graues disputare debent.

4 Secunda refutatio ab adiunctis. Philosophia est optima: igitur optimo quoque homine dignissima. Hæc autem à Cicerone in eo libro qui inscriptus erat Hortensius, defensa & collaudata fuerat, cum esset accusata & vituperata ab Hortensio.

Cic. libro primo de Finibus.

5 Tertia à paribus. Cum in Republica sumus, nihil nisi publicum agimus: liceat igitur nobis in priuato otio etiam aliquid vtile & honestum meditari. Syllogismus est connexus primus, cuius assumptio hoc loco prima est.

6 Propositio syllogismi connexa.

Litera nulla.

7 Litera nulla, id est nihil omnino scriptũ. metaphora est hyperbolica extenuandi gratia, vt lib. 1. de Orat. De frangẽdis cupiditatibus litera in eorum libris nulla inuenitur. & in Bruto, Ante Periclem, cuius scripta quædam ferũtur: & Thucididem, qui non nascentibus Athenis, sed adultis fuerunt, nulla litera est, quæ quidem ornatum habeat.

8 Metaphora est ab acie ferri. nã vt hæc rubigine, sic ingeniũ hominibus desidia & inertia retunditur. Cum igitur is esset Reip. status, vt vnius Cæsaris dominatu omnia tenerentur, nec vlla esset forensibus & senatoriis causis relicta libertas, Cicero ne eius languesceret industria, in studiis philosophiæ se diligenter exercuit.

9 Quarta refutatio continet cõtradictionẽ primæ & generalis obiectionis, quòd hæc studia clarorum virorum gloriam non imminuant, sed potius augeãt. Qui locus declaratur ab efficiente causa. Accessio siquidem laudis maiorem & ampliorem laudem facit.

10 Hactenus Philosophiæ reprehẽsoribus respondit: deinceps coarguit vituperatores Academiæ: quorũ alii reprehendunt personas in dialogo Ciceronis, alii to-

tam Academicam rationem atque sententiam. Prima illa reprehensio, quæ fuit Titi Pomponii Attici, leuiter eluditur ab adiunctis: & ea quidem ratio postea Ciceronem mouit, vt personas in his dialogis mutaret, totámq; Academicam quæstionem à Catulo & Lucullo transferret ad M. Terentium Varronem, quòd illi homines nobiles quidem, sed non satis philologi indecorè de philologia loquerentur. Lege Ciceronem lib. 13. Epist. ad Atticum.

11 Altera reprehensio est Academicæ sectæ & rationis, quam Cicero contra vituperatores variè defendit. Primus defensionis locus est à repugnãtibus: vituperatores Academiæ reliquas sectas prçter suam non probant, quid mirum si Academiã reprehendant?

12 Secundus locus à comparatione parium: alios refellere solemus: patiamur igitur nos quoque ab aliis refelli.

13 Tertius locus à definitione Academiæ nouæ ex adiũctis. Hæc enim philosophia est, quæ nihil se scire fatetur, licet sciẽtiæ & veritatis inueniẽdæ cupidissima & studiosissima sit. Causæ duæ sunt ignorationis, obscuritas rerũ, & infirmitas humani iudicii: studium inueniendi veri declaratur exemplis veterum Democriti, Anaxagoræ, Empedoclis, Socratis: qui licet nihil sciri & percipi posse dixerint, tamen omne suum studium in inquisitione scientiæ & cognitionis posuerunt: & Ciceronis, qui veterem & antiquum illum disputandi & inquirendi morem sublata temeritate affirmandi (qualis in aliis philosophorum scholis esse solebat) diligenter & accuratè retinuit.

14 Illustratio proximæ definitionis à fine, vt verum aut verisimile contrariis disputationibus facilius inueniatur.

15 Quartus locus est à dissimilibus. Duplex autem dissimilitudo est inter Academicos & reliquos philosophos. Prima ex rebus subiectis circa quas versantur: nam cæteri philosophi dicunt omnia vel certa vel incerta esse: Academici nil certi vel incerti statuunt, sed quicquid est, quod in philosophia atque omnino in humana vita tractatur, id aut probabile, aut improbabile duntaxat esse contendunt.

16 Altera dissimilitudo ab adiũctis personarum. Academici sunt in philosophia, iudicãdi potestate liberi: reliqui verò philosophi serui, & certis magistrorum sententiis & opinionibus addicti. Protasis dissimilitudinis prima est.

17 Altera pars dissimilitudinis, in qua causæ seruitutis explicantur: Infirmitas ætatis, amor personæ, authoritas orationis.

18 Similitudo & allegoria ducitur à nautis, qui tempestate iactati, sic in scopulos incurrunt, vt naue fracta, vel in rupes intrusa hinc retrahi & abire non possint. Sic Virgilius de Aiace,

Illum expirantem transfixo pectore flammas
Turbine corripuit, scopulóque infixit acuto.

19 Occupat defensionem eorum, qui certis disciplinis addicti sunt, quam refellit à repugnantibus. Syllogismus simplex secundi generis.

Qui iudicat quid sit sapiens, is sapiens est:
Philosophi isti non sunt sapientes:
Non possunt igitur iudicare, quid sit sapiens.

Assumptio syllogismi præcedit, quæ declaratur à contrariis.

20 Propositio syllogismi hic intelligenda est.

21 Complexio syllogismi, quæ illustratur à minori ad maius.

Quibus de rebus & aliàs sæpe nobis multa quæsita & disputata sunt, & quondam in Hortensii villa, quæ

est ad [2] Baulos, cum eo Catulus & Lucullus, nósque ipsi postridie venissemus, quàm apud Catulum fuissemus. Quo quidem etiam maturius venimus, quòd erat constitutum, si ventus esset, Lucullo in Neapolitanũ, mihi in Pompeianum nauigare. Cùm igitur pauca in [3] xysto locuti essemus, tum eodem in spatio consedimus. Hic Catulus, Etsi heri, inquit, id quod quærebatur, penè explicatum est, vt tota ferè quæstio tractata videatur, tamen expecto ea quæ te pollicitus es Lucullo ab Antiocho audita dicturum. Equidem, inquit Hortensius, feci plus quàm vellem: totam enim rem Lucullo [4] integrã seruari oportuit: & tamen fortasse seruata est: à me enim, [5] quæ in promptu erant, dicta sunt: à Lucullo autem reconditiora desidero.

1 Superiore exordio Luculli laus amplificata est, cuius primæ partes erũt in hoc dialogo: & institutum non solùm philosophiæ, sed etiam nouæ Academiæ aduersus obtrectantium calumnias defensum est. Sequitur alterum exordium, in quo describitur occasio proximi dialogi, qui fingitur habitus in villa Hortensij, vbi Catulus & Hortensius, qui priore libro inter se collocuti fuerant, ille pro noua, hic pro vetere Academia., nunc inuitant Lucullum ad differendum: vt quæ ab Antiocho philosopho audierit, sicut ipse erat pollicitus, exponat. Hic igitur aditus est ad dialogismum, & proximum sermonem ex occasione loci & personarum.

Bauli, vicus.

2 Bauli, vicus in Campania inter Baias & Mysenum, vbi quondam Herculis boues stabulati varios boatus ediderunt, vnde nomen vico datum est.

Xystus.

3 Xystus, porticus ampla latitudine, in qua athletæ per hyberna tempora exercentur. Vitruuius libro 6.

Res integra.

4 Res integra, est intacta, & quasi illibata, de qua nihil adhuc est disputatum, aut iudicatum: cui opponitur res peracta. Integra igitur disputatio Lucullo traditur, quasi nihil aut certè parum Hortensius pro Academia vetere dixerit hesterna disputatione, cùm esset collatus cum Catulo.

Res in prõptu

5 In promptu res esse dicitur facilis, perspicua, & peruulgata, & quæ quasi sua sponte se nobis offert ad dicendum, vt Academico primo. Itaque non hæsitans respondebo, sed ea dicam, quæ mihi sunt in promptu. Huic opponitur res abstrusa & abscõdita, quæ alta & profunda cogitatione mentis indiget, nec primo nobis quasi aspectu occurrit.

[1] Tum ille, Non sanè, inquit, Hortensi conturbat me expectatio tua: etsi nihil est iis qui placere volunt, tam

aduersariũ: sed quia nõ laboro ꝗ valde ea quæ dico, probaturus sim, eo minus cõturbor. dicam enim nec mea, nec ea, in quibus si non fueritis, non vinci me malim, quàm vincere.[2] *sed me hercule, vt quidem nũc se causa habet, etsi hesterno sermone labefactata est, mihi tamen videtur esse verißima.*[3] *Agam igitur sicut Antiochus agebat: nota enim mihi res est: nam & vacuo animo illũ audiebã, & magno studio, eadem de re etiam sæpius: vt etiam maiorem expectationẽ mei faciam, ꝗ modò fecit Hortẽsius.*[4] *Cũ ita esset exorsus, ad audiendũ animos ereximus. At ille, Cùm*[5] *Alexandriæ Quæstor, inquit, essem, fuit Antiochus mecum, & erat iam antea Alexãdriæ familiaris Antiochi Heraclitus Tyrius, qui &* Clitomachum multos annos, & Philonem *audierat, homo sanè in ista philosophia, quæ nunc propè dimissa reuocatur, probatus, & nobilis,*[6] *cum quo & Antiochum sæpe disputantem audiebam, sed vtrunque leniter: & quidem isti libri duo Philonis, de quibus heri dictum à Catulo est, tum erant allati Alexandriam, túmque primùm in Antiochi manus venerant,*[7] *& homo natura lenißimus (nihil enim poterat fieri illo mitius) stomachari tamen cœpit. mirabar: neque enim vnquam antea videram. At ille Heracliti memoriã implorans, quærere ex eo, viderentúrne illa Philonis, aut ea num vel è Philone, vel ex vllo Academico audiuisset aliquando? Negabat. Philonis tamen scriptum agnoscebat: nec id quidem dubitari poterat. nam aderãt mei familiares, & docti homines, P. &* C. *Selij,*

& Tetrilius Rogus, qui se illa audisse Romæ de Philone, & ab eo ipso duos illos libros diceret descripsisse. Tum & illa dixit Antiochus, quæ heri Catulus commemorauit à patre suo dicta Philoni, & alia plura: nec se tenuit, quin contra suum doctorem librum etiam ederet, qui Sosus inscribitur. [8] *Tum igitur & cùm Heraclitum studiose audirem contra Antiochum disserentẽ, & item Antiochum contra Academicos, dedi Antiocho operã diligentius, vt causam ex eo totam cognoscerem. Itaque complures dies, adhibito Heraclito, doctisque compluribus, & in his Antiochi fratre Aristo, & præterea Aristone & Dione, quibus ille secundum fratrem plurimũ tribuebat: multum temporis in ista vna disputatione consumpsimus.*

1 Lucullus incipit Academiam veterem defendere, cuius oratio quatuor constat partibus, exordio, narratione, confirmatione, & refutatione. In exordio remouet suspicionem timoris, qualis in magnis & grauibus disputationibus contingere solet. Argumentum fiduciæ est ab adiunctis, quòd dicturus sit non sua, sed aliena, & ab Antiocho accepta. Est autem benignum, vt ait Plinius, & plenum ingenui pudoris, fateri per quos profeceris: sic Cicero in libro de repub. Platonis se comitẽ profitetur: & in consolatione filiæ Crantorem, inquit, sequor: item Panætium in officiis, & in dialecticis & rhetoricis Aristotelem sequitur, vt ipse testis est.

2 Primus locus attentionis ab adiuncto propositæ causæ, quòd sit verissima.

3 Secundus locus, vbi Lucullus duas causas reddit, cur hanc Academicam disputationem & controuersiam planè teneat.

4 Hîc finis est exordij, & transitus ad narrationem, in qua locus, tẽpus, & circũstantiæ reliquæ notantur, quibus Lucullus Academicam quæstionem percipere potuit à summis & nobilissimis philosophis, quorũ disputationibus Alexandriæ ipse sæpius interfuit. Prima pars narrationis est de contentione audita inter Antiochũ & Heraclitum, quorum alter veterem, alter nouam Academiam defendebat.

Alexandria.

5 Alexandria, vrbs AEgypti ab Alexandro magno condita iuxta Canopicũ Nili ostium, quondam gymnasijs & literis floruit: vbi Lucullus Quæstor cum philosophis aliquandiu versatus est, cùm à L. Sylla ad Ptolemæũ regem comparandæ classis & conciliandæ amicitiæ gratia missus esset.

6 Altera pars narrationis de contentione inter Philonem & Antiochum comprehensa libris vtrinque scriptis: atque hîc Lucullus declarat quantam molestiam libri Philonis pro Academia noua compositi Antiocho attulerint.

7 Ex affectu vult probare quàm absurda visa sit Antiocho librorum Philonis sententia.

8 Iterat primam partem narrationis de audita & percepta disputatione inter Heraclitum & Antiochum, ne ad ignotam causam & quæstionem tractandam accedere videatur.

[1] *Sed ea pars quæ contra Philonem erat, prætermittenda est. minus enim acer est aduersarius is, qui ista quæ sunt heri defensa, negat Academicos omnino dicere. etsi enim mentitur, tamen est aduersarius lenior. Ad Arcesilam Carneadémque veniamus. Quæ cùm dixisset, sic rursus exorsus est: Primùm mihi videmini (me autem nomine appellabat) cùm veteres physicos nominatis, facere idem quod seditiosi ciues solent, cùm aliquos ex antiquis claros viros proferunt, quos dicant fuisse populares, vt eorum ipsi similes esse videãtur. Repetunt iam P. Valerium, qui exactis Regibus primo anno Consul fuit: commemorant reliquos, qui leges populares de prouocationibus tulerunt, cùm Consules essent: tum ad hos notiores, C. Flaminium, qui legem Agrariam aliquot annis ante secundum Punicum bellum Tribunus pl. tulerit inuito Senatu, & postea bis Consul factus sit: L. Cassium, Qu. Pompeium. illi quidem etiam P. Africanum referre in eũdem numerum solent. Duos verò sapiẽtissimos & clarissimos fratres, P. Crassum & P. Scæuolam, aiunt Ti. Graccho legum authores fuisse, alterum quidem, vt videmus, palàm: alterũ, vt suspicamur, obscurius. Addunt etiam C. Marium: & de hoc quidem nihil mentiuntur. Horum nominibus tot virorum atque tantorum expositis, eorum se institutum sequi dicunt.* [2] *Similiter vos cùm perturbare, vt illi Rempubl. sic vos philosophiam bene iam cõstitutam*

velitis, Empedoclem, Anaxagoram, Democritum, Parmenidem, Zenonem, Platonem etiam & Socratem profertis. [3] *Sed neque Saturninus (vt nostrum inimicum potissimum nominem) simile quicquam habuit veterum illorum,* [4] *nec Arcesilæ calumnia conferenda est cũ Democriti verecundia.* [5] *& tamen isti physici rarò admodum, cùm hærent aliquo loco, exclamant quasi mente incitati: Empedocles quidem, vt interdum mihi furere videatur, abstrusa esse omnia, nihil nos sentire, nihil cernere, nihil omnino quale sit, posse reperire.* [6] *Maiorem autem partem mihi quidem omnes isti videntur nimis etiam quædam affirmare, plúsque profiteri se scire, quàm sciant.* [7] *Quòd si illi tum in nouis rebus quasi modò nascentes hæsitauerunt, nihilne tot seculis, summis ingeniis, maximis studiis explicatum putamus? nónne, cùm iam philosophorum disciplinæ grauissimæ constitissent,* [8] *tum exortus est vt in optima Republica Ti. Gracchus qui otium perturbaret, sic Arcesilas, qui cõstitutam philosophiam euerteret, & in eorum authoritate delitesceret, qui negassent quicquam sciri aut percipi posse?* [9] *Quorum è numero tollendus est & Plato & Socrates: alter, quia reliquit perfectissimam disciplinã Peripateticos & Academicos nominibus differentes, re congruentes, à quibus Stoici ipsi verbis magis quàm sententiis dissenserunt. Socrates autem de seipso detrahens in disputatione plus tribuebat iis quos volebat refellere. ita cũ aliud diceret atq; sentiret, libẽter vti solitus est ea dissimulatione, quam Græci* εἰρωνείαν *vocant: quam ait*

etiam in Africano fuisse Fannius: idque propterea vitiosum in illo non putandum, quòd idem fuerit in Socrate. [10] *Sed fuerint illa vetera, si vultis, incognita: nihílne est ergo actum, quòd inuestigata sunt posteaquam Arcesilas Zenoni, vt putatur, obtrectans, nihil noui reperienti, sed emendanti superiores, immutatione verborum, dum huius definitiones labefactare vult, conatus est clarißimis rebus tenebras obducere?* [11] *Cuius primò nõ admodum probata ratio,* [12] *quãquam floruit tum acumine ingenij, tum admirabili quodam lepore dicendi, proximè à Lacyde solo retenta est: pòst autem confecta à Carneade, qui est quartus ab Arcesila. audiuit enim Egesinum, qui Euandrum audierat Lacydis discipulũ, cùm Arcesilæ Lacydes fuisset.* [14] *Sed ipse Carneades diu tenuit.* [15] *nam nonaginta vixit annos: & qui illum audierant, admodum floruerunt. è quibus industria plurimum in Clitomacho fuit.* [16] *declarat multitudo librorum ingenij non minus in hoc,* [17] *quàm in Carneade eloquentiæ, in Melonthio Rhodio suauitatis. Bene autem nosse Carneadẽ Stratoniceus Metrodorus putabatur. Iam Clitomacho Philo vester operam multos annos dedit. Philone autem viuo patrocinium Academiæ non defuit.*

1 Principium confirmationis digreßionem continet ad eleuandam authoritatem nouorum Academicorum, è quibus Philonis sententiam Lucullus contemnit. Arcesilam & Carneadem seditiosis ciuibus comparat. Prima pars similitudinis constat inductione exemplorum, quæ clarorum principum species sunt, qui videntur populares extitisse, P. Valerius collega Iunij Bruti primus de prouocatione à magistratibus ad populum legem tulit, vnde Publicola dictus est: quæ lex à Murena Consule iterum lata est, itémque à M. Valerio Cosule, cùm tenues à potentibus premerentur, tertiò promulgata. C. Flaminius Tribunus plebis legem tulit de diuidendo agro Gallico: Spurius Cassius Consul primus Agrariam legem promulga-

uit, vt ager Hernicus diuideretur: qui vt primùm magistratu abiit, damnatus necatúsque est. Lege Liuium lib. 1. decadis primæ. Publius Africanus simulauit se patronum legis Agrariæ, licet eam minimè probauerit. Tiberius Gracchus non per seipsum Agrariam legem ferre instituit, sed adhibuit in consilium constantissimos viros, è quibus Crassus Pontifex maximus fuit, & Lucius Scæuola Iureconsultus. C. Marius Tribunus plebis inuito Senatu legem de ferendis suffragiis tulit, quæ specie ipsa popularis erat.

2 Sequitur altera pars similitudinis illustrata exemplis veterum philosophorum, quorum similes noui Academici videri volebant. Empedocles Agrigentinus floruit Olympiade 84. auditor Parmenidis, poeta excellens & philosophus Pythagoreus. Anaxagoras Clazomenius Anaximenis discipulus, philosophatus est Athenis sub Callia principe, & impietatis crimine damnatus, quòd solem cadentem esse diceret. Democritus Milesius discipulus Anaxagoræ omnibus ingenuis artibus & disciplinis apprimè deditus, sed tamen in philosophia plerunque lapsus. Parmenides Eleates Xenophanis & Anaximandri discipulus philosophiam versibus expressit. Zeno Eleates Parmenidis auditor studiosus physicæ. Plato Atheniēsis in suis dialogis Socratem facit omnium rerum inscium & ignarum.

3 Confutat vtranque partem similitudinis, & exempla proposita, idque à dissimilibus. Prima dissimilitudo pertinet ad confutandam protasin superioris similitudinis, quòd Lucius Apuleius Saturninus Tribunus plebis seditiosus valde dissimilis fuerit eorum, qui paulò antè commemorati sunt.

4 Secunda dissimilitudo refellit Apodosin similitudinis, quòd Democritus verecundus, Arcesilas impudens sit: itaque multum intersit inter veteres illos philosophos & nouos istos Academicos.

5 Proximus locus illustratur à dissimilibus. Licet antiqui philosophi ignorare se aliquid dicant, iidem tamen multa scire se confirmant.

6 Maiorem partem dixit, pro maiori ex parte, vt Tusculana quarta, Chrysippus & Stoici cùm de animi perturbationibus disputant, magnam partem in his partiendis & definiendis occupati sunt.

7 Hîc concessio quædam latet, Antiquissimi philosophi fuerint ignari: & argumentum à causis: attamen diuturnitas temporis, & subtilitas hominum, & industriæ magnitudo potuit tandem aliquando scientiā aliquam & eruditionē proferre.

8 Arcesilas cum Tiberio Graccho comparatur à simili: quòd vt hic reipub. sic ille philosophiæ bene constitutū & pacatum statum perturbauerit: atque is Arcesilas in hac perturbatione, vt causam suam probabilem faceret, delitescebat in authoritate veterum philosophorum, id est, sentētiam suam defendebat eorum authoritate, quasi ipse non videretur author eius sententiæ, sed potius veteres, de quibus antè diximus.

9 Respondet ad duo postrema exempla de Platone & Socrate, quorum alter Plato perfectam philosophiam reliquit de vita & moribus, de disserendo, de natura & rebus occultis, vt docet Cicero primo Acad. ad Varronem. Socrates autem ironicōs se nihil scire dixit: quam ironiam Cicero in Bruto facetam & elegantem putat: est enim & minimè inepti hominis, & eiusdē etiam faceti, cùm de sapientia disceptetur, hanc sibi primùm detrahere, eis tribuere, qui eam sibi arrogāt, vt apud Platonem Socrates effert in cælum laudibus Protagoram, Hyppiam, Prodicū, Gorgiam, cæteros, se autem omnium rerum inscium fingit & rudem: decet hoc nescio quo modo illum.

10 Iterat concessionem de ignorantia veterum, & Arcesilæ calumniam co-

arguit à causis, propterea quòd multa progressionibus temporum inuenta patefactáque sint. Quo loco Arcesilæ & Zenonis ineptiæ notantur, quorum alter omnem scientiam & cognitionem de medio tollere, alter Academiam veterem inuectis vocabulis nouis corrigere voluerit: de qua correctione lege Ciceronem Acad. primo, & libro 4. de Finibus.

11 Describit seriem & progressionem Academicorũ ab Arcesila vsque ad Philonem, vt intelligi possit quos Academia noua patronos habuerit.

12 Arcesilas erat in inueniendo fœlicissimus, & ad respondendum promptissimus, & ad persuadendum acerrimus, omnémque orationis figuram & venustatem conabatur exprimere. Diogenes Laertius.

13 Lacydes Arcesilæ successit in Academia, & in horto docuit, quem Attalus rex construxerat: qui locus dictus est Lacydium.

14 Elegans gradatio, qualis est apud Diogenem in vita Lacydis: qui iuuenis solus ex omni memoria Phocensibus Teleucli & Euandro scholam tradidit: Euandro successit Egesinus Pergamenus: Egesino Carneades.

15 Carneades obiit anno ætatis suæ octuagesimo tertio, vt ait Laertius, in quo dissentit à Cicerone.

16 Clitomachus Carthaginiensis eò doctrinæ processit, vt supra quadraginta volumina scripserit, successeritque Carneadi.

17 Comparatio trium philosophorum à paribus. Clitomachus tam subtilis fuit, quàm eloquens Carneades, & quàm suauis Melontius.

[1] Sed quod nos facere nunc ingredimur, vt contra Academicos disseramus, id quidam è philosophis, & ij quidem non mediocres, faciendum omnino non putabant: nec æquum esse, vllam rationem disputare cum iis qui nihil probarent: Antipatrúmque Stoicum, qui multus in eo fuisset, reprehendebant: [2] nec definiri aiebant necesse esse, quid esset cognitio, aut perceptio: aut, si verbum è verbo volumus, comprehensio, quã καταλῆψιν illi vocant: eósque qui persuadere vellent esse aliquid quod comprehendi & percipi posset, inscienter facere dicebãt: propterea quòd nihil esset clarius ἐνάργεια vt Græci, perspicuitatem aut euidentiam nos, si placet, nominemus, fabricemúrque, si opus erit, verba, ne hic sibi (me appellabat iocans) hoc licere soli putet. sed tamen orationem nullã putabant illustriorẽ ipsa euidentia reperiri posse, nec ea quæ tam clara essent, definienda censebant.[3] Alij

autem negabant se pro hac euidentia quicquã priores fuisse dicturos: sed ad ea quæ contra dicerentur, dici oportere putabant, ne qui fallerentur. Plerique tamẽ & definitiones ipsarum etiam euidentiũ rerum non improbant: & rem idoneam de qua quæratur, & homines dignos quibuscum disseratur, putãt. [4] *Philo autem dum noua quædam commouet, quòd ea sustinere vix poterat quæ contra Academicorum pertinaciam dicebãtur, & apertè mentitur, vt est reprehensus à patre Catulo: &, vt docuit Antiochus, in id ipsum se induit, quod timebat. Cùm enim ita negaret quicquam esse, quod comprehẽdi posset (id enim volumus esse ἀκατάληπτον) si illud esset, sicut Zeno definiret, tale visum (iam enim hoc pro φαντασία verbũ satis hesterno sermone triuimus)* [5] *visum igitur impressum, effictúmq; ex eo vnde esset, quale esse non posset, vt ex eo vnde non esset, id nos à Zenone definitum rectißimè dicimus.* [6] *Quî enim potest quicquam comprehendi, vt planè confidas id perceptum cognitúmque esse, quod est tale, quale vel falsum esse possit?* [7] *Hoc cùm infirmat tollítque Philo, iudicium tollit incogniti & cogniti: ex quo efficitur, nihil posse comprehendi. ita imprudens eò, quò minimè vult, reuoluitur.*

1 Expositis & exagitatis Academię nouæ patronis, Lucullus antequã ad confirmationem suæ sententiæ accedat, deliberationem quãdam instituit, an liceat disputare contra nouam Academiam, nécne. Prima pars est deliberationis, quòd non liceat, quæ confirmatur à repugnantibus.

2 Altera ratio ab adiunctis: syllogismus simplex primi generis:
Quæ clara sunt, definitione non indigent:
Perceptio & euidentia sunt res claræ:
Neutra igitur harum definitione & disputatione indiget.

3 Secunda pars deliberationis alteram partem contradictionis continet, quòd liceat contra Academicos disputare, quæ confirmatur à dissimilibus, & à fine.

4 Hoc veſtibulum eſt proximæ confutationis, in quo Philonis authoritas eleuatur, & κατάληψις definitur, de qua inter Academicos nouos & veteres contentio orta eſt.

5 κατάληψις, eſt viſio impreſſa & efficta ex vero & proprio obiecto, vt comprehẽſio hominis ex ipſo homine, qualis non eſſet ex alieno obiecto, vt cõprehenſio hominis ex equo fieri non poſſet.

6 Probat ſecundam partem definitionis, quòd κατάληψις ex alieno ſubiecto non fiat. quo nomine definitur perfecta conſummatáque ſcientia, quæ fit cùm propriam & veram & certam cuiuſque rei ſpeciem & formam cernimus.

7 Hic locus videtur eſſe mutilus & corruptus, nec vllum crimen inconſtantiæ in Philone coarguit.

[1] Quare omnis oratio contra Academiam ſuſcipitur à nobis, vt retineamus eam definitionem, quã Philo voluit euertere. quã niſi obtinemus, percipi nihil poſſe concedimus. [2] Ordiamur igitur à ſenſibus: quorum ita clara iudicia & certa ſunt, vt ſi optio naturæ noſtræ detur, & ab ea deus aliquis requirat, contentáne ſit ſuis integris incorruptiſque ſenſibus, an poſtulet melius aliquid, non videam quid quærat amplius. [3] Neque verò hoc loco expectandũ eſt, dum de [4] remo inflexo, aut de [5] collo columbæ reſpondeam. nõ enim is ſum, qui, quicquid videtur, tale dicam eſſe, quale videatur. Epicurus hoc viderit, & alia multa. Meo autem iudicio ita eſt maxima in ſenſibus veritas, ſi & ſani ſunt, & valentes, & omnia remouentur quæ obſtant & impediũt. [6] Itaque & lumen mutari ſæpe volumus: & ſitus earũ rerũ quas intuemur, & interualla aut contrahimus, aut diducimus, multáque facimus vſque eò, dum aſpectus ipſe fidem faciat ſui iudicij. [7] Quod idem fit in vocibus, in odore, in ſapore: vt nemo ſit noſtrum, qui non in ſenſibus ſui cuiuſque generis iudiciũ requirat acrius. [8] Adhibita verò exercitatione & arte, vt oculi pictura teneantur, &

aures cantibus, quis est quin cernat quãta vis sit in sensibus? Quàm multa vident[9] *pictores in vmbris, & in eminentia, quæ nos non videmus? quàm multa quæ nos fugiunt in cantu, exaudiunt in eo genere exercitati? qui primo*[10] *inflatu tibicinis*[11] *Antiopã esse aiunt, aut*[12] *Andromachã, cùm id nos ne suspicemur quidem.*[13] *Nihil necesse est de gustatu & odoratu loqui, in quibus intelligentia etsi vitiosa, est quædam tamen.*[14] *Quid de tactu, & eo quidem quem philosophi*[15] *interiorem vocãt, aut doloris, aut voluptatis? in quo*[16] *Cyrenaici solo putant veri esse iudicium, quia sentiatur.*[17] *Potéstne igitur quisquam dicere, inter eum qui doleat, & inter eum qui in voluptate sit, nihil interesse? aut, ita qui sentiet, non apertissimè insaniat?*[18] *Atqui qualia sunt hæc quæ sensibus percipi dicimus: talia sequuntur ea quæ non sensibus ipsis percipi dicuntur, sed quodammodo sensibus, vt hæc: illud est album, hoc dulce, canorum illud, hoc bene olens, hoc asperum. Animo iam hæc tenemus comprehensa, non sensibus.*[19] *Ille deinceps equus est, ille canis. cætera series deinde sequitur maiora nectẽs, vt hæc quæ quasi expletam rerum comprehensionẽ amplectuntur: Si homo est, animal est mortale rationis particeps. Quo è genere nobis notitiæ rerum imprimuntur, sine quibus neque intelligi quicquam, neque quæri aut disputari potest.*[20] *Quòd si essent falsæ notitiæ (ἐννοίας enim notitias appellare tu videbare) si igitur essent hæ falsæ, aut eiusmodi visis impressæ, qualia visa à falsis discerni non possent: quo tandem his modo vteremur?*[21] *quomodo*

autem, quid cuique rei consentaneum esset, quid repugnaret, videremus? [22] *Memoriæ quidem certè, quæ non modò philosophiã, sed omnis vitæ vsum, omnésque artes vna maximè cõtinet, nihil omnino loci relinquitur. quæ potest enim esse memoria falsorum? aut quid quisquam meminit, quod non animo comprehẽdit, & tenet?* [23] *Ars verò quæ potest esse, nisi quæ non ex vna aut duabus, sed ex multis animi perceptionibus constat? quam si subtraxeris, quî distingues artificem ab inscio? non enim fortuitò hunc artificem dicemus esse, illum negabimus, sed cùm alterum percepta & comprehensa tenere videmus, alterum non item:* [24] *cúmque artium aliud eiusmodi genus sit, vt tantũmodo animo rem cernat: aliud, vt moliatur aliquid, & faciat: quomodo aut geometres cernere ea potest, quæ aut nulla sunt, aut internosci à falsis non possunt: aut is qui fidibus vtitur, explere numeros, & conficere versus? Quod idem in similibus quoque artibus continget: quarum omne opus est in faciendo atque agendo. Quid enim est quod arte effici poßit, nisi is qui artem tractabit, multa perceperit?*

1 Constituit θέσιν totius contentionis aduersus nouos Academicos, quòd aliqua sit rerum κατάληψις: hæc enim princeps & generalis est quæstio, de qua deinceps disceptabitur. Sed argumenta Luculli, si dialecticum iudicium ad iudicandam quæstionem adhibeatur, falsa & inconsequentia reperientur. Academici noui negant vllam esse κατάληψιν, id est, firmam & certam perceptionem: vel, si dicere mauis, scientiam. qua definitione nominis posita totam orationem Luculli concidere necesse est: nec enim sensus hominis, nec animus, aut mens, aut ratio, quicquam hoc firmo & constanti genere comprehensionis percipit, sed solus deus, qui veras & simplices rerum causas & formas cognoscit. In hominibus autem perexigua est huius diuinæ lucis scintilla, quæ opinio potius quàm scientia debet appellari.

2 Primũ argumentum ad probãdam κατάληψιν, sumitur à sensibus, in quibus primæ sunt cognitionis & comprehensionis causæ.

3 Occurrit exemplis Academicorum, quibus ἀκαταληψίαν probare solent, & sensus interdum fallaces & incertos esse concedit, eleuátque authoritatẽ Epicuri.

4 Remus in aqua fractus apparet & inflexus, quia pars quæ est in aqua, videtur propior nobis esse, quàm reuera sit, & idcirco partes remi recto aspectu in aqua continuatè videri non possunt. Aqua autem quia corpus est διάφανον spissum, facit vt pars remi, quæ est demersa, maior videatur, & idcirco propior oculis nostris. hæc quæstio agitatur à Seneca cap. 3. libri primi quæstionum naturalium.

5 Seneca libro primo quæstionum naturalium, capite quinto,

Colla Cytheriacæ splendent agitata Columbæ.

Videntur autem diuersis coloribus distincta, vel pro ratione lucis, quæ colorem & oculum subinde mutat: vel quòd reuera pennæ in collo sint diuersicolores.

6 Declarat inductione per species, quando & quo modo fiat in singulis sensibus cõprehensio & veritas. Primus locus inductionis est de oculis & aspectu. Verùm, vt diximus, nulla est in his κατάληψις, id est scientia, quia sensus veras & simplices rerũ species non intuētur, vt rectè disputat Socrates in Theæteto: nec sequitur si sensus vera sentiant, vt veritatem sciant & percipiant, quia aliud est sentire, aliud scire.

7 Secundus locus inductionis de tribus sensibus, auditu, odoratu, & gustatu.

8 Confirmat fidem & constantiam in sensibus ab aliis causis, cùm ad naturã sanam & integram accesserit ratio confirmatióque doctrinæ, vt ad iudicium oculorum, pictura, aurium, musica.

Vmbræ. 9 Vmbræ in pictura sunt, quibus imagines planæ, solidæ videntur esse, & habere aliquem recessum: Eminentia. eminentia autem, qua imagines planæ eminere atque extare videntur.

10 Tibicines dicuntur inflare, qui tibia vel buccina canunt, qui olim in Comœdiis & Tragœdiis varios faciebant modos, vt vel ex ipso cantu & sono periti homines intelligerent quæ Comœdia vel Tragœdia recitanda esset.

Antiopa. 11 Antiopa, tragœdia est Accij poetæ de casibus & miseriis Antiopæ vxoris Lyci regis Thebanorum.

Andromacha. 12 Andromacha, Tragœdia Ennij poetæ de calamitatibus & ærumnis Andromaches vxoris Hectoris, quæ capta Troia à Neoptolemo rapta est, & postea variis modis agitata.

13 Iterat argumentum de tribus sensibus.

14 Probat similiter in tactu esse comprehensionem aliquam veri. Primum argumentum à testimonio Cyrenaicorum, cuius argumenti, sicut reliquorum, vna & communis est solutio, quòd licet sensus interdum verum sentiant, nihil tamen vnquam percipiunt: quia perceptio versatur circa communes & vniuersales notiones, sensus circa singulares.

15 Quia tactus organum non est ipsa caro, sed aliquid subtus carnem, in quo est sensus omnium rerum tactilium: & mediũ ipsum in tactu est nobis magis cognatum, quàm in reliquis sensibus.

16 Cyrenaici philosophi ab Aristippo Cyrenaico nomen habent, qui voluptatem corporis cum virtute copulauit, à Xenophonte condiscipulo refutatus.

17 Secundum argumentum à repugnantibus.

18 Transit à singularibus notionibus sensuum ad generales animi notitias à sensibus profectas, quas declarat exemplis.

19 Alia sunt exempla earum notionũ quæ perfectam rei propositæ naturam definiendo comprehendunt.

20 Confirmat aliquam esse comprehensionem animo & mente factam, idque à repugnantibus. Syllogismus connexus secundus, cuius assumptio præcessit.

21 Secundum argumentum à circunstantiis comprehensionum.

22 Tertium argumentū fallax est: memoria enim thesaurus est tam falsarū, quàm verarum notionū, & sæpe falsa meminimus, quæ tamen vera putamus esse.

23 Quartum argumentum à definitione artis, quæ constat ex multis præceptis varia notione comprehensis, vt Grammatica ex regulis orthographiæ, æthimologiæ, syntaxis, prosodiæ.

24 Quintum argumentum à diuisione artis in duo genera, quorum vnum θεωρητικὸν appellatur, alterum πρακτικόν. sic Plato in ciuili scientiam in agentem & cognoscentem partitur: quæ partitio antiqua magis, quàm vera est: quia omnes artes cōstant præceptis & vsu: præcepta autē speculationes quædam sunt & contēplationes, id est θεωρήματα: vsus verò in actione vel opere cernitur, quæ πρᾶξις est.

[1] *Maximè verò virtutum cognitio confirmat percipi & comprehendi multa posse: in quibus solis inesse etiam scientiam dicimus, quam nos non comprehensionem modò rerum, sed eam stabilem quoque & immutabilem esse censemus:* [2] *itémque sapientiam artem viuendi, quæ ipsa ex sese habeat constantiam.* [3] *Ea autem constantia si nihil habeat percepti & cogniti, quæro vnde nata sit, aut quomodo?* [4] *Quæro etiam, ille vir bonus qui statuit omnem cruciatum perferre, intolerabili dolore lacerari potius, quàm aut officium prodat, aut fidem, cur has sibi tam graues leges imposuerit, cùm, quamobrem ita oporteret, nihil haberet comprehensi, percepti, cogniti, constituti?* [5] *Nullo igitur modo fieri potest, vt quisquam tanti æstimet æquitatem & fidem, vt eius conseruandæ caussa nullum supplicium recuset, nisi iis rebus assensus sit, quæ falsæ esse non possunt.* [6] *Ipsa verò sapientia si se ignorabit sapientia sit nécne, quomodo primùm obtinebit nomen sapientiæ? deinde quomodo suscipere aliquam rem, aut agere fidenter audebit, cùm certi nihil erit quod sequatur? Cùm verò dubitabit quid sit extremum & vltimum bonorum, ignorans quò omnia referantur, quî poterit esse sapientia?* [7] *Atque etiam*

illud perſpicuum eſt, conſtitui neceſſe eſſe initium, quod ſapientia, cùm quid agere incipiat, ſequatur: idque initium eſſe naturæ accommodatum. [8] *nam aliter appetitio (eam enim volumus eſſe ὁρμὴν, qua ad agendum impellimur, & id appetimus, quod eſt viſum) moueri non poteſt. Illud autem quod mouet, prius oportet videri, eique credi: quod fieri non poteſt, ſi id quod viſum erit, diſcerni non poterit à falſo.* [9] *Quomodo autem moueri animus ad appetendum poteſt, ſi id quod videtur, non percipitur, accommodatúmne naturæ ſit, an alienum? itémque, ſi, quid officij ſui ſit, non occurrit animo, nihil vnquam omnino aget, ad nullam rem vnquam impelletur, nunquam mouebitur.* [10] *quòd ſi aliquid aliquando acturus eſt, neceſſe eſt id ei verum, quod occurrit, videri.*

1 Sextum argumentum ducitur à philoſophia morali, quæ propoſiti de artibus argumenti ſpecies eſt, in qua Lucullus arbitratur ineſſe ſolidam & expreſſam ſcientiam, ſed falſò, cùm vetus illa de moribus diſciplina vanis opinionibus gẽtium & religione contineretur, non vllis demonſtrationibus, quæ ſolæ philoſophis videntur efficere ſcientiam.

2 Probat firmã & certã eſſe virtutũ κατάληψιν à cauſis: ſyllogiſm⁹ cõnex⁹ 2.
Si conſtantia vitæ nihil habuit percepti, ex ſapientia naſci non potuit:
Sed naſcitur ex ſapientia:
Habet igitur aliquid percepti.
Aſſumptio prima eſt, quæ complectitur definitiones ſapientiæ, vt ea ſit ars viuendi per ſe firma, & ex præceptis certis & indubitatis conſtans, qualem veteres philoſophi, qui ſapientes habebantur, nullam conſequi potuerunt, ſed à vera & recta via ſapientiæ procul aberrarunt.

3 Propoſitio ſyllogiſmi.

4 Illuſtratio propoſitionis per ſpecies virtutis, fidem, æquitatem, fortitudinem, quas vir bonus & fortis maximè expetendas iudicat.

5 Concluſio ſyllogiſmi.

6 Secundum argumentum à repugnantibus. Syllogiſmus connexus tertius:
Si ſapientia de ſe, rebúſque ſibi ſubiectis dubitet, non erit ſapientia:
Sed non dubitat. (hæc enim rationem vitæ, finémque bonorum omniũ perſpicit)
Eſt igitur aliqua ſapientia. Propoſitio ſyllogiſmi primo loco ponitur.

7 Aſſumptio ſyllogiſmi ex remotione antecedentis, quæ confirmatur primis cauſis & elementis beatæ vitæ, de quibus Cicero libro 3, 4, 5, de finibus. Qui libri nobis Chriſtianis ſatis indicant antiquis philoſophis non modò ignotam fuiſſe

ſummam beatæ vitæ, ſed etiam primas cauſſas quæ hominem ad bene beatéque viuendum poſſent allicere. Itaque falſo & ſuppoſito ſapientiæ nomine vanam quandam & impiam bene viuendi artem tradiderunt.

8 Tertium argumentum à repugnantibus. Syllogiſmus connexus ſecundus:

Si viſum verum à falſo diſcerni non poteſt, nullus erit appetitus, qui nos ad bene viuendum incitet:

Sed aliquis eſt appetitus, quo impellimur ad ſummum bonum:

Igitur viſum verum diſcerni poteſt à falſo.

9 Amplificat proximum argumentum, iterátque ſyllogiſmum cõnexum ſecundi modi. Cuius propoſitio hîc eſt.

10 Aſſumptio ſyllogiſmi & concluſio in eadem clauſula reperiuntur, ſicuti plerunque accidit in bonis authoribus.

[1] Quid quòd ſi iſta vera ſunt, ratio omnis tollitur, quaſi quædam lux luménque vitæ: taménne in iſta prauitate perſtabitis? nam quærendi initium ratio attulit, quæ perfecit virtutem, cùm eſſet ipſa ratio confirmata quærendo. [2] Quæſtio autem eſt appetitio cognitionis: quæſtioniſque finis inuentio. [3] At nemo inuenit falſa: nec ea quæ incerta permanent, inuenta eſſe poſſunt: ſed cùm ea quæ quaſi inuoluta fuerunt, aperta ſunt, tum inuenta dicuntur. ſic & initium quærendi, & exitus percipiendi & comprehendẽdi tenet. Itaque argumẽti concluſio, quæ eſt Græcè ἀπόδειξις, ita definitur, Ratio quæ ex rebus perceptis ad id quod non percipiebatur, adducit. [4] Quòd ſi omnia viſa eiuſmodi eſſent, qualia iſti dicunt, vt ea vel falſa eſſe poſſent, neque ea poſſet vlla notio diſcernere, quo modo quempiam aut concluſiſſe aliquid, aut inueniſſe diceremus? aut quæ eſſet concluſi argumenti fides? [5] Ipſa autem philoſophia, quæ rationibus progredi debet, quem habebit exitum? [6] Sapientiæ verò quid futurum eſt? quæ neque de ſe ipſa dubitare debet, neque de ſuis decretis, quæ philoſophi vocãt δόγματα: quorum nullum ſine ſcelere prodi poterit. cùm

enim decretum proditur, lex veri rectique proditur. quo è vitio & amicitiarum proditiones, & rerumpublicarum nasci solet. Non potest igitur dubitari, quin decretum nullum falsum poßit esse, [7] sapientique satis non sit esse falsum, sed etiam stabile, fixum, ratum esse debeat, quod mouere nulla ratio queat. Talia autē neque esse, neque videri possunt eorum ratione, qui illa visa, è quibus omnia decreta sunt nata, negant quicquam à falsis interesse. [8] Ex hoc illud est natum, quod postulabat Hortensius, vt id ipsum saltem perceptum à sapiēte diceretis, nihil posse percipi. [9] Sed Antipatro hoc idem postulāti, cùm diceret, ei qui affirmaret nihil posse percipi, consentaneum esse vnū tamen illud dicere percipi posse, vt alia non poßēt, [10] Carneades acutius resistebat. nam tantum abesse dicebat vt id consentaneum esset, vt maximè etiam repugnaret. qui enim negaret quicquam esse quod perciperetur, eum nihil excipere: ita necesse esse, ne id ipsum quidem quod exceptum non esset, comprehendi & percipi vllo modo posse. [11] Antiochus ad istū locum preßius videbatur accedere. quoniam enim id haberent Academici decretum (sentitis enim iam hoc me δόγμα dicere) nihil posse percipi, non debere eos in suo decreto, sicut in cæteris rebus, fluctuare: præsertim cùm in eo summa consisteret. [12] hanc enim esse regulam totius philosophiæ, constitutionem veri, falsi, cogniti, incogniti. quam rationem quoniam susciperent, docerénque vellent quæ à quouis accipi oporteret, & quæ repudiari, certè hoc ipsum, ex quo omne veri falsique iudi-

cium esset, percipere eos debuisse.[13] *etenim duo esse hæc maxima in philosophia, iudiciũ veri, & finem bonorũ: neque sapientem posse esse, qui aut cognoscendi esse initium ignoret, aut extremũ expetẽdi, vt aut vnde proficiscatur, aut quò perueniendũ sit, nesciat.*[14] *hæc autem habere dubia, neque his ita confidere vt moueri non possint, abhorrere à sapientia plurimum. Hoc igitur modo potius erat ab his postulandum, vt hoc vnum saltem, percipi nihil posse, perceptum esse dicerent. Sed de inconstantia totius illorum sententiæ, si vlla sententia cuiusquam esse potest nihil approbantis, sit, vt opinor, dictum satis.*[15] *Sequitur disputatio copiosa illa quidem, sed paulo abstrusior. habet enim aliquantum à physicis: vt verear ne maiorem largiar ei qui contrà dicturus est, libertatem & licentiã. nam quid eum facturum putem de abditis rebus & obscuris, qui lucem eripere conetur?*[16] *Sed disputari poterat subtiliter, quanto quasi artificio natura fabricata esset primùm animal omne, deinde hominẽ maximè: quæ vis esset in sensibus: quemadmodũ prima visa nos pellerẽt, deinde appetitio ab his pulsa sequeretur: tum vt sensus ad res percipiẽdas intẽderemus.*[17] *mens enim ipsa, quæ sensuum fons est, atque etiam ipsa sensus est, naturalem vim habet, quam intendit ad ea quibus mouetur. itaque alia visa sic arripit, vt his statim vtatur, aliqua sic recondit: è quibus memoria oritur.*[18] *cætera autem similitudinibus construit, ex quibus efficiũtur notitiæ rerũ, quas Græci tum*[19] ἐννοίας, *tum* προλήψεις *vocant. eò cùm accessit ratio, argumen-*

tique conclusio, rerúmque innumerabilium multitudo, tum & perceptio eorum omnium apparet, & eadem ratio profecta his gradibus ad sapientiam peruenit. [20] *Ad rerum igitur scientiam, vitæque constantiam aptissima cùm sit mens hominis, amplectitur maximè cognitionẽ: & istam κατάληψιν, quam, vt dixi, verbum è verbo exprimentes, comprehensionem dicemus, cùm ipsam per se amat (nihil est enim ei veritatis luce dulcius) tũ etiam propter vsum.* [21] *Quocirca etiam sensibus vtitur: & artes efficit quasi sensus alteros: & vsque eo philosophiã ipsam corroborat, vt virtutẽ efficiat, ex qua re vna vita omnis apta sit.* [22] *Ergo hi qui negant quicquam posse comprehendi, hæc ipsa eripiunt vel instrumenta, vel ornamenta vitæ, vel potius etiam totam vitam euertunt funditus, ipsúmque animal orbant animo: vt difficile sit de temeritate eorum, perinde vt causa postulat, dicere.*

1 Transit Lucullus à morali disciplina ad dialecticam, quam disputat esse cõprehensionis alicuius & perceptionis, ídque primùm ab inuentione prima parte huius artis. Syllogismus simplex primi generis:

Omnis inuentio est rerum verarum & certarum:
Quæstionis finis est inuentio:
Quæstionis igitur finis est rerum verarum & certarum.

2 Assumptio syllogismi.

3 Propositio syllogismi falso probatur argumẽto: non enim inuentionis est, efficere vt res vera vel falsa, certa vel incerta videatur, sed syllogismi: nec quæstio cũ argumentis exposita est, dicitur inuenta esse, sed potius conclusa & iudicata: itaque videtur Lucullus inuentionem cum iudicio conturbare, quia iudicium quæstionis, quod in syllogismo situm est, ipse refert ad inuentionem.

4 Concludit ex vtraque dialecticæ artis parte aliquam esse rerum κατάληψιν: hæc siquidem doctrina & argumẽtum perspicuum, quo res aliqua probetur, inuenit, & syllogismum constantem, quo de quæstione proposita iudicetur, construit.

5 Hæc disputatio pertinet ad dialecticam methodum, quæ iubet in omnibus philosophiæ partibus via & ordine progredi, vt ea quæ dicuntur, facilè intelligi & percipi possint.

6 Vide quanta temeritas fuerit antiquorum philosophorum, qui discipulos

suos certis decretis sic addictos esse iubebant, vt scelus crederent de quoquam dubitare: cùm tamen innumerabilia penè huiusmodi hominum dogmata falsa & impia fuerint. Hos philosophos Græci δογματικοὺς appellant, qui tanquam aliquid percipi posset, certas formulas artium descripserunt. Academicos autem ἐφεκτικοὺς, qui nihil definiunt, & de rebus ita disputant, vt comprehendi non possint.

7 Hoc quidem de sapiente verè dictum est, quippe qui certam & stabilem scientiam teneat: sed veteres philosophi qui sua decreta sapientiæ tribuebant, stultè & insipienter sapientiæ laudem sibi vendicabant.

8 Consectarium est ex propositione proximi syllogismi:
Omne decretum debet esse philosopho ratum & perceptum:
Nihil posse percipi est decretum Academiæ nouæ:
Hoc igitur saltem ratum & perceptum Academicis esse debet.

9 Explicat scholasticas altercationes philosophorum. Prima est Antipatri Stoici cõtra nouam Academiam ab adiunctis. Academici dicunt nihil posse sciri: ergo hoc vnum saltem sciunt, nihil posse sciri.

10 Carneades Antipatro resistit à genere ad speciem:
Nulla res percipi potest:
Id autem ipsum, nihil posse percipi, est aliqua res:
Non potest igitur vel idipsum saltem percipi. In hac sententia cùm esset Carneades, non vtebatur his verbis, quæ plenam affirmationem significarent, sed iis tantùm, quæ probabilẽ opinionem de his rebus, de quibus differebatur, aliquam præ se ferrent, cuiusmodi essent, Ita opinor, Sic mihi videtur, & similia.

11 Antiochus Carneadẽ refellit à similibus, vbi allegoria est à nauibus, quæ quemadmodum non fluctuant, cùm summa aquæ consistit, sic cùm summa ratio sit Academiæ nouæ, nihil posse percipi, in ea fluctuare, & incerta esse non debet.

12 Declarat similitudinem ab adiunctis. Syllogismus simplex primi generis,
Regula philosophiæ est constitutio veri falsi, cogniti incogniti:
Academici sequuntur regulam philosophiæ:
Constituunt igitur verum, falsum, cognitum, incognitum.

13 Aliud argumentum ab adiunctis, & syllogismus ex eodem genere primo simplicium:
Duæ sunt partes principes philosophiæ, Dialectica quæ circa iudicium veri: & Ethica, quæ circa morum doctrinam versatur:
Sed Academici hæc dubia & incerta esse dicunt:
Abhorrent igitur à philosophia. Propositio prima est.

14 Assumptio & Conclusio.

15 Hic Lucullus imitatur veteres dialecticos, qui disputationem de sensuũ & animorum notitiis præcipuam dialecticæ artis partem faciebant, vt docet Cicero primo Academico ad Varronem, cùm tamen hæc vniuersa propriè ad physicam debeat referri, vbi differitur de facultatibus animæ.

16 Duo sunt fontes, vnde manat omnis cognitio & perceptio, sensus & mẽs, quorum vterque à rebus sibi oblatis ad eas percipiendas mouetur.

17 Animus in homine vnus est, qui videt, qui audit, qui olfacit, qui gustat, qui tangit, qui ratiocinatur & intelligit, sed tamen doctrinæ gratia distinguitur à philosophis, vt cùm res corporeas & materiatas instrumentis corporeis percipit, sensus appelletur: cùm verò generales rerum notiones concipit, propriè mens dicatur, licet tamen, vt dixi, eadem anima vtrumque faciat.

18 Animus generales notiones facit & construit ex inductione rerum specie similium.

19 Ἔννοιας Cicero notiones & notitias vocat: προλήψεις verò anticipationes: id est, anteceptas animo rerum quasi quasdam informationes, quòd animus per se res intelligat, antequam doceatur.

20 Concludit totam vim mentis humanæ, vbi & finis ostenditur, ad quem nata est, & causæ, quæ ad finem ipsum referuntur.

21 Quemadmodum mens sensibus res speciales & materiatas: sic artibus res generales & vniuersas videt & cognoscit.

22 Conclusio aduersus Academicos à repugnantibus.

[1] *Nec verò satis constituere possum, quod sit eorum consiliũ, aut quid velint. interdũ enim cùm adhibemus ad eos orationẽ eiusmodi, si ea quæ disputantur, vera sint, tum omnia fore incerta: respondent,* [2] *Quid ergo istud ad nos? num nostra culpa est? naturã accusa, quæ in profundo veritatẽ, vt ait Democritus, penitus abstruserit.* [3] *Alij autẽ elegãtius: qui etiã querũtur quòd eos insimulemus omnia incerta dicere: quantúmque intersit inter incertũ, & id quod percipi non poßit, docere conantur, eaque distinguere. Cum his igitur agamus, qui hæc distinguunt: illos qui omnia sic incerta dicunt,* [4] *vt stellarum numerus par an impar sit, nesciatur, quasi desperatos aliquos relinquamus.* [5] *volunt enim, & hoc quidẽ vel maximè vos animaduertebam moueri, probabile aliquid esse, & quasi verisimile, eáque se vti regula & in agenda vita, & in quærendo, ac disserendo.* [6] *Quæ ista regula est veri & falsi, si notionem veri & falsi, propterea quòd ea non possunt internosci, nullam habemus?* [7] *nam si habemus, interesse oportet vt inter rectum & prauum, sic inter verum & falsum.* [8] *si nihil interest, nulla regula est, nec potest is cui est visio veri falsique communis, vllum habere iudicium, aut vllam omnino veritatis notam.* [6] *nam cùm dicũt hoc se vnum*

tollere, vt quicquā posſit ita videri, vt non eodem modo falſum etiā posſit ita videri: cætera autē cōcedere: faciūt pueriliter. quo enim omnia iudicantur ſublato, reliqua ſe negant tollere: vt ſi quis quem oculis priuauerit, dicat ea quæ cerni poſſent, non ſe ei ademiſſe. Vt enim illa oculis modò cognoſcuntur, ſic reliqua viſis, ſed propria veri, non communi veri & falſi nota. [10] *Quamobrem ſiue tu probabilem viſionem, ſiue improbabilem, & quæ non impediatur, vt Carneades volebat, ſiue aliud quid proferes, quod ſequare: ad viſum illud de quo agimus, tibi erit reuertendum.* [11] *in eo autem ſi erit communitas cum falſo, nullum erit iudicium, quia propriū in cōmuni ſigno notari non poteſt. ſin autem commune nihil erit: habeo quod volo. id enim quæro, quod ita mihi videatur verum, vt non posſit idem falſum videri.* [12] *Simili in errore verſantur, cùm conuicti, ac iudicio veritatis coacti, perſpicua à perceptis volūt diſtinguere, & conantur oſtendere eſſe aliquid perſpicui, verùm illud quidē impreſſum in animo atque in mēte: neque tamen id percipi ac comprehendi poſſe. quo enim modo perſpicuè dixeris album eſſe aliquid, cùm posſit accidere, vt id quod nigrum ſit, album eſſe videatur? aut quo modo iſta aut perſpicua dicemus, aut impreſſa ſubtiliter, cùm ſit incertum, verè, inanitérne moueatur? ita neque color, neque corpus, neque veritas, neque argumentum, neque ſenſus, neque perſpicuum vllum relinquitur.* [13] *Ex hoc illud his vſu venire ſolet, vt quicquid dixerint, à quibuſdam interrogentur, Ergo iſtuc quidem percipis? ſed qui*

ita interrogant, ab his irridentur. non enim vrgent, vt coarguant neminem vlla de re poſſe contendere, neque aſſeuerare ſine aliqua eius rei quam ſibi quiſque placere dicit, certa & propria nota. [14] *Quod eſt igitur iſtuc veſtrum probabile? nam ſi quod cuique occurrit, & primo quaſi aſpectu probabile videtur, id confirmatur: quid eo leuius? ſin ex circunſpectione aliqua, & accurata conſideratione, quod viſum ſit, id ſe dicent ſequi: tamen exitum non habebunt.* [15] *primùm quia his viſis, inter quæ nihil intereſt, æqualiter omnibus abrogatur fides.* [16] *deinde cùm dicant poſſe accidere ſapiẽti, vt cùm omnia fecerit, diligentiſſiméque circunſpexerit, exiſtat aliquid quod & veriſimile videatur, & abſit longiſſimè à vero: quomodo, ſi magna parte quidẽ, vt ſolent dicere, ad verum ipſum, aut quamproximè accedant, confidere ſibi poterunt?* [17] *Vt enim confidant, notum his eſſe debebit inſigne veri: quo obſcuro & oppreſſo, quod tandem verum ſibi videbuntur attingere?* [18] *Quid autem tam abſurdè dici poteſt, quàm cùm ita loquuntur, Eſt hoc quidem illius rei ſignum, aut argumentum, & ea re id ſequor: ſed fieri poteſt, vt id quod ſignificatur, aut falſum ſit, aut nihil ſit omnino? Sed de perceptione hactenus. ſi quis enim ea quæ dicta ſunt, labefactare volet, facilè etiam abſentibus nobis veritas ſe ipſa defendet.*

1 Lucullus diſputauit generatim pro comprehenſione contra nouos Academicos, deinceps ſententias illorum & rationes elicit, vt eas refellat: hæc igitur ſpecialis eſt refutatio aduerſus quædam decreta academicorum κατάληψιν tollentium.

2 Prima defenſio academicorum ſumitur à cauſa inuentionis.

3 Altera defenſio à diſtinctione diſſimilium, quòd aliud ἄδηλον ſit, id eſt, incertum: aliud ἀκατάληπτον, id eſt, incomprehenſibile.

4 Ne id quidem ſciri poteſt, quia ſtellæ dinumerari non poſſunt.

5 Hæc thesis est Academicorum, aliquid esse probabile, aliquid improbabile: ipsúmque probabile vnicam esse regulam, quam sequantur in omni disputatione & consideratione veri & falsi.

6 Refutatio thesis à repugnantibus. Syllogismus connexus secundus.

7 Propositio. 8 Assumptio & Conclusio.

9 Occupat interpretationem sententiæ: Academici enim interdū dicebant res suapte natura posse percipi, sed earum notiones in animis nostris esse confusas: itaque causam ignorantiæ non rebus, sed animis nostris tribuebant: quam interpretationem Lucullus refellit à similibus.

10 Conclusio cum iteratione superioris argumenti.

11 Occupat alterum Academicum decretū, quo aliquid esse perspicuum, nihil tamen esse perceptum dicitur. Locus est dissimilitudinis ad distinguendū τὸ ἐναργὲς id est perspicuum, ἀπὸ τοῦ καταληπτοῦ, id est comprehensibile, vt illud sit, quod habet aliquam cognationem cum vero, sed tamē incertum est, an sit verum semper, nécne: hoc autem, quod ita verum cognoscitur, vt falsum esse non possit.

12 Refutat definitionem perspicui à repugnantibus.

13 Tertia prolepsis contra Academicos, & eorum responsio de ratione disputandi & iudicandi, vt nihil omnino affirmetur, quod non habeat propriam & certam veri notam, id est, quod non sit cognitum verum propriis & certis & euidentibus causis, qualis scientia de re vlla constare nobis nulla potest.

14 Refutatio huius postremi decreti à repugnantibus, vbi est dilemma bipartitum, & vtriusque partis depulsio.

15 Secunda pars dilemmatis tribus argumentis tollitur: primū est à causis.

16 Secundum à repugnantibus.

17 Syllogismus connexus secundus plenus est & integer.

18 Tertium & postremum argumentum à repugnantibus.

[1] His satis cognitis, quæ iam explicata sunt: nunc de assensione atque approbatione, quam Græci συγκατάθεσιν vocant, pauca dicemus, non quò non latus locus sit: sed paulò antè iacta sunt fundamenta. nam cùm vim quæ esset in sensibus, explicabamus, simul illud aperiebatur, comprehendi multa & percipi sensibus: quod fieri sine assensione non potest. [2] deinde cùm inter inanimum & animal hoc maximè intersit, quòd inanimum nihil agit, animal agit aliquid: (nihil enim agens ne cogitari quidē potest quale sit) aut ei sensus adimendus est, aut ea quæ est in nostra potestate sita, reddenda assensio. [3] At verò animus quodammodo eripitur iis quos neque sentire, neque assentiri volunt. [4] etenim necesse est vt lancem in

mè cognita essent, nihil tamẽ ad bene viuendũ conferre. [2] *Hic in omnibus ferè sermonibus, qui ab iis, qui illum audierũt, perscripti variè & copiose sunt, ita disputat, vt nihil affirmet ipse, refellat alios, nihil se scire dicat, nisi idipsum, eóque præstare cæteris, quod illi, quæ nesciant, scire se putẽt, ipse se nihil scire id vnũ sciat,* [3] *ob eámque rẽ se arbitrari ab Apolline omniũ sapientissimũ esse dictũ: quòd hæc esset vna omnis sapientia, nõ arbitrari sese scire quod nesciat.* [4] *Quæ quum diceret constãter, & in ea sententia permaneret, omnis eius oratio tũ in virtute laudãda, & in hominibus omnibus ad virtutis studiũ exhortandis cõsumebatur, vt è Socraticorũ libris, maximéque Platonis intelligi potest.* [5] *Platonis autẽ authoritate, qui varius & multiplex & copiosus fuit, vna & cõsentiẽs duobus vocabulis philosophiæ forma instituta est, Academicorũ & Peripateticorũ, qui rebus congruẽtes, nominibus differebant. Nã quũ Speusippũ sororis filiũ, Plato philosophiæ quasi hæredẽ reliquisset, duos autem præstantissimos studio atque doctrina, Xenocratẽ Calcedoniũ & Aristotelẽ Stagiritẽ, qui erant cũ Aristotele, Peripatetici dicti sunt, quia disputabãt inambulãtes in Lycio: illi autẽ qui Platonis instituto in Academia, quod est alterum gymnasiũ, cœtus erant & sermones habere soliti, è loci vocabulo nomen habuerunt.* [6] *Sed vtrique Platonis vbertate cõpleti, certam quandã disciplinæ formulam composuerũt, & eam quidem plenã ac refertam: illam autem Socraticã dubitationem de omnibus rebus, & nulla affirmatione adhibita, consuetudinẽ differendi*

reliquerunt. Ita facta est differēdi (quod minimè Socrates probabat) ars quædam philosophiæ, & rerū ordo, & descriptio disciplinæ. Quæ quidē erat primò duobus, vt dixi, nominibus vna. Nihil enim inter Peripateticos & illam veterē Academiam differebat. Abundantia quadam ingenij præstabat, vt mihi videtur quidē, Aristoteles: sed idem fons erat vtrisque, & eadem rerū expetendarum, fugiendarúmq; partitio. [7] Sed quid ago? inquit, aut súmne sanus, qui hæc vos doceo? Nam etsi non sus Mineruam, vt aiunt, tamen ineptè quisquis Mineruam docet. Tum Atticus, Tum verò, inquit, perge Varro. Valde enim amo nostra atque nostros, méque ista delectant, quū Latinè dicuntur, & isto modo. Quid me, inquā, putas, qui philosophiā iam professus sim, populo nostro exhibiturū? Pergamus igitur, inquit, quoniā placet.

1 Principiū huius disputationis sumitur à Socrate, quē constat non solùm Academicorū parētem fuisse, sed etiam reliquorū philosophorū: hic primus à rebus occultis auocauit philosophiā: nam, vt ait Cicero, ab antiqua philosophia vsque ad Socratē, qui Archelaū Anaxagoræ discipulū audierat, numeri, motusq; tractabantur, & vnde orirētur omnia, quóque recederent, studioséque ab his syderum magnitudines, interualla, cursus inquirebantur, & cuncta cælestia. Socrates autem primus philosophiam deuocauit è cælo, & in vrbibus collocauit, & in domos etiā introduxit, & coegit de vita & moribus, rebúsque bonis & malis quærere: cū enim animaduerteret rerū naturalium scientiā non magnopere ad bene beateq; viuendū prodesse, primus philosophiā de moribus induxit, quā cùm in officinis, tū in publicis locis profiteretur, admonebat ea esse quærēda, quæ mores formarent, quæq; ad domesticas vtilitates necessaria essent. Nam domi, vt ait Homerus, κακόντ᾽ ἀγαθόντε τέτυκται, id est, Agitur prauúmque bonúmque. Videtur tamē interdū de physicis disseruisse, vt ex Socraticorū libris, maximéque Xenophontis perspici potest, apud quem de mundo, eiúsque partibus, rerúmque mirabili vsu & varietate plerunque disputat. 2 Socraticus autem disputandi mos minimè arrogans, maximéque constans, & ad inuestigandam veritatem accommodatus fuit: Plato enim & Xenophon, qui præceptoris sui sermones

Tuscul. 4.

Diogenes Laertius lib. 2.

immortalitati consecrarunt, sic eum disputantē inducunt, vt nihil affirmet, sophistas quibuscum certamen instituit, modestissimè refellat: cuius instituti rationem ipse reddit: Si ex quo hominum numero sim, quaras, ex his me esse dicam, qui libenter refelli se patiantur, si quid aut falsum, aut ineptum dixerint: libenter etiam refellant, si quid ab alio minus verè dictum fuerit, & quibus non minus reprehendi, quàm reprehendere gratum, iucundúmque sit: tanto enim maius bonum esse arbitror, quantò maius est maximo liberari malo, quàm alios liberare. In Theateto autem nihil scire se dicit: Quod obstetricibus, idē quoque mihi accidit: sterilis sum, & sapientia vacuus: & quod multi mihi obiiciunt, quod vnumquenque interrogo, respondeo nemini: cùm nihil habeam, quod sapienter respondere poßim, verè nimis obiiciunt: cuius rei caussa est, quòd deus me opem ferre parturiētibus iubet, generare prohibuit: quamobrem ne ipse quidem sum vlla in re omnino sapiens, nec vllum ingenij inuentum extat, quod ex me prodierit. Qui verò mecum versantur, primò quidem videntur rudes, sed mea consuetudine (si Deo propitio fruantur) mirum in modum proficiunt, vt sibi & aliis persuadent, sed tamen eos nihil à me didicisse & accepisse constat, verū cùm multis egregiis dotibus essent instructi, ex se ipsis inuenisse. Hanc ironiā Socratis Atticus apud Ciceronē prædicat, facetámque & elegantē indicat. Est enim & minimè inepti hominis, & eiusdem etiam faceti, cùm de sapiētia disceptetur, hāc sibi ipsum detrahere, eis tribuere illudentē, qui eam sibi arrogāt: vt apud Platonem Socrates in cælum effert laudibus Protagorā, Hippiam, Prodicum, Gorgiam, cæteros: se autem omnium rerum inscium fingit & rudem. Decet hoc nescio quomodo illū: nec Epicuro, qui id reprehēdit, assentior. Idem Cicero, Socrates, ait, de se ipso detrahēs in disputatione plus tribuebat his, quos volebat refellere, ita cùm aliud agnosceret atque sentiret, libenter vti solitus est ea dißimulatione, quam Græci εἰρωνείαν *vocant, quam ait etiam in Aphricano fuisse Fannius, ídque propterea vitiosum in illo non putandum, quod idem fuerit in Socrate.* 3 *Hæc cùm de seipso tam modestè diceret, Apollinis oraculo sapientißimus omnium iudicatus est. Pythias Apollinis sacerdos Chærephonti de Socrate percontanti hoc edidit, vt est apud Diogenem Laertium,*

Ἀνδρῶν ἁπάντων Σωκράτης σοφώτατος. *id est, virorū omnium Socrates sapientißimus. quod oraculum in Apologia sua apud Platonem sic interpretatur, Solus deus videtur esse sapiens: sed hoc responso significat hominis sapientiam parui æstimandam esse, aut certè pro nihilo habendā. Socratem autem sapiētem nominat, quasi eius exemplo vsus dixerit hominē sapientissimum esse qui more Socratis iudicauerit sapientiam suam pro nihilo esse du*

In Gorgia Platonis.

In Bruto.

In Lucullo.

cendam. 4 quam scientiæ laudem ac prædicationē cùm prorsus sibiipsi dero garet, sermones suos consumebat in hominibus ad virtutis studiū cohortandis: Socratem enim, vt ait Cicero, solitū dicere aiunt sibi perfectū opus esse, si quiesset satis concitatus oratione sua ad studium percipiendæ cognoscendæq; virtutis. Quibus enim id esset persuasum, vt nihil mallet se esse quàm viros bonos, his reliquam facilem esse doctrinā. His Socraticis monitis pleni sunt Xenophontis ἀπομνημονευμάτων libri, plenæ Platonis de moribus & virtutibus disputationes: sed ne infinitam penè copiam exemplorum persequar, locum duntaxat vnum ex Clitiphone subiiciam. Cli. Equidem cùm tecum essem sæpenumero, Socrates, valde commotus sum, cùm te dicentem audirem, mihique pulcherrimè omnium dicere visus es, cùm ad homines obiurgādos velut è tragica machina deus aliquis repentè exclamares, Quo præcipites ruitis homines? nescitis quo vos rapiat impetus, nec quicquam quod deceat agitis, qui in cōgerendis opibus penitus estis occupati, liberorum autem quibus hæ comparantur, curam habetis nullam: nec vt eis iustè vti discant, iustitiæ præceptoribus commendatis, qui iustitiam doceant, si modò doceri possit, & diligenter exerceant, si quidem assiduitate exercitationis comparanda sit. Addis etiam eos qui corpus quidem exercent, animū verò negligunt, illam partem quæ suapte natura paret, colere, hanc quæ imperat, spernere. Item vnicuique vsum eius rei quà nouit vti, prodesse: vt si quis oculis, auribus, toto corpore vti nesciat, satius ei sit non videre, aut audire, aut alio quouis modo corpore non vti, quàm vti: eadémque ratio sit in artibus: vt si quis sua lyra nesciat vti, neque aliena lyra vtetur: idémque valeat in cæteris instrumentis & artibus: atque huc dicendo peruenis, vt concludas, qui animo nescit vti, huic satius esse, vt animus agat otium, quàm vt viuat, & sui iuris in agēdo sit. his tuis sermonibus & aliis multis, qui virtutem doceri posse confirmant, nunquam sum aduersatus: eos enim perutiles esse & ad homines cohortandos, & quasi è somno excitandos plurimum conferre arbitror.

Lib. I. de Oratore.

5 Socrates summus philosophus multos habuit discipulos, sed imprimis Platonem sapientiæ patrimonio auxit. Plato Academicos & Peripateticos hæredes suæ doctrinæ reliquit: qui ex eadem familia velut cognati, dissimilitudine tātum nominis differebant: nam qui post obitum Platonis in Academia schola suburbana Athenis docuerunt, Academici sunt appellati, vt Speusippus Platonis ex Potona sorore nepos, qui octo annos Academiæ præfuit: vt Xenocrates Agathenoris filius, oriundus Calcedone Thraciæ oppido: vt Polemo, Crates, Crātor, & multi alij. Quæ verò in Lycio (sic enim Aristotelis scholam, in qua quatuordecim annos docuit, vocabant) Aristotelem audierunt, ἀπὸ τοῦ περιπατεῖν, id est deambulando Peripatetici ex euentu

dicti sunt. Aristoteles, authore Laertio, cùm à Macedonia legatus rediisset, elegisse dicitur in Lycio περίπατον, vbi vsque ad frictionẽ & vnctionem deambulãdo cum suis discipulis philosophari solitus est. Inter hos autem & illos diuersa ratio nominis erat, cùm doctrina prorsus esset eadem: 6 nec tamen, vt vtrique Academici & Peripatetici, ornatam & elegãtem doctrinam, sic Socraticam ac verè modestam consuetudinem Platonis in philosophando retinuerũt: Platonis enim libri Socraticam dubitationem de omnibus rebus nulla adhibita affirmatione continent, Aristoteles, Theophrastus, cæteri Peripatetici, & Academici libris suis descripserunt velut κυρίας δόξας, id est, ratas & immutabili necessitate definitas sententias, quas eorum sectatores sine vlla dubitatione sequebantur. Hactenus Academicorum descriptionem ex causis & adiunctis adumbratam tenemus. 7 Hoc loco Varro reuocationem suiipsius, & correctionem simulat, ne videatur ineptus. id quod adiectione veteris prouerbij declarat ὗς τὴν Ἀθηνᾶν, Sus Mineruam, quod in eos transferri potest, qui cùm inepti sint, aut indocti, docere tamen eos cupiunt, à quibus potius docendi sunt. Cuius simile exemplum est in Oratoriis Ciceronis libris, Loquar, ait Cæsar, ego de facetiis, & docebo sus, vt aiunt, oratorem, quem cùm Catulus nuper audisset, fœnum alios aiebat esse oportere.

Lib. 2. de Orat.

[1] *Fuit ergo iam à Platone accepta philosophandi ratio triplex. Vna, de vita & moribus: altera, de natura & rebus occultis: tertia, de differendo, & quid verum, & quid falsum, quid rectũ in oratione prauúmue, quid consentiens, quid repugnet iudicando.* [2] *Ac primam partem illam bene viuendi à natura petebant, eique parẽdum esse dicebant, neque vlla alia in re, nisi in natura, quærendum esse illud summum bonũ, quo omnia referrentur.* [3] *Constituebántque extremum esse rerũ expetendarum, & finem bonorum, adeptum esse omnia è natura,* [4] *& animo, & corpore, & vita.* [5] *Corporis autem alia ponebant esse in toto, alia in partibus. Valetudinem, vires, pulchritudinem in toto: in partibus autem sensus integros, & præstantiam aliquam partium*

ſingularem, vt in pedibus celeritatem, vim in manibus, claritatem in voce, in lingua etiam explanatam vocum expreſsionem. [6] *Animi autem quæ eſſent ad comprehendendam ingenij virtutem idonea, eáque ab iis in naturam & mores diuidebantur. Naturæ celeritatem ad diſcendum, & memoriam dabant, quorum vtrunque mentis eſſet proprium, & ingenij. morum autem putabant ſtudia eſſe, & quaſi conſuetudinem, quam partim exercitationis aſsiduitate, partim ratione formabant. in quibus erat philoſophia ipſa. In qua quod inchoatũ eſt, neque perfectũ, progreſsio quædã ad virtutẽ appellatur: quod autẽ abſolutũ, id eſt virtus, quaſi perfectio naturæ, omniúmque rerũ, quas in animis ponũt, vna res optima. ergo hæc animorũ.* [7] *Vitæ autẽ (id enim erat tertiũ) adiuncta eſſe dicebant, quæ ad virtutis vſum valerent. Iam virtus animi bonis & corporis cernitur in quibuſdam, quæ non tam naturæ, quàm beatæ vitæ adiuncta ſunt. Hominem eſſe cenſebant, quaſi partem quandam ciuitatis & vniuerſi generis humani, eúmque eſſe cõiunctum cum hominibus humana quadã ſocietate. Ac de ſummo quidem atque naturali bono ſic agunt: cætera autẽ pertinere ad id putant, aut ad agendum, aut ad tuendum, vt diuitias, vt opes, vt gloriam, vt gratiam. Ita tripartita ab iis inducitur ratio bonorum. Atque hæc illa ſunt tria genera, quæ putant plerique Peripateticos dicere: id quidem non falſo. Eſt enim hæc partitio illorum: illud imprudenter, ſi alios eſſe Academicos, qui tum appellarentur: alios Peripateticos arbitrantur. Commu-*

nis hæc ratio, & vtrisque hic bonorum finis videbatur, adipisci quæ eßent in prima natura, quæque ipsa per sese expetenda, aut omnia, aut maxima. Ea sunt autem maxima, quæ in ipso animo, atque in ipsa virtute versantur. [8] *Itaque omnis illa antiqua philosophia sensit in vna virtute esse positam beatam vitam: nec tamen beatißimam, nisi adiũgerentur, & corporis, & cætera, quæ suprà dicta sint, ad virtutis vsum idonea.*

[9] *Ex hac descriptione, agendi quoque aliquid in vita, & officij ipsius initium reperiebatur, quod erat in conseruatione earum rerum, quas natura præscriberet. Hinc gignebatur fuga desidiæ, voluptatúmque cõtemptio: ex quo laborum, dolorúmque susceptio multorum, magnorúmque recti honestíque causa, & earum rerum, quæ erant congruentes cum descriptione naturæ. Vnde & amicitia existebat, & iustitia, atque æquitas. Hæc & voluptatibus, & multis vitæ commodis anteponebãtur. Hæc quidem fuit apud eos morũ institutio, & eius artis, quam primam posuit, forma atque descriptio.*

1 Philosophiæ tripartita diuisio propterea Platoni attribuitur, quòd dialogos scripserit partim morales, vt Alcibiadem, Menonẽ, Lachetem, Charmidem, libros de Republica & legibus: partim naturales, vt Timæum: partim dialecticos, vt Politicum, Parmenidem, Sophistam: qua partitione, quãuis non omnem philosophandi materiam complectente, Peripatetici tamen & Academici, & Stoici contenti fuerunt. Nam cùm viderent, ait Cicero, nos ita esse natos, vt & communiter ad virtutes apti essemus, quæ notæ illustrésque sunt, Iustitiam dico, temperantiam, cæterásque generis eiusdem, quæ omnes similes artium reliquarum materia tantum ad meliorem partem, & tractatione differunt, eásque virtutes viderent nos magnificentius appetere & ardentius, habere etiam insitam quandam vel potius innatam cupiditatem scientiæ, natósque esse ad congregationem hominum, & ad socie-

Lib. 4. de finibus.

tatem, communitatémque generis humani, eáque in maximis ingeniis maximè illucere, totam philosophiam tres in parteis diuiserunt: quam partitionem à Zenone retentam esse videmus. 2 Ac prima philosophiæ pars, quæ est de vita & moribus, docet quid sit summum hominis bonũ, quò referantur omnia, quæ sunt ad beatam vitã necessaria: vt enim in vita & factis, sic in doctrina bene viuendi propositum aliquid esse oportet, cuius gratia vt facienda, sic docenda atque explicanda sint omnia. 3 Summum itaque bonum definitione & partitione declaratur: quæ duo præcipua sunt in explicandis artium institutis instrumenta. Quod autem Græci τέλος nominant, Cicero summum bonum, & vltimum, & extremum, & finem dicit: interdum beatitatem & beatitudinem: sæpe etiam beatam vitam: his enim nominibus cùm eadem notio subiecta sit, promiscuè & indifferenter vtitur. Paucis autem hoc loco finem bonorum ex Academicorum sententia definit, adeptum esse ea, quæ sunt secundum naturam: quem pluribus verbis in disputatione de finibus explanat, sed vnum duntaxat locum ascribã. Sumus, inquit, homines, ex animo constamus & corpore, quæ sunt eiusdem modi, nósque oportet, vt prima naturalis appetitio postulat, hæc deligere constituerèque ex his finem illum summi boni atque vltimi, quẽ, si prima illa vera sunt, ita constitui necesse est, scilicet earum rerum, quæ sunt secundum naturam, quàm plurima & quàm maxima adipisci. Hũc igitur finem tenuerunt, quódque ego pluribus verbis, illi breuius secundnm naturam viuere.

Lib. 1. 3. de finibus. &, 1 de nat. deorum.

Lib. 4. de finibus.

4 Partitio autem beatæ vitæ, quæ secundo loco adhibetur, ex causis efficientibus constat, quæ sunt bona corporis, animi & fortunæ, eáque nobis ab Aristotelis authoritate repetenda est: In actione virtutis, ait, beatam vitam esse putamus: sed tamẽ bonis externis indiget: vix enim potest, ac ne vix quidem, res magnas & honestas agere is, cui nullæ opes, nullæ suppetunt copiæ, cùm pleraque vel amicorum studio, vel diuitiis, vel publica authoritate, non secus atque instrumentis efficiantur: etsi nonnulla defuerint hominibus, vt nobilitas, liberi, pulchritudo, magnam labem vitæ soleant aspergere: neque enim planè beatus est qui in deformitate corporis aut ignobilitate generis aut solitudine & orbitate liberorum vitam degit: ac minus etiam fortasse beatus, cui liberi sint scelerati ac perditi, aut cuius amici viri boni ex hac vita migrarint: quare ad bene beatéque viuendum fortunæ commoda necessaria videntur esse: ideóque permulti facilè sunt adducti, vt ex his alij beatam vitam, prosperam fortunam, alij virtutem esse crederent. 5 Hæc Aristoteles de causis beatam vitam efficiẽtibus, quarum primum genus ad cõmoda corporis pertinet, idque duas in partes diuiditur: ex bonis enim corporis quædam sunt vniuersa, quædam propria partium singularum. Ex illis

Cap. 8 lib. 1. de mor.

est bona valetudo, quæ in optimo totius corporis statu cernitur: & pulchritudo, quæ fit ex apta figura membrorum cum coloris quadam suauitate, cùm inter se omnes partes lepore quodam consentiunt: & robur, quod in neruoru firmitate & constantia consistit, vnde bellicæ fortitudinis laudes plerunque ducuntur. Quæ propria sunt singularum partium, aliquod similiter pondus afferunt beatæ vitæ, vt in sensibus integritas, cùm omnes sani valentésque sunt in pedibus celeritas, qualis olim in stadiodromis laudabatur: in manibus ad comprehēdendum vis, quæ in Milone Crotoniate plurimum valuisse dicitur: in voce claritas, cùm ea perspicuè percipitur auribus in lingua explanata vocum impreßio, cùm ea sonos vocis distinctos & pressos efficit. in his omnibus Academici putant aliquam vim inesse ad beatè viuēdum & si quid in corpore peccatum fuerit aut morbo, aut distortione & deprauatione aliqua, aut motu statúue deformi, aut imbecillitate partium non esse omnibus numeris absolutum fœlicem, in quo tale vitium reperiatur. nec tamen eiusmodi bona tantam authoritatem habere, vt cum animi virtutibus quæ præcipuam vim habent ad cōstituendum summum bonum comparāda sint.

6 de quibus nobis deinceps dicendum est principio à definitione virtutis sumpto, quæ recta mentis affectio nominatur eius actiones præclaras & laudabiles efficiens: virtutis autem genera duo veteres philosophi notauerunt, vnum naturale & ingeneratum, alterum morale & voluntarium. Lib. 5. de finibus. *Animi, inquit Cicero, plures sunt virtutes, sed duo genera prima: vnum earum quæ ingenerantur, suapte natura, appellantúrque non voluntariæ: alterum earum, quæ in voluntate posita magis proprio nomine appellari solent, quarum est excellens in animorum laude præstantia. Prioris generis est docilitas, & memoria quæ ferè omnia appellantur vno ingenij nomine, eásque virtutes, qui habent, ingeniosi vocantur. Alterum autem genus est magnarum, verarúmque virtutum, quas voluntarias appellamus: vt prudentiam, fortitudinem, temperātiam, iustitiam, & reliquas eiusdem generis. Hoc autem secundum genus Peripatetici bifariam diuidunt, vt quædam virtutes sint actionis: vt fortitudo, liberalitas, magnificentia, mansuetudo animi, modestia, temperantia, comitas, veritas, affabilitas, iustitia. Quædam sunt cognitionis: vt intelligentia, scientia, sapiētia, ars & prudentia, & in vtrisque tum διάθεσιν, tum ἕξιν considerant. nam cùm quis in rectis animi studiis sese exercet, idque facere perseuerat hæc affectio, & progreßio διάθεσις: cū verò natura, arte & exercitatione multa confirmatus est, tum ἕξις, siue habitus, efficitur virtus: quæ nihil aliud est, nisi perfecta & ad extremū consummata natura. 7. Atque ita de duabus causis, quæ principes sunt ad beatam vitam, differunt bonis corporis, & bonis animi: quibus tertiam causam*

adiuuantem adiungunt prosperam fortunam: vt opes, diuitias, gloriam, potẽtiam, nobilitatem, gratiam, quæ ex populari hominum opinione ad finem bonorum referri solent: tantum enim fortunæ vulgus tribuit, vt eam non solùm in bonis & rebus expetendis numeret, sed etiam reginam bonorum, vel potius deam quandam constituat. 8 *Quamobrem omnis illa antiqua philosophia sensit in vna virtute positam esse beatam vitam, quã definit Aristoteles actionem perfectæ virtutis, & in vita perfecta: nec tamen beatissimam, nisi reliqua duo bonorum genera adiungantur, quæ sunt partim instrumenta, partim ornamenta virtutis. nam, vt ait Virgilius,* Cap. 8. lib. I.

Gratior è pulchro veniens in corpore virtus Adiuuat.

Illa igitur complent vitam beatissimam: sed ita, vt sine illis possit beata vita existere. Sunt enim accessiones quædam, & causæ adiuuantes extrinsecus assumptæ, quæ si adsint, clariorem & illustriorem laudem virtutis efficiunt: sin autem absint, non propterea virtutis authoritatem deprimũt: sed tamen quia sunt secũdum naturam, sine illis summum bonum vndique perfectum & absolutum esse non potest: quod ita definitur à veteribus philosophis, vt sit secretis omnibus malis cumulata omniũ, aut quamplurimorũ bonorum cõplexio. Esse autem gradus fœlicitatis Aristoteles existimat, cùm ait virtutem, si ab aliis bonis seiungatur, anteponendam quidem esse omnibus: sin coniungatur, pluris esse cum minimo bono coniunctam, quàm separatim: vt quò plura quis habeat, quæ in corpore magni æstimantur, eò sit beatior: sic enim disputat, cõmodis corporis & fortunæ non modò virum bonum adiuuari, sed etiam illustriorem & splendidiorem apud suos effici. 9 *Ex hac descriptione summi boni certa genera officiorum nascuntur, fuga desidiæ, voluptatísque contẽptio. est enim vt desidia, sic voluptas contra naturam hominis: & vt naturalis animi magnitudo in periculis & laboribus, sic temperantia in prætermittendis voluptatibus cernitur. Hinc etiam charitas generis humani, iustitiáque omnis manauit, cæteræq; virtutes: quæ maximè sunt cõgruentes cum descriptione naturæ. In summa quatuor fontes officiorum cõmonstrantur: aut enim honestũ in perspiciẽtia veri, solertiáque versatur: aut in hominum societate tuenda, tribuendóque suum cuique, & rerum contractarum fide: aut in animi excellentis, atque inuicti magnitudine ac robore: aut omnium quæ fiunt, quæq; dicuntur, ordine & modo, in quo inest modestia & temperantia. Atque hæc Academicorum & Peripateticorum communis institutio de moribus fuit.*

1 *De natura autem (id enim sequebatur) ita dicebant, vt eam diuiderent in res duas: vt altera esset efficiens,*

altera autem quasi huic se præbens, eáque efficeretur aliquid. In eo, quod efficeret, vim esse censebāt: in eo autem quod efficeretur, materiam quandam: in vtroque tamen vtrunque. Neque enim materiam ipsam cohærere potuisse, si nulla vi contineretur, neque vim sine aliqua materia. Nihil est enim quod non alicubi esse cogatur. [2] Sed quod ex vtroque, id iam corpus, & quasi qualitatem quandam nominabant. Dabitis enim profectò, vt in rebus inusitatis, quod Græci ipsi faciunt, à quibus hæc iam diu tractātur, vtamur verbis interdum inauditis. Nos verò, inquit Atticus. Quinetiam Græcis licebit vtare, quum voles, si te Latina fortè deficient. Bene sanè facis: sed enitar vt Latinè loquar, nisi in huiuscemodi verbis, vt philosophiam, aut rhetoricam, aut physicam, vt dialecticam appellem, quibus, vt aliis multis, consuetudo iam vtitur pro Latinis. Qualitates igitur appellaui, quas ποιότητας Græci vocant: quod ipsum apud Græcos nō est vulgi verbum, sed philosophorum, atque id in multis. Dialecticorum quoque verba nulla sunt publica: suis vtuntur. Et id quoque commune omnium ferè est artium. Aut enim noua sunt rerum nouarum facienda nomina, aut ex aliis transferenda. Quod si Græci faciunt, qui in iis rebus tot iam secula versantur, quanto id magis nobis concedendum est, qui hæc nūc primùm tractare conamur? Tu verò, inquam, Varro bene etiā meriturus mihi videris de tuis ciuibus, si eos non modò copia rerū auxeris, vt effecisti, sed etiam verborum. Audebimus ergo, inquit, nouis verbis vti te

authore, si necesse est. [3] *Earum igitur qualitatum sunt aliæ principes, aliæ ex iis ortæ. Principes sunt vnius modi, & simplices. Ex iis autem ortæ variæ sunt, & quasi multiformes. Itaque aer quoque (vtimur enim pro Latino) ignis, & aqua, & terra, prima sunt. Ex iis autem ortæ animantium formæ, earúmque rerum, quæ gignuntur è terra. Ergo illa initia, & , vt è Græco vertam, Elementa dicuntur: è quibus aer & ignis mouendi vim habent, & efficiendi: reliquæ partes accipiendi, & quasi patiendi, aquam dico, & terram.* [4] *Quintum genus, è quo essent astra, mentésque singulares, eorúmque quatuor, quæ suprà dixi, dissimile Aristoteles quoddã esse rebatur.* [5] *Sed subiectam putant omnibus sine vlla specie, atque carentẽ omni illa qualitate (faciamus enim tractando vsitatius hoc verbum, & tritius) materiam quãdam, ex qua omnia expressa atque effecta sint, quæ tota omnia accipere possint, omnibúsque modis mutare, atque ex omni parte, eóque etiam interire non in nihilum, sed in suas partes, quæ infinitè secari atque diuidi possint, quum sit nihil omnino in rerũ natura minimũ, quod diuidi nequeat. Quæ autem moueantur, omnia interuallis moueri: quæ interualla itẽ infinitè diuidi possint. Et quum ita moueatur illa vis, quam qualitatẽ esse dicimus, & quum sic vltrò citróque versetur, & materiã ipsam totam penitus commutari putãt, & ita effici quæ appellãt qualia,* [6] *è quibus in omni natura cohærente, & continuata cum omnibus suis partibus effectum esse mundum, extra quem nulla pars materiæ sit, nullúmque*

corpus. Parteis autẽ esse mundi omnia, quæ insint in eo, quæ natura sentiẽte teneãtur, in qua ratio perfecta insit, quæ sit eadem sempiterna. Nihil enim valentius esse à quo intereat. [7] Quam vim animum dicunt esse mundi, eandémque esse mentem, sapientiámque perfectam, quem Deum appellant, omniúmque rerum, quæ sunt ei subiectæ, quasi prudentiam quandam procurantem cælestia maximè, deinde in terris ea quæ pertinent ad homines: quam interdum eandem necessitatem appellant, quia nihil aliter possit, atque ab ea constitutum sit, inter quasi fatalem & immutabilem cõtinuationem ordinis sempiterni. Nonnunquam quidem eandem fortunã, quòd afficiat multa improuisa hæc nec opinata nobis, propter obscuritatem ignorationémque causarum.

Cic. lib. 2. de nat. deorum.

[1] Transit Varro à philosophia morali ad explicationem naturæ, quam alij esse censent vim quandam sine ratione cientem motus in corporibus necessarios: alij vim participem rationis, atque ordinis tanquam via progredientem, declarantémque quid cuiusque rei causa efficiat, quid sequatur: cuius solertiam nulla ars, nulla manus, nemo artifex consequi possit imitando. Sunt autem qui omnia naturæ nomine appellent, vt Epicurus. Hanc vim quæ per se motus efficit, Academici duas in species dispertiunt, materiam, ex qua, & formam, per quam res omnes gignuntur & fiunt: è quibus illa patiendi, hæc efficiendi vim in se continet: nam cùm materia vaga sit, à formis cohibetur: cùm iners, impellitur: cùm rudis, informatur.

[2] sed quod ex vtroque constat, id iam naturale corpus est: Græcis ποιότης appellatur, Latinè qualitas redditur: sed quia vocabulum hac in re nouum & inauditum est, ad excusationem huius nouitatis Varro digreßiunculam interposuit, in qua disputat his, qui res nouas tractant, esse concedendũ, vt aliquãdo vocabulis inusitatis vtantur: cuiusmodi libertatis veniam Cicero etiam sibi dari postulat. Quod quidem, ait, nemo mediocriter doctus mirabitur, cogitãs in omni arte, cuius vsus vulgaris cõmunísque non sit, multam nouitatẽ nominum esse, cùm construãtur earum rerum vocabula, quæ in quaque arte versentur. Itaque & dialectici & physici, verbis vtũtur his,

Lib. 3 de finibus.

ua ipsi scientiæ nota sunt: Geometræ vero, Musici, Grammatici etiam, more uodã loquũtur suo. Itẽ ipsæ Rhetorũ artes, quæ sunt totæ forenses atque po-ulares, verbis tamen in dicendo quasi priuatis vtuntur ac suis: idq́ argu-nentum comparatione minorum concludit. Quòd si in ea lingua, quam ple-ique vberiorem putant, cõcessum à Græcia est, vt doctissimi homines de re-us non peruulgatis, inusitatis verbis vterentur, quantò id vel nobis magis t concedendum, qui ea nunc primùm audemus attingere? Duos autem mo-os statuit nouandorum nominũ, vnum fingendi quod non fuerat, alterum x alia lingua transferendi. De primo Horatius,

n verbis etiam tenuis, cautúsque serendis, In arte
Dixeris egregiè, notum si callida verbum poetica.
eddiderit iunctura nouum: si fortè necesse est,
ndiciis monstrare recentibus abdita rerum:
ingere cinctutis non exaudita Cethegis,
'ontinget, dabitúrque licentia sumpta pudenter.

Eiusmodi sunt illa à Cicerone nouata, Beatitas & beatitudo: quæ dura Lib.1.de nat. uidem sentit esse, veruntamen vsu putat posse molliri. Fauorem & vrba- deorum. um noua credit, ait Fabius: nam in epistola ad Brutum, Eum, inquit, amo- Lib.8.cap.3. m, & (vt hoc verbo vtar) fauorem in cõcilium aduocabo. Et ad Appium ulchrum, Te hominem non solùm sapientem, verũetiam, vt nunc loquun-ur, vrbanum. De secundo modo idem Horatius,

t noua fictáque nuper habebunt verba fidem, si
'ræco fonte cadant parcè detorta. quid autem
æcilio, Plautóque dabit Romanus, ademptum
'irgilio, Varióque? ego cur acquirere pauca
i possum, inuideor? cum lingua Catonis, & Enni
ermonem patrium ditauerit, & noua rerum
Nomina protulerit? licuit, sempérque licebit
ignatum præsente nota producere nomen.

Quintilianus cùm verba in Latina & peregrina diuidit, plurima ex nnibus penè gentibus in linguam Latinam venisse testis est, Taceo, ait, de Lib.1.cap.10. uscis & Sabinis, & Prænestinis quoque: nam vt eorum sermone vtentem ectium Lucilius insectatur: quemadmodum Pollio deprehendit in Liuio atauinitatem: licet omnia Italica pro Romanis habeam, plurima Gal-ica valuerunt, vt Rheda & Petoritum, quorum altero Cicero tamen, alte-Horatius vtitur: & mappam quoque vsitatum circo nomẽ pœni sibi ven-icant: & gurdos, quos pro stolidis accipit vulgus, ex Hispania duxisse ori-inem audiui: sed hæc diuisio mea ad Græcum sermonem præcipuè pertinet:

nam & maxima ex parte Romanus inde conuersus est. 3 Vt igitur ad institutum reuertatur oratio, quas ποιότητας Graci vocant, liceat qualitates Latinis appellare, & res naturales: his enim promiscuè vti possumus: quæ sic ab antiquis distinguntur, vt aliæ principes sint, aliæ de principibus ortæ. Principes à Latinis dicuntur elementa, siue principia, siue initia, siue simplices naturæ, ignis, aer, aqua, terra: ex quibus duæ primæ, si cum reliquis duabus comparentur, efficientes videri possunt: propterea quòd calor, quē ignis & humor, quē aer propriè & naturaliter sibi vendicant, efficientiā quandam in se continent naturalem: reliquæ verò duæ, aquam dico & terram, quasi patiētes sunt: quòd siccitas & frigus, quæ terræ & aquæ attribuūtur, tardam, aut nullam propemodum vim habent, nec nisi vel à calore ad suos motus excitari, vel ab humore cohiberi & quasi informari posse videntur. de quibus superioribus sic Ouidius ait,

Quippe vbi temperiem sumpsere humórque calórque,
Concipiunt, & ab his oriuntur cuncta duobus:
Cúmque sit ignis aquæ pugnax, vapor humidus omnes
Res creat, & discors concordia fœtibus apta est.

4 *His quatuor simplicibus naturis quintam adiungendam esse Aristoteles ex adiunctis motionibus disputat. nam cùm sic statuat, simplices motus naturis simplicibus congruere, eos autem qui in gyrum & in orbem fiunt, à quatuor illis superioribus elementis alienos esse, quæ rectis lineis, vel sua leuitate sursum, vel suopte nutu & pondere deorsum mouentur, censuit esse quintam simplicem naturam, ad quam propriè motus ille simplex pertineret: vnde (vt ait Cicero) essent astra, mentésque singulares: cogitare enim & prouidere, & discere, & docere, & inuenire aliquid, & tam multa meminisse, amare, odisse, timere, letari, angi: hæc & similia eorum, in horum quatuor generum nullo inesse putat. Quintum genus adhibet vacās nomine, & sic ipsum animum ἐντελεχίαν appellat nouo nomine, quasi quandam continuatam motionem & perennem. Idem alio loco, Si ab Aristotele inducta est quinta natura, primùm hæc & deorū est, & animorū: animorū enim in terris origo nulla inueniri potest, nihil est in animis mixtum atque concretū, aut quod ex terra natū atque fictum esse videatur. Nihil ne aut humidum quidem, aut flabile, aut igneum. His enim in naturis nihil inest, quod vim memoriæ, mētis, cogitationis habeat, quod & præterita teneat, & futura prouideat, & complecti possit præsentia, quæ sola diuina sunt: nec inuenietur vnquam vnde ad hominem venire possint, nisi à Deo. Singularis igitur est quædam natura atque vis animi, seiuncta ab his vsitatis notísque naturis.*

Tuscul. I.

Hactenus de elementis: qualitates ex his ortas deinceps videamus, quæ variæ multiformésque sunt: sed earum duo prima genera: nam aut inanimæ sunt: vt nubes, pluuia, grando, cæteraq́ res eiusmodi, quæ in aere gignuntur: aut animata, quæ tripartito distingui solēt: aut enim viuunt tantùm, vt stirpes, arbores, plantæ: aut vita sensúque prædita sunt, vt aues in aere, pisces in aquis, variæ species bestiarum in terris: aut vita, sensu, rationísque simul cōpotes sunt: vt homines, ad quorū vsus & commoditates cætera quæ prius diximus, genita ac procreata sunt. 5 Ac de prima materia sic Academici disputant, vt eam subiectam rebus omnibus esse putent, sine vlla specie, atque carentem omni qualitate, id est, per se non formarum modo, sed etiam caloris, & coloris, aliarúmque qualitatū, quæ sensus afficiunt, expertem. Qua de re Plato vt subtiliter, sic clarè & perspicuè philosophatus est: Tria, ait, genera constituere licet: vnum quod gignitur, alterum in quo gignitur, tertium à quo similitudinem trahit, quod nascitur: idcirco sic aptè comparabuntur: quod recipit, matri: vnde recipit, patri: natura horum media, fœtui. Sed animaduertēdum est, cùm debeat esse rerum effigies, omnium formarum varietate distincta, nunquam illud generationis gremium bene præparatum iri, nisi sit informe, & suapte natura formis omnibus, quas potest capere, careat. Nam si erit alicuius eorum, quæ in se recipit simile, cum contrariam eius, cuius est simile, naturam, aut aliam prorsus susceperit, nequaquam eius similitudinem & effigiem exprimet, cùm præ se tulerit suā. Quo fit vt nullam sibi propriam habeat speciem, quòd omnia rerum genera capere debeat: vt qui vnguenta suaui odore confecturi sunt, humidam materiā, quam certo odore condire volunt, ita præparant, vt nullum proprium odorem retineat: & qui in re molli figuras aliquas imprimere volunt, nullam omnino priorem figurā in ea videri patiuntur, sed accurata leuigatione poliūt: sic illud quod paßim in omnibus æternorum omnium simulachris rectè figurandum est, his omnibus formis suapte natura carere necesse est. Quamobrem huius vniuersi quod genitum, & sensibus subiectum est, matrem & receptaculum neque terrā, neque aerem, neque ignem, neque aquam esse dicamus, neque rursus aliquid ex his factum, sed speciem potius quandā sensus fugientem, & informem sinum omnium rerum capacem, qui ambigua quadam ratione, & quæ vix dici queat, diuina, & solo animo comprehendendæ naturæ sit particeps. Hæc Plato. Vnde constat materiam posse omnia accipere, omnibúsque modis mutari. Est enim, vt ait Aristoteles, appetentißima formarum: neque tamen in nihilū redigi, sed in suas partes, quæ dimensionibus prædita infinitè diuidi possunt: nec id mirum cuiquā videri debet: quanuis enim in omni magnitudine sit aliquid actu minimum, quo

In Timæo.

Lib. I. Physic.

nihil sit minus: potest tamen ipsum in alias minores partes diuidi. Quæ autem moueantur, omnia interuallis moueri, id est, spatiis vel locorum, vel temporum: locus autem & tempus ratione magnitudinis infinitam diuisionem capiunt, vt docet Aristo. in Physicis. Quæ autē natura constant, quoniam fatali quadam necessitate mutabilia sunt, propter inconstantiam formarū variis modis afficiuntur: & pro sua quæque vi & facultate materiā commutant: vnde existunt tam variæ rerum vicissitudines, vt non modò quæ genita sunt, necessariò intereant, sed pro variis momentis vltro citróque versentur, nec diutius in eodē statu permanere possint. 6 *Quæ dicuntur de compositione & anima mūdi, à Platone principe Academicorum accepta sunt. De fabrica enim & constructione mundi sic ait, Cùm soliditas mundo quæreretur, solida autem omnia vno medio nunquam, duobus semper copulentur, ita contigit, vt inter ignem & terram, aquam Deus aerémque poneret: eáque inter se compararet, & proportione quadam cōiungeret: vt quemadmodum ignis aeri, sic aer aquæ, quódque aer aquæ, id aqua terræ proportione redderet: quâ ex coniunctione cælum ita aptum est, vt sub aspectum & tactum cadat: itaque & ob eam causam, & ab iis rebus numero quatuor, mundi est corpus effectum, ea constructum proportione, quā dixi, ex quo ipse se cōcordi quadam amicitia & charitate complectitur, atque ita aptè cohæret, vt dissolui nullo modo queat, nisi ab eodem, à quo est colligatus. earum autem quatuor rerum, quas suprà dixi, sic in omni mundo omnes partes collocatæ sunt, vt nulla pars huiusce generis excederet extra, atque ī hoc vniuerso inessent genera illa vniuersa. id ob eas causas primùm, vt mundus animans posset ex perfectis partibus esse perfectus: deinde vt vnus esset, nulla parte vnde altera gigneretur relicta: postremò ne quis morbus eū posset aut senectus affligere. omnis enim coagmentatio corporis vel calore, vel frigore, vel aliqua impulsione vehementi labefactatur & frangitur, & ad morbos senectutemq́ compellitur. Hanc igitur habuit rationem effector mūdi, molitórque Deus, vt vnum opus totum atque perfectum ex omnibus totis atque perfectis absolueret, quod omni morbo senióque careret. His verbis Plato docet ex omnibus naturis mirabili proportione inter se cohærentibus conflatum, suáque magnitudine omnia complexum esse mundum: quem etiam eodem loco definit animal rationis & intelligentiæ particeps, re vera diuina prudentia constitutum: veruntamen animum mundi non Deum, vt nunc Varro, nominat, sed à Deo creatum esse vult.* 7 *Multis autem nominibus rationem in mundo perfectam sempiternámque veteres philosophi significabant: ab iis enim animus mundi dicebatur, per quem mundus ipse spirat, sentit, intelligit, ratiocinatur: & mens, sapientiā-*

Lib.3.Physic.

In Timæo.

que perfecta, quòd omnia consilio & ratione gubernet: & θεὸς, id est, Deus, ἀπὸ τοῦ θεῖν, id est, à perpetua motione, vt Socrates in Cratillo docet: & φύσις, id est, natura, quòd omnia gignat. quorum nominum rationem versibus his Virgilius inclusit,

Principio cælum & terras, campósque liquentes, Æneid.6.
Lucentémque globum Lunæ, Titaniáque astra
Spiritus intus alit, totámque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet:
Inde hominum, pecudúmque genus, vitæq; volantum:
Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus:
Igneus est ollis vigor, & cælestis origo Seminibus.

Eandem mundi mentem πρόνοιαν: id est, prouidentiam appellãt, quòd omnibus rebus prouideat: & εἱμαρμένην, id est, fatalem necessitatem, quòd diuina decreta mutari non poßint. Vnde illud,

Desine fata deûm flecti sperare precando: *& Τύχην, id est fortunã, ex hominum errore, qui existimãt, quod occultis & ignoratis causis factum sit, à Deo factum esse: quæ opinio occultã rerum fortuitarum vim apud veteres in diuorũ numero cætúque collocauit: toto quippe mundo, ait Plinius, & locis* Lib.2.cap.7. *omnibus, omnibúsque horis, omniũ vocibus, fortuna sola inuocatur: & vna nominatur. vna accusatur: vna agitur rea: vna cogitatur: sola laudatur: sola arguitur & cum conuitiis colitur: volubilis, à plerisque verò & cæca etiã existimata, vaga, inconstãs, incerta, varia, indignorúmque fautrix: huic omnia expensa, huic omnia ferũtur accepta, & in tota ratione mortaliũ sola vtrãque paginam facit: adeóque obnoxiæ sumus sortis, vt sors ipsa pro Deo sit, quia Deus probatur incertus. Hæc fuit ab Academicis & Peripateticis tradita, & à Varrone breuiter, vt decuit, exposita naturæ descriptio.*

[1] *Tertia deinde Philosophiæ pars, quæ erat in ratione, & in disserendo, sic tractabatur ab vtrisque: quanquam oriretur à sensibus, tamen non esse iudicium veritatis in sensibus.* [2] *Mentem volebant esse rerum iudicem, solam censebant idoneam cui crederetur, quia sola cerneret id quod semper esset simplex, & vnius modi, & tale quale esset. Hanc illi Ideam appellabant, iam à Platone ita nominatam: nos rectè Speciem possumus dicere.* [3] *Sensus autẽ omnes hebetes & tardos esse arbi-*

trabantur, nec percipere vllo modo res eas, quæ subiectæ sensibus viderentur, quæ essent aut ita paruæ, vt sub sensum cadere nõ possent: aut ita mobiles & cõcitatæ, vt nihil vnquã vnum esset cõstans, ne idem quidẽ, quia continenter laberẽtur, & fluerent omnia. [4] Itaque hãc omnem partem rerum opinabilem appellabant. Scientiam autem nusquã esse censebant, nisi in animi motionibus atque rationibus. Qua de causa definitiones rerũ probabãt, & has ad omnia, de quibus disceptabatur, adhibebant. Verborum etiam explicatio probabatur, qua de causa quæque essẽt ita nominata: quam Etymologiam appellabãt. Pòst argumẽtis, & quasi rerũ notis ducibus vtebantur ad probandũ & concludẽdum id, quod explanari volebant, in qua tradebatur omnis dialectica disciplina, id est, orationis ratione cõclusæ. [5] Huic quasi ex altera parte oratoria, vis dicẽdi adhibebatur explicatrix orationis perpetuæ, ad persuadendum accõmodatæ. Hæc erat illis prima à Platone tradita, cuius quas acceperim disputationes, si vultis, exponam.

[1] *Expositis duabus primis philosophiæ partibus, dialectica tertia sequitur, in cuius præceptis multa (quæ tamen aliena videri, & ad physicos potius referri possunt) de scientia & opinione tradũtur, propter apodicticos & dialecticos syllogismos, quorũ alteri ex perspicuis & necessariis causis scientiam conclusionis efficiunt: alteri ex probabilibus argumẽtis, miniméque necessariis opinionem gignunt. Varro totam sciẽtiæ & opinionis distinctionem ex Platone penè transtulit: apud quem Socrates ita disputat, vt veritatis iudicium sensibus cõuenire neget, mentem statuat rerum iudicem, quæ veram & simplicem cuiusque rei speciem, formámque percipiat. Cuius distinctionis argumentum cum Theateto communicans, accuratè persequitur, multísque verbis vltrò citróque habitis, demum ad eam conclusionem peruenit. Socrates. An veritatẽ eo percipere possumus, quo essentiam non percipimus? Teat.*

Non. Socra. Cuius autem quis veritate caret, huius scientiam vllam habet? Theat. At quomodo id fieri posset? Socrat. In motionibus igitur sensuum scientia non est, in ratiocinatione tamen, quæ circa illas versatur, inesse videtur: hac enim naturam rerum & veritatem attingere possumus, illis non possumus. Theat. Constat. Socrat. An illud & hoc, idem vocas, cùm tãtum inter se discrepent? Theat. Non equidem decet. Socrat. Quod illi nomen tribuis, quod est exempli gratia videre, audire, odorari, gustare, calere, frigere, num sentire? Theat. Hoc ipsum: quid enim aliud? Socrat. Hoc igitur totum sensum vocas? Theat. Necesse. Socrat. Huic veritatis perceptionem conuenire negauimus, cùm essentiam nõ percipiat. Theat. Ita est. Socrat. Neque igitur sensus scientiæ particeps erit. Theat. Non. Socrat. Hinc efficitur ô Theætete scientiã & sensum nunquã in idẽ recidere. Theat. Prorsus nunquã. 2 Plato in Timæo eam vim mentis esse putat, vt sola simplices rerum species & ideas cernat, vnde omnis vera sciẽtia & sapientia defluxit. Siquidem, ait, mens & vera opinio duo genera sunt, omnino ideæ & species quædam per se sunt, quæ non percipiuntur sensibus, animo autem tantùm & intelligentia continentur. Sin autem, vt quibusdam placet, vera opinio ab intelligentia mentis nihil differt, omnia quæ corpore ipso sentiũtur, certissima statuere oportebit. Verùm hæc duo dicenda sunt, quòd separatim fiunt, & dissimili ratione se habent: alterum enim horum doctrina, alterum persuasione comparatur: & illud quidem semper cum ratione vera, hoc autem sine ratione: illúdque nulla ratione diuelli potest, hoc aliter potest persuaderi: cuius quidem quemuis participem esse dicimus, sciẽtiæ autem deos esse compotes, homines perpaucos. Quæ cùm ita sint, cogimur fateri esse aliquã speciem & ideam, quæ semper eadem sit, sine ortu & interitu, quæ nihil aliũde in se accipere, nec ad aliud procedere, nec oculis, aut alio sensu percipi possit. Hæc autem idea ad solã vim mentis pertinet: sed secũdum homonymũ est, & illi simile, sensibile, genitũ, semper inhærens, factum alio in loco, rursúsq; inde recedens, atque interiturum: quod per sensus opinione comprehendi debet. 3 Sensus autem omnes hebetes & tardos, & plerunque fallaces Academici arbitrantur, tum mentis comparatione, quæ celerrimè in rebus perspiciendis agitetur, tum suapte natura, quòd exiguam vim ad percipiendum habeant: tum duplici culpa earum rerum quæ sub ipsos sensus cadunt: aut enim ita paruæ sunt, vt sensus effugiant, vt Atomi Epicureorum, & multæ res minutæ & exiles: aut ita mobiles & concitatæ, vt nihil sit constans, quod certo comprẽhendi possit. quale sit, quod etiam ex augusto Platonis oraculo, sicut reliqua ferè omnia, depromptum est. Dicam, ait Socrates, rem non contemnendam, quòd nihil in seipso vnum certum est, neque rectè ipsum per se aliquid, aut quale sit, dicere In Theæteto.

potes. Etenim si quid magnũ dicis, statim paruum etiam videtur: & si quid graue, protinus etiam leue. Cæteráque eiusdem generis sunt: vt nihil sit vnum quod aut hoc, aut tale sit: sed omnia quæ dicimus esse falsa appellatione, in motu & alterna commutatione & vicissitudine versantur. nihil enim vnquam est, semper autem fit: quod quidem omnes ex ordine sapientes vno consensu præter Parmenidẽ confirmarunt Protagoras, Heraclitus, Empedocles, poetæ in vtroque poemate excellẽtes: in Comœdia Epicharmus: in Tragœdia Homerus. Nam cùm Oceanum diceret deorum parentem, & matrem Thetyn, omnia ex fluxu motúque genita prædicauit. 4 Itaque veteres philosophi opinionem à scientia subiecti ratione separarunt, vt illa sit in sensibus, hæc in notionibus animi, quas ἐννοίας vocant: quemadmodum ex Theæteto Platonis perspici potest, & ad hos duos fines totam disserendi rationem, quæ geminam vim inueniẽdi & disponẽdi habet, stultè & ineptè accõmodarũt: nã causæ, effecta, subiecta, adiũcta, dissentanea, notationes, cõiugata, comparationes, definitiones, partitiones, inuentionis dialecticæ partes sunt, quibus omnia quæ possunt in hominũ cogitationem cadere, comprehenduntur & distinguntur: & syllogismus, methodúsque disponendi prudentiam tradunt, & regulam quandam verè auream: qua non solùm vera in omnibus rebus & falsa diiudicari, sed etiam facilius doceri percipíque possunt. quam dialecticæ artis partitionem tanquam in nebula viderunt, sed tamen secuti & præceptis interpretati non sunt. 5 Dialecticæ autem eloquentiam, quasi ex altera parte respondere monet Aristoteles, vt hoc videlicet differant inter se, quòd hæc dicendi ratio latior sit, illa loquendi contractior. qua de causa Zeno Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno similem esse dicebat: quòd latius loquerẽtur Rhetores, Dialectici comprehensius. quæ distinctio ex natura artium facta non est: vis enim dialectica est tam in copiosa & dilatata, quàm in tenui & angusta oratione, sed ex hominũ institutis, è quibus qui tenuiter & succinctè in scholis disputabant, dialectici: qui in foro copiosius & vberius causas tractabãt, oratores appellati sunt. Hac fuit prima philosophiæ ratio à Platone tradita, & in tres partes distributa, vnã de moribus, alteram de natura & rebus occultis, tertiam de disserendo: quarum partium descriptionem Varro generaliter & summatim complexus est.

Lib 1. Rhet. cap. 1.

[1] *Nos verò volumus, inquam, vt pro Attico etiam respondeam. Et rectè, inquit, respõdes. Præclarè enim explicatur Peripateticorum, & Academiæ veteris authoritas.* [2] *Aristoteles primus species, quas paulò antè*

dixi, labefactauit: quas mirificè Plato erat amplexatus, vt in his quiddam diuinum esse diceret. [3] Theophrastus autem, vir & oratione suauis, & ita moderatus, vt per se probitatem quandam & ingenuitatem ferat, vehementius etiam fregit quodammodo authoritatem veteris disciplinæ. Spoliauit enim virtutem suo decore, imbecillámque reddidit, quod negauit in ea sola positum esse beatè viuere. Nam Strato eius auditor quanquam fuit acri ingenio, tamen ab ea disciplina omnino semouendus est: qui quum maximè necessariam partem philosophiæ, quæ posita est in virtute & moribus, reliquisset, totúmque se ad inuestigationem naturæ contulisset: in ea ipsa plurimum discedit à suis. [5] Speusippus autem & Zenocrates, qui primi Platonis rationem, authoritatémque susceperant, & post hos Polemo & Crates, vnáque Crantor, in Academia congregati, diligenter ea quæ à superioribus acceperant, tuebantur. Iam Polemonem audiuerunt aßiduè Zeno & Arcesilas.

1 Transit à vetere Platonis & Academicorum philosophia ad contrarias disputationes, primùm Peripateticorum, deinde Stoicorum. Ex Peripateticis, Aristoteles in dialecticis, Theophrastus in Ethicis, Strato in Physicis aliquid corrigere & emendare conatus est. 2 Platoni visum est Ideas in Deo, & in hominibus inesse: & in Deo quidem æterna rerum exemplaria, quibus propositis nō solùm mundum, partésque mundi construxit, sed omnia quæ sunt, fuerunt, futuráue sunt, perspicit: id est, Dei patris sapientiā, quam Zeno philosophus antiquus λόγον appellabat. in homine verò species rerum mente & animo comprehensarum similiter Ideas nominat: eásque nobis diuinitus informatas & ingeneratas esse arbitratur, quòd animi nostri antequam delabantur in corpora, vigeant in omnium rerum cognitione: quam sententiam Aristoteles Platonis discipulus in Metaphysicis & Ethicis labefactare conatus est. 3 Theophrastus elegantißimus omnium

philosophorum, & eruditißimus, à diuinitate sermonis nomen inuenit, cùm antea Tirtamus diceretur. dissensit autem ab antiquis in eo libro, quem de beata vita scripsit: illi nanque beatam vitam censebant ex maiori parte nominari: id est, ex virtute, quæ per se beatum hominem efficeret, quanuis tamen non beatißimum, nisi bona fortuna & corporis adiungerentur. Hic verò solam virtutem ne ad beatam quidem vitam seipsa cōtentam esse voluit, nedum ad beatißimam: nec omnes bonos esse beatos, præsertim si in aduersa fortuna fuerint. Itaque Theophrasti sententia Ciceroni videtur esse delicatior & mollior, quàm virtutis vis, grauitásque patiatur. 4 Strato Lampsacenus vir eloquentißimus Theophrasto successit olympiade centesima vicesima tertia, vt Apollodorus ait. Physicus ideo dictus est, quòd perpauca, eáque magna ex parte noua de moribus scripsit, & ad inuestigationem cōtemplationémque rerum naturalium sese conuertit, in quibus ita degenerauit à suis, vt ex se natus videretur. 5 Qui autem in Academia commorati sunt, vt Speusippus Platonis nepos, Xenocrates Calcedonius, Polemo Atheniensis Xenocratis auditor, Crates Atheniensis, Crantor Solensis Polemonis discipulus & socius, diligenter authoritatem veteris Academiæ tuebantur, & ne sibi quidem fas esse ducebant vel trāsuersum, vt aiunt, vnguem ab antiquis Platonis institutis discedere.

1 Sed Zeno quum Arcesilam anteiret ætate, valdéque subtiliter dissereret, & peracutè moueretur: corrigere conatus est disciplinam. Eam quoque, si videtur, correctionem explicabo, sicut solebat Antiochus. Mihi verò, inquā, videtur: quod vides idem significare Pomponium. 2 Zeno igitur nullo modo is erat, qui, vt Theophrastus, neruos virtutis inciderit: sed cōtrà, qui omnia, quæ ad beatā vitam pertinerēt, in vna virtute poneret.

3 Nec quicquam aliud numeraret in bonis, idque appellaret honestum, quod esset simplex quoddam, & solum, & vnum bonum. cætera autem etsi nec bona, nec mala essent, tamen alia secūdum naturam dicebat, alia naturæ esse contraria. Iis ipsis alia interiecta & media numerabat. Quæ autem secundum naturam essent, ea

ſumenda, & quadam æſtimatione dignanda docebat, contráque cōtraria. Neutra autem, in mediis relinquebat: in quibus ponebat nihil omnino eſſe momenti: [4] ſed quæ eſſent ſumēda, ex iis alia pluris eſſe æſtimanda, alia minoris. Quæ pluris, ea præpoſita appellabat: reiecta autem, quæ minoris. [5] Atque vt hæc non tam rebus, quàm vocabulis commutauerat: ſic inter rectè factum atque peccatum, officium: & contrà officium, media locabat quædā, rectè facta ſola in bonis actionibus ponens: prauè, id eſt peccata, in malis. Officia autē, & ſeruata, prætermiſſáque, media putabat, vt dixi. [6] Qúmque ſuperiores non omnem virtutem in ratione eſſe dicerent, ſed quaſdam virtutes natura, aut more perfectas: hic omnes in ratione ponebat. Qúmque illi ea genera virtutum, quæ ſuprà dixi, ſeiungi poſſe arbitrarentur, hic nec id vllo modo fieri poſſe diſſerebat, [7] nec virtutis vſum modò, vt ſuperiores, ſed ipſum habitum per ſe eſſe præclarum, nec tamen virtutem cuiquam adeſſe, quin ea ſemper vteretur. [8] Qúmque perturbationem animi illi ex homine non tollerent, naturáque & condoleſcere, & concupiſcere, & extimeſcere, & efferri lætitia dicerent, ſed ea contraherent, in anguſtúmque deducerent: hic omnibus his quaſi morbis voluit carere ſapientem. [9] Qúmque eas perturbationes antiqui naturales eſſe dicerent, & rationis expertes, aliáque in parte animi cupiditatem, alia rationem collocarent, ne iis quidem aſſentiebatur. Nam & perturbationes voluntarias eſſe putabat, opinioníſque iudicio ſuſcipi: & omnium per-

turbationum arbitrabatur matrem esse, immoderatam quandam intemperantiam. Hæc ferè de moribus.

1 *Vetus Academia primùm à tribus Peripateticis oppugnata est, quemadmodum paulò antè diximus: deinde à Stoicis, quorum princeps Zeno Citticus ex Cypro insula, Cratis auditor, vir, vt ait Laertius, ad inquirendum solers & subtilis & industrius in omni parte philosophiæ plurima mutauit verborum nouitate & magnificentia delectatus. Ac primùm in philosophia morali variam ac multiplicem correctionem adhibuit, quæ quo facilius percipiatur, tres in partes distribuenda est nobis. Primum enim caput erit de beata vita & partitione bonorum: Secundum de virtutum diuisione & earum natura: Tertium de perturbationibus.* 2 *Zeno beatam vitam non in tribus generibus bonorum (vt superiores illi) sed in vna virtute posuit: eandémque beatam & beatissimam sola virtute fieri iudicauit, vt qui eã haberet, omnes felicitatis & beatitudinis numeros esset adeptus: quam sententiam Atheneus hoc Epigrammate commendat,*

Ὦ Στωϊκῶν μύθων εἰδήμονες, ὦ πανάριστα
  Δόγματα ταῖς ἱεραῖς ἐνθέμενοι σελίσι,
Τὰν ἀρετὰν ψυχᾶς ἀγαθὸν μόνον· ἅδε γὰρ ἀνδρῶν
  Μούνα καὶ βίοτον ῥύσατο, καὶ πόλιας.
Σαρκὸς δὲ ἡδυπάθημα φίλον τέλος, ἀνδράσιν ἄλλοις,
  Ἡ μία τῶν μνήμης ἤνυσε θυγατέρων. *Id est,*

O Stoicæ gnari secta, quàm insignia vestra
  Dogmata, quæ sacris scribitis in tabulis.
Esse bonum vnam animi virtutem, sola tuetur,
  Quòd validas vrbes, quódque ea sola homines.
Ast aliis vitæ scopus esset spurca voluptas,
  Vna egit pulchrè filia Mnemosynes.

3 *Cùm igitur à Zenone constitutum esset, id solum esse bonum, quod honestum est, ídque solum malum, quod turpe: tum reliqua quæ neque in bonis sunt, neque in malis, nouis nominibus, & communiter quidem,* ἀδιάφορα, *id est, indifferentia nominabat: quòd eiusmodi sint, vt his bene & malè vti liceat, quæq; indifferenter prodesse & obesse hominibus possint: & quanuis nullam vim habeant ad miserè & beatè viuendum, sunt tamen eiusmodi, vt partim* εὐχρηστήματα*: id est, commoda ab eodem Zenone dicantur: non expetenda quidem, vt ille ait, sed tamen eligenda, & sumenda, & aliqua æstimatione dignanda: cùm sint secundum naturam: vt sanitas, pulchritudo, robur, opes, gloria, nobilitas: partim* δυσχρηστήματα:

id est, incommoda & inæstimabilia, quæ sunt contra naturam: vt morbus, paupertas, ignobilitas, deformitas corporis, infamia: partim μέσα, id est, media comparatione boni & mali: sunt enim inter virtutem & vitium intertecta. 4 Commoda autem quæ sunt secundum naturam, gradibus æstimationis distinguntur: alia enim pluris, alia minoris æstimanda sunt. pluris: vt valere malis, quàm diues esse: robustus, quàm agilis. Minoris contrà, vt Diuitiæ minoris æstimentur, quàm bona valetudo. Illa dicuntur à Græcis προηγμένα, quæ Latinè vel præposita, vel promota, vel præcipua, vel producta Cicero conuertit. Hæc ἀποπροηγμένα, id est, reiecta vel reiectanea, tametsi hoc vocabulum propriè pertinet ad incommoda, quæ sunt contra naturam: & Cato apud Ciceronem libro tertio de finib. in hac significatione vsurpauit. De incommodis autem quæ sunt contra naturam, similis diuisio ex comparatione fieri potest, vt eorum quædam sint grauiora, vt morbus, paupertas: quædam leuiora, vt ignobilitas, & leuis aliqua iactura. 5 In neutris officium medium quod Græci καθῆκον vocant, & contra officium ponitur: dicitúrque officium, quod ita factum est, vt eius facti probabilis ratio reddi possit: quod Cato lib. 3. de finibus hac conclusione rationis declarat: Quoniam videmus esse quiddam, quod rectè factum appellemus, id autem est perfectum officium, erit etiam inchoatum: vt si iustè depositum reddere, in rectè factis sit, in officiis ponatur depositum reddere: illo enim addito iustè, facit rectè factum: per se autem hoc ipsum reddere, in officio ponitur. Zeno igitur hic inter κατόρθωμα, id est, rectè factum: & inter ἁμάρτημα, id est, prauè factum siue peccatum medium quoddam posuit, quod per se nec bonum, nec malum esset, sed adiectis certis circunstantiis, nunc in bonis, nunc in malis numeretur: vt patri obtemperare, medium officium est: & patrem necare, contra officium: quæ si nuda ponantur, nec in bonis sunt, nec in malis: adiectis autem circunstantiis, in alterutrius rei naturam transeunt. 6 Atque hæc de beata vita & generibus bonorum. Secunda Zenonis emendatio ad diuisionem virtutum adhibetur: Cùm enim Aristoteles virtutes ita partiatur, vt alia sint morales & voluntariæ, quarum munus sit naturales impetus & motus animi iudicio & voluntate moderari: vnde fortitudo, liberalitas, magnificẽtia, magnitudo animi, modestia, mansuetudo, veritas, comitas, affabilitas, iustitia existunt: aliæ sint in ratione rerũ posita, vt intelligentia, scientia, sapientia, ars, prudentia, Zeno omnem virtutẽ in ratione & cognitione posuit: virúmque bonũ appellauit sapiẽtem, quòd hæc esset vna sapiẽtia non tantùm virtutẽ nosse, sed etiã vita factísque præstare. Virtutes verò si quãdo seiungi posse veteres Philosophi dixerũt (id enim ipsum nec in Platonis dia-

Cap. 1. Lib 2. & cap. 1. lib. 6.

logis, nec in Aristotelicis Ethicis inuenio) non ex suo, sed ex populari sensu eos locutos esse arbitror. Atque ita Cicero in officiis loquitur: Ne quis sit admiratus, cur cùm inter omnes philosophos constet, à méque ipso sæpe disputatum sit, qui vnam haberent, omnes habere virtutes: nunc ita seiungā, quasi possit quisquam qui non idem prudens sit, iustus esse: alia est illa, cùm veritas ipsa limatur, in disputatione subtilitas, alia ad opinionem cōmunem omnis accommodatur oratio. Quamobrem, vt vulgus, ita nos hoc loco loquimur, vt alios fortes, alios viros bonos, alios prudentes esse dicamus: popularibus enim verbis est agendum, & vsitatis, cùm loquimur de opinione populari. Zenoni autem sicut reliquis omnibus penè philosophis, ita sunt copulata, connexaq́; virtutes, vt omnes omnium participes sint, nec alia ab alia possit separari. Scis, ait Cicero, Zenonis æmulus, si quid de Corinthiis tuis amiseris, posse te habere reliquam supellectilem saluam, virtutem autem vnam si amiseris, et si non potest amitti virtus: sed si confessus fueris te non habere, nullam te habiturum. 7 *Quòd autem ad vim virtutis attinet, Aristoteles libro primo de moribus, beatam vitam in virtute esse negat, quod fieri possit, vt qui virtute sit præditus, dormiat, & nihil agat in vita. Idémque libro decimo, Beatam vitam, inquit, habitum esse negauimus: quòd dormienti per omne tempus ætatis adesse possit, etiamsi plantarum vitam degat. quo loco Aristoteles à Stoicis vehementer vexatur, ab iisque dormire & somniare dicitur: virtus enim otiosa esse non potest: sed quemadmodum ignis in subiecta sibi materia, quandiu eam nactus est, flammas excitat: sic virtus ipsa, virum bonum, in quo inest, ad honestas & laudabiles actiones semper inflammat.* 8 *Tertia dissensio Zenonis ab antiquis philosophis in perturbationum quæstione versatur, sed omnis eorum controuersia ex definitionis contentione nata est, quòd quid sit perturbatio, inter eos non conuenit. Peripatetici in perturbationibus, quas Græco nomine πάθη nominant, naturalem volebant esse modum, vt ait Cicero, atque etiam vtiliter animis nostris à natura datas: metum cauendi causa, misericordiam, ægritudinémque, clementiæ atque ipsam iracundiam fortitudinis quasi cotem esse dicebant, vt virtus ea nullam propemodum vim habitura sit: nisi quibusdam stimulis iracundiæ, ad res magnas & laboriosas animus hominis excitetur. Naturaliter autem hominibus quadruplices insitas esse permotiones: duas ex opinatis malis, metum futuris, ægritudinem præsentibus, totidémque ex opinatis bonis libidinem & lætitiam, vt sit lætitia, præsentium bonorum, libido futurorum: quæ quidem genera ad certam mediocritatem reuocari posse disputabant. Nam timere, vt Aristoteles ait, & confidere, & concupiscere, & irasci, & misereri, & animo gaudere, & dolere possumus, nimium & parum:*

[Margin notes: Lib. 2. (beside "eos locutos esse arbitror"); Tuscul. 2. (beside "rari. Scis, ait Cicero"); In Lucullo. (beside "lebant esse modum"); Cap. 6. lib. 2 de mor. (beside "bant. Nam timere")]

quorum neutrum rectè fit: at verò quando, quibus de causis, quibúsque rebus licet, & quomodo æquum est facere hæc omnia, præclarum & optimum & cum virtute iunctum est. Zeno superiorem diuisionem perturbationum concedit Peripateticis: definitionis autem cõtrouersia torquetur. Perturbationem nullam moderatam contendit esse, quin potius omnem auersam à recta ratione, & cõtra naturam animi vehementem impetum definit. Modum tu adhibes vitio, ait, an vitium nullum est non parere rationi? an ratio parum præcipit nec bonum illud esse, quod aut cupias ardenter, aut adeptus te efferas insolenter: nec porrò malum, quo aut oppressus iaceas, aut ne opprimare mente vix constes? eáque omnia aut nimis tristia, aut nimis læta errore fieri? qui igitur modum vitio quærit, similiter facit, vt si posse putet eũ, qui se è leucade præcipitarit, sustinere secum velit: vt enim id non potest, sic animus perturbatus, & incitatus nec cohibere se potest, nec quo loco vult, insistere Quamobrem nihil interest vtrum moderatas perturbationes approbent, an moderatam iniustitiam, moderatam ignauiam, moderatam intemperantiam: qui enim vitiis modum apponit, is partem suscipit vitiorum. Sed hæc altercatio Zenonis nominis magis est quàm rei. Peripatetici enim quemuis appetitum & motum nomine perturbationis volunt intelligi, siue rationi obtemperet, siue repugnet: Stoici verò dũtaxat turbulentos affectus, & rationi inimicos perturbationes vocant. 9 Cúmque superiores illi, vt Plato & Aristoteles duas in partes animum diuiderent, vnam participem rationis, quæ quid faciendum, fugiendúmue sit, præscribit. Alteram rationis expertem, in qua sunt naturales appetitus, quos antè diximus, Zeno nullam perturbationem voluit esse naturalem, sed volũtariam, & iudicio susceptam. In quo, sicut antea, captionis tantum nomine dissentit: neque enim Peripatetici ista naturales esse dicunt, vt à voluntate non proficiscantur. Triplicem igitur in moribus correctionẽ à Zenone factam videmus, vnam de beata vita, & generibus bonorum: alteram de diuisione & natura virtutum: tertiam de perturbationibus: in quibus tamẽ non magna causa fuisse videtur, quamobrem à superiore authoritate discederet, præsertim cùm ab illis non tam rerum, quàm verborum nouitate dissentiat. Tuscul. 4.

[1] De naturis autem sic sentiebat, Primùm, vt in quatuor initiis rerum illis quintam hanc naturam, ex qua superiores sensus, & mentem effici rebantur, non adhiberet: statuebat enim ignem esse ipsam naturam, quæ quidque gigneret, & mentem atque sensus. [2] discrepa-

e. i.

bat etiã ab iiſdem, quòd nullo modo arbitrabatur quicquam effici poſſe ab ea, quæ expers eſſet corporis. Cuius generis Xenocrates, & ſuperiores etiam animum eſſe dixerunt: nec verò aut quod efficeret aliquid, aut quod efficeretur, poſſe eſſe non corpus.

1 Quid Zeno in explicatione morũ ab Academicis tradita nõ probarit, ſatis conſtat. Sequũtur eiuſdẽ reprehẽſiones duæ de rebus phyſicis, Prima de partitione elementorũ, Secunda de Deo cauſa principe rerum omniũ. Cùm enim Ariſtoteles elementa ſiue ſimplices naturas in quinque genera diſtinxiſſet, ignem, aerem, aquam, terrã, & cælum, Zeno cælũ quidem nõ ſuſtulit, ſed ſtatuit eſſe ignẽ: & eam naturam ita definit, vt dicat ignem eſſe artificioſum ad gignendũ progredientẽ via. Cenſet enim artis maximè propriũ eſſe creare & gignere: quódque in operibus artiũ noſtrarũ manus efficiat, id multò artificioſius naturã efficere, id eſt, vt dixi, ignem artificioſum magiſtrũ artiũ reliquarum. 2 Diſcrepabat etiã à ſuperioribus, quòd illi principem rerũ omniũ cauſam ſimplicẽ, & corporis expertẽ ponant: hic autẽ mundũ Deũ appellat, eumq́ animatũ & ratione præditũ definit: quẽadmodũ indicat diſputatio Ciceronis de natura deorũ, Zenonis ratiocinatio ad hũc modũ cõcluditur:

Cic. lib. 2. de nat. deorum.

Nihil quod aliquid efficit, eſt expers corporis:
Deus autem quidque efficit:
Non eſt igitur Deus expers corporis.

1 Plurima autẽ in illa tertia philoſophiæ parte mutauit. In qua primũ de ſenſibus ipſis quædam dixit noua: quos iunctos eſſe cenſuit è quadã quaſi impulſione oblata extrinſecus: quam ille φαντασίαν, nos viſum appellemus licet, & teneamus hoc verbum quidem: erit enim vtendum in reliquo ſermone ſæpius. 2 Sed ad hæc, quæ viſa ſunt, & quaſi accepta ſenſibus, aſſenſionem adiungit animorũ, quam eſſe vult in nobis poſitam & voluntariam. Viſis non omnibus adiungebat fidem, ſed his ſolùm, quæ propriam quandam haberent declarationem earum rerum, quæ viderẽtur. Id autem viſum, quum in-

ſum cerneretur, comprehenſibile. Feretis hæc? Nos verò, inquam, Quonam enim modo κατάληπτον diceres? ſed quum acceptum iam, & approbatum eſſet, comprehenſionem appellabat. [3] *Similẽ iis rebus quæ manu prenderentur, ex quo etiam nomen hoc duxerat. At quum eo verbo antè nemo tali in re vſus eſſet, plurimiſque idem nouis verbis (noua enim dicebat) vſus eſt.* [4] *Quod autem erat ſenſu comprehenſum, idipſum ſenſum appellabat, & ſi ita erat comprehenſum, vt cõuelli ratione non poſſet, ſcientiam: ſin aliter, inſcientiam nominabat, ex qua exiſteret etiam opinio, quæ eſſet imbecilla, & cum falſo incognitóque communis. Sed inter ſcientiam & inſcientiam, comprehenſionem illam, quam dixi, collocabat, eámque neque in rectis, neque in prauis numerabat, ſed ſoli credendum eſſe dicebat.* [5] *Equo ſenſibus etiam fidem tribuebat, quòd (vt ſuprà dixi) comprehenſio facta ſenſibus, & vera eſſe illi, & fidelis videbatur. non quòd omnia, quæ eſſent in re comprehenderet: ſed quia nihil quod cadere in eam poſſet, relinqueret, quódque natura, quaſi normam ſcientiæ & principium ſui dediſſet, vnde poſtea notiones rerum in animis imprimerentur, è quibus non principia ſolùm, ſed latiores quædã ad rationem inueniendã viæ reperiuntur.* [6] *Errorem autẽ, & temeritatẽ, & ignorãtiam, & opinationem, & ſuſpicionem, & vno nomine omnia quæ eſſent aliena firmæ & cõſtantis aſſenſionis, à virtute, ſapientiáque remouebat. Atque in iis ferè commutatio cõſiſtit omnis, diſſenſióque Zenonis à ſuperioribus.*

1 De duabus dialecticæ artis partibus, Zeno priorem inuentionem reliquit: in altera autem parte, quæ tradit iudicandi leges, cùm se diligentius exerceret, multa de sensibus & scientia, vocabulis magis, quàm rebus innouauit: quam explicationem ad syllogismos apodicticos & dialecticos, sicut illi veteres, pertinere existimauit. Sensus autem iunctos dicit, quòd omnium rerum, quæ sensibus percipiuntur, aliquod sit commune, velut domicilium, non in hominibus solùm, sed etiam in bestiis: in quo species comprehensæ manent & reconduntur & imprimuntur. quæ impreßio, φαντασία dicitur, à verbo φαίνομαι: id est, videor, Latinè visum dicitur per Antonomasiam, quòd acerrimus & præstantißimus omnium sensuum sit visus, qui maximè notas & illustres rerum imagines in sensu communi impressas re-

In Lucullo. *linquit. Visum autem Zeno apud Ciceronē definiuit, impressum, effectúmque ex eo vnde esset, quale esse non posset, ex eo vnde non esset: quæ definitio visis veris tantum conuenit, cuiusmodi sunt ea quæ cadunt in sapientem. Fabius libro octauo visionem interpretatur, Quas φαντασίας, inquit, Græci vocant, nos sanè visiones appellemus, per quas imagines rerum, non præsentium, ità repræsentantur animo, vt eas cernere oculis, ac præsentes habere videamur. 2 Visorum duo sunt genera: vnum falsorum, quibus minimè fides adiungitur: qualia sunt phantasmata pleraque somniorū, cùm dormientibus nobis, falsæ rerum species obiiciuntur: de quibus Tibullus,*

Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,
Et pauidas mentes falsa timere iubent.

qualia sunt etiam furiosorum, vel ebriorum cogitata: quæ plerunque falsis imaginibus eluduntur. Vnde illud Alcmeonis,

Sed mihi cor neutiquam consentit cum oculorum aspectu. Alterum genus est verorum visorum, quæ merentur assensionem & approbationem, fiúntque καταληπτά: id est, comprehensibilia: quorum cognitio, adiuncta assensione, κατάληψιν gignit: id est, comprehensionem, vnde postea existit scientia & notio ita mente comprehensa, vt conuelli ratione non poßit:

3 quæ omnia Zeno gestu & manibus exprimebat: nam cùm extensam aduersam manum ostenderat, visum, inquiebat, huiusmodi est: deinde cùm paulùm digitos extrinxerat, assensus huiusmodi: tum cùm planè compresserat, pugnúmque fecerat, comprehensionem illam esse dicebat, quæ ex similitudine etiam nomen ei rei, quod antè non fuerat, κατάληψιν imposuit: cùm autem læuam manū admouerat; & illum pugnum arctè, vehementérque compresserat, scientiam talem esse dicebat. 4 primi igitur cōceptus, qui à sensibus imprimūtur, sensa & sensus dici solēt: nec ita ra-

Lib.8.cap.5. *rò homines loquuti sunt, vt ait Fabius, vt sensa sua dicerēt: nā sensus corpo-*

ris videbantur. Sed consuetudo iam tenuit, vt mente concepta, sensus vocaremus: ab illis autem sensis venit κατάληψις, & scientia, & inscientia: quæ sic à Stoicis distinguntur, vt prima sit in rebus mediis, secunda in bonis, tertia in malis: κατάληψιν enim esse dicũt, ex obiectis primis visis inchoatam perceptionem, quæ per se, nec sciẽtia nec inscientia sit: sed aliquo addito, harũ altera fiat: vt si κατάληψις sit, animal sensibus oblatũ comprehendere, scientia erit certa & indubitata veritate comprehendere: itémque inscientia, inconstanti & imbecilla ratione percipere: itaque κατάληψις prima informatio rerum à sensibus facta dicitur: quæ si constantia rationis & veritate confirmata fuerit, scientiam: si minus, inscientiam efficiet: scientiam enim comprehensionem certam & æternam esse Stoici censent: quæ ex rebus penitus perspectis, & nunquam fallentibus, & ad aliquem exitum spectantibus constat: inscientiam leuem & infirmam & cum falso, incognitóque sæpe communem. 5 *Cúmque duæ res (vt antè dictum est) κατάληψιν efficiant, sensus & primus assensus, Zeno sensibus etiam fidem tribuebat: à quibus illa κατάληψις fieret, duabus de causis: vna, quòd in sensibus veritas insit, si sani sint & incolumes, & omnia remoueantur, quæ obstant & impediũt: tum enim quicquid sensibus oblatum fuerit, fideliter percipietur: altera, quòd à sensibus omnes artes & disciplinæ natæ sint: natura enim (vt Lucullus apud Ciceronem disputat) summo artificio sensus fabricata est: in quibus ea est vis, vt prima nos visa pellant. deinde appetitio sequatur: tum sensus ad res percipiendas intendamus. Mens enim ipsa, quæ sensuum fons est, atque etiam ipsa sensus est, naturalem vim habet, quam intẽdit ad ea, quibus mouetur: itaque alia visa sic arripit, vt his statim vtatur: aliqua sic recondit, è quibus memoria oritur. Cætera autem similitudinibus constant ex quibus efficiuntur notitiæ rerum, quas Græci tum ἐννοίας, tum προλήψεις vocant. eò cùm accessit ratio, argumentíque conclusio, rerúmque innumerabilium multitudo: tum & perceptio eorum omnium apparet, & eadem ratio perfecta his gradibus ad sapientiam peruenit: vnde constat principium scientiæ esse in sensibus: è quibus non principia solùm, id est primæ & singulares rerum notiones, sed latiores quædam viæ, id est, generales notitiæ ad inueniendam doctrinam reperiuntur. Atque hæc de scientia, quæ sapientis propria & germana est.* 6 *Inscientiæ species quædam deinceps commemorantur, vt error lapsus animi, quo res incognita pro cognita habetur: vnde illud Ciceronis, Errauit, lapsus est, temerè fecit, non putauit: si vnquam* Pro Liga.
posthac. Temeritas, est præceps, & inconsideratus assensus, vt nunquam temeritas cum sapientia permiscetur: Ignorantia, vitium est ingenij, cùm quis Pro Marc.
non satis quid agat, aut dicat intelligit: Opinatio, siue opinio, imbecilla

Tuscul.4. *assensio definitur, cui Cicero omnes perturbationes subiectas esse arbitratur: Suspicio est, cum aliquo metu dubia cogitatio. Hæc, & similia, quæ sunt aliena firmæ & constantis assensionis vno inscientiæ nomine comprehenduntur: quæ Zeno à virtute, sapientiáque remouebat: atque ita disputabat, sapientem nihil opinari, nulli rei temerè assentiri, nihil ignorare, nunquam errare, nunquam sententiam mutare, nihílque esse ab ea cogitatione, quæ de grauitate sapientis fingitur, errore, leuitate, temeritate, disiunctius.*

Hactenus Varro tripertitam veteris Academiæ philosophiam, moralem, physicam, dialecticam breuiter exposuit: correctionem etiam eius disciplinæ duplicem docuit. Primam ab Aristotele, Theophrasto, Stratone, Peripateticis institutam: secundam à Zenone Stoicorum principe, per omnes philosophiæ gradus repetitam, & copiosius amplificatam.

[1] *Quæ quum dixisset: Breuiter sanè, miniméque obscurè exposita est, inquam, à te Varro, & veteris Academiæ ratio, & Stoicorum: verum esse autem arbitror, vt Antiocho nostro familiari placebat, correctionem veteris Academiæ potius, quàm aliquam nouam disciplinam putandam. Tunc Varro, Tuæ sunt nunc partes, inquit, qui ab antiquorum ratione nunc descíscis, & ea, quæ ab Arcesila nouata sunt, probas, docere, quod, & qua de causa dissidium factum sit: vt videamus satísne ista sit iusta defectio. Tum ego, [2] Cum Zenone, inquam, vt accepimus, Arcesilas sibi omne certamen instituit, non pertinacia, aut studio vincēdi (vt mihi quidem videtur) sed earum rerū obscuritate, [3] quæ ad confessionem ignorationis adduxerant Socratem, & veluti amantes Socratem, Democritum, Anaxagoram, Empedoclē, omnes penè veteres: qui nihil cognosci, nihil percipi, nihil sciri posse dixerunt, [4] angustos sensus, imbecillos animos, breuia curricula vitæ, & (vt Democritus) in profundo veritatem esse demersam, opinionibus & institutis omnia teneri, nihil veritati relinqui: dein-*

ceps omnia tenebris circunfusa esse dixerunt. Itaque Arcesilas negabat esse quicquam quod sciri posset, ne illud quidem ipsum, quod Socrates sibi reliquisset. Sic omnia latere censebat in occulto, neque esse quicquam, quod cerni, aut intelligi posit. [5] *Quibus de causis nihil oportere, neque profiteri, neque affirmare quenquã, neque assertione approbare, cohiberéque semper, & ab omni lapsu continere temeritatem: quæ tum esset insignis, quum aut falsa, aut incognita res approbaretur: neque hoc quicquam esse turpius, quàm cognitioni & perceptioni, assertionem, approbationémque præcurrere.* [6] *Huic rationi quod erat consentaneum faciebat, vt contra omnium sententias dies iam plerosque deduceret, vt quum in eadem re paria contrariis in partibus momenta rationum inuenirentur, facilius ab vtraque parte assertio sustineretur.* [7] *Hanc Academiam nouam appellabãt, quæ mihi vetus videtur: siquidem Platonẽ ex illa vetere numeramus, cuius in libris nihil affirmatur, & in vtranque partem multa disseruntur, de omnibus quæritur, nihil certi dicitur. Sed tamen illa, quam exposui, vetus, hæc noua nominetur: quæ vsque ad Carneadem perducta, qui quartus ab Arcesila fuit, in eadem Arcesilæ ratione permansit. Carneades autem nullius philosophiæ partis ignarus, &, vt cognoui ex iis, qui illum audierant, maximéque ex Epicureo Zenone: qui quum ab eo plurimum dissentiret, vnum tamẽ præter cæteros mirabatur, incredibili quadam fuit facultate.*

1 Varro partes Antiochianas habuit, & quæ erant ab Antiocho de vetere Academia collecta, docuit: deinceps Ciceroni Philonis partes dat: Scripserat enim Philo (vt antè dixi) duos libros pro nouis Academicis: quibus docebat quomodo, & qua de causa, ab antiquis desciuerint: ex quibus libris Cicero capita huius desputationis discripsisse potuit, quæ statim ab initio abrumpitur post primam Academiæ nouæ informationem: in Lucullo autem, adhuc integra Ciceronis oratio superest, in qua nouam Academiam singulari patrocinio tuetur, & ad ea, quæ contra illam à Lucullo dicta erant, ipse respondet: vnde huius libri (sicut reliquorum trium) iacturam sarcire aliqua ex parte possumus. 2 Arcesilas Pritaneus ex AEolide, cum ingenij acumine, tum admirabili quodam lepore dicendi floruit, primúsque (authore Laertio) Academiam nouam induxit, vel potius antiquam Socratis consuetudinem nihil temerè affirmandi, aut decernẽdi reuocauit, & cum Zenone non obtrectandi causa pugnauisse, sed verum inuenire voluisse sic intelligitur. Nemo, inquam, superiorum non modò expresserat, sed ne dixerat quidẽ posse hominẽ nihil opinari: nec solùm posse, sed ita necesse esse sapienti: visa est Arcesilæ cùm vera sententia tum honesta, & digna sapiente. Quæsiuit de Zenone fortasse quid futurum esset, si nec percipere posset quicquam sapiens, nec opinari sapientis esset. Ille, credo, nihil opinaturum, quoniam esset, quod percipi posset: quid ergo id esset? visum credo. Quale visum? tum illũ ita definiuisse, ex eo, quod esset, sicut esset impressum, & signatum, & effectum. Post requisitum, etiam ne si eiusmodi esset visum verum, quale falsum? Hic Zenonem vidisse acutè, nullum esse visum, quod percipi posset, si id tale esset ab eo quod est, vt eiusmodi ab eo quod non est, posset esse. Rectè consensit Arcesilas ad definitionem additum, neque enim falsum percipi posse, neque verum, si esset tale quale, vel falsum. Incubuit autem in has disputationes, vt doceret nullum tale esse visum à vero, vt nõ eiusmodi etiam à falso possit. Hæc autem est vna contentio, quæ adhuc permanserit. Arcesilas igitur Zenoni, & aliis philosophis, qui aliquid sciri posse dicebant, sese opposuit, non pertinacia. nam pertinaciter in philosophia disputare ineptum, aut studio vicendi (decet enim philosophum veritatis magis cupidum esse, quàm gloriæ) sed obscuritate earum rerum, quæ ad confessionem ignorationis adduxerant veteres, in quorum authoritate delituit. 3 Ex Socratis enim sermonibus, qui à Platone perscripti sunt, dubitari non potest, quin ei visum sit, nihil percipi. Empedocles autem, ait Cicero, cùm aliquo loco hæret, exclamat, vt furere videatur, Abstrua esse omnia, nihil nos sentire, nihil nos cernere, nihil nos quale sit, posse reperire. Democritus naturam accusabat, quæ in profundo veritatem abstruserit. neque

Cicero in Lucullo.

In Lucullo.

tamen à studio inquirendi deterritus est, sed cupiditate scientiæ terras vltimas peragrauit, & seipsum excæcauit, quod aciem animi impediri oculorũ aspectu arbitrabatur: similiter Anaxagoras, Empedocles, omnes penè veteres ignorantiæ suæ conscij nihil percipi posse profitebantur: 4 triáque maxima impedimenta percipiẽdæ scientiæ indicabãt, angustos sensus, qui exiguis foraminibus ad animũ permeant: imbecillos animos, quorum vis & acies in corpore retunditur: breuitatem vitæ: nam si natura diuturniorem vitam hominibus largiretur, futurum aliquando esset, vt ad sapientiam peruenirent. His de causis quicquã sciri: id est, certa & indubitata, & nunquã veritate fallente comprehendi negabant: quod quidem in antiqua philosophia verissimè dictum fuit, in qua cõtentionum varietas, & altercationũ multitudo declarat philosophorum libris non scientiæ cuiusquã doctrinam tradi, sed opinionum dũtaxat artes varias & multiplices describi: prudentérque Arcesilam, cùm philosophiam commentitiarum opinionum refertam videret, nec in ea quicquam certa veritate patefactum, seipsum ab arroganti, & stulta scientiæ affirmatione cohibuisse, idque etiam vnum sibi ipsi detraxisse, quod Socrates sibi reliquisset. exceperat enim Socrates vnum tantum se scire, se nihil scire, nihil amplius.

5 Arcesilas autem non is fuit qui aut scientiam contemneret, aut assensum omnem de medio tolleret, sed qui nulli rei temerè assentiri, nihílque se scire profiteri, maximam vim sapientis esse indicaret: ita esse finitima falsa veris, vt in præcipitem locum non debeat se sapiens committere, ne præcipitet, si temerè processerit. Inter hunc autem & alios philosophos qui certas scientiæ scholas instituerant, hoc maximè interfuit, quòd hi non dubitabant, quin verißima & certißima essent, quæ ipsi docerent ac profiterentur: Arcesilas cùm nihil in philosophia, atque omnino in vita humana certum videret, quæ magis probabilia in quaque re viderentur exquirenda esse, & sequenda commonebat: quæ quanuis certa veritate non perciperentur, tamen quia notam aliquã haberent illustrem, his sapientis vita regeretur. 6 Huic instituto quod erat consentaneum, faciebat, vt veri reperiendi causa contra omnes philosophos, & pro omnibus disputaret. Instituit enim vt hi qui se audire vellent, non de se quærerent, sed ipsi dicerent, quid sentirent: quod cùm dixissent, ille contrà: sed qui audiebant, defendebant quoad poterant suam sententiam: apud cæteros autem philosophos, qui quæsiuit aliquid, tacet. Quod philosophandi disserendíque genus modestißimum, & sapiente dignißimũ est, vt ab inquisitione & iudicio veritatis temeritas absit. quid enim temeritate turpius? aut quid tam temerarium, támque indignum grauitate sapientis, quàm aut falsum sentire, aut quod nõ satis exploratè perce-

Cicero lib. 2. de finibus.

ptum sit, sine vlla dubitatione defendere? 7 Hactenus ex adiunctis & effectis philosophorum Academiæ nouæ circunscriptio quædam facta est. de nomine ipso quæstio oritur, vetusne, an noua sit appellanda. Hæc enim ratio philosophãdi à Platone principe Academicorum profecta est, qui in suis libris sub persona Socratis nihil affirmat, & in vtranque partẽ multa disserit, de omnibus penè rebus dubitat, nihil certi dicit, quod probabile est sequitur: sed tamen docẽdi gratia, illam Platonicam veterem, hanc verò Arcesileam, quæ ad Carneadẽ vsque producta est, nouam licet appellemus: Carneades quartus fuit ab Arcesila, audiuit enim Egesinum, qui Euandrũ audierat, Lacydis discipulum, cùm Arcesilæ Lacydes fuisset, atque in eadem ratione disserendi permansit: sed ex animis nostris assensiones extraxisse gloriatus est. verùm Stoicorum & Chrysippi libris perlectis, minus vehementer eis reluctari cœpit, & in assensionis retẽtione, quam vocant ἐποχὴν, minus constitit sibi, quàm ipse Arcesilas, vt ex Laertio & Lucullo perspici potest: quantum autem ingenio & eloquentia valuerit, testis fuit Zeno eius auditor, sed tamen Epicureus & voluptatis patronus, cuius sententiam Cicero in Tusculanis exposuit: Testis Antonius apud Ciceronem, cùm ait, Carneadis vis illa incredibilis dicendi & varietas perquàm esset optãda nobis, qui nullam vnquam in illis suis disputationibus rem defendit, quam non probarit: nullam oppugnauit, quam non euerterit.

Cicero in Lucullo.

Li. 2. de Orat.

HIC abrumpitur, Cardinalis amplissime, Academicæ quæstionis explicatio, & de quatuor Academicis libris hoc duntaxat fragmentum restat: totius autem operis pars multò maxima communibus incommodis temporum nobis erepta est. nihil enim est in rebus humanis tam firmũ, quod non violare soleat longæ & diuturnę vetustatis iniuria: sed cùm viderem quantum damnum artes ingenuæ, & in primis philosophia horum librorum interitu accepisset, idem argumentum ex variis Ciceronis locis collectum philosophię studiosis superiore libello explicandum esse duxi, vt amatores Academiæ, id est, veræ sapientiæ sententiam Ciceronis de optimo philosophandi genere ex eiusdẽ authoris testimoniis confirmatam facilius perspicerent: quibus tamen legendis non tam philosophorum veterum scholas, vt opinor, admirabere, quàm singularis tuæ sapientię, quę maximis in rebus summa cernitur, exempla tecũ recognosces, præsertim cùm recordaberis te in ea principis aula summa cum authoritate versari, in qua Socraticã & Academicam prudentiam non tam præceptis, quàm consiliis & factis exerceas.

Audomari Talæi in Lucullum Ciceronis Commentarii,

AD CAROLVM LOTHARINGVM Cardinalem Guiſianum.

Cum indice eorum quæ in his continentur.

CVM PRIVILEGIO.

PARISIIS.
Ex typographia Matthæi Dauidis, via amygdalina, quæ eſt è regione collegii Rhemenſis, ad Veritatis inſigne.
1550.

AVDOMARI TALÆI IN LVCVLLVM CICERONIS COMMENTARII, AD CAROLVM LOTHARINGVM cardinalem Guisianum.

SVPERIORIBVS proximis annis tibi cõmentarios nostros de Academica quęstione dedicaui, vbi & Academicorum philosophorum originẽ, & progressionem, & totam distinctionem persecutus sum: & quod de quatuor Academicis Ciceronis ad Varronem supererat, exposui: postea de duobus primis eiusdem argumenti libris Lucullum, qui solus restat, eodem genere cõmentationis explicaui: nec vt Grãmaticus interpres sententias & historias tantùm declaraui, sed multò magis, vt dialecticus iudex, qualis esset tota disputatio, perpendi & æstimaui, genera argumẽtorum notaui, syllogismorum & conclusionum modos distinxi, methodi totius ordinem demonstraui, & ad earum virtutum imitationẽ, dum hæ res à nobis prælegerentur, discipulos meos interim studiose institui, dialecticam denique totam & inuentionem & dispositionem ex his artibus, quas Petrus Ramus suo maximo labore, sed tua maiore liberalitate in lucem & vsum protulit, omni studio diligentiáq; exercui, nõ solùm vt consilium Ciceronis & iudicium & methodum legẽtibus aperirẽ, sed vt his explicationum mearum exemplis, fratris mei, vel potius omnium artium & literarum causam adiuuarem, & pertinacibus Aristoteleis ostenderem dialecticam præstantiorẽ esse, quàm ex Aristotelis libris cognoscerẽt, & longè pręstãtiore & admirabiliore vsu, quàm in scholasticis clamoribus & sophismatis tractarent. Facilius enim

In caput alta suum labentur ab æquore retro
Flumina, conuersis Solq; recurret equis,

quàm Aristotelici organi in prædicabilibus, prædicamentis, interpretationibus, Analyticis, Topicis, Elẽchis cõfusi talem formam & speciẽ, qualis in dialecticis Petri Rami institutionib⁹ traditur, intueri, & talem tàmque perspicuam lucem ex illis suis tenebris ad interpretãdos & imitandos authores adferre queant. Summa verò disputationis vniuersæ duas in orationes diuisa est. Nam cùm Academici (sicut superiore commentario planius dictum est) affirmarent nihil sciri & percipi posse: neque ideo quicquam probandum, aut vlli rei assentiẽdum esse, in priore Lucullus eleuata Academicorum authoritate, qui se magnis & antiquis philosophis similes esse profitebãtur, contra nouam Academiã primùm disputat esse aliquam καταληψιν, id est, perceptionẽ & cognitionem

rerum, & aliquam συγκατάθεσιν, id est approbationem: deinde contrarias nouorum Academicorum rationes refellit. Esse igitur aliquam κατάληψιν probat notionibus sensus & animi, quòd sensus innumerabiles res percipiat, & animo comprehẽsa philosophia vt moralis, dialectica, physica, satis magno argumento sit aliquid sciri & percipi posse: συγκατάθεσιν verò, id est approbationem & assensionem breuiter disputat iisdem repetitis argumentis. Cùm autem Academicorum sententia hoc syllogismo potissimum concluderetur:

Visa, inter quæ nihil interest, percipi non possunt:
Omne visum est eiusmodi:
Nullum igitur visum percipi potest.

Eiúsque syllogismi assumptio probaretur visis ebriorum, somniantium, furiosorum, & similitudinibus geminorum & sigillorum, contra hæc omnia Lucullus primùm generaliter docet quòd Academici definiãt visa, quòd partiantur, quòd syllogismo concludant, quòd quædam sit in rebus perspicuitas, eos ideò aliquid percipere: deinde speciatim singulis eorum argumẽtis respondet: atque ita prima pars eius libri Luculli oratione cõcluditur. Altera pars in Ciceronis Academiã nouam defendẽtis oratione sequitur: atque imprimis multis authoribus antiquis, Democrito, Anaxagora, Empedocle, Socrate, Platone Academicorum nouorum ἀκαταληψία, quasi diceres incõprehensibilitas, defenditur: deinde sensus & animi variis exemplis approbatur, quòd multis in rebus falluntur oculi, vt nauigiorum motu: quòd geminorum & signorum similitudines nos perturbẽt: quòd ebrii, somniantes & furiosi decipiãtur: quòd à Stoicis dialectica sophismata inexplicabilia tradantur: quòd à Lucullo multa falsa pro veris dicta sint. Tum demum in omnibus philosophiæ partibus, physica, morali, dialectica, ex controuersis philosophorum opinionibus nihil certi & comprehensi esse demõstrat. Atque hoc pacto Ciceronis oratio contra Luculli orationem argumentatur, & tota contentio Academicæ quæstionis absoluitur: quam tibi nõ idcirco solùm, quia prima pars argumenti huius esset antè dedicata, nuncupaui: sed multò magis quòd te vnum ex omnibus mortalibus qui nunc sunt, verè philosophiæ patrem possim confirmare. Quid enim, vt cuncta tuæ virtutis huius argumẽta prætermittam, Rhemenses musæ tua sempiterna gloria fundatæ aliud prędicant? Quod vt in perpetuum florentes & beatæ faciãt, pro maximis tuis & singularibus in omne genus hominum meritis, Deum Optimum obtestor & obsecro. Vale. Datum Lutetiæ, Nonis April. E gymnasio Prelleorum. 1550

M. T. Ciceronis Academicarũ QVÆSTIONVM EDITIONIS *primæ liber Secundus, qui inscribitur Lucullus.*

M[1]AGNVM *ingeniũ L. Luculli, magnúmque optimarũ artium studium, tum omnis*[2] *liberalis & digna homine nobili ab eo percepta doctrina, quibus temporibus florere in foro maximè potuit, caruit omnino rebus vrbanis.* [3]*Vt enim admodum adolescens cum fratre pari pietate & industria prædito paternas inimicitias magna cũ gloria est persecutus: in Asiã* [4]*Quæstor profectus, ibi permultos annos admirabili quadam laude, prouinciæ præfuit:* [5]*deinde absens factus Ædilis, continuò Prætor (licebat enim celerius legis præmio) pòst in Africam, inde ad Consulatum: quem ita gessit, vt diligentiam admirarentur omnes, ingenium agnoscerent.* [6]*Pòst ad Mithridaticum bellum missus à Senatu, non modò opinionem vicit omnium, quæ de virtute eius erat, sed etiam gloriam superiorũ.* [7]*idque eo fuit mirabilius, quòd ab eo laus imperatoria non admodum expectabatur, qui adolescentiam in forensi opera, Quæsturæ diuturnum tempus, Murena bellum in Ponto gerente, in*

Asiæ pace consumpserat: sed incredibilis quædã ingenij magnitudo non desiderauit indocilem vsus disciplinam. [8]*Itaque cùm totum iter & nauigationem consumpsisset, partim in percontando à peritis, partim rebus gestis legendis, in Asiam factus imperator venit,* [9]*cùm esset Roma profectus rei militaris rudis.* [10] *Habuit enim diuinã quandam memoriam rerum, verborum maiorem Hortensius.* [11]*Sed quo plus in negotijs gerendis res quàm verba prosunt, hoc erat memoria illa præstantior, quã fuisse in Themistocle, quem facilè Græciæ principem ponimus, singularem ferunt. Qui quidem etiam pollicenti cuidam se artem ei memoriæ, quæ tum primum proferebatur, traditurum, respondisse dicitur, obliuisci se malle, quàm discere. credo, quòd hærebant in memoria quæcunque audierat, & viderat. Tali ingenio præditus Lucullus, adiunxerat etiam illam, quam Themistocles spreuerat, disciplinam.* [12]*Itaque vt literis consignamus, quæ monumentis mandare volumus: sic ille in animo res insculptas habebat.* [13]*Tantus ergo imperator in omni genere belli fuit, prælijs, oppugnationibus, naualibus pugnis, totiúsque belli instrumentis & apparatu, vt ille Rex post Alexandrum maximus, hunc à se maiorem ducem cognitum, quàm quenquam eorum quos legisset, fateretur.* [14]*In eodem tanta prudentia fuit in constituendis temperandísque ciuitatibus, tanta æquitas, vt hodie stet Asia Luculli institutis seruandis, & quasi vestigiis persequendis.* [15]*Sed etsi magna cũ vtilitate Reip. tamen diutius quàm vellem, tãta vis virtutis, atque ingenij pere-*

grinata abfuit ab oculis,& fori,& curiæ. [16] *Quinetiã cùm victor à Mithridatico bello reuertiffet,inimicorum calumnia triẽnio tardius quàm debuerat,triumphauit.* [17] *Nos enim Cõfules penè introduximus in vrbem currum clarißimi viri: cuius mihi confilium & authoritas quid tum in maximis rebus profuiffet, dicerem, nifi de meipfo dicendum effet:quod hoc tempore non eft neceffe. Itaque priuabo potius illum debito teftimonio, quàm id cum mea laude cõmunicem.* [18] *Sed quæ populari gloria decorari in Lucullo debuerunt,ea ferè funt &* [19] *Græcis literis celebrata & Latinis. Nos autem illa exteriora cum multis,hæc interiora cum paucis ex ipfo fæpe cognouimus.* [20] *Maiore enim ftudio Lucullus, cum omni literarum generi, tum philofophiæ deditus fuit, quàm qui illum ignorabant,arbitrabantur: nec verò ineunte ætate folùm, fed & Quæftor aliquot annos,& in ipfo bello, in quo ita magna rei militaris effe occupatio folet, vt nõ multum imperatori fub ipfis* [21] *pellibus otij relinquatur.* [22] *Cum autem è philofophis ingenio,fcientiáque putaretur Antiochus Philonis auditor excellere,eum fecum & Quæftor habuit,& poft aliquot annos imperator:cúmque effet ea memoria, quam antè dixi,ea fæpe audiendo facilè cognouit, quæ vel femel audita meminiffe potuiffet: delectabatur autem mirificè lectione librorum, de quibus audiebat.*

❧ 1 Hoc exordium operi iam perfecto additũ eft, vt ait Cicero lib. 13. Epift. ad Att. Torquatus Romæ eft: iuffi, vt tibi daret Catulũ & Lucullũ, vt opinor antea. his libris noua procemia funt addita, quibus vterque laudaretur. Huius proœmii duæ funt partes, vna in laude Luculli, altera in defenfione huius libri aduerfus quorundam calumnias. Prima propofitio eft, Lucullus ab vrbana & forenfi laude fe ad externam

& bellicam transtulit. Argumentum ab adiunctis personæ, quæ propositæ rei repugnant: Lucullus absens quæstor fuit, & AEdilis, & Prætor, & Consul bello Mithridatico præfuit: caruit igitur diu multúmque rebus vrbanis.

2 Liberalis doctrina continet Grammaticam, Rhetoricam, Dialecticam, Arithmeticam, Geometriam, Musicam, Astrologiam: quibus tantus honos olim habitus fuit in Græcia, vt eas soli liberi & ingenui perciperent, perpetuo interdicto, ne serui docerentur.

3 Fuit gloriosum Lucullo adolescenti Seruiliũ Augurẽ reũ peculatus agere, vlciscendi patris gratia, qui accusante Seruilio furti damnatus fuerat: ex qua tamen accusatione Seruilius excitato tumultu per vim euasit. Vide Plutarchum in Lucul.

4 Quæstor Lucullus viginti millia sestertiûm, quibus L. Sylla mulctauerat Asiam, collegit, id est, centies vicies millena millia aureorum: vbi continentiam suam Asiaticis omnibus mirificè probauit.

5 Priuilegio aliquo maturius quàm leges annales paterentur, post ædilitatem Prætor factus est: quia inter hos magistratus biennium legibus interesse debuit, quibus Lucullus virtutis gratia solutus est.

6 Collatio est maiorum ad augendam gloriam Luculli, qui Mithridatem regno expulit Pontico, cuius conatus atque impetus in Asiam Sylla & Muræna tantum refutauerant.

7 Prolepsis hîc latet à repugnantibus: Lucullus vsum rei militaris non habebat: mirum est igitur quo modo gloriam superiorum vicerit.

8 Remouet admirationem tantæ victoriæ: cuius duas causas ponit, ingenium & doctrinam Luculli, quæ per se, ac sine vsu ad res magnas obeundas plurimum potuerunt. Vsus autem disciplinam vocat indocilem, quòd vsus militiæ, sicut reliquarum ferè artium, doceri vix possit, sed exemplis & experimentis multo pluribus quàm præceptis comparetur.

9 Videtur hîc historiæ Plutarchi repugnare: Lucullus enim (si Plutarcho credimus) adolescens præclara virtutis suæ documenta in bello Marsico præbuit: cui tantum L. Sylla tribuebat, vt quoties aliquid esset fortiter & strenuè gerendum, eius opera præcipuè vteretur: & in Mithridatico bello in AEgyptum missus à Sylla ad Ptolemæum regem comparandæ classis gratia strenuè legationem obiit: & ad Tenedum Mithridatis naues afflixit: & in Asia quæstor Mitylenæos, qui mulctam sibi impositã detrectarent, expugnauit. Itaq; (si verè scribit Plutarchus) Lucullus nõ rudis rei militaris, sed lõgo vsu doctus, & peritus Mithridatico bello præfuit.

10 Declarat ingenii magnitudinem à parte: quia memoria ingenii pars est, quæ laudatur in Lucullo comparatione Hortensii & Themistoclis. Hortensius memoria tanta fuit, vt quæ secum commentatus esset, ea sine scripto verbis eisdem redderet, quibus excogitauisset. Hoc adiumento ille tanto sic vtebatur, vt sua & commentata & scripta & nullo referente omnia aduersariorum dicta meminisset, vt ait Cicero in Bruto: Themistoclis autem memoria tam singularis fuit, vt intra annum optimè loquutus sit Persicè, vt ait Fabius libro vndecimo. Lucullus autem vtroque præstantior, quòd Hortensius minus excellentem, Themistocles minus excultam doctrina memoriam rerum habuit.

11 Redditio comparationis Luculli cum Themistocle ad augendam ingenii & doctrinæ laudem.

12 Similitudo memoriæ cum literis, quæ posteritatis causa repertæ sunt, quæ subsidio obliuioni esse possint.

13 Concludit imperatoriam laudem Luculli ex tribus virtutum generibus fortitudinis, prudentiæ, iustitiæ. Fortitudo autẽ ex rebus subiectis declaratur, circa quas

versari solet, & amplissimo testimonio Mithridatis, quod ad faciendam fidem valet, quia laudari ab hoste permagnum est.

14 Prudentia Luculli confirmatur à factis. Cùm enim Asia publicanorum fœnore, & auaritia adeò premeretur, vt conditionem suam multo duriorem qualibet seruitute duceret, Lucullus eam nouis legibus de fœnore latis mirum in modum recreauit: vnde tantam sibi cōciliauit beneuolentiam Asianorū, vt in eius honorem Lucullea publicè celebrarentur.

15 Redit ad primam propositionem de vrbana absentia, & laude Luculli, quam confirmat à circunstantiis.

16 Luculli fortuna in bello Mithridatico subitò mutata est, quia desertus est à suis militibus, & multorum calumniis obiectus. Itaque cùm Romam victor rediisset, negatus est ei triumphus calumnia C. Memmii, qui palàm dictitabat Lucullum cōtra authoritatem & officium Imperatoris multa fecisse, Mithridaticúmque bellum diutius prorogasse: nec ipse triumphasset, nisi principes Tribubus immixti suffragia populi Romani multis precibus expressissent. Vide Plutarchum.

17 Amplificatio Lucullex laudis, quòd in reprimenda cōiuratione Catilinæ Ciceronem iuuerit, quæ per apophasin tractatur.

18 Trāsitus ab imperatoria laude ad laudem ingenii & literarū, ne persona non satis φιλόλογος in hac Academica quæstione induci videatur.

19 Mithridaticum bellum à Lucullo gestum Archias poeta Græcis literis celebrauit, vt ait Cicero: & Sallustius Latinis, vt ait Plutarchus.

20 Lucullus tantam operam Græcis & Latinis literis dedit, vt vtroque genere posset quàm aptissimè & quàm ornatissimè dicere: nec solùm adolescens in artibus ingenuis versatus est, sed etiā reuocatus à bello Mithridatico ad philosophiam se contulit: & in contemplatione rerum tanquam in iucundissimo diuersorio cōquieuit. Plutarch. in Lucullo.

21 Pelles per metonymiam dicuntur pro castris & tentoriis, quæ olim ex pellibus fiebant: ex efficientibus igitur significatur effectum. Pelles.

22 Confirmatio doctrinæ ex efficientibus causis, quòd Lucullus multos annos Antiocho philosopho vsus sit, quòd excellentem memoriam habuerit, quòd librorum studiosissimus fuerit.

[1] Ac vereor interdum, ne talium personarum, cùm amplificare velim, imminuam etiam gloriam. Sunt enim multi, qui omnino Græcas non ament literas: plures, qui philosophiam: reliqui, qui etiam si hæc non improbent, tamen earum rerum disputationem principibus ciuitatis non ita decoram putent.[2] Ego autem, cùm Græcas literas M. Catonem in senectute didicisse acceperim: P. autem Africani historiæ loquātur in legatione illa nobili, quam ante Censuram obiit, Panætium vnū omnino comitem fuisse: nec literarum Græcarum, nec philosophiæ

iam vllum authorem requiro.[3] Restat vt iis respondeam, qui sermonibus eiusmodi nolint personas tam graues illigari: quasi verò clarorum virorum aut tacitos cõgressus esse oporteat, aut ludicros sermones, aut rerum colloquia leuiorum. [4] Etenim, si quodam in libro verè est à nobis philosophia laudata, profectò eius tractatio optimo atque amplissimo quoque dignissima est: [5] nec quicquam aliud videndum est nobis, quos populus Romanus hoc in gadu collocauit, nisi ne quid priuatis studiis de opera publica detrahamus. [6] Quòd si, cùm fungi munere debeamus, non modò operam nostram nunquam à populari cœtu remouemus, sed ne literã quidem vllam facimus nisi forensem: quis reprehendet nostrum otium, qui in eo non modò nosmetipsos hebescere, & languere nolumus: sed etiã vt plurimis prosimus, enitimur? [9] Gloriam verò non modò non minui, sed etiam augeri arbitramur eorum, quorum ad populares illustrésque laudes, has etiã minus notas, minúsque peruulgatas adiũgimus. [10] Sunt etiam qui negent in iis qui in nostris libris disputent, fuisse earum rerum, de quibus disputatur, scientiam: qui mihi videntur non solùm viuis, sed etiam mortuis inuidere. [11] Restat vnum genus reprehensorum, quibus Academiæ ratio non probatur: quod grauius ferremus, si quisquam vllam disciplinã philosophiæ probaret, præter eam, quam ipse sequeretur. [12] Nos autem, qui contra omnes dicere, qui scire sibi videntur, solemus, non possumus, quin alij à nobis dissentiãt, recusare. [13] Quanquam nostra quidem causa facilior est, qui verum in-

uenire sine vlla contentione volumus, idque summa cura studióque conquirimus. [14] Etsi enim omnis cognitio multis est obstructa difficultatibus, eáque est, & in ipsis rebus obscuritas, & in iudiciis nostris infirmitas, vt nõ sine causa & doctissimi & antiquissimi inuenire se posse quod cuperent, diffisi sint: tamen nec illi defecerunt neque nos studiũ exquirendi defatigati relinquemus neque nostræ disputationes quicquam aliud agunt, nisi vt in vtrãque partem dicendo & audiendo, eliciãt, & tanquam exprimant aliquid, quod aut verũ sit, aut ad id quãproxime accedat. [15] Neque inter nos & eos qui se scire arbitrãtur, quicquam interest, nisi quòd illi non dubitant, quin ea vera sint quæ defendũt: nos probabilia multa habemus, quæ sequi facilè, affirmare vix possumus. [16] Hoc autem liberiores & solutiores sumus, quòd integra nobis est iudicãdi potestas, neque vt omnia quæ præscripta, & quasi imperata sint, defendamus, necessitate vlla cogimur. [17] Nam cæteri primùm antè tenẽtur adstricti, quàm quid esset optimum, iudicare potuerũt: deinde infirmissimo tempore ætatis aut obsecuti amico cuidam, aut vna alicuius quem primum audierunt, oratione capti, de rebus incognitis iudicant, & ad quancunque sunt disciplinam [18] quasi tempestate delati, ad eam, tanquã ad saxum, adhærescunt. [19] Nam quod dicũt, omnino se credere ei quem iudicent fuisse sapientem: probarem, si idipsum rudes & indocti iudicare potuissent. Statuere enim qui sit sapiens, vel maximè videtur esse sapientis. [20] Sed vt potuerunt omnibus rebus

auditis, cognitis etiam reliquorum sententiis, iudicauerunt: aut re semel audita ad vnius se authoritatem con tulerunt. [21] *Sed nescio quomodo plerique errare malũt, eámque sententiam quam adamauerunt, pugnacissimè defendere: quàm sine pertinacia, quid constantissimè di catur, exquirere.*

ꝚꝚ 1 Hæc exordii secũda pars est, in qua Cicero occurrit vituperatoribus primũ philosophiæ, deinde Academiæ, quibus & aliàs sæpe respondit, vt in Hortensio, lib. primo de Finibus, de Natura deorũ, lib. 2. Officiorũ. Primæ vituperationis tria sunt capita, vnum de contemptu Græcarum literarum, alterum de contemptu philosophiæ, tertium quòd hæc studia principibus ciuitatis non conueniant.

2 Eleuat duo capita vituperationis de studiis Græcarũ literarũ, & philosophiæ, duobus exemplis, quæ species sunt nobilium principum: fuit decorũ Catoni Græcas literas, & Africano philosophiam discere: hæc igitur studia principibus contemnenda non sunt. Cato senex sic auidè arripuit Græcas literas, quasi diuturnã sitim explere cupiens, vt ea ipsa ei nota essent, quibus exemplis vteretur: & breues commentarios ex Thucidide, plures ex Demosthene confecit, quorum ei vsus esset in causis Forensibus: & scripta sua Græcis sententiis & historiis exornauit.

Cicero in Catone Maiore. Plutarchus in Catone.

3 Respondet ad tertiam calumniam, quæ negat esse tantæ nobilitatis & dignitatis philosophiam tractare. Prima refutatio à repugnantibus: non decet homines consulares aut obmutescere, aut de rebus leuioribus inter se colloqui: res igitur serias & graues disputare debent.

4 Secunda refutatio ab adiunctis. Philosophia est optima: igitur optimo quoque homine dignissima. Hæc autem à Cicerone in eo libro qui inscriptus erat Hortensius, defensa & collaudata fuerat, cum esset accusata & vituperata ab Hortensio.

Cic. libro primo de Finibus.

5 Tertia à paribus. Cum in Republica sumus, nihil nisi publicum agimus: liceat igitur nobis in priuato otio etiam aliquid vtile & honestum meditari. Syllogismus est connexus primus, cuius assumptio hoc loco prima est.

6 Propositio syllogismi connexa.

Litera nulla.

7 Litera nulla, id est nihil omnino scriptũ. metaphora est hyperbolica extenuandi gratia, vt lib. 1. de Orat. De frangẽdis cupiditatibus litera in eorum libris nulla inuenitur. & in Bruto, Ante Periclem, cuius scripta quædam ferũtur: & Thucididem, qui non nascentibus Athenis, sed adultis fuerunt, nulla litera est, quæ quidem ornatum habeat.

8 Metaphora est ab acie ferri. nã vt hæc rubigine, sic ingeniũ hominibus desidia & inertia retunditur. Cum igitur is esset Reip. status, vt vnius Cæsaris dominatu omnia tenerentur, nec vlla esset forensibus & senatoriis causis relicta libertas, Cicero ne eius languesceret industria, in studiis philosophiæ se diligenter exercuit.

9 Quarta refutatio continet cõtradictionẽ primæ & generalis obiectionis, quòd hæc studia clarorum virorum gloriam non imminuant, sed potius augeãt. Qui locus declaratur ab efficiente causa. Accessio siquidem laudis maiorem & ampliorem laudem facit.

10 Hactenus Philosophiæ reprehẽsoribus respondit: deinceps coarguit vituperatores Academiæ: quorũ alii reprehendunt personas in dialogo Ciceronis, alii to-

tam Academicam rationem atque sententiam. Prima illa reprehensio, quæ fuit Titi Pomponii Attici, leuiter eluditur ab adiunctis: & ea quidem ratio postea Ciceronem mouit, vt personas in his dialogis mutaret, totámq; Academicam quæstionem à Catulo & Lucullo transferret ad M. Terentium Varronem, quòd illi homines nobiles quidem, sed non satis philologi indecorè de philologia loquerentur. Lege Ciceronem lib. 13. Epist. ad Atticum.

11 Altera reprehensio est Academicæ sectæ & rationis, quam Cicero contra vituperatores variè defendit. Primus defensionis locus est à repugnātibus: vituperatores Academiæ reliquas sectas prꝫter suam non probant, quid mirum si Academiā reprehendant?

12 Secundus locus à comparatione parium: alios refellere solemus: patiamur igitur nos quoque ab aliis refelli.

13 Tertius locus à definitione Academiæ nouæ ex adiūctis. Hæc enim philosophia est, quæ nihil se scire fatetur, licet sciētiæ & veritatis inueniēdæ cupidissima & studiosissima sit. Causæ duæ sunt ignorationis, obscuritas rerū, & infirmitas humani iudicii: studium inueniendi veri declaratur exemplis veterum Democriti, Anaxagoræ, Empedoclis, Socratis: qui licet nihil sciri & percipi posse dixerint, tamen omne suum studium in inquisitione scientiæ & cognitionis posuerunt: & Ciceronis, qui veterem & antiquum illum disputandi & inquirendi morem sublata temeritate affirmandi (qualis in aliis philosophorum scholis esse solebat) diligenter & accuratè retinuit.

14 Illustratio proximæ definitionis à fine, vt verum aut verisimile contrariis disputationibus facilius inueniatur.

15 Quartus locus est à dissimilibus. Duplex autem dissimilitudo est inter Academicos & reliquos philosophos. Prima ex rebus subiectis circa quas versantur: nam cæteri philosophi dicunt omnia vel certa vel incerta esse: Academici nil certi vel incerti statuunt, sed quicquid est, quod in philosophia atque omnino in humana vita tractatur, id aut probabile, aut improbabile duntaxat esse contendunt.

16 Altera dissimilitudo ab adiūctis personarum. Academici sunt in philosophia, iudicādi potestate liberi: reliqui verò philosophi serui, & certis magistrorum sententiis & opinionibus addicti. Protasis dissimilitudinis prima est.

17 Altera pars dissimilitudinis, in qua causæ seruitutis explicantur: Infirmitas ætatis, amor personæ, authoritas orationis.

18 Similitudo & allegoria ducitur à nautis, qui tempestate iactati, sic in scopulos incurrunt, vt naue fracta, vel in rupes intrusa hinc retrahi & abire non possint. Sic Virgilius de Aiace,

Illum expirantem transfixo pectore flammas
Turbine corripuit, scopulóque infixit acuto.

19 Occupat defensionem eorum, qui certis disciplinis addicti sunt, quam refellit à repugnantibus. Syllogismus simplex secundi generis.

Qui iudicat quid sit sapiens, is sapiens est:
Philosophi isti non sunt sapientes:
Non possunt igitur iudicare, quid sit sapiens.

Assumptio syllogismi præcedit, quæ declaratur à contrariis.

20 Propositio syllogismi hîc intelligenda est.

21 Complexio syllogismi, quæ illustratur à minori ad maius.

Quibus de rebus & aliàs sæpe nobis multa quæsita & disputata sunt, & quondam in Hortensii villa, quæ

eſt ad [2] Baulos, cum eo Catulus & Lucullus, nóſque ipſi poſtridie veniſſemus, quàm apud Catulum fuiſſemus. Quo quidem etiam maturius venimus, quòd erat conſtitutum, ſi ventus eſſet, Lucullo in Neapolitanũ, mihi in Pompeianum nauigare. Cùm igitur pauca in [3] xyſto locuti eſſemus, tum eodem in ſpatio conſedimus. Hic Catulus, Etſi heri, inquit, id quod quærebatur, penè explicatum eſt, vt tota ferè quæſtio tractata videatur, tamen expecto ea quæ te pollicitus es Lucullo ab Antiocho audita dicturum. Equidem, inquit Hortenſius, feci plus quàm vellem: totam enim rem Lucullo [4] integrã ſeruari oportuit: & tamen fortaſſe ſeruata eſt: à me enim, [5] quæ in promptu erant, dicta ſunt: à Lucullo autem reconditiora deſidero.

℘ 1 Superiore exordio Luculli laus amplificata eſt, cuius primæ partes erũt in hoc dialogo: & inſtitutum non ſolùm philoſophiæ, ſed etiam nouæ Academiæ aduerſus obtrectantium calumnias defenſum eſt. Sequitur alterum exordium, in quo deſcribitur occaſio proximi dialogi, qui fingitur habitus in villa Hortenſij, vbi Catulus & Hortenſius, qui priore libro inter ſe collocuti fuerant, ille pro noua, hic pro vetere Academia, nunc inuitant Lucullum ad diſſerendum: vt quæ ab Antiocho philoſopho audierit, ſicut ipſe erat pollicitus, exponat. Hic igitur aditus eſt ad dialogiſmum, & proximum ſermonem ex occaſione loci & perſonarum.

Bauli, vicus.

2 Bauli, vicus in Campania inter Baias & Myſenum, vbi quondam Herculis boues ſtabulati varios boatus ediderunt, vnde nomen vico datum eſt.

Xyſtus.

3 Xyſtus, porticus ampla latitudine, in qua athletæ per hyberna tempora exercentur. Vitruuius libro 6.

Res integra.

4 Res integra, eſt intacta, & quaſi illibata, de qua nihil adhuc eſt diſputatum, aut iudicatum: cui opponitur res peracta. Integra igitur diſputatio Lucullo traditur, quaſi nihil aut certè parum Hortenſius pro Academia vetere dixerit heſterna diſputatione, cùm eſſet collatus cum Catulo.

Res in prõptu

5 In promptu res eſſe dicitur facilis, perſpicua, & peruulgata, & quæ quaſi ſua ſponte ſe nobis offert ad dicendum, vt Academico primo. Itaque non hæſitans reſpondebo, ſed ea dicam, quæ mihi ſunt in promptu. Huic opponitur res abſtruſa & abſcõdita, quæ alta & profunda cogitatione mentis indiget, nec primo nobis quaſi aſpectu occurrit.

[1] Tum ille, Non ſanè, inquit, Hortenſi conturbat me expectatio tua: etſi nihil eſt iis qui placere volunt, tam

aduersariũ: sed quia nõ laboro q̃ valde ea quæ dico, probaturus sim, eo minus cõturbor. dicam enim nec mea, nec ea, in quibus si non fueritis, non vinci me malim, quàm vincere.[2] *sed me hercule, vt quidem nũc se causa habet, etsi hesterno sermone labefactata est, mihi tamen videtur esse verissima.*[3] *Agam igitur sicut Antiochus agebat: nota enim mihi res est: nam & vacuo animo illũ audiebã, & magno studio, eadem de re etiam sæpius: vt etiam maiorem expectationẽ mei faciam, q̃ modò fecit Hortẽsius.*[4] Cũ *ita esset exorsus, ad audiendũ animos ereximus. At ille, Cùm*[5] *Alexandriæ Quæstor, inquit, essem, fuit Antiochus mecum, & erat iam antea Alexãdriæ familiaris Antiochi Heraclitus Tyrius, qui & Clitomachum multos annos, & Philonem audierat, homo sanè in ista philosophia, quæ nunc propè dimissa reuocatur, probatus, & nobilis,*[6] *cum quo & Antiochum sæpe disputantem audiebam, sed vtrunque leniter: & quidem isti libri duo Philonis, de quibus heri dictum à* Catulo *est, tum erant allati Alexandriam, túmque primùm in Antiochi manus venerant,*[7] *& homo natura lenissimus (nihil enim poterat fieri illo mitius) stomachari tamen cœpit. mirabar: neque enim vnquam antea videram. At ille Heracliti memoriã implorans, quærere ex eo, viderentúrne illa Philonis, aut ea num vel è Philone, vel ex vllo Academico audiuisset aliquando? Negabat. Philonis tamen scriptum agnoscebat: nec id quidem dubitari poterat. nam aderãt mei familiares, & docti homines, P. &* C. *Selij,*

& Tetrilius Rogus, qui se illa audisse Romæ de Philone, & ab eo ipso duos illos libros diceret descripsisse. Tum & illa dixit Antiochus, quæ heri Catulus commemorauit à patre suo dicta Philoni, & alia plura: nec se tenuit, quin contra suum doctorem librum etiam ederet, qui Sosus inscribitur. [8] *Tum igitur & cùm Heraclitum studiose audirem contra Antiochum differentẽ, & item Antiochum contra Academicos, dedi Antiocho operã diligentius, vt causam ex eo totam cognoscerem. Itaque complures dies, adhibito Heraclito, doctisque compluribus, & in his Antiochi fratre Aristo, & præterea Aristone & Dione, quibus ille secundum fratrem plurimũ tribuebat: multum temporis in ista vna disputatione consumpsimus.*

1 Lucullus incipit Academiam veterem defendere, cuius oratio quatuor constat partibus, exordio, narratione, confirmatione, & refutatione. In exordio remouet suspicionem timoris, qualis in magnis & grauibus disputationibus contingere solet. Argumentum fiduciæ est ab adiunctis, quòd dicturus sit non sua, sed aliena, & ab Antiocho accepta. Est autem benignum, vt ait Plinius, & plenum ingenui pudoris, fateri per quos profeceris: sic Cicero in libro de repub. Platonis se comitẽ profitetur: & in consolatione filiæ Crantorem, inquit, sequor: item Panætium in officiis, & in dialecticis & rhetoricis Aristotelem sequitur, vt ipse testis est.

2 Primus locus attentionis ab adiuncto propositæ causæ, quòd sit verissima.

3 Secundus locus, vbi Lucullus duas causas reddit, cur hanc Academicam disputationem & controuersiam planè teneat.

4 Hîc finis est exordij, & transitus ad narrationem, in qua locus, tẽpus, & circũstantiæ reliquæ notantur, quibus Lucullus Academicam quæstionem percipere potuit à summis & nobilissimis philosophis, quorũ disputationibus Alexandriæ ipse sæpius interfuit. Prima pars narrationis est de contentione audita inter Antiochũ & Heraclitum, quorum alter veterem, alter nouam Academiam defendebat.

Alexandria.

5 Alexandria, vrbs AEgypti ab Alexandro magno condita iuxta Canopicũ Nili ostium, quondam gymnasijs & literis floruit: vbi Lucullus Quæstor cum philosophis aliquandiu versatus est, cùm à L. Sylla ad Ptolemæũ regem comparandæ classis & conciliandæ amicitiæ gratia missus esset.

6 Altera pars narrationis de contentione inter Philonem & Antiochum comprehensa libris vtrinque scriptis: atque hîc Lucullus declarat quantam molestiam libri Philonis pro Academia noua compositi Antiocho attulerint.

7 Ex affectu vult probare quàm absurda visa sit Antiocho librorum Philonis sententia.

[f] Iterat primam partem narrationis de audita & percepta disputatione inter Heraclitum & Antiochum, ne ad ignotam causam & quæstionem tractandam accedere videatur.

[f] *Sed ea pars quæ contra Philonem erat, prætermittenda est. minus enim acer est aduersarius is, qui ista quæ sunt heri defensa, negat Academicos omnino dicere. etsi enim mentitur, tamen est aduersarius lenior. Ad Arcesilam Carneadémque veniamus. Quæ cùm dixisset, sic rursus exorsus est: Primùm mihi videmini (me autem nomine appellabat) cùm veteres physicos nominatis, facere idem quod seditiosi ciues solent, cùm aliquos ex antiquis claros viros proferunt, quos dicant fuisse populares, vt eorum ipsi similes esse videãtur. Repetunt iam P. Valerium, qui exactis Regibus primo anno Consul fuit: commemorant reliquos, qui leges populares de prouocationibus tulerunt, cùm Consules essent: tum ad hos notiores, C. Flaminium, qui legem Agrariam aliquot annis ante secundum Punicum bellum Tribunus pl. tulerit inuito Senatu, & postea bis Consul factus sit: L. Caßium, Qu. Pompeium. illi quidem etiam P. Africanum referre in eũdem numerum solent. Duos verò sapiẽtißimos & clarißimos fratres, P. Crassum & P. Scæuolam, aiunt Ti. Graccho legum authores fuisse, alterum quidem, vt videmus, palàm: alterũ, vt suspicamur, obscurius. Addunt etiam C. Marium: & de hoc quidem nihil mentiuntur. Horum nominibus tot virorum atque tantorum expositis, eorum se institutum sequi dicunt.* [2] *Similiter vos cùm perturbare, vt illi Rempubl. sic vos philosophiam bene iam cõstitutam*

*velitis, Empedoclem, Anaxagoram, Democritum, Par
menidem, Zenonem, Platonem etiam & Socratem pro-
fertis.* [3] *Sed neque Saturninus (vt nostrum inimicum po
tissimum nominem) simile quicquam habuit veterum il
lorum,* [4] *nec Arcesilæ calumnia conferenda est cũ De-
mocriti verecundia.* [5] *& tamen isti physici rarò admo-
dum, cùm hærent aliquo loco, exclamant quasi mente
incitati: Empedocles quidem, vt interdum mihi furere
videatur, abstrusa esse omnia, nihil nos sentire, nihil
cernere, nihil omnino quale sit, posse reperire.* [6] *Maio-
rem autem partem mihi quidem omnes isti videntur ni
mis etiam quædam affirmare, plúsque profiteri se scire,
quàm sciant.* [7] *Quòd si illi tum in nouis rebus quasi
modò nascentes hæsitauerunt, nihilne tot seculis, sum-
mis ingeniis, maximis studiis explicatum putamus? nón-
ne, cùm iam philosophorum disciplinæ grauissimæ consti
tissent,* [8] *tum exortus est vt in optima Republica Ti.
Gracchus qui otium perturbaret, sic Arcesilas, qui cõ-
stitutam philosophiam euerteret, & in eorum authori-
tate delitesceret, qui negassent quicquam sciri aut perci-
pi posse?* [9] *Quorum è numero tollendus est & Plato &
Socrates: alter, quia reliquit perfectissimam disciplinã
Peripateticos & Academicos nominibus differentes, re
congruentes, à quibus Stoici ipsi verbis magis quàm sen
tentiis dissenserunt. Socrates autem de seipso detrahens
in disputatione plus tribuebat iis quos volebat refellere.
ita cũ aliud diceret atq; sentiret, libẽter vti solitus est ea
dissimulatione, quam Græci* εἰρωνείαν *vocant: quam ait*

etiam in Africano fuisse Fannius: idque propterea vitiosum in illo non putandum, quòd idem fuerit in Socrate.[10] *Sed fuerint illa vetera, si vultis, incognita: nihilne est ergo actum, quòd inuestigata sunt posteaquam Arcesilas Zenoni, vt putatur, obtrectans, nihil noui reperienti, sed emendanti superiores, immutatione verborum, dum huius definitiones labefactare vult, conatus est clarissimis rebus tenebras obducere?*[11] *Cuius primò nõ admodum probata ratio,*[12] *quãquam floruit tum acumine ingenij, tum admirabili quodam lepore dicendi, proximè à Lacyde solo retenta est: pòst autem confecta à Carneade, qui est quartus ab Arcesila. audiuit enim Egesinum, qui Euandrum audierat Lacydis discipulũ, cùm Arcesilæ Lacydes fuisset.*[14] *Sed ipse Carneades diu tenuit.*[15] *nam nonaginta vixit annos: & qui illum audierant, admodum floruerunt. è quibus industriæ plurimum in Clitomacho fuit.*[16] *declarat multitudo librorum ingenij non minus in hoc,*[17] *quàm in Carneade eloquentiæ, in Melonthio Rhodio suauitatis. Bene autem nosse Carneadẽ Stratoniceus Metrodorus putabatur. Iam Clitomacho Philo vester operam multos annos dedit. Philone autem viuo patrocinium Academiæ non defuit.*

☙ 1 Principium confirmationis digresſionem continet ad eleuandam authoritatem nouorum Academicorum, è quibus Philonis sententiam Lucullus contemnit. Arcesilam & Carneadem seditiosis ciuibus comparat. Prima pars similitudinis constat inductione exemplorum, quæ clarorum principum species sunt, qui videntur populares extitisse, P. Valerius collega Iunij Bruti primus de prouocatione à magistratibus ad populum legem tulit, vnde Publicola dictus est: quæ lex à Muręna Consule iterum lata est, itémque à M. Valerio Cõsule, cùm tenues à potentibus premerentur, tertiò promulgata. C. Flaminius Tribunus plebis legem tulit de diuidendo agro Gallico: Spurius Cassius Consul primus Agrariam legem promulga-

uit, vt ager Hernicus diuideretur: qui vt primùm magistratu abiit, damnatus necatúsque est. Lege Liuium lib. 1. decadis primæ. Publius Africanus simulauit se patronum legis Agrariæ, licet eam minimè probauerit. Tiberius Gracchus non per seipsum Agrariam legem ferre instituit, sed adhibuit in consilium constantissimos viros, è quibus Crassus Pontifex maximus fuit, & Lucius Scæuola Iureconsultus. C. Marius Tribunus plebis inuito Senatu legem de ferendis suffragiis tulit, quæ specie ipsa popularis erat.

2 Sequitur altera pars similitudinis illustrata exemplis veterum philosophorum, quorum similes noui Academici videri volebant. Empedocles Agrigentinus floruit Olympiade 84. auditor Parmenidis, poeta excellens & philosophus Pythagoreus. Anaxagoras Clazomenius Anaximenis discipulus, philosophatus est Athenis sub Callia principe, & impietatis crimine damnatus, quòd solem cadentem esse diceret. Democritus Milesius discipulus Anaxagoræ omnibus ingenuis artibus & disciplinis apprimè deditus, sed tamen in philosophia plerunque lapsus. Parmenides Eleates Xenophanis & Anaximandri discipulus philosophiam versibus expressit. Zeno Eleates Parmenidis auditor studiosus physicæ. Plato Atheniẽsis in suis dialogis Socratem facit omnium rerum inscium & ignarum.

3 Confutat vtranque partem similitudinis, & exempla proposita, idque à dissimilibus. Prima dissimilitudo pertinet ad confutandam protasin superioris similitudinis, quòd Lucius Apuleius Saturninus Tribunus plebis seditiosus valde dissimilis fuerit eorum, qui paulò antè commemorati sunt.

4 Secunda dissimilitudo refellit Apodosin similitudinis, quòd Democritus verecundus, Arcesilas impudens sit: itaque multum intersit inter veteres illos philosophos & nouos istos Academicos.

5 Proximus locus illustratur à dissimilibus. Licet antiqui philosophi ignorare se aliquid dicant, iidem tamen multa scire se confirmant.

6 Maiorem partem dixit, pro maiori ex parte, vt Tusculana quarta, Chrysippus & Stoici cùm de animi perturbationibus disputant, magnam partem in his partiendis & definiendis occupati sunt.

7 Hic concessio quædam latet, Antiquissimi philosophi fuerint ignari: & argumentum à causis: attamen diuturnitas temporis, & subtilitas hominum, & industriæ magnitudo potuit tandem aliquando scientiã aliquam & eruditionẽ proferre.

8 Arcesilas cum Tiberio Graccho comparatur à simili: quòd vt hic reipub. sic ille philosophiæ bene constitutũ & pacatum statum perturbauerit: atque is Arcesilas in hac perturbatione, vt causam suam probabilem faceret, delitescebat in authoritate veterum philosophorum, id est, sententiam suam defendebat eorum authoritate, quasi ipse non videretur author eius sententiæ, sed potius veteres, de quibus antè diximus.

9 Respondet ad duo postrema exempla de Platone & Socrate, quorum alter Plato perfectam philosophiam reliquit de vita & moribus, de disserendo, de natura & rebus occultis, vt docet Cicero primo Acad. ad Varronem. Socrates autem ironicũs se nihil scire dixit: quam ironiam Cicero in Bruto facetam & elegantem putat: est enim & minimè inepti hominis, & eiusdẽ etiam faceti, cùm de sapientia disceptetur, hanc sibi primùm detrahere, eis tribuere, qui eam sibi arrogãt, vt apud Platonem Socrates effert in cælum laudibus Protagoram, Hyppiam, Prodicũ, Gorgiam, cæteros, se autem omnium rerum inscium fingit & rudem: decet hoc nescio quo modo illum.

10 Iterat concessionem de ignorantia veterum, & Arcesilæ calumniam co-

arguit à causis, propterea quòd multa progressionibus temporum inuenta patefactáque sint. Quo loco Arcesilæ & Zenonis ineptiæ notantur, quorum alter omnem scientiam & cognitionem de medio tollere, alter Academiam veterem inuictis vocabulis nouis corrigere voluerit: de qua correctione lege Ciceronem Acad. primo, & libro 4. de Finibus.

11 Describit seriem & progressionem Academicorũ ab Arcesila vsque ad Philonem, vt intelligi possit quos Academia noua patronos habuerit.

12 Arcesilas erat in inueniendo fœlicissimus, & ad respondendum promptissimus, & ad persuadendum acerrimus, omnémque orationis figuram & venustatem conabatur exprimere. Diogenes Laertius.

13 Lacydes Arcesilæ successit in Academia, & in horto docuit, quem Attalus rex construxerat: qui locus dictus est Lacydium.

14 Elegans gradatio, qualis est apud Diogenem in vita Lacydis: qui iuuenis solus ex omni memoria Phocensibus Theleucli & Euandro scholam tradidit: Euandro successit Egesinus Pergamenus: Egesino Carneades.

15 Carneades obiit anno ætatis suæ octuagesimo tertio, vt ait Laertius, in quo dissentit à Ciceroue.

16 Clitomachus Carthaginiensis eò doctrinæ processit, vt supra quadraginta volumina scripserit, successeritque Carneadi.

17 Comparatio trium philosophorum à paribus. Clitomachus tam subtilis fuit, quàm eloquens Carneades, & quàm suauis Melontius.

1 Sed quod nos facere nunc ingredimur, vt contra Academicos disseramus, id quidam è philosophis, & ij quidem non mediocres, faciendum omnino non putabant: nec æquum esse, vllam rationem disputare cum iis qui nihil probarent: Antipatrúmque Stoicum, qui multus in eo fuisset, reprehendebant: 2 nec definiri aiebant necesse esse, quid esset cognitio, aut perceptio: aut, si verbum è verbo volumus, comprehensio, quã κατάληψιν illi vocant: eósque qui persuadere vellent esse aliquid quod comprehendi & percipi posset, inscienter facere dicebãt: propterea quòd nihil esset clarius ἐνάργεια vt Græci, perspicuitatem aut euidentiam nos, si placet, nominemus, fabricemúrque, si opus erit, verba, ne hic sibi (me appellabat iocans) hoc licere soli putet. sed tamen orationem nullã putabant illustriorẽ ipsa euidentia reperiri posse, nec ea quæ tam clara essent, definienda censebant. 3 Alij

autem negabant ſe pro hac euidentia quicquã priores fuiſſe dicturos: ſed ad ea quæ contra dicerentur, dici oportere putabant, ne qui fallerentur. Plerique tamẽ & definitiones ipſarum etiam euidentiũ rerum non improbant: & rem idoneam de qua quæratur, & homines dignos quibuſcum diſſeratur, putãt. [4] *Philo autem dum noua quædam commouet, quòd ea ſuſtinere vix poterat quæ contra Academicorum pertinaciam dicebãtur, & apertè mentitur, vt eſt reprehenſus à patre Catulo: &, vt docuit Antiochus, in id ipſum ſe induit, quod timebat. Cùm enim ita negaret quicquam eſſe, quod comprehẽdi poſſet (id enim volumus eſſe ἀκατάληπτον) ſi illud eſſet, ſicut Zeno definiret, tale viſum (iam enim hoc pro φαντασίᾳ verbũ ſatis heſterno ſermone triuimus)* [5] *viſum igitur impreſſum, effictúmq; ex eo vnde eſſet, quale eſſe non poſſet, vt ex eo vnde non eſſet, id nos à Zenone definitum rectiſſimè dicimus.* [6] *Quî enim poteſt quicquam comprehendi, vt planè confidas id perceptum cognitúmque eſſe, quod eſt tale, quale vel falſum eſſe poſſit?* [7] *Hoc cùm infirmat tollítque Philo, iudicium tollit incogniti & cogniti: ex quo efficitur, nihil poſſe comprehendi. ita imprudens eò, quò minimè vult, reuoluitur.*

1 Expoſitis & exagitatis Academię nouæ patronis, Lucullus antequã ad confirmationem ſuæ ſententiæ accedat, deliberationem quãdam inſtituit, an liceat diſputare contra nouam Academiam, néc ne. Prima pars eſt deliberationis, quòd non liceat, quæ confirmatur à repugnantibus.

2 Altera ratio ab adiunctis: ſyllogiſmus ſimplex primi generis:
Quæ clara ſunt, definitione non indigent:
Perceptio & euidentia ſunt res claræ:
Neutra igitur harum definitione & diſputatione indiget.

3 Secunda pars deliberationis alteram partem contradictionis continet, quòd liceat contra Academicos diſputare, quæ confirmatur à diſſimilibus, & à fine.

4 Hoc vestibulum est proximæ confutationis, in quo Philonis authoritas eleuatur, & κατάληψις definitur, de qua inter Academicos nouos & veteres contentio orta est.

5 κατάληψις, est visio impressa & efficta ex vero & proprio obiecto, vt comprehẽsio hominis ex ipso homine, qualis non esset ex alieno obiecto, vt cõprehensio hominis ex equo fieri non posset.

6 Probat secundam partem definitionis, quòd κατάληψις ex alieno subiecto non fiat. quo nomine definitur perfecta consummatáque scientia, quæ fit cùm propriam & veram & certam cuiusque rei speciem & formam cernimus.

7 Hic locus videtur esse mutilus & corruptus, nec vllum crimen inconstantiæ in Philone coarguit.

[1] Quare omnis oratio contra Academiam suscipitur à nobis, vt retineamus eam definitionem, quã Philo voluit euertere. quã nisi obtinemus, percipi nihil posse concedimus. [2] Ordiamur igitur à sensibus: quorum ita clara iudicia & certa sunt, vt si optio naturæ nostræ detur, & ab ea deus aliquis requirat, contentáne sit suis integris incorruptisque sensibus, an postulet melius aliquid, non videam quid quærat amplius. [3] Neque verò hoc loco expectandũ est, dum de [4] remo inflexo, aut de [5] collo columbæ respondeam. nõ enim is sum, qui, quicquid videtur, tale dicam esse, quale videatur. Epicurus hoc viderit, & alia multa. Meo autem iudicio ita est maxima in sensibus veritas, si & sani sunt, & valentes, & omnia remouentur quæ obstant & impediũt.[6] Itaque & lumen mutari sæpe volumus: & situs earũ rerũ quas intuemur, & interualla aut contrahimus, aut diducimus, multáque facimus vsque eò, dum aspectus ipse fidem faciat sui iudicij. [7] Quod idem fit in vocibus, in odore, in sapore: vt nemo sit nostrum, qui non in sensibus sui cuiusque generis iudiciũ requirat acrius. [8] Adhibita verò exercitatione & arte, vt oculi pictura teneantur, &

aures cantibus, quis est quin cernat quāta vis sit in sensibus? Quàm multa vident [9] pictores in vmbris, & in eminentia, quæ nos non videmus? quàm multa quæ nos fugiunt in cantu, exaudiunt in eo genere exercitati? qui primo [10] inflatu tibicinis [11] Antiopā esse aiunt, aut [12] Andromachā, cùm id nos ne suspicemur quidem. [13] Nihil necesse est de gustatu & odoratu loqui, in quibus intelligentia etsi vitiosa, est quædam tamen. [14] Quid de tactu, & eo quidem quem philosophi [15] interiorem vocāt, aut doloris, aut voluptatis? in quo [16] Cyrenaici solo putant veri esse iudicium, quia sentiatur. [17] Potésne igitur quisquam dicere, inter eum qui doleat, & inter eum qui in voluptate sit, nihil interesse? aut, ita qui sentiet, non apertissimè insaniat? [18] Atqui qualia sunt hæc quæ sensibus percipi dicimus: talia sequuntur ea quæ non sensibus ipsis percipi dicuntur, sed quodammodo sensibus, vt hæc: illud est album, hoc dulce, canorum illud, hoc bene olens, hoc asperum. Animo iam hæc tenemus comprehensa, non sensibus. [19] Ille deinceps equus est, ille canis. cætera series deinde sequitur maiora nectēs, vt hæc quæ quasi expletam rerum comprehensionē amplectuntur: Si homo est, animal est mortale rationis particeps. Quo è genere nobis notitiæ rerum imprimuntur, sine quibus neque intelligi quicquam, neque quæri aut disputari potest. [20] Quòd si essent falsæ notitiæ (ἐννοίας enim notitias appellare tu videbare) si igitur essent hæ falsæ, aut eiusmodi visis impressæ, qualia visa à falsis discerni non possent: quo tandem his modo vteremur? [21] quomodo

autem, quid cuique rei conſentaneum eſſet, quid repugnaret, videremus? [22] *Memoriæ quidem certè, quæ non modò philoſophiã, ſed omnis vitæ vſum, omnéſque artes vna maximè cõtinet, nihil omnino loci relinquitur. quæ poteſt enim eſſe memoria falſorum? aut quid quiſquam meminit, quod non animo comprehẽdit, & tenet?* [23] *Ars verò quæ poteſt eſſe, niſi quæ non ex vna aut duabus, ſed ex multis animi perceptionibus conſtat? quam ſi ſubtraxeris, quî diſtingues artificem ab inſcio? non enim fortuitò hunc artificem dicemus eſſe, illum negabimus, ſed cùm alterum percepta & comprehenſa tenere videmus, alterum non item:* [24] *cúmque artium aliud eiuſmodi genus ſit, vt tantũmodo animo rem cernat: aliud, vt moliatur aliquid, & faciat: quomodo aut geometres cernere ea poteſt, quæ aut nulla ſunt, aut internoſci à falſis non poſſunt: aut is qui fidibus vtitur, explere numeros, & conficere verſus? Quod idem in ſimilibus quoque artibus continget: quarum omne opus eſt in faciendo atque agendo. Quid enim eſt quod arte effici poſſit, niſi is qui artem tractabit, multa perceperit?*

1 Conſtituit θέσιν totius contentionis aduerſus nouos Academicos, quòd aliqua ſit rerum κατάληψις: hæc enim princeps & generalis eſt quæſtio, de qua deinceps diſceptabitur. Sed argumenta Luculli, ſi dialecticum iudicium ad iudicandam quæſtionem adhibeatur, falſa & inconſequentia reperientur. Academici noui negant vllam eſſe κατάληψιν, id eſt, firmam & certam perceptionem: vel, ſi dicere mauis, ſcientiam. qua definitione nominis poſita totam orationem Luculli concidere neceſſe eſt: nec enim ſenſus hominis, nec animus, aut mens, aut ratio, quicquam hoc firmo & conſtanti genere comprehenſionis percipit, ſed ſolus deus, qui veras & ſimplices rerum cauſas & formas cognoſcit. In hominibus autem perexigua eſt huius diuinæ lucis ſcintilla, quæ opinio potius quàm ſcientia debet appellari.

2 Primũ argumentum ad probãdam κατάληψιν, ſumitur à ſenſibus, in quibus primæ ſunt cognitionis & comprehenſionis cauſæ.

3 Occurrit exemplis Academicorum, quibus ἀκαταληψίαν probare ſolent, & ſenſus interdum fallaces & incertos eſſe concedit, eleuátque authoritatẽ Epicuri.

4 Remus in aqua fractus apparet & inflexus, quia pars quæ est in aqua, videtur propior nobis esse, quàm reuera sit, & idcirco partes remi recto aspectu in aqua continuatè videri non possunt. Aqua autem quia corpus est διάφανον spissum, facit vt pars remi, quæ est demersa, maior videatur, & idcirco propior oculis nostris. hæc quæstio agitatur à Seneca cap. 3. libri primi quæstionum naturalium.

5 Seneca libro primo quæstionum naturalium, capite quinto,

Colla Cytheriacæ splendent agitata Columbæ.

Videntur autem diuersis coloribus distincta, vel pro ratione lucis, quæ colorem & oculum subinde mutat: vel quòd reuera pennæ in collo sint diuersicolores.

6 Declarat inductione per species, quando & quo modo fiat in singulis sensibus cõprehensio & veritas. Primus locus inductionis est de oculis & aspectu. Verùm, vt diximus, nulla est in his κατάληψις, id est scientia, quia sensus veras & simplices rerũ species non intuẽtur, vt rectè disputat Socrates in Theæteto: nec sequitur si sensus vera sentiant, vt veritatem sciant & percipiant, quia aliud est sentire, aliud scire.

7 Secundus locus inductionis de tribus sensibus, auditu, odoratu, & gustatu.

8 Confirmat fidem & constantiam in sensibus ab aliis causis, cùm ad naturã sanam & integram accesserit ratio confirmatióque doctrinæ, vt ad iudicium oculorum, pictura, aurium, musica.

Vmbræ. Eminentia. 9 Vmbræ in pictura sunt, quibus imagines planæ, solidæ videntur esse, & habere aliquem recessum: eminentia autem, qua imagines planæ eminere atque extare videntur.

10 Tibicines dicuntur inflare, qui tibia vel buccina canunt, qui olim in Comœdiis & Tragœdiis varios faciebant modos, vt vel ex ipso cantu & sono periti homines intelligerent quæ Comœdia vel Tragœdia recitanda esset.

Antiopa. 11 Antiopa, tragœdia est Accij poetæ de casibus & miseriis Antiopæ vxoris Lyci regis Thebanorum.

Andromacha. 12 Andromacha, Tragœdia Ennij poetæ de calamitatibus & ærumnis Andromaches vxoris Hectoris, quæ capta Troia à Neoptolemo rapta est, & postea variis modis agitata.

13 Iterat argumentum de tribus sensibus.

14 Probat similiter in tactu esse comprehensionem aliquam veri. Primum argumentum à testimonio Cyrenaicorum, cuius argumenti, sicut reliquorum, vna & communis est solutio, quòd licet sensus interdum verum sentiant, nihil tamen vnquam percipiunt: quia perceptio versatur circa communes & vniuersales notiones, sensus circa singulares.

15 Quia tactus organum non est ipsa caro, sed aliquid subtus carnem, in quo est sensus omnium rerum tactilium: & mediũ ipsum in tactu est nobis magis cognatum, quàm in reliquis sensibus.

16 Cyrenaici philosophi ab Aristippo Cyrenaico nomen habent, qui voluptatem corporis cum virtute copulauit, à Zenophonte condiscipulo refutatus.

17 Secundum argumentum à repugnantibus.

18 Transit à singularibus notionibus sensuum ad generales animi notitias à sensibus profectas, quas declarat exemplis.

19 Alia sunt exempla earum notionũ quæ perfectam rei propositæ naturam definiendo comprehendunt.

20 Confirmat aliquam esse comprehensionem animo & mente factam, idque à repugnantibus. Syllogismus connexus secundus, cuius assumptio præcessit.

21 Secundum argumentum à circunstantiis comprehensionum.

22 Tertium argumentū fallax est: memoria enim thesaurus est tam falsarū, quàm verarum notionū, & sæpe falsa meminimus, quæ tamen vera putamus esse.

23 Quartum argumentum à definitione artis, quæ constat ex multis præceptis varia notione comprehensis, vt Grammatica ex regulis orthographiæ, æthimologiæ, syntaxis, prosodiæ.

24 Quintum argumentum à diuisione artis in duo genera, quorum vnum θεωρητικὸν appellatur, alterum πρακτικόν. sic Plato in ciuili scientiam in agentem & cognoscentem partitur: quæ partitio antiqua magis, quàm vera est: quia omnes artes cōstant præceptis & vsu: præcepta autē speculationes quædam sunt & contēplationes, id est θεωρήματα: vsus verò in actione vel opere cernitur, quæ πρᾶξις est.

[1] Maximè verò virtutum cognitio confirmat percipi & comprehendi multa posse: in quibus solis inesse etiam scientiam dicimus, quam nos non comprehensionem modò rerum, sed eam stabilem quoque & immutabilem esse censemus: [2] itémque sapientiam artem viuendi, quæ ipsa ex sese habeat constantiam. [3] Ea autem constantia si nihil habeat percepti & cogniti, quæro vnde nata sit, aut quomodo? [4] Quæro etiam, ille vir bonus qui statuit omnem cruciatum perferre, intolerabili dolore lacerari potius, quàm aut officium prodat, aut fidem, cur has sibi tam graues leges imposuerit, cùm, quamobrem ita oporteret, nihil haberet comprehensi, percepti, cogniti, constituti? [5] Nullo igitur modo fieri potest, vt quisquam tanti æstimet æquitatem & fidem, vt eius conseruandæ caussa nullum supplicium recuset, nisi iis rebus assensus sit, quæ falsæ esse non possunt. [6] Ipsa verò sapientia si se ignorabit sapientia sit nécne, quomodo primùm obtinebit nomen sapientiæ? deinde quomodo suscipere aliquam rem, aut agere fidenter audebit, cùm certi nihil erit quod sequatur? Cùm verò dubitabit quid sit extremum & vltimum bonorum, ignorans quò omnia referantur, quî poterit esse sapientia? [7] Atque etiam

illud perspicuum est, constitui necesse esse initium, quod sapientia, cùm quid agere incipiat, sequatur: idque initium esse naturæ accommodatum. [8] *nam aliter appetitio (eam enim volumus esse ὁρμὴν, qua ad agendum impellimur, & id appetimus, quod est visum) moueri non potest. Illud autem quod mouet, prius oportet videri, eique credi: quod fieri non potest, si id quod visum erit, discerni non poterit à falso.* [9] *Quomodo autem moueri animus ad appetendum potest, si id quod videtur, non percipitur, accommodatúmne naturæ sit, an alienum? itémque, si, quid officij sui sit, non occurrit animo, nihil vnquam omnino aget, ad nullam rem vnquam impelletur, nunquam mouebitur.* [10] *quòd si aliquid aliquando acturus est, necesse est id ei verum, quod occurrit, videri.*

1 Sextum argumentum ducitur à philosophia morali, quæ propositi de artibus argumenti species est, in qua Lucullus arbitratur inesse solidam & expressam scientiam, sed falso, cùm vetus illa de moribus disciplina vanis opinionibus gẽtium & religione contineretur, non vllis demonstrationibus, quæ solæ philosophis videntur efficere scientiam.

2 Probat firmã & certã esse virtutũ κατάληψιν à causis: syllogism⁹ cõnex⁹ 2.

Si constantia vitæ nihil habuit percepti, ex sapientia nasci non potuit:
Sed nascitur ex sapientia:
Habet igitur aliquid percepti.

Assumptio prima est, quæ complectitur definitiones sapientiæ, vt ea sit ars viuendi per se firma, & ex præceptis certis & indubitatis constans, qualem veteres philosophi, qui sapientes habebantur, nullam consequi potuerunt, sed à vera & recta via sapientiæ procul aberrarunt.

3 Propositio syllogismi.

4 Illustratio propositionis per species virtutis, fidem, æquitatem, fortitudinem, quas vir bonus & fortis maximè expetendas iudicat.

5 Conclusio syllogismi.

6 Secundum argumentum à repugnantibus. Syllogismus connexus tertius:

Si sapientia de se, rebúsque sibi subiectis dubitet, non erit sapientia:
Sed non dubitat. (hac enim rationem vitæ, finémque bonorum omniũ perspicit)
Est igitur aliqua sapientia. Propositio syllogismi primo loco ponitur.

7 Assumptio syllogismi ex remotione antecedentis, quæ confirmatur primis causis & elementis beatæ vitæ, de quibus Cicero libro 3, 4, 5, de finibus. Qui libri nobis Christianis satis indicant antiquis philosophis non modò ignotam fuisse

ſummam beatæ vitæ, ſed etiam primas cauſſas quæ hominem ad bene beatéque viuendum poſſent allicere. Itaque falſo & ſuppoſito ſapientiæ nomine vanam quandam & impiam bene viuendi artem tradiderunt.

8 Tertium argumentum à repugnantibus. Syllogiſmus connexus ſecundus:

Si viſum verum à falſo diſcerni non poteſt, nullus erit appetitus, qui nos ad bene viuendum incitet:

Sed aliquis eſt appetitus, quo impellimur ad ſummum bonum:

Igitur viſum verum diſcerni poteſt à falſo.

9 Amplificat proximum argumentum, iterátque ſyllogiſmum cõnexum ſecundi modi. Cuius propoſitio hîc eſt.

10 Aſſumptio ſyllogiſmi & concluſio in eadem clauſula reperiuntur, ſicuti plerunque accidit in bonis authoribus.

[1] *Quid quòd ſi iſta vera ſunt, ratio omnis tollitur, quaſi quædam lux luménque vitæ: taménne in iſta prauitate perſtabitis? nam quærendi initium ratio attulit, quæ perfecit virtutem, cùm eſſet ipſa ratio confirmata quærendo.* [2] *Quæſtio autem eſt appetitio cognitionis: quæſtioniſque finis inuentio.* [3] *At nemo inuenit falſa: nec ea quæ incerta permanent, inuenta eſſe poſſunt: ſed cùm ea quæ quaſi inuoluta fuerunt, aperta ſunt, tum inuenta dicuntur. ſic & initium quærendi, & exitus percipiendi & comprehendẽdi tenet. Itaque argumẽti concluſio, quæ eſt Græcè ἀπόδειξις, ita definitur, Ratio quæ ex rebus perceptis ad id quod non percipiebatur, adducit.* [4] *Quòd ſi omnia viſa eiuſmodi eſſent, qualia iſti dicunt, vt ea vel falſa eſſe poſſent, neque ea poſſet vlla notio diſcernere, quo modo quempiam aut concluſiſſe aliquid, aut inueniſſe diceremus? aut quæ eſſet concluſi argumenti fides?* [5] *Ipſa autem philoſophia, quæ rationibus progredi debet, quem habebit exitum?* [6] *Sapientiæ verò quid futurum eſt? quæ neque de ſe ipſa dubitare debet, neque de ſuis decretis, quæ philoſophi vocãt δόγματα: quorum nullum ſine ſcelere prodi poterit. cùm*

enim decretum proditur, lex veri rectique proditur. quo è vitio & amicitiarum proditiones, & rerumpublicarum nasci solét. Non potest igitur dubitari, quin decretum nullum falsum poßit esse, [7] *sapientique satis non sit esse falsum, sed etiam stabile, fixum, ratum esse debeat, quod mouere nulla ratio queat. Talia autẽ neque esse, neque videri possunt eorum ratione, qui illa visa, è quibus omnia decreta sunt nata, negant quicquam à falsis interesse.* [8] *Ex hoc illud est natum, quod postulabat Hortensius, vt id ipsum saltem perceptum à sapiẽte diceretis, nihil posse percipi.* [9] *Sed Antipatro hoc idem postulãti, cùm diceret, ei qui affirmaret nihil posse percipi, consentaneum esse vnũ tamen illud dicere percipi posse, vt alia non poßẽt,* [10] *Carneades acutius resistebat. nam tantum abesse dicebat vt id consentaneum esset, vt maximè etiam repugnaret. qui enim negaret quicquam esse quod perciperetur, eum nihil excipere: ita necesse esse, ne id ipsum quidem quod exceptum non esset, comprehendi & percipi vllo modo posse.* [11] *Antiochus ad istũ locum preßius videbatur accedere. quoniam enim id haberent Academici decretum (sentitis enim iam hoc me δόγμα dicere) nihil posse percipi, non debere eos in suo decreto, sicut in cæteris rebus, fluctuare: præsertim cùm in eo summa consisteret.* [12] *hanc enim esse regulam totius philosophiæ, constitutionem veri, falsi, cogniti, incogniti. quam rationem quoniam susciperent, docerèque vellent quæ à quouis accipi oporteret, & quæ repudiari, certè hoc ipsum, ex quo omne veri falsique iudi-*

cium esset, percipere eos debuisse. [13] *etenim duo esse hæc maxima in philosophia, iudiciũ veri, & finem bonorũ: neque sapientem posse esse, qui aut cognoscendi esse initium ignoret, aut extremũ expetẽdi, vt aut vnde proficiscatur, aut quò perueniendũ sit, nesciat.* [14] *hæc autem habere dubia, neque his ita confidere vt moueri non possint, abhorrere à sapientia plurimum. Hoc igitur modo potius erat ab his postulandum, vt hoc vnum saltem, percipi nihil posse, perceptum esse dicerent. Sed de inconstantia totius illorum sententiæ, si vlla sententia cuiusquam esse potest nihil approbantis, sit, vt opinor, dictum satis.* [15] *Sequitur disputatio copiosa illa quidem, sed paulo abstrusior. habet enim aliquantum à physicis: vt verear ne maiorem largiar ei qui contrà dicturus est, libertatem & licentiã. nam quid eum facturum putem de abditis rebus & obscuris, qui lucem eripere conetur?* [16] *Sed disputari poterat subtiliter, quanto quasi artificio natura fabricata esset primùm animal omne, deinde hominẽ maximè: quæ vis esset in sensibus: quemadmodũ prima visa nos pellerẽt, deinde appetitio ab his pulsa sequeretur: tum vt sensus ad res percipiẽdas intẽderemus.* [17] *mens enim ipsa, quæ sensuum fons est, atque etiam ipsa sensus est, naturalem vim habet, quam intendit ad ea quibus mouetur. itaque alia visa sic arripit, vt his statim vtatur, aliqua sic recondit: è quibus memoria oritur.* [18] *cætera autem similitudinibus construit, ex quibus efficiũtur notitiæ rerũ, quas Græci tum* [19] ἐννοίας, *tum* προλήψεις *vocant. eò cùm accessit ratio, argumen-*

tique conclusio, rerúmque innumerabilium multitudo, tum & perceptio eorum omnium apparet, & eadem ratio profecta his gradibus ad sapientiam peruenit. [20]*Ad rerum igitur scientiam, vitáque constantiam aptißima cùm sit mens hominis, amplectitur maximè cognitionẽ: & istam* κατάληψιν, *quam, vt dixi, verbum è verbo exprimentes, comprehensionem dicemus, cùm ipsam per se amat (nihil est enim ei veritatis luce dulcius) tũ etiam propter vsum.* [21] *Quocirca etiam sensibus vtitur: & artes efficit quasi sensus alteros: & vsque eo philosophiã ipsam corroborat, vt virtutẽ efficiat, ex qua re vna vita omnis apta sit.* [22] *Ergo hi qui negant quicquam posse comprehendi, hæc ipsa eripiunt vel instrumenta, vel ornamenta vitæ, vel potius etiam totam vitam euertunt funditus, ipsúmque animal orbant animo: vt difficile sit de temeritate eorum, perinde vt causa postulat, dicere.*

1 Transit Lucullus à morali disciplina ad dialecticam, quam disputat esse cõprehensionis alicuius & perceptionis, ídque primùm ab inuentione prima parte huius artis. Syllogismus simplex primi generis:

Omnis inuentio est rerum verarum & certarum:
Quæstionis finis est inuentio:
Quæstionis igitur finis est rerum verarum & certarum.

2 Assumptio syllogismi.

3 Propositio syllogismi falso probatur argumẽto: non enim inuentionis est, efficere vt res vera vel falsa, certa vel incerta videatur, sed syllogismi: nec quæstio cũ argumentis exposita est, dicitur inuenta esse, sed potius conclusa & iudicata: itaque videtur Lucullus inuentionem cum iudicio conturbare, quia iudicium quæstionis, quod in syllogismo situm est, ipse refert ad inuentionem.

4 Concludit ex vtraque dialecticæ artis parte aliquam esse rerum κατάληψιν: hæc siquidem doctrina & argumẽtum perspicuum, quo res aliqua probetur, inuenit, & syllogismum constantem, quo de quæstione proposita iudicetur, construit.

5 Hæc disputatio pertinet ad dialecticam methodum, quæ iubet in omnibus philosophiæ partibus via & ordine progredi, vt ea quæ dicuntur, facilè intelligi & percipi possint.

6 Vide quanta temeritas fuerit antiquorum philosophorum, qui discipulos

suos certis decretis sic addictos esse iubebant, vt scelus crederent de quoquam dubitare: cùm tamen innumerabilia penè huiusmodi hominum dogmata falsa & impia fuerint. Hos philosophos Græci δογματικοὺς appellant, qui tanquam aliquid percipi posset, certas formulas artium descripserunt. Academicos autem ἐφεκτικοὺς, qui nihil definiunt, & de rebus ita disputant, vt comprehendi non possint.

7 Hoc quidem de sapiente verè dictum est, quippe qui certam & stabilem scientiam teneat: sed veteres philosophi qui sua decreta sapientiæ tribuebant, stultè & insipienter sapientiæ laudem sibi vendicabant.

8 Consectarium est ex propositione proximi syllogismi:

Omne decretum debet esse philosopho ratum & perceptum:
Nihil posse percipi est decretum Academiæ nouæ:
Hoc igitur saltem ratum & perceptum Academicis esse debet.

9 Explicat scholasticas altercationes philosophorum. Prima est Antipatri Stoici cótra nouam Academiam ab adiunctis. Academici dicunt nihil posse sciri: ergo hoc vnum saltem sciunt, nihil posse sciri.

10 Carneades Antipatro resistit à genere ad speciem:

Nulla res percipi potest:
Id autem ipsum, nihil posse percipi, est aliqua res:
Non potest igitur vel idipsum saltem percipi. In hac sententia cùm esset Carneades, non vtebatur his verbis, quæ plenam affirmationem significarent, sed iis tantùm, quæ probabilé opinionem de his rebus, de quibus differebatur, aliquam præ se ferrent, cuiusmodi essent, Ita opinor, Sic mihi videtur, & similia.

11 Antiochus Carneadé refellit à similibus, vbi allegoria est à nauibus, quæ quemadmodum non fluctuant, cùm summa aquæ consistit, sic cùm summa ratio sit Academiæ nouæ, nihil posse percipi, in ea fluctuare, & incerta esse non debet.

12 Declarat similitudinem ab adiunctis. Syllogismus simplex primi generis:

Regula philosophiæ est constitutio veri falsi, cogniti incogniti:
Academici sequuntur regulam philosophiæ:
Constituunt igitur verum, falsum, cognitum, incognitum.

13 Aliud argumentum ab adiunctis, & syllogismus ex eodem genere primo simplicium:

Duæ sunt partes principes philosophiæ, Dialectica quæ circa iudicium veri: & Ethica, quæ circa morum doctrinam versatur:
Sed Academici hæc dubia & incerta esse dicunt:
Abhorrent igitur à philosophia. Propositio prima est.

14 Assumptio & Conclusio.

15 Hic Lucullus imitatur veteres dialecticos, qui disputationem de sensuũ & animorum notitiis præcipuam dialecticæ artis partem faciebant, vt docet Cicero primo Academico ad Varronem, cùm tamen hæc vniuersa propriè ad physicam debeat referri, vbi differitur de facultatibus animæ.

16 Duo sunt fontes, vnde manat omnis cognitio & perceptio, sensus & mẽs, quorum vterque à rebus sibi oblatis ad eas percipiendas mouetur.

17 Animus in homine vnus est, qui videt, qui audit, qui olfacit, qui gustat, qui tangit, qui ratiocinatur & intelligit, sed tamen doctrinæ gratia distinguitur à philosophis, vt cùm res corporeas & materiatas instrumentis corporeis percipit, sensus appelletur: cùm verò generales rerum notiones concipit, propriè mens dicatur, licet tamen, vt dixi, eadem anima vtrumque faciat.

18 Animus generales notiones facit & construit ex inductione rerum specie similium.

19 Ἔννοιας Cicero notiones & notitias vocat : προλήψεις verò anticipationes: id est, anteceptas animo rerum quasi quasdam informationes, quòd animus per se res intelligat, antequam doceatur.

20 Concludit totam vim mentis humanæ, vbi & finis ostenditur, ad quem nata est, & causæ, quæ ad finem ipsum referuntur.

21 Quemadmodum mens sensibus res speciales & materiatas: sic artibus res generales & vniuersas videt & cognoscit.

22 Conclusio aduersus Academicos à repugnantibus.

[1] Nec verò satis constituere possum, quod sit eorum consiliũ, aut quid velint. interdũ enim cùm adhibemus ad eos orationẽ eiusmodi, si ea quæ disputantur, vera sint, tum omnia fore incerta: respondent, [2] Quid ergo istud ad nos? num nostra culpa est? naturã accusa, quæ in profundo veritatẽ, vt ait Democritus, penitus abstruserit. [3] Alij autẽ elegãtius: qui etiã querũtur quòd eos insimulemus omnia incerta dicere: quantúmque intersit inter incertũ, & id quod percipi non possit, docere conantur, eáque distinguere. Cum his igitur agamus, qui hæc distinguunt: illos qui omnia sic incerta dicunt, [4] vt stellarum numerus par an impar sit, nesciatur, quasi desperatos aliquos relinquamus. [5] volunt enim, & hoc quidẽ vel maximè vos animaduertebam moueri, probabile aliquid esse, & quasi verisimile, eáque se vti regula & in agenda vita, & in quærendo, ac disserendo. [6] Quæ ista regula est veri & falsi, si notionem veri & falsi, propterea quòd ea non possunt internosci, nullam habemus? [7] nam si habemus, interesse oportet vt inter rectum & prauum, sic inter verum & falsum. [8] si nihil interest, nulla regula est, nec potest is cui est visio veri falsíque communis, vllum habere iudicium, aut vllam omnino veritatis notam. [6] nam cùm dicũt hoc se vnum

tollere, vt quicquã poßit ita videri, vt non eodem modo falſum etiã poßit ita videri: cætera autẽ cõcedere: faciũt pueriliter. quo enim omnia iudicantur ſublato, reliqua ſe negant tollere: vt ſi quis quem oculis priuauerit, dicat ea quæ cerni poſſent, non ſe ei ademiſſe. Vt enim illa oculis modò cognoſcuntur, ſic reliqua viſis, ſed propria veri, non communi veri & falſi nota. [10] *Quamobrem ſiue tu probabilem viſionem, ſiue improbabilem, & quæ non impediatur, vt Carneades volebat, ſiue aliud quid proferes, quod ſequare: ad viſum illud de quo agimus, tibi erit reuertendum.* [11] *in eo autem ſi erit communitas cum falſo, nullum erit iudicium, quia propriũ in cõmuni ſigno notari non poteſt. ſin autem commune nihil erit: habeo quod volo. id enim quæro, quod ita mihi videatur verum, vt non poßit idem falſum videri.* [12] *Simili in errore verſantur, cùm conuicti, ac iudicio veritatis coacti, perſpicua à perceptis volunt diſtinguere, & conantur oſtendere eſſe aliquid perſpicui, verùm illud quidẽ impreſſum in animo atque in mẽte: neque tamen id percipi ac comprehendi poſſe. quo enim modo perſpicuè dixeris album eſſe aliquid, cùm poßit accidere, vt id quod nigrum ſit, album eſſe videatur? aut quo modo iſta aut perſpicua dicemus, aut impreſſa ſubtiliter, cùm ſit incertum, verè, inanitérne moueatur? ita neque color, neque corpus, neque veritas, neque argumentum, neque ſenſus, neque perſpicuum vllum relinquitur.* [13] *Ex hoc illud his vſu venire ſolet, vt quicquid dixerint, à quibuſdam interrogentur, Ergo iſtuc quidem percipis? ſed qui*

ita interrogant, ab his irridentur. non enim vrgent, vt coarguant neminem vlla de re posse contendere, neque asseuerare sine aliqua eius rei quam sibi quisque placere dicit, certa & propria nota. [14] *Quod est igitur istuc vestrum probabile? nam si quod cuique occurrit, & primo quasi aspectu probabile videtur, id confirmatur: quid eo leuius? sin ex circunspectione aliqua, & accurata consideratione, quod visum sit, id se dicent sequi: tamen exitum non habebunt.* [15] *primùm quia his visis, inter quæ nihil interest, æqualiter omnibus abrogatur fides.* [16] *deinde cùm dicant posse accidere sapiẽti, vt cùm omnia fecerit, diligentissiméque circunspexerit, existat aliquid quod & verisimile videatur, & absit longissimè à vero: quomodo, si magna parte quidẽ, vt solent dicere, ad verum ipsum, aut quamproximè accedant, confidere sibi poterunt?* [17] *Vt enim confidant, notum his esse debebit insigne veri: quo obscuro & oppresso, quod tandem verum sibi videbuntur attingere?* [18] *Quid autem tam absurdè dici potest, quàm cùm ita loquuntur, Est hoc quidem illius rei signum, aut argumentum, & ea re id sequor: sed fieri potest, vt id quod significatur, aut falsum sit, aut nihil sit omnino? Sed de perceptione hactenus. si quis enim ea quæ dicta sunt, labefactare volet, facilè etiam absentibus nobis veritas se ipsa defendet.*

1 Lucullus disputauit generatim pro comprehensione contra nouos Academicos, deinceps sententias illorum & rationes elicit, vt eas refellat: hæc igitur specialis est refutatio aduersus quædam decreta academicorum κατάληψιν tollentium.

2 Prima defensio academicorum sumitur à causa inuentionis.

3 Altera defensio à distinctione dissimilium, quòd aliud ἄδηλον sit, id est, incertum: aliud ἀκατάληπτον, id est, incomprehensibile.

4 Ne id quidem sciri potest, quia stellæ dinumerari non possunt.

5 Hæc thesis est Academicorum, aliquid esse probabile, aliquid improbabile: ipsúmque probabile vnicam esse regulam, quam sequantur in omni disputatione & consideratione veri & falsi.

6 Refutatio thesis à repugnantibus. Syllogismus connexus secundus.

7 Propositio. 8 Assumptio & Conclusio.

9 Occupat interpretationem sententiæ: Academici enim interdū dicebant res suapte natura posse percipi, sed earum notiones in animis nostris esse confusas: itaque causam ignorantiæ non rebus, sed animis nostris tribuebant: quam interpretationem Lucullus refellit à similibus.

10 Conclusio cum iteratione superioris argumenti.

11 Occupat alterum Academicum decretū, quo aliquid esse perspicuum, nihil tamen esse perceptum dicitur. Locus est dissimilitudinis ad distinguendū τὸ ἐναργὲς id est perspicuum, καὶ τὸ καταληπτὸν, id est comprehensibile, vt illud sit, quod habet aliquam cognationem cum vero, sed tamē incertum est, an sit verum semper, nécne: hoc autem, quod ita verum cognoscitur, vt falsum esse non possit.

12 Refutat definitionem perspicui à repugnantibus.

13 Tertia prolepsis contra Academicos, & eorum responsio de ratione disputandi & iudicandi, vt nihil omnino affirmetur, quod non habeat propriam & certam veri notam, id est, quod non sit cognitum verum propriis & certis & euidentibus causis, qualis scientia de re vlla constare nobis nulla potest.

14 Refutatio huius postremi decreti à repugnantibus, vbi est dilemma bipartitum, & vtriusque partis depulsio.

15 Secunda pars dilemmatis tribus argumentis tollitur: primū est à causis.

16 Secundum à repugnantibus.

17 Syllogismus connexus secundus plenus est & integer.

18 Tertium & postremum argumentum à repugnantibus.

1 His satis cognitis, quæ iam explicata sunt: nunc de assensione atque approbatione, quam Græci συγκατάθεσιν vocant, pauca dicemus, non quò non latus locus sit: sed paulò antè iacta sunt fundamenta. nam cùm vim quæ esset in sensibus, explicabamus, simul illud aperiebatur, comprehendi multa & percipi sensibus: quod fieri sine assensione non potest. 2 deinde cùm inter inanimum & animal hoc maximè intersit, quòd inanimum nihil agit, animal agit aliquid: (nihil enim agens ne cogitari quidē potest quale sit) aut ei sensus adimendus est, aut ea quæ est in nostra potestate sita, reddenda assensio. 3 At verò animus quodammodo eripitur iis quos neque sentire, neque assentiri volunt. 4 etenim necesse est vt lancem in

libra ponderibus impositis deprimi, sic animum perspicuis cedere. [5] *nam quomodo non potest animal vllum non appetere id quod accommodatum ad naturam appareat (Græci id* οἰκεῖον *appellant) sic non potest obiectã rem perspicuam non approbare.* [6] *Quanquam si illa, de quibus disputatum est, vera sunt: nihil attinet de assensione omnino loqui. qui enim quid percipit, assentitur statim.* [7] *Sed hæc etiam sequuntur, nec memoriam sine assensione posse cõstare, neque notitias rerum, nec artes: idque, quod maximum est, vt sit aliquid in nostra potestate, in eo qui rei nulli assentietur, non erit.* [8] *Vbi igitur virtus, si nihil situm est in ipsis nobis? Maximè autem absurdũ, vitia in ipsorũ esse potestate, neque peccare quenquã nisi assensione: hoc idẽ in virtute non esse, cuius omnis constantia & firmitas ex his rebus constat, quibus assensa est, & quas approbauit: omninóque antè videri aliquid, quàm agamus, necesse est, eique quod visum sit, assentiamur. Quare qui aut visum, aut assensum tollit, is omnem actionem tollit è vita.*

1 Lucullus transit ad secundam thesim suæ confirmationis, quòd aliquid in philosophia sit approbandum: quam breuiter disputat, quia argumenta superiora huc referri possunt. Primus locus ab efficiente causa: perceptio enim gignit assensionem & approbationem rei propositæ.

2 Secundus locus à distinctione dissimilium: inanimũ nihil agit, animal motus habet liberos, quibus assentitur.

3 Tertius locus ex absurda consecutione repugnãtium: hæc enim duo pugnãt animum esse, & assensum animi nullum esse: qui locus duobus similibus explicatur.

4 Prima similitudo à lance. 5 Secũda similitudo à naturali appetitione.

6 Correctio cum iteratione primi argumenti, Multa percipiũtur: ergo multa approbantur.

7 Quartus locus reuocat ex superiore disputatione quátuor argumenta de memoria, de notitijs, de artibus, de virtutibus.

8 Quintus illustratur à paribus: vitium est in nostra potestate: igitur & virtus. Sed subductis omnibus Luculli rationibus, licet hæ veræ sint, intelligimus tamẽ eas contra nouos Academicos nihil facere, qui neque motus liberos, neque assen-

ſum omnem tollunt(ſapientem enim volunt rebus aſſentiri probabilibus)ſed aſſenſum temerarium & arrogantem & impudentem: in quem incidunt ſtulti philoſophi, cùm quidpiam tanquam firmum & ratum, & certum, & perceptum ſit, ſine vlla prorſus dubitationo approbant, ſéque perfectiſsimè ſcire profitentur: quē aſſenſum iure & meritò Academici in antiqua philoſophia damnandum eſſe cenſuerũt: quòd in illa nulla ſcientia traderetur, ſed opiniones tantùm probabiles philoſophorum varijs altercationibus diſputarentur.

[1] Nunc ea videamus, quæ contrà ab his diſputari ſolent. ſed prius poteſtis totius eorum rationis quaſi fundamenta cognoſcere. [2] Componunt igitur primùm artẽ quandam de his quæ viſa dicimus: eorúmque & vim & genera definiunt: in his quale ſit id quod percipi & comprehendi poſsit, totidem verbis, quot Stoici. [3] deinde illa exponunt duo, quæ quaſi contineant omnem hanc quæſtionem: quæ ita videantur, vt etiam alia multa eodem modo videri poſsint: neque in his quicquam interſit, poſſe eorum alia percipi, alia non percipi. [4] nihil intereſſe autem, non modò ſi ex omni parte eiuſdẽ modi ſint, ſed etiã ſi diſcerni non poſsint. quibus poſitis, vnius argumenti concluſione tota ab his cauſſa cõprehenditur. Compoſita autem ea concluſio ſic eſt: Eorum quæ videntur, alia vera ſunt, alia falſa: & quod falſum eſt, id percipi non poteſt: quod autem verum viſum eſt, id omne tale eſt, vt eiuſdem modi falſum etiam poſsit videri. Et quæ viſa ſunt eiuſmodi, vt in iis nihil interſit: non poteſt accidere vt eorum alia percipi poſsint, alia non poſsint. Nullũ igitur eſt viſum quod percipi poſsit. [5] Quæ autem ſumunt vt concludant id quod volunt: ex his duo ſibi putant concedi. neque enim quiſquam repugnat. Ea ſunt hæc, Quæ viſa falſa ſint, ea percipi

non posse: & alterum, Inter quæ visa nihil intersit, ex his non posse alia talia esse, vt percipi possint, alia vt non possint. Reliqua verò multa & varia oratione defendunt: quæ sunt item duo: vnum, eorum quæ videantur, alia vera esse, alia falsa: alterum, omne visum quod sit à vero, tale esse, quale etiam à falso possit esse. Hæc duo proposita non [6] præteruolant, sed ita dilatant, vt non mediocrem curam adhibeant & diligentiam.[7] diuidunt enim in partes, & eas quidem magnas. primùm in sensus, deinde in ea quæ ducuntur à sensibus, & ab omni consuetudine, quam obscurari volunt: tum perueniunt ad eam partem, vt ne ratione quidem & coniectura vlla res percipi possit. [8] Hæc autem vniuersa concidunt etiam minutius. [9] Vt enim de sensibus hesterno sermone vidistis, item faciunt de reliquis: in singulísque rebus, quas in minima dispertiunt, volunt efficere, his omnibus quæ visa sint, veris adiuncta esse falsa, quæ à veris nihil differant: ea cùm talia sint, non posse comprehēdi. [10] Hanc ego subtilitatē philosophia quidē dignissimã iudico, sed ab eorũ causa qui ita disserũt, remotissimam. definitiones enim & partitiones, & horũ luminibus vtens oratio, tum similitudines dissimilitudinésque, & earum tenuis & acuta distinctio, fidētium est hominum illa vera & firma & certa esse quæ tutentur: nō eorũ qui clamēt nihilo magis vera illa esse, quàm falsa. [11] Quid enim agant, si cùm aliquid definierint, roget eos quispiam, num illa definitio possit in aliam rem trãsferri quãlibet? si posse dixerint: quid dicere habeãt cur

illa vera definitio ſit? ſi negauerint: fatendum ſit, quoniam vel illa vera definitio transferri non poßit in falſum, vel quod ea definitione explicetur, id percipi poſſe. quod minimè illi volunt. Eadem dici poterunt in omnibus partibus. [12] *Si enim dicent ea, de quibus diſſerent, ſe dilucidè perſpicere, nec vlla communione viſorum impediri: comprehendere ea ſe poſſe fatebuntur.* [13] *Si autem negabunt vera viſa à falſis poſſe diſtingui: qui poterūt longius progredi? occurretur enim ſicut occurſum eſt. nam concludi* [14] *argumentum non poteſt, niſi his quæ ad concludendum ſumpta erunt, ita probatis, vt falſa eiuſdem modi nulla poßint eſſe.* [15] *Ergo ſi rebus comprehenſis & perceptis, viſa & progreſſa ratio hoc efficiet, nihil poſſe comprehendi: quid poteſt reperiri, quod ipſum ſibi repugnet magis?* [16] *Cúmque ipſa natura accuratæ orationis hoc profiteatur, ſe aliquid patefacturam quod nō appareat, & quo id facilius aſſequatur, adhibiturā & ſenſus, & ea quæ perſpicua ſint: qualis eſt iſtorum oratio, qui omnia non tam eſſe, quàm videri volunt? Maximè autem conuicuntur, cùm hæc duo pro congruentibus ſumunt tam vehementer repugnantia: primùm, eſſe quædam falſa viſa: quod cùm volunt, declarant quædā eſſe vera: deinde, inter falſa viſa & vera nihil intereſſe.*

[17] *At primùm ſumpſeras, tanquam intereſſet. ita priori poſterius, poſteriori ſuperius non iungitur.*

1 Hactenus diſputatum eſt pro aſſenſione & comprehenſione, quæ duo ſunt capita totius Academicæ diſputationis. Confirmationem ſequitur refutatio, in qua Lucullus primùm exponit totam rationem & ſententiam Academicorum, vt ad ſingula eorum argumenta facilius reſpondeat.

2 Artem de viſis ex ſentētia Stoicorum Laertius breuiter explicat in vita Ze-

nonis, vbi visum primùm definitur formę in animo impresio, quę fit ex eo vnde est, qualis esse non potest ex eo, vnde non est: quæ definitio visum verum duntaxat explicat: Deinde tribus modis diuiditur: aliâs in visum sensibile, vt domus: & non sensibile, vt Deus: aliâs in irrationale, vt visum pecudis: & rationale, vt visum hominis: aliâs in artificiale & inartificiale: nam imagines aliter à doctis, aliter ab indoctis percipiuntur.

3 Duæ sunt hipotheses primæ Academicorum, & quasi fundamenta totius disputationis.

4 Concludit syllogismo simplici primi generis totam Academicam quæstionem, in quo syllogismo quatuor sunt decreta, quorũ tria prima sunt assumptionis: quartũ est propositio syllogismi, cui proximæ additur conclusio. Syllogismus sic habet:

Nulla visa, inter quæ nihil interest, percipi possunt:
Inter omnia visa nihil interest:
Nulla igitur visa percipi possunt.

5 Distinguit quatuor decreta in syllogismo sumpta, quorum duo Academici sibi concedi postulant, secundum & quartum: duo item rationibus & argumentis probant, primum & tertium.

6 Metaphora ab auibus, quæ vltrà volando celeriter effugiunt: vt libro primo de Oratore, Illud mihi à te nimium festinanter dictum videtur, sapientes omnes semper esse beatos, nescio quo modo præteruolauit oratio.

7 Amplificatio tertii decreti ad illustrandam assumptionem constat inductione earum rerum, quæ sub sensus vel animum cadunt.

8 Conclusio assumptionis.

9 Iterat conclusionem totius syllogismi.

10 Incipit Lucullus disputare contra Academicorum orationem modò expositam. Prima refutatio sumitur à causis efficientibus κατάληψιν, quæ superiori thesi repugnant: nam cùm Academici definiunt visum, & partiuntur, & genera visorum declarant, κατάληψιν efficiunt, quam tamen inueniri posse negant: sed ipsi dicerẽt se definire & diuidere res probabiles, non cognitas & perceptas.

11 Illustrat proximum argumentum ex dialectica lege definitionis, vbi dilemma est à repugnantibus ad conuincendum Academicos.

12 Alterum dilemma ex eodem loco repugnantium sumptum.

13 Confirmat secundam partem dilemmatis à repugnantibus, quæ sunt argumentari ex propositione & assumptione, perceptis & probatis, & tamẽ dicere nihil percipi posse. Sed Academici respondẽt syllogismos ex rebus probatis de re proposita iudicare, non è perceptis & certa scientia comprehẽsis: & humana iudicia solis ferè opinionibus niti.

14 Hîc argumentum pro argumentatione dici videtur, quæ confici nõ potest, vt aduersus repugnantem aliquid concludat, nisi antecedentia probata, & pro veris sumpta fuerint.

15 Conclusio ad iudicandam apertam repugnantiam in superiore syllogismo Academicorum.

16 Aliud argumentum item à pugnantibus, quæ sunt, proprium esse orationis sensa mentis explicare, & nihil percipi posse. vbi tamen repugnantia iudicio Academicorum nulla est, qui aiunt orationem repertam esse ad explicanda sensa mẽtis, quæ partim probabilia, partim improbabilia nobis occurrant, non ad interpretandam vllam scientiam quæ in homine nulla sit, aut nunquam fuerit.

17 Postremo loco Lucullus refellit duo capita Academici syllogismi, primũ & tertium, in quibus indicat apertam repugnantiam.

[1] *Sed progrediamur longius, & ita agamus, vt nihil nobis assentati esse videamur: quæque ab his dicũtur, sic persequamur, vt nihil in præteritis relinquamus. Primùm igitur perspicuitas illa, quam diximus, satis magnã habet vim, vt ipsa per sese ea quæ sint, nobis ita vt sint indicet. Sed tamen vt maneamus in perspicuis firmius & constantius, maiore quadam opus est vel arte, vel diligentia: ne ab his quæ clara sint ipsa per sese,* [2] *quasi præstigiis quibusdã & captionibus depellamur.* [3] *Nam qui voluit subuenire erroribus Epicurus iis qui videntur conturbare veri cognitionem, dixitque sapientis esse, opinionem à perspicuitate seiungere, nihil fecit: ipsius enim opinionis errorem nullo modo sustulit.* [4] *Quamobrem cùm duæ causæ perspicuis & euidentibus rebus aduersentur, auxilia totidem sunt contrà comparãda: aduersantur enim primùm quòd parum defigunt animos, & intendunt in ea quæ perspicua sunt, vt quanta luce ea circunfusa sunt, possint agnoscere. alterum est, quòd fallacibus & captiosis interrogationibus circunscripti atque decepti quidam, cùm eas dissoluere non possunt, desciscunt à veritate. Oportet igitur & ea quæ pro perspicuitate responderi possunt, in promptu habere, de quibus iam diximus: & esse armatos, vt occurrere possimus interrogationibus eorum, captionésq; discutere. quod deinceps facere constitui.* [5] *Exponam igitur generatim argumenta eorum, quoniam ipsi etiam illa solẽt non confuse loqui. Primùm conantur ostendere multa posse videri esse, quæ omnino nulla sunt, cùm animi inaniter*

moueātur eodem modo rebus iis quæ nulla ſint, vt iis quæ ſint. Nam cùm dicatis, inquiunt, viſa quædam mitti à Deo, velut ea quæ in ſomniis videantur, quæque oraculis, auſpiciis, extis declarentur (hæc enim aiunt probari à Stoicis, quos contra diſputant) quærunt quonam modo, falſa viſa quæ ſint, ea deus efficere poſsit probabilia: quæ autē planè proximè ad verū accedūt, efficere non poſsit? aut ſi ea quoque poſsit, cur illa nō poſsit, quæ perdifficiliter, internoſcantur tamen? & ſi hæc, cur non inter quæ nihil ſit omnino? [6] *deinde cùm mens moueatur ipſa per ſeſe, vt & ea declarant quæ cogitatione depingimus, & ea quæ vel furioſis vel dormientibus videntur: nónne, inquiunt, veriſimile ſit ſic etiam mentem moueri, vt non modò non internoſcat vera illa viſa ſint, ánne falſa, ſed vt in his nihil interſit omnino? vt, ſi qui tremerēt & exalbeſcerent vel ipſi per ſe motu mentis aliquo, vel obiecta terribili re extrinſecus, nihil intereſſet quî diſtinguеretur tremor ille & pallor, neque vt quicquā intereſſet inter* [7] *inteſtinum & oblatum.* [8] *Poſtremò ſi nulla viſa ſint probabilia, quæ falſa ſint: alia ratio eſt. ſin autem ſunt: cur non etiam quæ non facilè internoſcantur? cur nō vt planè nihil interſit? præſertim cùm ipſi dicatis, ſapientem in furore ſuſtinere ſe ab omni aſſenſu, quia nulla in viſis diſtinctio appareat.* [9] *Ad has omnes viſiones inanes Antiochus quidem & permulta dicebat, & erat de hac vna re vnius diei diſputatio. Mihi autem non idem faciundum puto: ſed ipſa capita dicenda: & primum quidem hoc reprehendendum, quòd captioſiſsimo*

genere interrogationis vtuntur: quod genus minimè in philosophia probari solet, cùm aliquid minutatim & gradatim additur aut demitur: [10] *Soritas hos vocant, qui aceruũ efficiũt vno addito grano. Vitiosum sanè, & captiosum genus.* [11] *Sic enim ascenditis: Si tale visum obiectũ est à Deo dormiẽti, vt probabile sit, cur non etiã vt valde verisimile? cur deinde non vt difficiliter à vero internoscatur? deinde vt ne internoscatur quidem? postremò vt nihil inter hoc & illud intersit?* [12] *Huc si perueneris, me tibi primùm quidque concedente: meum vitium fuerit. sin ipse tua sponte processeris: tuum. Quis enim tibi dederit, aut omnia Deum posse, aut ita facturũ esse, si possit?* [13] *quomodo autẽ sumus, vt si quid cui simile esse possit, sequatur, vt etiã difficiliter internosci possit? deinde vt ne internosci quidem?* [14] *Postremò, vt eadem sint? vt si lupi canibus similes, eosdem dices ad extremũ. Et quidem honestis similia sunt quædam* [15] *non honesta, & bonis non bona, & artificiosis minimè artificiosa. quid dubitamus igitur affirmare, nihil inter hæc interesse? Ne repugnantia quidem videmus.* [16] *nihil est enim quod de suo genere in aliud genus transferri possit. At si efficeretur, vt inter visa differentium generum nihil interesset: reperirentur quæ & in suo genere essent, & in alieno. quod fieri qui potest?* [17] *Omnium deinde inanium visorum vna depulsio est, siue illa cogitatione informantur, quod fieri solere cõcedimus: siue in quiete, siue per vinum, siue per insaniam. Nam ab omnibus eiusdem modi visis perspicuitatem, quam mordicùs te-*

nere debemus, abesse dicemus.[18] *quis enim cùm sibi fingit aliquid, & cogitatione depingit, non simul ac se ipse commouit, atque ad se reuocauit, sentit quid intersit inter perspicua & inania?*[19] *Eadem ratio est somniorum. Num censes Ennium, cùm in hortis cum Seruio Galba vicino suo ambulasset, dixisse, Visus sum mihi cum Galba ambulare? at cùm somniauit, ita narrauit: Visus Homerus adesse poëta.*

Idémque in Epicharmo,

Nam videbar somniare me & ego esse mortuum.

Itaque simul vt experrecti sumus, visa illa cõtemnimus, neque ita habemus vt ea quæ in foro gessimus.[20] *At enim dum videntur, eadem est in somniis species eorum quæ vigilantes videmus. plurimum interest. Sed id omittamus: illud enim dicimus, non eandem esse vim neque integritatem dormientium & vigilantium, nec mente, nec sensu.*[21] *Ne vinolenti quidem quæ faciunt, eâdem approbatione faciunt, qua sobrij: dubitant, hæsitant, reuocant se interdum, iísque quæ videntur, imbecillius assentiuntur:*[22] *cúmque edormiuerunt, illa visa quàm leuia fuerint, intelligunt. Quod idem contingit insanis, vt & incipientes furere, sentiant, & dicant aliquid quod non sit, id videri sibi: & cùm relaxentur, sentiant, atque illa dicant Alcmeonis,*

[23] *Sed mihi neutiquã cor consentit cum oculorũ aspectu.*

ꝏ 1 Excitat deinceps Lucullus nouam attentionem, vt disputet contra Academicos de perspicuitate visorum, quam confirmat esse in rerum natura tribus efficientibus causis, natura, arte, & exercitatione: quibus efficitur, vt vnaquæque res perspicuè teneatur: nam & res sua sponte se nobis ostendũt, & ars eas via & ordine

docet, & exercitatio quantumuis obscuras & abditas in lucem profert, quæ omnia Lucullo concedantur licet, non efficient tamen aliquam esse perspicuitatem adiunctam scientiæ, id est aliquam esse perspicuã & euidentem & illustrem scientiam. Artiũ enim præcepta perspicua sunt, sed perspicuitate probabili, nõ certa, firma, rata, cõprehensa: quã quidem Academici ab artibus philosophiæ abesse rectè cõfirmant.

2 Vt præstigiatores oculorum, sic sophistæ mentis aciem fallunt, vt res nobis aliæ videantur, quàm re vera sint.

3 Egressiuncula in Epicurum in dialecticis rudem, qui opinionem erroris sustulit, quia docuit quo modo vera vel falsa esset opinio.

4 Opponit duas causas aduersarias perspicuitati, negligentiam in meditando, & captionem sophisticam: totidémque contraria remedia: diligentem rerũ circunspectionem, & sophismatum declinationem.

5 Propositio est Academicæ contentionis, de confusione visorum, qua Academici vtebantur contra Stoicos: Primum argumentum est ab adiunctis, & Sorites captiosus trium graduum, vbi tres sunt propositiones trium syllogismorum connexorum captiosæ & fallaces, vt paulò post intelligetur.

6 Secundum argumentum à causa prima cognitionis, quæ est mens: & propositio syllogismi connexa, sed fallax & inconsequens.

7 Intestinus timor est mente conceptus, oblatus autem ab obiecta re terribili nobis iniectus.

8 Tertium argumentum idem est cum primo, vbi etiam iteratur captiosus Sorites, qui confirmatur authoritate Stoicorum.

9 Lucullus respondet ad Academicum Soritem argumentis Antiochi, sed cõtractis & breuius expositis: prima refutatio est ipsius argumentationis, quæ captiose concluditur.

10 Definit Soritem ex etymologia nominis, quod per similitudinem trãslatum est ab aceruo ex multis granis facto.

11 Iterat Soritem Academicorum, vt ad singulas eius partes respondeat.

12 Refellit primum gradum duplici negatione, Deus non potest omnia, etsi posset, visa tamen falsa, verisimilia non faceret.

13 Persequitur reliquos gradus simili inficiatione.

14 Conclusio Soritæ refellitur exemplis repugnantibus.

15 Prudentiam malitia, & temperantiam immanitas in voluptatibus aspernandis, & magnitudinem animi superbia in animis extollendis, & despicientia in contemnendis honoribus, & liberalitatem effusio, & fortitudinem audacia imitatur, & patientiã duritia immanis, & iustitiam acerbitas, & religionem superstitio, & lenitatem mollitia animi, & verecundiam timiditas, & illam disputandi prudentiam concertatio captióque verborum, & hanc oratoriam vim inanis quædam profluentia loquendi. Cicero in Partitionibus.

16 Aliud argumentum aduersus conclusionem ex generis & speciei loco: diuersorum enim generum, quorum aliud sub alio non continetur, diuersæ sunt species & differentiæ: vnde efficitur visa eadem esse non posse. Syllogismus est connexus secundi modi.

17 Distinguit genera visorum inaniũ ex subiecti ratione, vt ea accidant partim vigilantibus, partim dormientibus, partim vinolentis, partim furiosis, in quorum nonnullis Lucullus negat inesse perspicuitatem.

18 Prima distinctio à dissimili, vigilantes visa certa & perspicua facilè secernunt à falsis.

19 Altera distinctio de visis dormientium declaratur exemplo & authoritate Ennij, & dissimilitudine.
20 Occurrit tacitæ obiectioni à dissimilibus.
21 Tertia distinctio de visis ebriorum confirmatur ex eodem loco dissimiliũ.
22 Quarta de furiosis constat item ex dissimilibus.
23 Verba Alcmeonis sumpta sunt ex Alcmeone tragœdia Euripidis, quã Ennius Latinam fecerat.

[1] At enim ipse sapiens sustinet se in furore, ne approbet falsa pro veris: & aliàs quidem sæpe, si aut in sensibus ipsius est aliqua fortè grauitas, aut tarditas, aut obscuriora sunt quæ videntur, aut à perspiciendo temporis breuitate excluditur. [2] Quanquam totum hoc, sapientem aliquando sustinere assensionem, contra vos est. [3] si enim inter visa nihil interesset, aut semper sustineret, aut nunquam. Sed ex hoc genere toto perspici potest leuitas orationis eorum qui omnia cupiunt confundere. [4] Quærimus grauitatis, constantiæ, firmitatis, sapientiæ iudicium: vtimur exemplis somniantium, furiosorum, ebriosorum. illud attendimus, in hoc omni genere quàm inconstanter loquamur: non enim proferremus vino aut somno oppressos, aut mente captos, tam absurdè, vt tum diceremus interesse inter vigilantium visa, & sobriorum & sanorum, & eorum qui essent aliter affecti: tum nihil interesse? [5] Ne hoc quidem cernunt, omnia se reddere incerta, quod nolunt: ea dico incerta, quæ ἄδηλα Græci. [6] Si enim res se ita habeant, vt nihil intersit vtrum ita cui videatur, vt insano, an sano: cui possit exploratum esse de sua sanitate? quod velle efficere, non mediocris insania est. [7] Similitudines verò aut geminorum, aut signorum annulis impressorum pueriliter consectãtur. [8] quis enim nostrum similitudines negat

esse, cùm eæ plurimis in rebus appareant? Sed si satis est ad tollendam cognitionem, similia esse multa multorum, cur eo non estis contenti, præsertim cõcedentibus nobis? & cur id potius contenditis, quod rerum natura non patitur, vt non suo quidque genere sit tale, quale est, nec sit in duobus aut pluribus nulla re differens vlla cõmunitas, vt sibi sint & oua ouorum, & apes apum simillimæ? Quid pugnas igitur? aut quid tibi vis in geminis? conceditur enim similes esse: quo contentus esse potueras. [9] *tu autem vis eosdem planè esse, non similes. quod fieri nullo modo potest. deinde confugis ad physicos, eos qui maximè in academia irridentur: à quibus ne tu quidem iam te abstinebis:* [10] *& ais Democritum dicere innumerabiles esse mundos, & quidem sic quosdam inter sese non solùm similes, sed vndique perfectè & absolutè ita pares, vt inter eos nihil prorsus intersit, & eos quidem innumerabiles: itémque homines.* [11] *Deinde postulas, vt si mundus ita sit par alteri mundo, vt inter eos ne minimum quidẽ intersit, concedatur tibi vt in hoc quoque nostro mundo aliquid alicui sic sit par, vt nihil differat, nihil intersit.* [12] *Cur enim, inquies, cùm ex illis indiuiduis, vnde omnia Democritus gigni affirmat, in reliquis mundis, & in his quidem innumerabilibus, innumerabiles* [13] *Qu. Lutatij Catuli non modò possint esse, sed etiam sint: in hoc tanto mundo Catulus alter non possit effici?* [14] *Primùm quidem me ad Democritum vocas, cui non assentior: potiúsque refellam, propter id, quòd dilucidè docetur à politioribus physicis, singularum rerum*

ſingulas proprietates eſſe. Fac enim antiquos illos Seruilios, qui gemini fuerunt, tam ſimiles quàm dicuntur: num cenſes etiam eoſdem fuiſſe? non cognoſcebantur foris, at domi: non ab alienis, at à ſuis. [15] *An non videmus hoc vſu venire, vt quos nunquam putaſſemus à nobis internoſci poſſe, eos conſuetudine adhibita tam facilè internoſceremus, vti ne minimum quidem ſimiles eſſe viderentur? Hic pugnes licet, non repugnabo: quinetiam concedam, illum ipſum ſapientem, de quo omnis hic ſermo eſt, cùm ei res ſimiles occurrant, quas non habeat denotatas, retenturum aſſenſum, nec vnquam vlli viſo aſſenſurum, niſi quod tale fuerit, quale falſum eſſe non poſſit. Sed ad cæteras res habet artem quandam qua vera à falſis poſſit diſtinguere: & ad ſimilitudines iſtas vſus adhibendus eſt.* [16] *Vt mater geminos internoſcit conſuetudine oculorum: ſic tu internoſces, ſi aſſueueris.* [17] *Vidéſne vt in prouerbio ſit ouorum inter ſe ſimilitudo? tamen hoc accepimus,* [18] *Deli fuiſſe complures ſaluis rebus illis, qui gallinas alere permultas quæſtus cauſa ſolerent.* [19] *hi cùm ouum inſpexerant, quæ id gallina peperiſſet, dicere ſolebant. Neque id eſt contra nos: nam nobis ſatis eſt oua illa internoſcere. nihilo enim magis aſſentiri poteſt hoc illud eſſe, quàm ſi inter illa omnino nihil intereſſet. habeo enim regulam, vt talia viſa vera iudicem, qualia falſa eſſe non poſſint. ab hac mihi non licet tranſuerſum, vt aiũt, digitum diſcedere, ne confundam omnia. veri enim & falſi non modò cognitio, ſed & natura tolletur, ſi nihil*

erit quod intersit. [20] *vt etiam illud absurdum sit, quod interdum soletis dicere, cùm visa in animos imprimãtur, non vos id dicere, inter ipsas impreßiones nihil interesse, sed inter species & quasdam formas eorum. Quasi verò non specie visa iudicentur, quæ fidem nullam habebunt sublata veri & falsi nota.* [21] *Illud verò perabsurdum quod dicitis, probabilia vos sequi, si re nulla impediamini. Primùm quî potestis non impediri, cùm à veris falsa non distent? deinde quod iudicium est veri, cùm sit cõmune falsi?* [22] *ex his illa necessariò nata est* ἐποχὴ, *id est assensionis retentio: in qua melius sibi constitit Arcesilas, si vera sunt quæ de Carneade nonnulli existimant. Si enim percipi nihil potest, quod vtrique visum est: tollendus assensus est. quid enim est tam futile, quàm quicquam approbare non cognitum?* [23] *Carneadẽ autem etiam heri audiebamus solitum esse delabi interdum, vt diceret opinaturum, id est peccaturum esse sapientem.* [24] *Mihi porrò non tam certum est esse aliquid quod comprehendi poßit, de quo iam etiam nimium diu disputo: quàm sapientem nihil opinari, id est, nunquam assentiri rei vel falsæ, vel incognitæ.* [25] *Restat illud, quod dicũt* [26] *veri inueniendi causa contra omnia dici oportere, & pro omnibus. Volo igitur videre quid inuenerint.* [27] *Non solemus, inquit, ostendere. Quæ sunt tandem ista* [28] *mysteria? aut cur celatis quasi turpe aliquid sententiam vestram? Vt qui audient, inquit, ratione potius quàm authoritate ducantur. quid si vtrumque? num peius est? vnum tamen illud non celant. nihil esse quod*

percipi poßit. [29] *an in eo authoritas nihil obest? mihi quidem videtur vel plurimũ. Quis enim ista tam apertè perspicuéque & peruersa & falsa secutus esset, nisi tanta in Arcesila, multo etiam maior in Carneade & copia rerum, & dicendi vis fuisset?* [30] *Hæc Antiochus fere & Alexandriæ tum, & multis annis pòst, multò etiam asseuerantius in Syria, cùm esset mecum, paulò antè quàm esset mortuus.*

1 Concedit postremum argumentum Academicum, subiicítq; alias quatuor causas, quibus etiam sapiens assensionem cohibet, ne quid audeat affirmare.

2 Idem argumentum vltimum Lucullus in Academicos regerit, quale ἀντίστροφον perpugnax est, cùm nocet aduersariis, à quibus profertur.

3 Quare nihil erat necesse dicere, sapiẽtem interdum sustinere assensum, & specialem aliquam notare circunstantiam suspendendi iudicij.

4 Prosopopœia est Academicorum leuitatem & repugnantiam quandam in oratione & disputatione sua constituentium, quæ dicendi figura multò gratior & valentior, quàm si res ipsa sub persona Luculli diceretur.

5 Postremum argumentum aduersus conclusionem eiusdem Soritæ sumitur ab his rebus, quæ Academicorum thesi repugnant.

6 Illustratio argumenti ab exemplo, & syllogismus cõnexus secundus.

7 Cõfutato Sorito, & singulis eius partibus, Lucullus deinceps occupat quædam exempla similitudinis ab Academicis vsurpata, ad illustrandas partes propositæ argumentationis, & præcipuè complexionẽ: nam cùm magna sit multis in rebus similitudo, Academici hinc effici volũt, vt eædem sint, atque nihil inter eas intersit.

8 Argumentum similitudinis reprehenditur tanquam falsum, quia ex eo conclusio non efficiatur: si enim propositio syllogismi addatur, falsa erit: omnia similia sunt eadem.

9 Alia probatio Academicorum ad confirmandam complexionem sui Soritę ducitur à maiore ad minus: syllogismus connexus primus,

Si inter mundos innumerabiles nihil intersit, & inter multas res,
quæ sunt in nostro mundo, nihil intererit:
Sed inter mundos nihil interest, vt ait Democritus:
Ergo inter multas res huius mundi nihil interest.

Assumptio præcedit approbata testimonio Democriti, qui censuit mundos esse innumerabiles, & nulla re inter se differentes: contra quem disputat Aristoteles capite octauo libri primi De cælo.

10 Assumptio syllogismi. 11 Propositio syllogismi à maiore ad minus.

12 Ratio propositionis à primis rerum causis secũdum opinionẽ Democriti, & ab exemplo speciali per comparationem maiorum declaratur.

13 Hoc exemplum citatur propter Catulum, qui huic disputationi intererat.

14 Refellit assumptionem syllogismi, & Democriti testimonium alio physicorum testimonio, qui in singulis rebus aliquid proprium esse censent, quo ab aliis differant, & distinguantur. Nam singularum rerum propriæ quædam sunt formæ,

quas cùm ignoramus, ex multis communibus accidentibus sic vnamquanque rem definimus, vt proprium aliquid tandem efficiatur.

15 Respondet ad exemplum de geminorum similitudine, & duas causas adfert, quibus res similes internoscantur, consuetudinem, & artem.

16 Confirmat vim consuetudinis ad res distinguendas, duplici similitudine exemplorum. Prima est à matre geminos internoscente.

17 Secunda similitudo ab exemplo ouorum, de quibus prouerbium est, Nihil tam simile ouo, quàm ouum, quum de rebus maximè similibus loquimur.

18 Delos, insula vna est Cycladum clarissima, dicta à δηλόω, id est ostendo, quia cùm mersa esset, subitò apparuit.

19 Accommodat exemplum de ouis, ad id de quo agitur: Argumentum est à causa distinctionis, quæ est proprietas aliqua in singulis rebus.

20 Eludit puerilem distinctionem de visis, quasi imagines & species rerum confusæ sint, non autem impressiones & imaginationes: quod Lucullus refellit ab efficientibus causis: visa qualia sint, per suas species iudicantur: species igitur rerũ confusæ esse non possunt.

21 Aliud caput refutationis à repugnantibus.

22 Consectarium est, in quo definitur ἐποχὴ Academicorum, id est assensionis retentio, à verbo ἐπέχω, inhibeo, hæreo, retineo, de qua Arcesilam probat magis consentanea locutum, quàm ipsum Carneadem.

23 Declarat inconstantiam in oratione Carneadis, quæ est in his duobus repugnantibus: nulli rei assentiri, & aliquid opinari. Quod postremum idem ferè est quod alicui rei assentiri.

24 Quia opinio est imbecilla assensio, cui Stoici omnes vitiosas perturbationes subiiciunt.

25 Postremum caput refutationis est de more disputandi in contrarias partes, vbi Lucullus refellit finẽ propter quẽ hæc cõsuetudo inducta sit ab Academicis.

26 Vt Cicero fecit in libro de Finibus, de Diuinatione, de Natura deorum.

27 Dialogismus est veteris Academici cum nouo, quo eliciũtur causæ contrariæ disputations, & refelluntur.

28 Mysteria sunt arcana, quæ olim non nisi occulta ratione sacrorum perficiebantur, vt sacra Cereris & Proserpinæ, quæ in vulgus efferre nefas erat.

29 Refutatio postremi argumenti de authoritate, constat exemplis duorum Academicorum, qui magis authoritate sua, quàm vlla ratione Academicam disciplinam persuaserunt.

30 Lucullus concludit defensionem partium Antiochianarũ, &, vt initio, sic tandem ostendit, à quo hanc totam disputationem assumpserit.

1 Sed iam etiam confirmata causa, te hominem amicissimum, (me autem appellabat) & aliquot annis minorem natu, non dubitabo monere, Túne cùm tantis laudibus philosophiam extuleris, Hortensiúmque nostrum dissentientem commoueris, eam philosophiam sequêre quæ cõfundit vera cum falsis, spoliat nos iudicio, priuat approbatione, omnibus orbat sensibus?[2] Et [3] Cimme-

riis quidem, quibus aspectum solis siue deus aliquis, siue natura ademerat, siue eius loci quem incolebant, situs, ignes tamen aderant, quorum illis vti lumine licebat. isti autem, quos tu probas, tantis offusis tenebris, ne scintillam quidem vllam nobis ad aspiciendum reliquerunt. [4] *quos si sequamur, iis vinculis simus astricti, vt nos commouere nequeamus. sublata enim assensione, omnem & motum animorum, & actionem rerum sustulerunt. quod non modò rectè fieri, sed omnino fieri non potest.* [5] *Prouide etiam, ne vni tibi istam sententiam minimè liceat defendere. An tu, cùm res occultissimas aperueris, in lucémq; protuleris, iuratúsque dixeris ea* [6] *te cōperisse (quod mihi quoque licebat, qui ex te illa cognouerã) negabis esse rem vllã, quæ cognosci, comprehendi, percipi poßit? Vide quæso etiam atque etiam, ne illarũ quoque rerum pulcherrimarum à te ipso minuatur authoritas.* [7] *Quæ cùm dixisset ille, finem fecit. Hortensius autem vehementer admirans, quod quidem perpetuò Lucullo loquente fecerat, vt etiam manus sæpe tolleret: (nec mirum: nam nunquã arbitror contra Academiã dictũ esse subtilius) me quoque, iocánsne, an ita sentiẽs, (non enim satis intelligebam) cœpit hortari, vt sententia desisterem.* [8] *Tum mihi Catulus, Si te, inquit, Luculli oratio flexit, quæ est habita memoriter, accuratè, copiose: taceo, neque te, quò minus, si tibi ita videatur, sententiam mutes, deterrendum puto. illud verò non censuerim, vt eius authoritate moueare.* [9] *tantùm enim te non mouit, inquit arridens, vt caueres ne quis improbus Tribunus plebis*

(quorum vides quanta copia ſemper futura ſit) arriperet te, & in cõcione quæreret, quî tibi cõſtares, cũ idem negares quicquam certi poſſe reperiri, idem te compeiſſe dixiſſes. hoc quæſo ne te terreat: de cauſa autem ipſa malim quidem te ab hoc diſſentire. ſin ceſſeris, non magnopere mirabor. memini enim Antiochum ipſum, cùm annos multos talia ſenſiſſet, ſimul ac viſum ſit, ſententia deſtitiſſe. Hæc cùm dixiſſet Catulus, me omnes intueri.

ΣΧΟ. 1 Peroratio eſt Luculli, in qua Ciceronẽ dehortatur ab Academica philoſophia: primum ârgumentum eſt ex factis Ciceronis, quæ ſpeciem habẽt repugnãtię.

2 Amplificatio proximi argumenti à comparatione minorum.

3 Cimmerij, ſunt populi in Italia ad Baianum & Auernum ſinum, qui incolunt conuallem ingenti iugo circundatam, quæ neque matutino, neque veſpertino ſole contegitur. Sunt etiam Cimmerij in Aſia ad Boſphorum Cimmerium, qui regionem incolunt tot nimbis & tenebris circunfuſam, vt lucem ſolis intueri non poſſint: inde prouerbiũ extitit, Cimmericas tenebras tundere. id eſt, valde obſcurare.

4 Secundum argumentum ab adiũctis incommodis Academicæ diſciplinæ, quæ tollit omnes motus animorum: ſed Academici reſpondent, ἐποχὴν non eſſe ceſſationem mentis & animi, ſed magnam actionem ſapientis rerum pondera diligenter examinantis, in quibus cùm aliquid probabile inuenerit, idipſum ſequatur, & tamen aſſenſionem cohibeat, id eſt, non profiteatur ſe aliquid ſcire.

5 Tertium à factis Ciceronis, qui coniurationem Catilinæ à ſe patefactam & cõprehenſam eſſe iurauit. Pridie enim Calẽdas Ianuarij, cùm à Metello Tribuno plebis poteſtate habendæ concionis prohiberetur, magna voce iurauit veriſſimum, pulcherrimúmque iuſiurandum, quod populus magna voce eum verè iuraſſe iurauit. Lege librum quintum epiſtolarum.

6 ἀνακόλουθον eſt pronominis demonſtratiui, quod ab antecedente diſſentit in genere.

7 Hic Hortenſius fingitur admirans, ad augendam laudem ſuperioris diſputationis, quia Hortenſius Antiochianas partes tuebatur.

8 Catulus inuitat Ciceronem ad dicendum, & iocando reſpondet ad poſtremum argumentũ Luculli, quòd nulla incõſtantia ſit, Academicũ philoſophum dicere nil poſſe percipi, & magiſtratum in repub. gerentem iurare aliquid à ſe deprehenſum eſſe. Academicorum enim theſis tantùm pertinet ad eas res, quæ in philoſophia tractantur, quas dicebant opinione duntaxat hominum contineri, non vlla certa & conſtanti ſcientia, vt antea ſæpe diximus.

9 Catulus relinquit Ciceroni liberum arbitrium, & contrariam partem, quã non probat, exemplo Antiochi diſputat, qui ab Academia noua ad veterem defecit.

[1] Tum ego non minus cõmotus, quàm ſoleo in cauſis maioribus, huiuſmodi quadam oratione ſum exorſus:

[2] Me Catule oratio Luculli de ipsa re ita mouit, vt docti hominis, & copiosi, & parati, & nihil prætereuntis eorum quæ pro illa caussa dici possent: non tamen vt ei respondere posse diffiderē. authoritas autem tanta planè me mouebat, nisi tu opposuisses non minorem tuam.

[3] Aggrediar igitur, si pauca antè quasi de fama mea dixero. Ego enim si aut ostentatione aliqua adductus, aut studio certandi ad hanc potissimùm philosophiam me applicaui, non modò stultitiam meam, sed etiam mores & naturam condemnandam puto. [4] nam si minimis in rebus pertinacia reprehenditur, calumnia etiā coërcetur: ego de omni statu consilióque totius vitæ aut certare cū aliis pugnaciter, aut frustrari cùm alios, tum etiam meipsum velim? [5] Itaque nisi ineptum putarē, in tali disputatione id facerem. quod cum de Rep. disceptatur, fieri interdum solet: iurarem per Iouem, deósque penates, me & ardere studio veri reperiendi, & ea sentire, quæ dicerem. [6] Quî enim possum non cupere verū inuenire, cùm gaudeam si simile veri quid inuenerim? Sed vt hoc pulcherrimum esse iudicem, vera videre: sic, pro veris probare falsa, turpissimum est. [7] Nec tamen ego is sum, qui nihil vnquam falsi approbem, qui nunquam assentiar, qui nihil opiner: sed quærimus de sapiente. ego verò ipse & magnus quidem sum opinator ([8] non enim sum sapiens) & meas cogitationes sic dirigo, non ad illam paruulam Cynosuram,

» *Qua fidum duce nocturna Phœnices in alto,*

vt ait Aratus, eóq; directius gubernāt, quòd eam tenent,

» Quæ curſu interiore breui conuertitur orbe:
ſed ad Helicē & clariſsimos Septētriones, id eſt rationes has, latiore ſpecie, non ad tenue elimatas. Eo fit, vt errē, & vager latius. Sed non de me, vt dixi, ſed de ſapiente quæritur. viſa enim iſta cùm acriter mentē ſenſumue pepulerūt, accipio, hiſque interdū aſſētior, nec percipio tamē. nihil enim arbitror poſſe percipi. non ſum ſapiens: itaque viſis cedo, neque poſſum reſiſtere.[10] *ſapiētis autē hanc cenſet Arceſilas vim eſſe maximam, Zenoni aſſentiēs, cauere ne capiatur, ne fallatur videre.*[11] *nihil eſt enim ab ea cogitatione quam habemus de grauitate ſapientis, errore, leuitate, temeritate diſiunctius.*[12] *Quid igitur loquar de firmitate ſapientis? quem quidem nihil opinari tu quoque Lucule concedis.*

1 Exordii decorum notatur, quod in Cicerone naturale fuit, vt in cauſis verecundius ordiretur, vt ipſe teſtis eſt in Diuinatione: Ita mihi deos velim propitios, vt cùm illius temporis mihi venit in mentē, quo die citato reo mihi dicendum ſit, nō ſolùm commoueor animo, ſed etiam toto corpore perhorreſco.

2 Oratio Ciceronis pro noua Academia tres in partes diuiditur, exordium, refutationem eorum quæ dicta ſunt à Lucullo contra nouos Academicos, & confirmationem theſis Academicæ, ꝙ nihil poſſit percipi: quæ per omnes philoſophiæ partes dilatabitur. Exordium autem ducitur à laude Luculli, cuius tamen authoritati opponitur par authoritas Catuli, à quo Academia noua ſuperiore dialogo diligenter & accuratè defenſa fuerat.

3 Prolepſis eſt ad purgandā ſuſpicionem ambitionis aut pertinaciæ, quæ duo vitia à philoſophis eſſe debēt alieniſſima: admonet igitur ſe non contradicendi aut diſſimulandi, ſed cognoſcendi ſtudio ad tuendam Academiā nouam accedere. Syllogiſmus eſt connexus tertii modi, & propoſitio connexa primo loco ponitur.

4 Ratio propoſitionis à minori ad maius.

5 Aſſumptio in qua remouetur antecedens: ſed non facio ſtudio cōtradicēdi aut diſſimulandi. quod iuriſiurandi authoritate quadam confirmatur.

6 Ratio aſſumptionis à minori ad maius.

7 Detorquet à ſe diſputationis inuidiam: Ego, inquit, non de me, ſed de ſapiente diſputo: admonētque de genere diſputationis ſimilitudine Septētrionis minoris & maioris, idque verè admodum. non enim eſt ad veritatem limata Ciceronis oratio, quæ pro Academia noua ſuſcipitur, ſed ſpecie quadā ſolùm probabilis, quemadmodum nobis momenta ſingulorum argumentorum cōſiderantibus perſpicuum eſſe poterit.

8 Duæ ſunt in cælo vrſæ ad Septentrionem, vt ait Aratus, vna dicta Cynoſura parua quidem & obſcura: ſed nautis aptior ad dirigendos nauium curſus. Altera maior dicta Helice, clara & ſplendida, & à prima nocte lucens. Verſus Arati ſunt:

Ἑλίκῃ γε μὲν ἄνδρες ἀχαιοὶ
Εἰν ἁλὶ τεκμαίρονται ἵνα χρὴ νῆας ἀγινεῖν:
Τῇ δ' ἄρα φοίνικες πίσυνοι περόωσι θάλασσαν:
Ἀλλ' ἡ μὲν καθαρὴ, καὶ ἐπιφράσσασθαι ἑτοίμη,
Πολλὴ φαινομένη ἑλίκη πρώτης ἀπὸ νυκτός:
Ἡ δ' ἑτέρη ὀλίγη μὲν, ἀτὰρ ναύτῃσιν ἀρείων.
Μειοτέρῃ γὰρ πᾶσα περιστρέφεται στροφάλιγγι.
Τῇ καὶ σιδόνιοι ἰθύντατα ναυτίλλονται.

Helice quidem viri Achiui
In mari ſignant, quò oporteat naues dirigere:
Altera verò Phœnices ſiſi perſulcant mare:
At Helice quidem clara eſt, & obſeruatu parata,
Multa lucens prima à nocte.
Altera verò obſcura quidem, ſed nautis aptior,
Minori enim tota circunuerſatur orbe,
Hac quoque Sidonij rectiſſimè nauigant.

9 Iterat declinationem inuidiæ, probatque ſe non eſſe ſapiétem à repugnantibus: ſyllogiſmus ſimplex ſecundi generis:

Sapiens cauet, ne decipiatur:
Cauere ego non poſſum, ne decipiar:
Non ſum igitur ſapiens. Aſſumptio præcedit, declarata obiectis & factis Ciceronis.

10 Propoſitio ſyllogiſmi confirmatur teſtimonio Arceſilæ & Zenonis.

11 Altera ratio propoſitionis, ab his quę repugnant perſonæ ſapientis, vbi ſapiens Stoicè conſideratur perfectus & abſolutus, qui rerum omnium cauſas accuratè teneat, qualis apud Ethnicos nemo fuit, nec eſſe potuit, præſertim in tanta rerũ & diuinarum & humanarum ignoratione.

12 Tertia ratio ab authoritate Luculli.

[1] *Quod quoniam à te probatur (vt præpoſterè tecum agam: iam enim mox referam me ad ordinem) hac primum concluſio quam habeat vim, conſidera:* [2] *Si vlli rei ſapiens aſſentietur vnquam: aliquando etiam opinabitur. nunquam autem opinabitur: nulli igitur rei aſſentietur. Hanc concluſionem Arceſilas probat: confirmat enim primum & ſecundum, Carneades nonnunquam ſecundum illud dabat, aſſentiri aliquando. ita ſequebatur etiam opinari: quod tu non vis, & rectè, vt mihi vi-*

deris. [3] Sed illud primum, sapientem, si assensurus esset, etiam opinaturum, falsum esse & Stoici dicunt, & eorum adstipulator Antiochus: posse enim eum falsa à veris, & quæ non poßint percipi, ab iis quæ poßint, distinguere. [4] nobis autem primum, etiam siquid percipi poßit, tamen ipsa consuetudo assentiendi periculosa esse videtur, & lubrica. [5] quamobrem cùm tam vitiosum esse constet, assentiri quicquam aut falsum, aut incognitum: sustinenda est potius omnis assensio, ne præcipitet, si temerè processerit. ita enim finitima sunt falsa veris, eáque quæ percipi possunt (si modò ea sunt quædã: iam enim videbimus) vt tamen in præcipitẽ locum non debeat se sapiens committere: [6] sin autem, omnino nihil esse quod percipi poßit, à me sumpsero, &, quod tu mihi das, accepero, sapientem nihil opinari: [7] effectum illud erit, sapientem assensus omnes cohibiturum. vt tibi videndum sit, ídne malis, an aliquid opinaturum esse sapientem. [8] Neutrum, inquies, illorum. Nitamur igitur, nihil posse percipi: etenim de eo omnis est controuersia. [9] Sed prius pauca cum Antiochò: qui hæc ipsa quæ à me defenduntur, & didicit apud Philonem tam diu, vt constaret diutius didicisse neminem, & scripsit de his rebus acutißimè, & idem hæc non acrius accusauit in senectute, quàm antea defensitauerat. quanuis igitur fuerit acutus, vt fuit: tamen inconstantia leuatur authoritas. [10] Quis, inquam, enim iste dies illuxerit, quæro, qui illi ostenderit eam, quam multos annos esse negauisset, veri & falsi notam. Excogitauit aliquid: eadẽ

dicit quæ Stoici. pœnituit eum illa sensisse. cur non se transtulit ad alios, & maximè ad Stoicos? eorum enim erat propria ista dissensio. quid eum Mnesarchi pœnitebat, quid Dardani, qui erant Athenis tum principes Stoicorum? [11] *Nunquam à Philone discessit, nisi posteaquam ipse cœpit qui se audirent habere. Vnde autem subitò vetus Academia reuocata est? nominis dignitatem videtur, cùm à re ipsa desciscerer, retinere voluisse, quòd erant qui illum gloriæ causa facerent sperare etiam fore, vt ij qui se sequerentur, Antiochæi vocarentur. Mihi autem magis videtur non potuisse sustinere concursum omnium philosophorum.* [12] *etenim de cæteris sunt inter illos nõnulla communia: hæc Academicorũ est vna sententia, quam reliquorum philosophorum nemo probat:* [13] *itáque cessit. vt enim ij qui sub nube solem non ferunt: item ille cùm æstuaret, veterum, vt mœnianorũ, sic Academicorum vmbram secutus est:* [14] *quóque solebat vti argumento tum, cùm ei placebat nihil posse percipi, cùm quæreret Dionysius ille Heracleotes, vtrum cõprehendisset certa illa nota qua assentiri dicitis oportere,* [15] *Illúdne, quod multos annos tenuisset, Zenoníque magistro credidisset, honestum quod esset, id bonum solum esse? an, quod postea defensitauisset, honesti inane nomen esse, voluptatem esse summum bonum? qui ex illius commutata sententia docere vellet, nihil ita signari in animis nostris à vero posse, quod non eodem modo posit à falso: is curauit quod argumentum ex Dionysio ipse sumpsisset, ex eo cæteri sumerent.*

1 Hæc transitio indicat digressionem quandam fieri, cuius caput est, sapientem nulli rei assentiri. Argumentum ab adiunctis: syllogismus connexus secundi modi plenus & integer.

2 Propositio connexa nititur authoritate Academicorum, qui existimant sapientem sola opinione duci, non vlla scientia.

3 Stoici negant propositionem syllogismi, & inconsequentem probant à factis sapientis, qui nihil opinetur, sed in omnibus reb' certã scientiã sequatur. dissensio igitur Stoicorum ab Academicis in definitione sapientis posita est, de qua inter eos nullo modo conuenit.

4 Cicero defendit contra Stoicos constantiã connexæ propositionis, Si sapiens assentietur, etiam opinabitur. Ratio est à minori ad maius. Syllogismus connexus tertii modi:

Si quid posset percipi, tamen assensus esset periculosus:
Sed nihil potest percipi:
Quanto igitur periculosior est assensus? Propositio prima est.

5 Ratio propositionis ab adiunctis rerum, falso & incognito: & allegoria ab aurigis equos retinentibus in loco decliui & præcipiti.

6 Assumptio ex remotione antecedentis. 7 Conclusio syllogismi.

8 Hæc summa thesis est totius Academicæ contentionis, quòd omnium rerum, quæ in philosophia tractantur, ἀκαταληψία sit, id est inscientia.

9 Altera digressio est in Antiochũ hostẽ nouæ Academiæ, cuius authoritas eleuatur, quòd incõstans in philosophia fuerit. Argumentũ incõstantiæ ducitur à dissimilib' factis Antiochi, quæ sunt Academiã nouã diu laudasse, & postea vituperasse.

10 Dialogismus inducitur ad exprimendam leuitatem Antiochi, qui nulla iusta & honesta causa defecit ab Academia noua: sed captus amore laudis & gloriæ. hîc igitur causæ Antiochiæ defectionis vituperantur.

11 Declarat turpem & inhonestũ finem defectionis, affectationem vanæ gloriæ: inseritque collationem similium: vt, quemadmodum quidam philosophi à suis præceptoribus nomen habuerunt: vt Socratici à Socrate, Epicurei ab Epicuro, sic ab Antiocho Antiochæi discipuli nominarentur.

12 Confirmat effectum propositi finis à dissimilibus.

13 Conclusio defectionis illustrata similibus, vbi iocus est, & allusio ad veterem Platonis Academiam in suburbano, & vmbroso nemore sitam, vt ait Suidas.

14 Postremum argumentum contra Antiochum est à partibus. Antiochus ex incõstantia Dionysii, qui ex Stoico factus erat Epicureus, olim disputabat nihil posse percipi: eadem igitur ratio & conclusio valeat contra Antiochum, qui commutata sententia ex Academico nouo repentè factus est vetus.

15 Dionysius Heracleotes cùm à Zenone fortis esse didicisset, à dolore deductus est: nam cùm ex renibus laboraret, ipse in eiulatu clamitabat falsa esse illa quæ antea de dolore sensisset: cúmque Cleantes condiscipulus eius rogaret quænam ratio eum de sententia deduxisset, respondit: Quia cum tantùm operæ philosophiæ dedissem, dolorem tamen ferre non possem, satis esset argumenti malum esse dolorem: plurimos autem annos in philosophia consumpsi, nec ferre possum: malum igitur dolor. Cic. Tuscul. 2.

[1] *Sed cum hoc alio loco plura, nunc ad ea quæ à te Luculle dicta sunt. Et primùm quod initio dixisti, videamus quale sit: similiter à nobis de antiquis philosophis*

commemorari, atque seditiosi solerent claros viros, sed tamẽ populares aliquos, nominare. illi cùm res non bonas tractent, similes bonorum videri volunt. nos autem ea dicimus nobis videri, quæ vosmetipsi nobilißimis philosophis placuisse conceditis. [2] *Anaxagoras niuem nigrã dixit esse. ferres me, si ego idem dicerem? tu ne si dubitarem quidem.* [3] *at quis est hic? num sophistes? sic enim appellantur ij, qui ostentationis aut quæstus causa philosophantur. maxima fuit & grauitatis & ingenij gloria.* [4] *Quid loquar de Democrito? quem cum eo conferre possumus non modò ingenij magnitudine, sed etiã animi, qui ita sit ausus ordiri,* [5] *Hæc loquor de vniuersis. nihil excipit, de quo non profiteatur. quid enim esse potest extra vniuersa?* [6] *quis hunc philosophũ non anteponit Cleanthi, Chrysippo, reliquisque inferioris ætatis? qui mihi cum illo collocati,* [7] *quintæ classis videntur.* [8] *Atque his non hoc dicit quod nos, qui veri esse aliquid non negamus, percipi posse negamus: ille verum esse planè negat, esse sensus quidem nec obscuros dicit, nec tenebricosos (sic enim appellat eos is, qui hunc maximè est admiratus Chius Metrodorus initio libri qui est de natura) Nego, inquit, scire nos, sciamúsne aliquid, an nihil sciamus: ne id ipsum quidem nescire, aut scire, scire nos: nec, omnino sitne aliquid, an nihil sit. Furere tibi* [9] *Empedocles videtur: at mihi dignißimum rebus iis, de quibus loquitur, sonum fundere. num ergo is excæcat nos, aut orbat sensibus, si parũ magnã vim censet in iis esse ad ea quæ sub eos subiecta sunt, iudicanda?*

[10] Parmenides, Xenophanes, minus bonis quanquam versibus, sed tamen illis versibus increpant eorum arrogantiam quasi irati, qui, cùm sciri nihil possit, audeat se scire dicere. [11] & ab his aiebas remouendum Socratem & Platonem. cur? an de vllis certius possum dicere? vixisse cum his equidem videor: [12] ita multi sermones perscripti sunt, è quibus dubitari non possit, quin Socrati nihil sit visum sciri posse. excepit vnum tantùm, scire se, nihil se scire: nihil amplius. Quid dicam de Platone? qui certè tam multis libris hæc persecutus non esset, nisi probauisset. ironiam enim alterius, perpetuā præsertim, nulla fuit ratio persequi. Videórne tibi, non vt Saturninus, nominare modò illustres homines, sed etiam imitari nunquam nisi clarum, nisi nobilem? atque habebā molestos vobis, sed minutos, Stilbonem, Diodorum, Alexinum: quorum sunt contorta & aculeata quædam sophismata: sic enim appellantur fallaces conclusiunculæ. Sed quid eos colligam, cùm habeam [13] Chrysippum, qui fulcire putatur porticum Stoicorum? Quàm multa ille contra sensus, quàm multa contra omnia quæ in consuetudine probantur, dissoluit? idem mihi quidem non videtur. Sed dissoluerit sané. certè tam multa non collegisset, quæ nos fallerent probabilitate magna, nisi videret his resisti non facilè posse. [14] Quid Cyrenæi videntur, minimè contempti philosophi? qui negant esse quicquam, quod percipi possit extrinsecus: ea se sola percipere, quæ tactu intimo sentiant, vt dolorem & voluptatem: neque se, quo quid colore, aut quo sono sit,

ſcire, ſed tantùm ſentire affici ſe quodammodo. [15] Satis multa de authoribus. quanquam ex me quæſieras, nónne putarem poſt illos veteres, tot ſeculis, inueniri verum potuiſſe, tot ingeniis, tantíſque ſtudiis quærētibus. Quid inuentum ſit, paulò pòſt videro, te ipſo quoque iudice. [16] Arceſilam verò non obtrectandi cauſa cum Zenone pugnauiſſe, ſed verum inuenire voluiſſe, ſic intelligitur. Nemo inquam ſuperiorum non modò expreſſerat, ſed ne dixerat quidem poſſe hominē nihil opinari: nec ſolùm poſſe, ſed ita neceſſe eſſe ſapienti. Viſa eſt Arceſilæ cùm vera ſententia, tum honeſta & digna ſapiente. [17] Quæſiuit de Zenone fortaſſe, quid futurum eſſet, ſi nec percipere quicquam poſſet ſapiens, nec opinari ſapiētis eſſet.. ille, credo, Nihil opinatur: quoniam eſſet quód percipi poſſet. Quid ergo eſſet id? Viſum, credo. Quale igitur viſum? Tum illum ita definiuiſſe: ex eo quod eſſet, ſicut eſſet impreſſum, & ſignatum, & effectum. Pòſt requiſitum, etiámne ſi eiuſmodi eſſet viſum verum, quale falſum. [18] hic Zenonem vidiſſe acutè, nullum eſſe viſum, quod percipi poſſet: ſi id tale eſſet ab eo quod eſt, vt eiuſmodi ab eo quod non eſt, poſſet eſſe. Rectè conſenſit Arceſilas ad definitionem additum: neque enim falſum percipi poſſe, neque verum, ſi eſſet tale, quale vel falſum. [19] Incubuit autem in eas diſputationes, vt doceret, nullū tale eſſe viſum à vero, vt non eiuſdem modi etiam à falſo poſſit eſſe. Hæc autē eſt vna contentio, quæ adhuc permanſerit. Nam illud, nulli rei aſſenſurum eſſe ſapientem, nihil ad hanc controuerſiam pertinebat: licebat

enim nihil percipere, & tamen opinari: quod à Carneade dicitur probatum. Equidem Clitomacho plus quàm Philoni aut Metrodoro credens, hoc magis ab eo disputatum, quàm probatum puto. ſed id omittamus. Illud certè opinatione & perceptione ſublata ſequitur, omnium aſſenſionum retentio: vt, ſi oſtendero nihil poſſe percipi, tu concedas nunquam aſſenſurum eſſe.

1 Tranſitus eſt à proxima digreſſione ad refutationem orationis habitæ à Lucullo, vbi Cicero ſigillatim reſpondebit ad argumenta ſuperioris orationis. Primũ igitur occupat collationem illam Arceſilæ cum ſeditioſis ciuibus, & Academiam nouam defendit authoritate veterum & illuſtrium philoſophorum.

2 Sequitur inductio de authoribus Academiæ nouæ antiquis & excellẽtibus philoſophis, quorũ primus Anaxagoras laudatur, & in Academicam ignorationem incidiſſe probatur: placuit ei niuem eſſe nigram, & quòd ex aqua nigricante fieret, & ꝙ oculi cõtinenter in ea defixi mutarentur, & ſe colorẽ nigrũ cernere crederẽt.

3 Hic locus corruptus & abruptus eſſe videtur, vbi definitur ſophiſta à fine, ſicut apud Platonem, mercator, qui diſciplinas animi vendit: homo quæſtuoſus, qui litigando, pugnando, aduerſando, quæſtum facit: iuuenum & diuitũ mercenarius venator, præſtigiator, & veri fallax imitator: ſic Ariſtoteles etiam ait, ὁ σοφιστὴς χρηματιστὴς ἀπὸ φαινομένης σοφίας, ἀλλ᾽ οὐκ οὔσης. id eſt, qui quæſtum facit ab ea, quam præ ſe fert, ſapientia: quæ tamen in eo reuera non ſit Ex quo genere fuit in Græcia Protagoras, qui (vt ait Plato in Menone) vniuerſam Græciã annos plus quàm quadraginta fefellit, & diſcipulos ſuos multò deteriores reddidit, quàm acceperat.

4 Secunda authoritas eſt Democriti, qui dupliciter laudatur, & ex nobili ſui operis præfatione, & ex collatione inferiorum philoſophorum.

5 Hic ſyllogiſmus eſt ſimplex primi generis.

6 Democritus floruit apud Mileſios olympiade octogeſima, vt ait Laertius, Cleanthes fuit diſcipulus Zenonis, & Chryſippus Cleanthis, qui floruit olympiade centeſima quadrageſima tertia.

7 Seruius Tullus populum Romanum in quinque claſſes ex cenſu diſtribuit, vt prima claſsis eſſet ditiſsimorum ciuium, ſicut quinta & poſtrema infimorũ & tenuiſsimorum. hinc Homines quintæ claſsis, prouerbii quadam ſpecie dicuntur: id eſt, infimæ conditionis & authoritatis.

8 Collatio eſt à minori ad maius, ad illuſtrandum teſtimonium Democriti.

9 Tertius authoritatis locus de Empedocle.

10 Quartus locus ab authoritate Parmenidis & Zenophanis, quorũ ille cenſuit non eſſe fidendum ſenſibus, vt ait Diogenes: hic primus omnia eſſe incomprehenſibilia dixit, vt ait Sothion: ſed tamen fallitur, vt ait Diogenes.

11 Reſpondet ad proxima exempla de Socrate & Platone, quos etiam probat eſſe authores huius Academici inſtituti ex eorum ſcriptis & inſtitutis.

12 Concluſio de antiquis authoribus, quos Academici ſequuntur: & tranſitus ad inferioris ætatis philoſophos, quibus authoribus vtitur Cicero ad defenſionem Academicæ profeſſionis. Stilpo Megarẽſis fuit diſcipulus Euclidis acutus & eloquẽs.

Diodorus cognomento Cromis, dialecticum acumen habuit, primúsque dicitur inuenisse inuolutum & cornutum dicendi genus, vt ait Laertius. Alexinus ex Eubulidis Megarensis ludo manauit, vir acer, & contentionis viribus, ac neruis clarus: vnde & Alexinus dictus est: maximè autem Zenoni infestus erat, vt ait Laertius. Horum fallaces erant conclusiunculę, aut vitio argumenti alieni, vel obscuri, vel ambigui, vel falsi: aut inconstantia dispositionis, quæ facta non esset ad veram & constantem normam dialecticæ artis.

13 Chrysippus Solensis Cleãthis discipulus tantùm de se sentiebat, vt neminem in philosophia sibi parem esse arbitraretur, vnde passim carmen de Chrysippo iactatum est:

Οἶος πέπνυται, λοιποὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι.
Εἰ μὴ γὰρ ἦν Χρύσιππος, οὐκ ἂν ἦν στοά. Hoc est,
Hic solus sapit: ast alij, velut vmbra, feruntur.
Et nisi Chrysippus fuisset, porticus non esset.

14 Postrema defensio ab authoritate Cyrenaicorum, qui ab Aristippo Cyreneo profecti iudicium veritatis in intimis sensibus posuerunt, cùm finem bonorũ esse dicerent voluptatem corporis: id est, iucundum quendam & leuem motum ad intimos sensus permanantem, & quasi in medullis corporis prurientem.

15 Concludit locum de authoribus, & hinc transit ad refutandam orationem Luculli, cuius caput vnum fuit, multas res progreßione temporum repertas esse: de quo aliàs Cicero respondebit, vbi disseret de partibus sapientiæ.

16 Purgat Arcesilam à calumniis, & originem contentionis inter Stoicos & Academicos dialogismo Arcesilæ ostendit, vbi Arcesilas ex definitione sapiẽtis, & phantasiæ à Zenone tradita materiã contradictionis arripuit, vt diceret nihil posse percipi.

17 Hîc visum definitur à Zenone ex causis & obiectis.

18 Zeno perficit proximam definitionem his verbis, Quale esse nõ possit ex eo, vnde non est: vt intelligatur definiri visum verum, & à sapiente perceptum.

19 Arcesilas refellit postremam partem in definitione positam: summa igitur quæstio est, Nullum visum verum percipi à sapiente, vt non eiusmodi falsum esse possit: quia nullius rei certam & propriam notam sapiens habeat, per quam duntaxat perceptio effici possit: quæ Academicorum sententia vera esset, si de perfecta, & omnibus numeris absoluta scientia rerum loquerentur ex primis, veris, & rem ipsam constituẽtibus, & declarantibus causis: hæc enim perfecta sapientia cadit in solũ Deũ, quẽadmodum pręclarè disserit Socrates apud Platonẽ: atque omniũ philosophorum decreta, quæ polliceri scientiam videntur, opiniones duntaxat hominũ sunt, non decreta sapientiæ. Itaque rectè dicitur ab Academicis nihil vel sensu, vel animo percipi, si perceptio eo modo, quo diximus, definiatur: tametsi leuia quædam argumẽta ab illis contra sensus, aliásque Stoicorũ rationes ab his collecta sunt.

[1] Quid ergo est quod percipi poßit, si ne sensus quidẽ vera nuntiãt? quos tu Lucullo [2] communi loco defendis. quod ne id facere posses, idcirco heri, non necessario loco, contra sensus multa dixeram. [3] tu autem te negas infracto remo, neque columbæ collo commoueri. primùm,

cur? nam & in remo sentio non esse id quod videatur: & in columba plures videri colores, nec esse plus vno. deinde, nihilne præterea diximus? maneant illa omnia. [4] latrat in ista causa Epicurus: veraces suos esse sensus dicit. Igitur semper authorem habes, & eum qui magno suo periculo causam agat. eò enim rem dimittit Epicurus, si vnus sensus semel in vita mentitus sit, nulli vnquã esse credendum. Hoc est verũ esse, confidere suis testibus, & importunè insistere. [5] Itaque Timagoras Epicureus negat sibi vnquam, cùm oculum torsisset, duas ex lucerna flãmulas esse visas: opinionis enim esse mendaciũ, nõ oculorũ. quasi quæratur quid sit, non quid videatur. [6] Sed hic quidem maiorum similis. tu verò, qui visa sensibus alia vera dicas esse, alia falsa: quî ea distinguis? [7] Desine quæso communibus locis. domi nobis ista nascuntur. Si quis deus te interroget sanis modò & integris sensibus, Num amplius quid desideras? quid respõdeas? Vtinam quidem roget. audiat quàm nobiscum malè agatur. [8] Vt enim vera videamus, quàm longè videbimus? ego Catuli Cumanam ex hoc loco regionem video, Pompeianum non cerno: neque quicquam interiectum est quod obstet: sed intendi longius acies non potest. O præclarũ prospectum! Puteolos videmus: at familiarem nostrum Auianum, fortasse in porticu Neptuni ambulantẽ, non videmus. At ille nescio qui, qui in scholis nominari solet, mille & octingenta stadia, quòd abesset, videbat. quædam volucres longius. Responderem igitur audacter isti vestro deo, me planè his oculis non esse contentũ.

[9] dicit me acrius videre, quàm vllos pisces, fortaſſe qui neque videntur à nobis, & nunc quidem ſub oculis ſunt, neque ipſi nos ſuſpicere poßũt. Ergo vt illis aqua, ſic nobis aër craſſus offunditur. At amplius non deſideramus. [10] Quid talpã? Nũ deſiderare lumẽ putas? Neque tam quererer cum deo, quòd parũ longè, q̃ quòd falſum viderem. [11] Vidéſne nauẽ illam? ſtare nobis videtur: at iis qui in naui ſunt, moueri hæc villa. Quære rationem cur ita videatur: quam vt maximè inueneris, quod haud ſcio an non poßis: non tu verũ teſtẽ habere, ſed eũ non ſine cauſa falſum teſtimoniũ dicere oſtenderis. Quid ego de naui? vidi enim à te remum contemni. maiora fortaſſe quæris. [12] Quid poteſt eſſe ſole maius, quem Mathematici amplius duodeuiginti partibus confirmant maiorem eſſe quàm terram? quantulus nobis videtur? mihi quidem quaſi pedalis. [13] Epicurus autem poſſe putat etiam minorem eſſe eum, quàm videatur, ſed non multo. ne maiorẽ quidem multo putat eſſe: vel tantum eſſe, quantus videatur: vt oculi aut nihil, aut non multum mentiantur. [14] Vbi igitur illud eſt ſemel? ſed ab hoc credulo, qui nunquam ſenſus mentiri putat, diſcedamus, qui ne nũc quidem, cùm ille ſol, qui tanta incitatione fertur, vt celeritas eius quanta ſit, ne cogitari quidem poßit, tamen nobis ſtare videatur.

1 Incipit diſputare cõtra Lucullum de principe & generali quæſtione, Quòd nihil percipi poſſit. Primum argumentum eſt à ſenſibus, leue & captioſum. Licet enim nullus ſenſus ſit particeps ſcientiæ, quia (vt Socrates rectè docet in Theæteto) eſſentiam rei non percipit: licet etiam interdum decipiatur ſenſus, non ſequitur tamen, quin interdum verum aliquid ſentiat, quale vel falſum eſſe non poſſit.

2 Communi loco defendere, eſt probabiliter & copioſe ad imitationẽ Oratorum aliquid diſputare: eſt enim locus communis, oratoribus campus, in quo libe-

rè expatiantur, cùm aliquid amplificant laudis, aut vituperationis gratia.

3 Occupat duo exempla, quibus sensus falluntur, quasi à Lucullo nō satis refutata & dissoluta sint.

4 Epicurus dissētit ab Academicis, quia omne iudiciū veritatis ponit in sensib⁹: sed tamē sententiā suā pueriliter & ineptè defendit, & eius subscriptor Timagoras.

5 Si oculi palpebram aliquantulum depresseris, quanuis vnica sit flamma lucentis candelæ: ea tamen geminari tibi videbitur, quia ab oculo tuo radij exeūtes non ad idem feruntur punctum: atque idcirco, quod oculus bis inspexit, id quasi geminum se putat inspexisse.

6 Eleuat disputationem Luculli tanquam communem, nec satis accuratam: cùm tamen ipse Cicero non accuratius disputet, quàm Lucullus, & cōmunibus etiam locis hic, vt antè Lucullus fecit, expatietur.

7 Occupat communem locum Luculli de laude sensuum, & ei contradicit ab exemplis, quibus confirmatur imbecillitas oculorum: quia longius rem prospicere non possunt.

8 Occupat exemplum hominis acutè videntis, quod eleuat collatione auium quæ longius vident. Fuit autem quidā nomine Linceus tam certa acie luminum, vt ex Lilybęo naues è portu Carthaginiensium egredientes videret, vt ait Valerius libro primo. Carthago autem à Lilybęo distat mille stadiis, ac ferè quingentis, vt ait Strabo. Plinius refert, haliezetum clarissima oculorum acie ex alto videre in mari piscem, in quem præceps ruit, eúmque discussis pectore aquis, rapit.

9 Secunda prolepsis de piscibus contemnitur: quia nos perfectiorem visum quærimus.

10 Tertia prolepsis de exemplo talpæ refellitur à minori ad maius. Talpæ quanuis natura sint expertes visus, tamen lumen desiderāt. quid mirum, si homines acumen oculorum melius optent?

11 Trāsitus est ab imbecillitate oculorum ad fraudes & fallacias ex his ortas, quæ declarantur exemplo nauis: nam qui procul agitatam nauem aspiciunt, eam stare putāt, quia propter longitudinem spatij & interualli, nauis ipsa angulos visus afficere, atque mouere parū admodū potest. & qui sunt in naui, proxima quæque moueri arbitrātur, vt arbores, ædes, quia radij oculorū ad motum nauis subinde mutant situm: atque idcirco res quæ sub aspectum cadunt, mutari videntur, & tāquam oculos sequi: sed hæc Ciceronis argumenta nihil admodum arguunt & probant. Non enim sequitur, si sensus aliquando fallaces sint, vt semper sint fallaces, & mēs hominis fraudē perspicere non possit: etenim à doctissimis hominib⁹ inuenta & explicata est ratio, & cur remus inflexus in aqua videtur, & collum columbæ coloribus variegatum, cùm tamen sit vnius modi: cæteráque eiusmodi ab optimis philosophis diligenter enucleantur, nec eorum quisquam in his falli potest.

12 Correctio proximi exempli, & transitus ad aliud de magnitudine solis, vbi visus plurimum fallitur.

13 Epicuro sol videtur esse tantus, quantulus apparet, & maiusculus & minusculus, vt Plutarchus ait: Ciceroni duodeuiginti partibus maior terra, id est, tercentum & sex millibus leucarum: Mathematicis centies sexagies sexies, id est, centum millionibus leucarum & amplius.

14 Contemnit Epicurum stultè differentem de solis magnitudine, & sibi ipsi repugnantem: dicit enim quodam capite, si semel sensus mentiantur, eis non esse credendum: & alterò oculos posse mentiri, cùm iudicant de solis magnitudine.

[1] *Sed vt minuam controuersiam: videte quæso quàm in paruulis sitis. Quatuor sunt capita, quæ concludunt nihil esse quod nosci, percipi, comprehēdi possit: de quo hæc tota quæstio est. è quibus primum est, esse aliquod visum falsum: secundū, non posse id percipi: tertiū, inter quæ visa nihil intersit, fieri non posse vt eorum alia percipi possint, alia non possint: quartū, nullum esse visum verum à sensu perfectum, cui non appositum sit visum aliud quod ab eo nihil intersit, quódque percipi non possit. Horum quatuor capitum secundum & tertium omnes concedunt, primum Epicurus non dat. vos, quibuscum res est, id quoque conceditis. omnis pugna de quarto est.*[2] *Qui igitur P. Seruilium Geminum videbat, si Quintum se videre putabat, incidebat in eiusmodi visum, quod percipi non posset: quia nulla nota verum à falso distinguebatur. qua distinctione sublata, quam haberet*[3] *M. Cotta, qui bis cum Gemino Consul fuit, agnoscendo eiusmodi notā, quæ falsa esse non posset? Negas tantam similitudinem in rerum natura esse. pugnas omnino, sed cum aduersario facili.*[4] *Ne sit sanè: videri certè potest. fallet igitur sensum: & si vna fefellerit similitudo, dubia omnia reddiderit. sublato enim iudicio illo, quo oportet agnosci: etiamsi ipse erit quem videris, qui tibi videbitur, tamen non ea nota iudicabis, qua dicis oportere, vt non possit esse eiusdem modi falsa. Quādo igitur potest tibi P. Geminus, Quintus videri: quid habes explorati,*[5] *cur non possit tibi Cotta videri, qui non sit, quoniā aliquid videtur esse quod non est?*

Omnia dicis sui generis esse: nihil esse idē, quod sit aliud. Stoicum est quidem, nec admodum credibile, nullum esse pilum omnibus rebus talem, qualis sit pilus alius, nullum granum.[6] Hæc refelli possunt: sed pugnare nolo. ad id enim quod agitur, nihil interest, omnibúsne partibus visa res nihil differat, an internosci non poßit, etiā si differat. Sed si hominū similitudo tāta esse non potest, ne signorum quidem? Dic mihi,[7] Lysippus eodem ære, eadem temperatione, eodem cælo, aqua, cæteris omnibus, centum Alexandros eiusdem modi facere non poßit? qua igitur notione discerneres?[8] Quid, si in eiusmodi cera cētum sigilla hoc annulo impressero, ecqua poterit in agnoscendo esse distinctio? an tibi erit quærendus annularius aliquis, quoniam gallinarium inuenisti Deliacum illum qui oua cognosceret?[9] Sed adhibes artē aduocatam etiam sensibus. pictor videt quæ nos non videmus: & simul inflauit tibicen, à perito carmen agnoscitur. Quid hoc? nónne videtur contra te valere, si sine magnis artificiis, ad quæ pauci accedunt, nostri quidem generis admodū nec videre, nec audire possumus?[10] Iam illa præclara, quanto artificio esset sensus nostros, mentémque, & totam constructionem hominis fabricata natura, cur non extimescam opinandi temeritatē? etiámne hoc affirmare potes Luculle, esse aliquam vim, cum prudentia & consilio scilicet, quæ finxerit, vel, vt tuo verbo vtar, quæ fabricata sit hominem? qualis ista fabrica est? vbi adhibita? quando? cur? quomodo? Tractantur ista ingeniose, disputātur etiam eleganter. denique videātur

sanè, ne affirmentur modo. Sed de Physicis mox, & quidem ob eam causam, ne tu, qui idem me facturum paulò antè dixeris, videare mentitus.

QQ. 1 Repetit quatuor hypotheses Academicorum à Lucullo prius commemoratas, ex quibus effici volunt, nihil posse percipi: quarum tres veluti per se satis illustres, & ab omnibus concessæ sumuntur: quarta, quæ in quæstionem venit, à Cicerone confirmatur.

2 Vtitur exemplis Seruiliorum geminorum, qui inter se valde similes erant, vt vix internosci possent, sed iis exemplis nunquam efficiet, nihil posse percipi. nã, vt antè docuit Lucullus, adhibita consuetudine geminos facilè distingues. nec verò sequitur, vt si in quibusdam visis differentia non appareat, in nullis visis appareat.

3 C. Aurelius Cotta, & P. Seruilius geminus primùm cõsules fuerunt anno vrbis cõditæ quingentesimo primo, rursus autem anno vrbis quingentesimo quinto.

4 Concedit defensionem Luculli de singulis & propriis rerum notis, quibus res internoscuntur, & tamen nihilominus contendit visa confusa esse: Syllogismus est connexus primi modi, cuius propositio est fallax:

Si vna similitudo fefellerit, dubia omnia reddiderit: possunt enim res similitudine inter se coniungi, & multis dissimilibus distingui ac separari.

5 Refellit dogma Stoicum de singulis rerum proprietatibus, quibus inter se differant. Argumentum ab exemplis specialibus: pilus à pilo non internoscitur, neque granum à grano: non sunt igitur in singulis rebus propriæ quædam notæ. Sic Persæus cum Aristone Stoico dogmati assentiẽte dissensit, protulitque geminos fratres inter se litigantes, quorum alter illi depositum daret, alter deinde reciperet, atque ita hærẽtem in geminis, & ambigentem vter esset, coarguit. Lege Laertiũ lib. 7.

6 Transit ab exemplis geminorum ad exemplum signorum similium.

7 Lysippus Sicyonius nobilis sculptor fuit, à quo tantùm Alexander se fingi passus est. Is sexcenta decem opera fecisse dicitur tam excellentia, vt arti claritatem possent dare vel singula. Plinius cap. 7. lib. 34.

8 Aliud exemplum de signis similibus in cera impressis, & locus in Deliacũ gallinarium à Lucullo citatun, cuius videtur meminisse Plinius his verbis: Traditur quædam ars gallinarij cuiusdam dicentis, quòd ouum ex quaque esset.

9 Regerit in Lucullum exempla de pictore & tibicine, cuius argumentum à maiori ad minus licet verum sit, nihil tamen efficit.

10 Eleuat communem locum de diuina & excellenti fabrica sensus & animi, quam ethnicè & impiè contemnit magis, quàm refellit ex leuissimis adiunctis.

[1] Sed vt ad ea quæ clariora sunt, veniam, res iam vniuersas profundam: de quibus volumina impleta sunt non à nostris solũ, sed etiam à Chrysippo: de quo queri solẽt Stoici, dum studiose omnia conquisierit contra sensus & perspicuitatem, contráque omnem consuetudinẽ, contráque rationem, ipsum sibi respondentem inferiorem

fuisse: itaque ab eo amatum esse Carneadem. Ea sunt eiusmodi, quæ à te diligentissimè tractata sunt: Dormientium & vinolentorũ & furiosorum visa imbecilliora esse dicebas, quàm vigilantium, siccorum, sanorum: [2] quomodo? quia cùm experrectus esset Ennius, non diceret se vidisse Homerum, sed visum esse: Alcmeo autem,

» Sed mihi neutiquam cor consentit,

similia de vinolentis. quasi quisquam neget, & qui experrectus sit eum somniare: & cuius [3] furor cõsederit, putare non fuisse ea vera, quæ essent sibi visa in furore. sed non id agitur tum, cùm videantur: quo modo videntur, id quæritur. nisi verò Ennium non putamus ita totum illum audiuisse,

» O pietas animi,

si modò id somniauit, vt si vigilans audiret: experrectus enim potuit illa visa putare, vt erant, & somnia. dormienti verò æquè ac vigilanti probantur. Quid Iliona somno illo,

» [4] Mater te appello.

Nónne illa credit filium locutum, vt verè experrecta etiam crederet? vnde enim illa,

» Age adsta: mane: audi: itera dum eadem & ista mihi? num videtur minorẽ habere visis, quàm vigilantes fidẽ? [5] Quid loquar de insanis? qualis tandẽ fuit affinis tuus Catule Tuditanus? quisquã sanissimus tam certa putat quæ videt, q̃ is putabat quæ videbãtur? Quid ille, qui,

» Video, video te viuum Vlysses, dum licet:

nónne etiam bis exclamauit se videre, cùm omnino non

videret? [6] Quid apud Euripidem Hercules, cùm vt Eurysthei filios, ita suos configebat sagittis, cùm vxorem interimebat, cùm conabatur etiam patrem, non perinde mouebatur falsis, vt veris moueretur? quid ipse Alcmeo tuus, qui negat cor sibi cum oculis consentire? nónne ibidem incitato furore,

» *Vnde hæc flamma oritur?* & *illa deinceps,*

» *Incede, incede: adsunt, adsunt: me, me expetunt.*

Quid, cùm virginis fidem implorat?

» *Fer mi auxilium: pestem abige à me:*

» *Flammiferam hanc vim, quæ me excruciat.*

» *Cerulea incinctæ igni incedunt:*

» *Circunstant cum ardentibus tedis.*

nũ dubitas quin sibi hæc videre videatur? itémq; cætera:

» *Intendit crinitus Apollo*

» *Arcum auratum Luna innixus.*

» *Diana facem iacit à læua.*

Qui magis hæc crederet si essem, quàm credebat quia videbantur? apparet enim iam cor cum oculis consentire. [7] *Omnia autem hæc proferuntur, vt illud efficiatur (quo certius nihil potest esse) inter visa vera & falsa ad animi assensum nihil interesse. Vos autem nihil agitis, cùm falsa illa vel furiosorum vel somniantiũ, recordatione ipsorum refellitis. non enim id quæritur, qualis recordatio fieri soleat eorum qui experrecti sunt, aut eorum qui furere destiterunt: sed qualis visio fuerit aut furentium, aut somniantium tum, cùm cõmouebantur.*

1 Hactenus ea collecta sunt, quæ ab Academicis philosophis contra sensus disputari solent, dehinc transitus fit ad exempla somniantium, ebriorum, & furio-

ſorum, adhibita quadam præfatione in Chryſippum Stoicum, qui in refellendis Academicis eorum cauſam infirmare magis, quàm confirmare videtur. Is quinque libros ſcripſit ad Methrodorum aduerſus conſuetudinem, & ſeptem pro conſuetudine ad Gorgippidem, vt ait Laertius.

2 Eleuat exempla de dormientibus & vinolentis, magis vt ſeruiat ſuę cauſæ, quàm vt conſtanter & philoſophicè reſpondeat. Quærimus, inquit, quomodo res appareant ſomniantibus & ebrioſis, veræ, inquam, quæ tamen ſunt falſæ. quid tum? an inde concludere potes, Si nulla ſit in ſomniis & ebrietate perceptio, nihil ab homine poſſe percipi: aut viſa quæ vera ſunt, à falſis non differre? Hoc argumentum Ciceronis in ſyllogiſmo diſpone cum propoſita quæſtione, hoc modo:

Si quæ dormientibus & ebriis vera videntur, non differunt à falſis,
inter viſa vera & falſa nihil intererit:

Sed primum verum:
Verum igitur & poſtremum. Vidéſne quæ plaga ſit in propoſitione ſyllogiſmi, quæ & falſa & inconſequens eſt? non enim ſequitur, Si cõfuſa ſunt viſa dormientium & ebrioſorum, vt etiam reliquorum hominum viſa confuſa ſint.

3 Furor cõſediſſe dicitur, qui ſuos motus & impetus remiſit, cùm is qui furioſus erat, nihil ferè à ſano diſtare videtur.

4 Citantur hi verſus à Cicerone Tuſcul. prima:
Mater te appello, tu quæ curam ſomno ſuſpenſo leuas,
Neque te mei miſeret, ſurge & ſepeli natum.

5 Exempla tria proferuntur de furioſis, Tuditano, Hercule, & Alcmeone, qui vera eſſe credebant, quæ in furore, animo, & cogitatione verſarent: de quibus idem iudicare debemus, quod de ſomniantibus & vinolentis.

6 Hercules apud Euripidem tres liberos necat, exiſtimans eſſe liberos Eurythei regis Thebarum, & Megaram coniugem ſuam filiam Creontis: poſtremò cùm ſagittam pararet ad cædem Amphitrionis patris, à Pallade prohibitus eſt.

7 Concludit contra Lucullum ſomniãtes, ebrios, & inſanos aſſentiri viſis, eáque vera credere, quæ tamen falſa ſunt, & eleuat ſolutionem Luculli à diſſimilibus: quod genus argumenti totum contra Ciceronem eſſe docuimus.

1 Sed abeo à ſenſibus. Quid eſt quod ratione percipi poßit? Dialecticã inuentã eſſe dicitis veri & falſi quaſi diſceptatricem, & iudicẽ, cuius veri & falſi? & in qua re? in Geometriáne quid ſit verũ vel falſum, dialecticus iudicabit? an in literis? an in muſicis? At ea nõ nouit. In philoſophia igitur ſol quãtus ſit, quid ad illũ? Quod ſit ſummũ bonum, quid habet vt queat iudicare? Quid igitur iudicabit? quæ coniunctio, quæ diſiunctio vera ſit? quid ambiguè dictũ ſit? quid ſequatur quãque rem, quid repugnet? Si hæc, & horum ſimilia iudicat, de ſe ipſa

iudicat. plus autem pollicebatur. Nam hæc quidem iudicare, ad cæteras res, quæ sunt in philosophia multæ, atque magnæ, non est satis. [2] Sed quoniam in ea arte tantùm ponitis, videte ne contra vos tota nata sit, quæ primo progressu festiuè tradit elemēta loquendi, & ambiguorum intelligētiam, concludendique rationem, tum paucis additis venit ad soritas, lubricum sanè & periculosum locum: quod tu modò dicebas esse vitiosum interrogandi genus. Quid ergo? istius vitij num. nostra culpa est? rerum natura nullam nobis dedit cognitionem finium, vt vlla in re statuere poßimus quatenus. nec hoc in aceruo tritici solùm, vnde nomen est, sed vlla omnino in re minutatim interroganti: diues, pauper: clarus, obscurus sit: multa, pauca: magna, parua: longa, breuia: lata, angusta: quanto aut addito aut dempto certum respondeamus, non habemus. [3] At vitiosi sunt soritæ. Frangite igitur eos, si potestis, ne molesti sint: erūt enim, nisi caueatis. Cautū est, inquit: placet enim Chrysippo, cùm gradatim interrogetur, verbi causa, tria pauca sint, ánne multa: aliquāto prius, quàm ad multa perueniat, quiescere, id est quod ab iis dicitur ἡσυχάζειν. [4] Per me vel stertas licet, inquit Carneades, non modò quiescas. Sed quid proficit? sequitur enim qui te ex somno excitet, & eodem modo interroget. quod in numero conticuisti: si ad eum numerum vnum addidero, multáne erunt? progrediere rursus, quoad videbitur. Quid plura? hoc enim fateris, [5] neque vltimum te paucorum, neque primum multorum respondere posse. Cuius generis error

ita manat, vt nõ videã quò non poßit accedere. [6] *Nihil me lædit, inquit. ego enim vt agitator callidus, prius quàm ad finem veniam, equos sustinebo, eóque magis, si locus is quò ferẽtur equi, præceps erit. Sic me, inquit, antè sustinebo, nec diutius captiose interroganti respondebo.* [7] *Si habes quod liqueat, neque respondes, superbé. si non habes, ne tu quidem persistis. si quia obscura, concedo: sed negas te vsque ad obscura progredi. illustribus igitur rebus insistis. si id tantummodo, vt taceas: nihil assequeris. quid enim ad illum qui te captare vult, vtrũ tacentem irretiat te, an loquentem? sin autem vsque ad nouem, verbi gratia, sine dubitatione respondes pauca esse, in decimo insistis.* [8] *etiam à certis & illustrioribus cohibes aßẽsum: hoc idẽ me in obscuris facere non sinis.* [9] *Nihil igitur te contra soritas ars ista adiuuat, quæ nec augendi, nec minuendi quid aut primum sit, aut postremum, docet.* [10] *Quid quòd eadem illa ars, quasi Penelope telam retexens, tollit ad extremum superiora? vtrũ ea vestra, an nostra culpa est? Nempe fundamentum dialecticæ est, quicquid enuntietur (id autem appellatur ἀξίωμα, quod est quasi effatũ) aut verũ esse, aut falsum. Quid igitur? hæc vera, an falsa sunt? si te mentiri dicis, idque verum dicis: mentiri verum dicis.* [11] *Hæc scilicet inexplicabilia esse dicitis, quod est odiosius, quàm illa quæ nos incomprehensa & non percepta dicimus. Sed hæc omitto. Illud quæro, si ista explicari non possunt, nec eorum vllum iudicium inuenitur, vt respõdere poßitis, veráne, an falsa sint: vbi est illa definitio, effatum*

esse id quod aut verum, aut falsum sit? [12] *Rebus sumptis, adiungam, ex his sequẽdas esse alias, alias improbandas, quæ non sint in genere contrario. Quomodo igitur hoc cõclusum esse iudicas, Si dicis nunc lucere, & verũ dicis: lucet: dicis autem lucere, & verum dicis: lucet igitur? Probatis certè genus, & rectissimè conclusum dicitis: itaque in docendo eum primum cõcludendi modũ traditis. Aut quicquid igitur eodem modo concluditur, probabitis: aut ars ista nulla est. Vide ergo, hanc conclusionem probaturúsne sis: Si dicis te mentiri, verúmque dicis: mentiris. dicis autem te mentiri, verúmque dicis: mentiris igitur. Quî potes hanc non probare, cùm probaueris eiusdem generis superiorem?* [13] *Hæc Chrysippea sunt, ne ab ipso quidem dissoluta. quid enim faceret huic conclusioni, si lucet, lucet: lucet autem, lucet igitur? Crederet scilicet. Ipsa enim ratio connexi, cùm concesseris superius, cogit inferius cõcedere. Quid ergo hæc ab illa conclusione differt? Si mentiris, mentiris: mentiris autem, mentiris igitur. Hoc te negas posse nec approbare, nec improbare. Quî igitur magis illud? Si ars, si ratio, si via, si vis denique conclusionis valet: eadem est in vtroque.* [14] *Sed hoc extremum eorum est, postulant vt excipiantur hæc inexplicabilia. Tribunum aliquem censeo adeant: à me istam exceptionem nunquam impetrabũt.* [15] *Etenim cùm ab Epicuro, qui totam dialecticam & contemnit & irridet, non impetrent vt verum esse concedat, quod ita effabimur: Aut viuet cras Hermachus, aut non viuet: cùm dialectici sic statuant, omne quod*

ita disiunctum sit, quasi aut etiam, aut non, non modò verum esse, sed etiam necessarium: vide quàm sit cautus is, quem isti tardum putant. [16] *Si enim, inquit, alterutrũ concessero: necessarium esse necesse erit, cras Hermachũ aut viuere, aut non viuere: nulla autem est in natura rerum talis necessitas.* [17] *Cum hoc igitur dialectici pugnent, id est Antiochus, & Stoici: totam enim euertit dialecticam. nam si è contrariis disiunctio (contraria autem ea dico, cùm alterum ait, alterum negat) si talis disiunctio falsa potest esse, nulla vera est. Mecum verò quid habent litium, qui ipsorum disciplinam sequor?* [18] *Cùm aliquid huiusmodi inciderat, sic ludere Carneades solebat: Si rectè conclusit, teneo: sin vitiose, minã Diogenes reddat. ab eo enim Stoico dialecticam didicerat: hæc autem merces erat dialecticorum. Sequar igitur eas vias, quas didici ab Antiocho: nec reperio quomodo iudicem, si lucet, lucet, verum esse, ob eam causam, quòd ita didici, omne quod ipsum ex se connexum sit, verum esse: non iudicem, si mentiris, mentiris, eodem modo esse connexum.* [19] *Aut igitur hoc, & illud: aut nisi hoc, ne illud quidem iudicabo.*

Transit à sensibus ad refutationem artium, quæ animo vidētur percipi:
1 ac primùm refellit definitionẽ dialecticæ enumeratione rerũ subiectarũ, sed captio-
sa & fallaci: non enim dialectica dicitur iudex esse veri & falsi, quia dialecticus om-
nes artes nouerit, in quibus verum à falso possit discernere: sed quia hæc ars sit re-
gula de omnibus rebus iudicandi, sicut Grammatica de omnibus rebus purè loquē
di. Itaque quemadmodum si Geometra, Arithmeticus, Musicus purè loquuntur, id
Grammaticæ virtute faciunt, non sua: ita cùm per syllogismum rectè iudicant de re
bus sibi subiectis, dialectica arte & potestate faciunt, non sua: quia sola dialectica do
cet leges de omnibus iudicandi: nec magis consequens est, Dialectica est regula iu-
dicandi de omnibus, ergo dialecticus nouit omnia: quàm si dixeris, Grammatica
est regula de omnibus purè loquendi, ergo grammaticus nouit omnia.
2 Secundum argumentum contra dialecticam Stoicorum ducitur à subiecta

ei disciplinæ materia : id est, præceptis dialecticis, in quibus Stoici non solùm grammaticā artē cōfundebāt, cùm præciperēt de orthographia, etymologia, syntaxi, vt ex Diogene Laertio cōstat: sed hærebāt in suis soritis, quæ gradationes minutis interrogatiunculis fiunt, habéntque lubricum & periculosum genus argumentationis, quòd in hac gradationis continuatione non satis cohærentia interdum copulātur, sed cognita & adhibita luce syllogismi, facilè hic sophisticus & captiosus error soritarum cognoscitur. Chrysippus autem Stoicus ignoratione dialectici syllogismi ad dissoluendas captiones soritarum confinxerat modum quendam stationis, vltra quē progredi non liceret: qui profectò rectè & meritò irridetur & exagitatur à Cicerone: hoc enim commentū cōtra soritas nihil valet, sed constans, & certa, & perpetua regula syllogismi vitium & fraudem detegit.

3 Dialogismus Stoici cuiusdam philosophi cum Academico nouo, vbi Stoicus contendit esse aliquem modum gradationis in sorite : academicus verò disputat, interrogationes in infinitum progredi posse : sed exemplum quod hic citatur, non modò nullius conclusionis formam veram habet, sed vanam & ridiculā subtilitatem

4 Permissio est & iocus in Chrysippū ex metaphorica nouitate verbi ἡσυχάζειν, à quiete corporis ad cessationem quandam in respondendo.

5 Quia numerus potest in infinitum augeri.

6 Verba sunt Chrysippi, & allegorica similitudo ab aurigis, qui quemadmodum equos suos cohibent in lubrico & præcipiti loco, ne temerè ruant: sic in sorite philosophus sistet, ne in fallacem conclusionem tanquam in præcipitium feratur.

7 Dilemma est Ciceronis contra Chrysippum ineptè præcipientem, quemadmodum captiosis gradationibus occurrendum sit.

8 Argumentum à minori ad maius.

9 Conclusio contra Chrysippum hærentem in soritis : nec tamen ista culpa dialecticæ est, sicuti Cicero obiicit, sed Chrysippi dialecticam ignorantis. ars enim dialectica docet totum hoc sophismatis genus sine iudicio & syllogismo esse, quòd in nullam constantis syllogismi formam reduci possit.

10 Irridet alterā inscitiam Chrysippi dialectico principio repugnātis, Omne enuntiatum verum esse aut falsum: Chrysippus enim postulat exceptionem in enuntiatis, quæ vocat inexplicabilia, quæ neque vera, neque falsa dici posse putat: in quo valde labitur. Porrò dialectica Penelopæ coniugi Vlyssis comparatur, quòd vt hæc ad fallendos procos telam interdiu cōtextam noctu retexebat: sic Chrysippea dialectica syllogismi cōtextum dissoluit, vt propositionem primam inexplicabilem tollat. metuebat enim Chrysippus, ne si hanc propositionem concederet,

Si mentiri te dicis, verúmque dicis, mentiri te, verū dicis: addita assumptione,
Sed mentiri te dicis, verúmque dicis:

Ex antecedentibus veris absurda conclusio efficeretur,

Ergo mentiri te, verum dicis. Quasi verò mentiri & verum dicere, de eadem re affirmentur, & non de diuersis. mentiri enim refertur ad aliquā rem falsò enuntiatā, & verum dicere, ad affirmationem falsæ enuntiationis. Itaque hoc Chrysippeum enuntiatum indissolubile non est.

11 Vrget Chrysippum à definitione pronuntiati logici : syllogismus est connexus primi modi, cuius assumptio præcedit illustrata à maiori ad minus.

12 Aliud argumentum à paribus sumptum ex natura syllogismi, cuius forma constans & perpetua est, nec vllo exemplo potest fallere. Itaque si in aliquo genere conclusionis probatur exemplum, reliqua quæ sunt eiusdem generis & dispositionis, probentur necesse est.

13 Irridet Chrysippum in superiore connexo hæsitantem, eúmque rursus

premit exemplo à paribus.

14 Locus est in Chrysippum excipientem hoc connexum indissolubile & à definitione enuntiati, & à regula syllogismi connexi, quasi dialectica hæc præcepta generalia non sint, & exceptioné aliquam patiantur. Locus autem sumitur à similitudine tribunorum plebis, qui generalib' legibus, & præceptis interdum adiungi exceptiones volebant.

15 Approbatio proximi loci à dissimilibus: non impetrabunt à me exceptionem, sicut ab Epicuro impetrant, ignaro dialecticæ artis, qui maximè generali & vniuerso præcepto dat exceptionem, negátque enuntiatum disiunctum ex contradicentibus verũ esse: quod perinde est acsi neget contradictionis parté alterá verá esse, alteram falsam: in quo reuoluitur ad veterem & damnatam sententiam Protagoræ & Anaxagoræ res omnes confundentium, & contradictionem de medio tollentiũ, contra quos pugnat Aristoteles libro 4. Metaphy.

16 Epicuri ratio de disiunctione interponitur, quæ fallax est: non enim si alterum de duobus verum est, necesse est alterutrum esse verum. hæc enim necessitas ex conditione coniunctæ cõtradictionis pendet, nõ ex disiunctarũ natura partium.

17 Explicat locum dissimilium: Impetrent ab Epicuro: à me non impetrabunt, quia sequor dialecticam disciplinam, quæ nullam admittit exceptionem in enuntiatis & syllogismis.

18 Concludit cõstantiam dialectici disiuncti authoritate Diogenis Stoici, & ad Chrysippeum enuntiatum rediens, disputat à paribus verum illud esse.

19 Conclusio argumenti à paribus.

[1] Sed vt omnes istos [2] aculeos, & totum tortuosum genus disputãdi relinquamus, ostẽdamúsque qui simus: iam explicata tota Carneadis sententia, Antiochi ista corruent vniuersa. Nec verò quicquam ita dicam, vt quisquam id fingi suspicetur. à Clitomacho sumam, qui vsque ad senectutem cum Carneade fuit, homo & acutus, vt Pœnus, & valde studiosus ac diligẽs. & quatuor eius libri sunt de sustinendis assensionibus. hæc autẽ quæ iam dicam, sunt sumpta de primo. [3] Duo placet esse Carneadi visorum genera: in vno hanc diuisionem: alia visa esse quæ percipi possint, alia quæ non possint: in altero autẽ, alia visa esse probabilia, alia non probabilia: itaque quæ contra sensus, contráque perspicuitatem dicantur, ea pertinere ad superiorem diuisionem: contra posteriorem nihil dici oportere. quare ita placere, tale

visum nullum esse, vt perceptio consequeretur: vt autem probatio, multa. [4] *etenim contra naturā esset, si probabile nihil esset. Sequitur omnis vita ea, quam tu Luculle cōmemorabas, euersio.* [5] *Itaque & sensibus probāda multa sunt. Teneatur modò illud, non inesse in his quicquam tale, quale non etiam falsum nihil ab eo differens esse possit. Sic quicquid acciderit specie probabile: si nihil se offeret quod sit probabilitati illi contrariū, vtetur eo sapiens, ac sic omnis ratio vitæ gubernabitur.* [6] *Etenim is quoque, qui à vobis sapiens inducitur, multa sequitur probabilia non comprehensa, neque percepta, neque assensa, sed similia veri: quæ nisi probet, omnis vita tollatur. Quid enim? conscendens nauem sapiens num comprehensum animo habet, atque perceptum, se ex sententia nauigaturum? quî potest? sed si iam ex hoc loco proficiscatur Puteolos stadia triginta, probo nauigio, bono gubernatore, ac tranquillitate: probabile videatur se illuc venturum esse saluum.* [7] *Huiusmodi igitur visis consilia capiet & agendi, & non agendi: faciliórque erit vt albam esse niuem probet, quàm erat Anaxagoras, qui id non modò ita esse negabat, sed sibi, quia sciret aquā nigram esse, vnde illa concreta esset, albam ipsam esse ne videri quidem.* [8] *Et quæcunque res eum sic attinget, vt sit visum illud probabile, neque vlla re impeditum: mouebitur. non enim est è saxo sculptus, aut è robore dolatus: habet corpus: habet animum: mouetur mente: mouetur sensibus: vt ei multa vera videantur: neque tamen habere insignem illam & propriam percipiendi*

notam: eóque sapiẽtem non assentiri, quia poßit eiusdem modi existere falsum aliquod, cuiusmodi hoc verum. [9] *Neque nos contra sensus aliter dicimus, ac Stoici, qui multa falsa esse dicunt, longéque aliter se habere, ac sensibus videantur. Hoc autem si ita sit, vt vnum modò sensibus falsum videatur: præsto est qui neget rem vllã percipi posse sensibus. Ita nobis tacentibus, ex vno Epicuri capite, altero vestro, perceptio & comprehensio tollitur. quod est caput Epicuri? Si vllum sensibus visum falsum est, nihil percipi potest. Quod vestrũ? Sunt falsa sensus visa. Quid sequitur? vt taceam, conclusio ipsa loquitur, Nihil posse percipi.* [10] *Non concedo, inquit, Epicuro. Certa igitur cum illo, qui à te totus diuersus est: noli mecum, qui hoc quidem certè, falsi esse aliquid in sensibus, tibi assentior.* [11] *Quanquam nihil mihi tam mirum videtur, quàm ista dici ab Antiocho quidẽ maximè, cui erant quæ paulò antè dixi, notißima. Licet enim hæc quiuis arbritatu suo reprehendat, quòd negemus rem vllam percipi posse: certè leuior reprehensio est, quòd tamen dicimus esse quædam probabilia. Non videtur hoc satis esse vobis, ne sit: illa certè debemus effugere, quæ à te vel maximè agitata sunt.* [12] *Nihil igitur cernis? nihil audis? nihil tibi est perspicuum? Explicaui paulò antè Clitomacho authore, quo modo ista Carneades diceret. Accipe quemadmodum ea dicantur à Clitomacho in eo libro quem ad C. Lucilium scripsit poëtam, cùm scripsisset iisdem de rebus ad* [13] *L. Censorinũ, eum qui Cõsul cum M. Manilio fuit.* [14] *Scripsit igitur*

his ferè verbis: Sunt enim mihi nota propterea, quòd earum ipsarum rerum, de quibus agimus, prima institutio & quasi disciplina illo libro cõtinetur. sed scriptũ est ita, Academicis placere esse rerũ eiusmodi dissimilitudines, vt aliæ probabiles videantur, aliæ contrà. id autem non esse satis cur alia percipi posse dicas, alia non posse: propterea quòd multa falsa probabilia sint, nihil autẽ falsi perceptum & cognitũ possit esse.[15] *Itaque ait vehemẽter errare eos, qui dicant ab Academia sensus eripi, à quibus nunquam dictum sit aut colorem, aut saporem, aut sonum vllum esse: illud sit disputatum, non inesse in his propriam, quæ nusquam alibi esset, veri & certi notã.*
[16] *Quæ cũ exposuisset, adiungit, dupliciter dici assensus sustinere sapientẽ: vno modo, cùm hoc intelligatur omnino eum rei nulli assentiri: altero, cùm se à respondẽdo, vt aut approbet quid, aut improbet, sustineat: vt neque neget aliquid, neque aiat. Id cùm ita sit: alterum placere, vt nunquam assentiatur: alterum tenere, vt sequens probabilitatem, vbicunque hæc aut occurrat, aut deficiat, aut etiam, aut non, respondere possit: nec, vt placeat eum qui de omnibus rebus contineat se ab assentiendo, moueri tamen, & agere aliquid; reliquit eiusmodi visa, quibus ad actionem excitemur. Item ea quæ interrogati in vtranque partem respõdere possimus, sequentes tantummodo quod ita visum sit, dum sine assensu: neque tamẽ omnia eiusmodi visa approbari, sed ea quæ nulla re impedirentur.*[17] *Hæc si vobis non probamus, sint falsa sanè: inuidiosa certè non sunt. non enim lucem*

eripimus: ſed ea quæ vos percipi comprehendique, eadem nos, ſi modò probabilia ſint, videri dicimus. Sic igitur inducto & conſtituto probabili, & eo quidem expedito, ſoluto, libero, nulla re implicato, vides profectò Lucullè iacère iam illud tuum perſpicuitatis patrociniū. Iiſdem enim hic ſapiens, de quo loquor, oculis, quibus iſte veſter, cælum, terram, mare intuebitur: iiſdem ſenſibus reliqua, quæ ſub quenque ſenſum cadunt, ſentiet.

18 *Mare illud quod nunc Fauonio naſcente purpureū videtur, idem huic noſtro videbitur: nec tamen aſſentietur, quia nobiſmet ipſis modò cæruleum videbatur, mane flauum: quódque nunc, quia à ſole collucet, albeſcit & vibrat, diſsimiléque eſt proximo ei continenti: vt etiam ſi poſsis rationem reddere cur id eueniat, tamen non poſsis id verū eſſe, quod videbatur oculis, defendere.*

1 Hactenus Cicero reſpondit ad Lucullum, id eſt Antiochum: deinceps exponit ſententiam Carneadis de ratione viſorum, déque aſſenſionibus, vt Academicorum cauſa confirmata, contraria diſputatio Antiochi leuior & imbecillior appareat, & in ſecunda parte huius tranſitionis docet proximam propoſitionem ex libro primo Clitomachi ſumptam eſſe, qui Carneadem multos annos audiuit, eiúſque ſententiam Græcis literis illuſtrauit, vt ait Laertius lib. 4.

2 Aculei metaphoricōs dicuntur interrogatiunculæ ſpinoſæ, quibus Stoici vtuntur in diſputando ad pungendum aduerſarium, & tortuoſum genus diſputandi, & fallax & captioſa argumentatio & plena anfractibus, vt Stoicus ſorites, & Chryſippeus ſyllogiſmus ex indiſſolubilibus.

3 Viſorum duplex eſt partitio apud Clitomachū, ſed prior ſtulta & ridicula: nam ſi nulla viſa perſpiciuntur, vt Academici cenſent, ſtultum eſt ea in percepta & non percepta diuidere: poſterior magis apta eſt inſtituto Academicorum, qui licet nihil comprehendi ſenſibus aut animo dicant, multas tamē res probabiles eſſe non negant acceptas ſenſibus & animo, quas Academicus ſapiens & philoſophus & in deliberando de officiis degēdæ vitæ, & in Ethicis, phyſicis, dialecticis, reliquíſque philoſophię diſciplinis ſequetur: nec vltra ipſum probabile in inquiſitione veri progredietur. Hoc igitur Academicum decretum eſt, Sapienti nihil eſſe perceptū: multa autem probabilia videri.

4 Confirmat aliquid eſſe probabile à repugnantibus, quia alioqui ratio vitæ tolleretur: hoc eodem argumento antea Lucullus vſus erat.

5 Secundum argumentum à diſſimilibus, non quemadmodum ſapiens multa ſenſibus accepta probat, ſic eadem percipit.

6 Tertium argumentum contra Stoicos similiter ab exemplo speciali, ad probandum sapientem Stoicum interdum verisimile sequi: sed Stoici hoc alienũ à quæstione dicerẽt, quia sapiens Stoicus de nauigatione non deliberaret vt sapiens, sed vt vir prudens & opinator: deliberationem enim esse in rebus mutabilibus & variè cadentibus, sapientiam in cognitione causarum æternarum & immutabilium.

7 Illustratio à dissimilibus. Anaxagoras quod verisimile est, non facilè sequitur, Academicus sapiens mulrò facilius: ille non modò dixit, sed etiã putauit niuem esse nigram, quòd ex nigricante materia fieret.

8 Amplificat locum de opinatione sapientis à causis efficientibus probabiles visiones, id est sensibus & animo, & tamen ei perpetuam tribuit ἐποχήν, id est, assensionis retentionem, quia nihil propria & vera notione percipitur.

9 Remouet à sensibus κατάληψιν authoritate Stoicorum & Epicureorũ: syllogismus est connexus primi modi.

10 Occurrit inficiationi connexæ propositionis, & de assumptione consentit cum Stoicis.

11 Digressiuncula est in Antiochum, cuius authoritas eleuatur inconstantia & leuitate sententiæ: quo etiam in loco iteratur Academicum decretum, Nihil sciri, sed multa probabilia videri sapienti.

12 Occupat Antiocheum argumentum de sensibus & perspicuitate, & attentionis excitandæ gratia transitionem facit ad ea, quæ dicuntur à Clitomacho contra eiusmodi obiectiones aduersariorum.

13 L. Martius Censorinus & M. Manilius, vel, vt alii scribunt, Manlius, consules fuerunt, anno vrbis conditæ sexcentesimo quinto.

14 Cicero incipit recitare ex libris Clitomachi summam aliquam Academicæ disciplinæ certis capitibus comprehẽsam. Primum caput continet diuisionẽ rerum in probabiles & improbabiles, earũmque distinctionem à rebus perceptis & nõ perceptis.

15 Consectarium est de sensibus, in quibus negat inesse scientiam, idque verè, quia sensus rerum sunt indices, non iudices, in quibus nullum iudicium est, neque ratiocinatio, qua rerum causas æstiment & iudicent.

16 Alterum caput, vbi Clitomachus distinguit verbum ἐπέχειν, duósque modos ostendit assensum sustinendi, quorum priore vtetur sapiens, vt nulli rei assentiatur: non item posteriore, vt nihil sapiens respondeat: quia & affirmabit, quæ probabilia videbuntur, & negabit contraria.

17 Concludit Academicam Clitomachi philosophiam: & quid à Stoicorum philosophia differat, ostendit: vtitúrque exemplis rerum sensibilium, quæ probantur quidem à sapiente, sed non percipiuntur.

18 Purpureus color est niger admisto quodam rubore, qualis apparet in aquis ad solem occidentem, sicut mane flauus, & meridie cæruleus, idque accidit ex radiis solis variè incidentibus in mare.

[1] Vnde memoria, si nihil percipimus, (sic enim quærebas) quòd meminisse visa nihil cõprehensa non possumus? [2] Quid Polyænus, qui magnus mathematicus fuisse dicitur? is posteaquam Epicuro assentiens, totã geometriam esse falsam credidit, num illa etiam quæ sciebat,

oblitus eſt? Atqui falſum quod eſt, id percipi non poteſt, vt nobiſmetipſis placet. [3] *Si igitur memoria perceptarũ comprehenſarúmque rerum eſt: omnia quæ quiſque meminit, habet ea comprehenſa, atque percepta: falſi autẽ comprehendi nihil poteſt: & omnia meminit Scyron Epicuri dogmata: vera igitur illa ſunt nũc omnia. Hoc per me licet. Sed tibi aut cõcedendum eſt ita eſſe, quod minimè vis: aut memoriam mihi remittas, oportet: & facilem ei eſſe locum, etiam ſi cõprehenſio perceptióque nulla ſit.* [4] *Quid fiet artibus? quibus? iiſne quæ ipſæ fatentur coniectura ſe plus vti, quàm ſcientia: an iis quæ tantùm id quod videtur, ſequuntur, nec habent iſtam artem veſtram, qua vera & falſa diiudicent?* [5] *Sed illa ſunt lumina duo, quæ maximè cauſam iſtam continẽt. Primùm enim negatis fieri poſſe, vt quiſquam ullli rei aſſentiatur. At id quidem perſpicuum eſt: cùm Panætius, princeps propè meo quidem iudicio Stoicorum, ea de re dubitare ſe dicat, quam omnes præter eum Stoici certiſsimam putant: vera eſſe aruſpicum auſpicia, oracula, ſomnia, vaticinationes: ſeque ab aſſenſu ſuſtineat. Quod ſi is poteſt facere, vt de iis rebus, quas illi à quibus ipſe didicit, certas habuerit: cur id ſapiẽs de reliquis rebus facere nõ poſsit? An eſt aliquid quod poſitũ vel improbare, vel approbare poſsit, dubitare nõ poſsit?* [6] *An tu in ſoritis poteris hoc, cùm voles: ille reliquis rebus nõ poterit eodẽ modo inſiſtere, præſertim cùm poſsit ſine aßẽſione ipſam veriſimilitudinẽ non impeditã ſequi?* [7] *Alterũ eſt, quòd negatis actionẽ vllius rei poſſe in eo eſſe, qui nullam*

rem assensu suo cõprobet. Primùm enim videri oportet, in quo sit etiam assensus. dicunt enim Stoici sensus ipsos assensus esse: quos quoniam appetitio consequatur, actionem sequi: tolli autem omnia, si visa tollantur. Hac de re in vtranque partem & dicta sunt & scripta multa. Vide superiora: sed breui res potest tota confici. [8] Ego enim etsi maximam actionem puto repugnare visis, obsistere opinionibus, assensus lubricos sustinere, credóque Clitomacho ita scribenti, Herculis quendam laborem exantlatum à Carneade, quòd vt feram & immanem belluam, sic ex animis nostris assensionẽ, id est opinationem & temeritatem extraxisset: tamen vt ea pars defensionis relinquatur, [9] quid impediet actionem eius, qui probabilia sequitur nulla re impediente? Hoc, inquit, ipsum impediet, quòd statuet, ne id quidẽ, quod probet, posse percipi. Iam istuc te quoque impediet in nauigãdo, in conserendo, in vxore ducenda, in liberis procreandis, plurimísque in rebus, in quibus nihil sequêre præter probabile. [10] Et tamen illud vsitatum, & sæpe repudiatum refers, non vt Antipater, sed vt ais, pressius: nam Antipatrum reprehensum, quòd diceret, consentaneum esse ei qui affirmaret nihil posse comprehendi, id ipsum saltẽ dicere posse cõprehẽdi: quod ipsi Antiocho pingue videbatur, & sibi contrariũ. [11] non enim potest conueniẽter dici nihil cõprehendi posse, si idipsum cõprehẽdi posse dicatur. [12] Illo modo potius putat vrgendũ fuisse Carneadẽ, cùm sapientis nullũ decretũ esse posit, nisi cõprehensum, perceptum, cognitũ: vt hoc ipsum decretum, quod

ſapientis eſſet, nihil poſſe percipi, fateretur eſſe perceptũ. [13] *proinde quaſi ſapiens nullum aliud decretum habeat, & ſine decretis vitam agere poſſit. Sed vt illa habet probabilia, non percepta: ſic hoc ipſum, nihil poſſe percipi.* [14] *nam ſi in hoc haberet cognitionis notam, eadem vteretur in cæteris. quam quoniam non habet, vtitur probabilibus.* [15] *Itaque non metuit ne confundere omnia videatur, & incerta reddere. Non enim quemadmodũ ſi quæſitum ex eo ſit, ſtellarum numerus par, an impar ſit: item ſi de officio, multiſque aliis de rebus, in quibus verſatur, exercitatúſque ſit, neſcire ſe dicat. in incertis enim nihil eſt probabile: in quibus autem eſt, in his non deerit ſapienti neque quid faciat, neque quid reſpondeat.* [16] *Ne illam quidẽ prætermiſiſti Luculle reprehenſionem Antiochi (nec mirum: in primis enim eſt nobilis) qua ſolebat dicere Antiochus Philonem maximè perturbatum. Cum enim ſumeretur vnum, eſſe quædã falſa viſa: alterum, nihil ea differre à veris: non attendere, ſuperius illud ea re à ſe eſſe conceſſum, quòd videretur eſſe quædam in viſis differentia: eam tolli altero, quo neget viſa à falſis vera differre: nihil tam repugnare.* [17] *Id ita eſſet, ſi nos verum omnino tolleremus. Non facimus: nam tam vera, quàm falſa cernimus. ſed probandi ſpecies eſt: percipiendi ſignum nullum habemus.*

1 Expoſita Carneadis ſententia, Cicero redit ad Lucullum, id eſt Antiochum, ne ſuperioris orationis argumentum vllum ſine refutatione prætereat: reſpõdétque argumento de memoria, leui & inepto, quia falſorum etiam viſorum poſſit eſſe memoria, vt conſtat duobus exemplis Polyęni & Scyronis.

2 Polyænus fuit Athenodori filius Lampſacenus modeſtus vir & amabilis, vt ait Laertius libro decimo. Hunc Epicurus maluit geometriam dedocere, quàm ab eo diſcere. Cic. lib. 1. de finibus.

3 Syllogiſmus eſt connexus ſecundi modi ad refellendū argumētū memoriæ.

4 Argumentum à definitione artis, ſuperiori proximum fuit, quod ſoluitur per ſpecies: quæ enim dicuntur demonſtratiuæ, vt Mathematicæ artes: & quæ dicūtur opinabiles, vt Rhetoricæ, nihil habent certi & percepti, ſed probabilibus tantū præceptis & inſtitutis continentur.

5 Duo capita Lucullex cauſæ refellūtur, quæ probabant eſſe aliquem ſapientis aſſenſum: & primum quidem ab authoritate Panætii Rhodii, qui licet Stoicus ſit, negat tamen eſſe aſſentiendum & credendum auguriis, quæ reliqui Stoici veriſſima & certa eſſe confirmant, Zeno, Cleanthes, Antipater, Diogenes, Chryſippus, Poſidonius: de quibus Cicero libro 2. de Diuinatione. Panætii teſtimonium illuſtratur à paribus: ſyllogiſmus eſt connexus primi modi.

6 Alterum item argumentum à parium collatione.

7 Alterum eſt firmamentum diſputationis à Lucullo frequenter adhibitum, cùm & κατάληψιν & συγκατάθεσιν confirmaret: quibus ſublatis, dicebat omnem actionem tolli. qui locus tractatur à cauſis efficientibus aſſenſum, ſicut à Stoicis præſcriptum eſt: ſenſus enim parit aſſenſum, aſſenſus appetitionem, appetitio actionē. Cui argumento iam à nobis reſponſum eſt: & ita nunc occurritur, quòd poſſit aſſenſus & appetitus & actio gigni ex probabilibus viſis, neque tamē perceptis & cognitis.

8 Solutio argumenti duplex eſt, quòd aſſenſum cohibere, itémque res probabiles ſequi, magnæ ſint actiones hominis ſapientis. Primum declaratur à ſimilibus: vt Herculi difficile fuit tollere hydram: ſic Sapientis magnum opus eſt tollere ex animo temerariam aſſenſionem. Hydra, fuit ſerpens multorum capitum in Lernea palude iuxta Argos, cui amputato vno capite duo ſuccreſcebant. Hanc belluam Hercules primùm claua percuſſit, deinde ſagittis, poſtremò cùm ſe in latebris abdidiſſet, congeſtis lignis, igne conſumpſit.

9 Subiicit alterum genus actionum, in quibus verſatur ſapiens: vt cùm multa perſequitur officia, quorum probabilem rationem poſſet reddere, vt propoſitis aliquot exemplis conſtat.

10 Antipater & Antiochus contra hoc Academicū decretū, Nihil poſſe percipi, diſputarant: ſed ille minus ſubtiliter, hic preſſius. Hæc igitur argumēta denuò repetuntur & refelluntur: primū Antipatri dicitur pingue, id eſt hebes & parum ſubtile, vel impeditum & ineptum, vt ait Nonius, hunc locum citans.

11 Quia vtraque pars cōtradictionis ſpecialis ſimul eſſet vera, quòd non modò rectè fieri, ſed omnino fieri non poteſt.

12 Repetit argumētum Antiochi cōtra Carneadem ab adiūctis; ſyllogiſmus ſimplex primi generis integer eſt:

Omne decretum ſapientis debet eſſe perceptum:
Nihil poſſe ſciri, eſt decretum ſapientis:
Hoc igitur debet eſſe perceptum.

13 Refellit Antiochi argumentum, negādo propoſitionem ſyllogiſmi ſumptam ex ſtultiſsima veterum philoſophorum perſuaſione, qui decreta ſuæ ſcholæ & diſciplinæ tam vera & certa eſſe credebant, quàm Pythii Apollinis oracula: cùm tamen ſatis conſtet, nihil tale in antiquorum philoſophia reperiri, vt ſatis ſupérque ſit, ſi decretum ſapientis probabile fuerit.

14 Ratio à paribus. Syllogiſmus connexus ſecundi modi.

15 Diſſoluit obiectionem illam Luculli, Quòd omnia redderentur incerta, ſi nihil poſſet percipi, & argumentatur à diſsimilibus, Non quemadmodum incertum eſt ſapienti, an ſtellarum numerus par ſit vel impar: ſic officia vitæ ſunt incerta: probabilia enim ſunt ſapienti, nihil autem incertum eſt probabile.

16 Hoc argumentum similiter à Lucullo Academicis obiectum fuit, ad refellendum Philonem quasi pugnantia dicentem. hæc enim pugnantia videntur, Diuidere visa in vera & falsa, & Dicere inter vera & falsa nihil interesse.

17 Solutio argumenti ambigui fit adhibita distinctione: vera visa distinguntur à falsis, non perceptione & scientia, sed coniectura & opinione.

[1] Ac mihi videor nimis etiã nunc agere ieiunè. [2] cùm sit enim campus in quo poßit exultare oratio: cur eam in tantas angustias, & in Stoicorum dumeta compellimus? [3] Si enim mihi cum Peripatetico res esset, qui id percipi posse diceret, quod impressum esset è vero: neque adhiberet illam magnam acceßionem, quo modo imprimi non posset à falso: cum simplici homine simpliciter agerem, nec magnopere contenderẽ. Atque etiam si, cùm ego nihil dicerem posse comprehendi, diceret ille sapientem interdum opinari: non repugnarem, præsertim ne Carneade quidem huic loco valde repugnante. [4] Nunc quid facere possum? quæro enim quid sit quod comprehendi poßit. Respondet mihi non Aristoteles, aut Theophrastus, ne Xenocrates quidem, aut Polemo, sed nihil minor: quod est tale verum, quale falsum esse non poßit. Nihil eiusmodi inuenio: itaque in cognitione nimirum assentiar, id est opinabor. Hoc mihi & Peripatetici, & vetus Academia concedit, vos negatis, [5] Antiochus in primis, qui me valde mouet: vel quòd amaui hominem, sicut ille me: vel quòd ita iudico, politißimum & acutißimum omnium nostræ memoriæ philosophorum. à quo primùm quæro, quo tandem modo sit eius Academiæ, cuius se esse profiteatur? Vt omittam alia: hæc duo, de quibus agitur, quis vnquam dixit aut veteris Academiæ, aut Peripateticorum, vel id solum percipi posse, quod

esset verum tale, quale falsum esse non posset: vel sapientem nihil opinari? Certè nemo. Horum neutrum ante Zenonẽ magnopere defensum est. ego tamen vtrunque verum puto: nec dico tẽporis caussa: sed ita planè probo. [6] *Illud ferre non possum. Tu cum me incognito assentiri vetes, ídque turpißimum esse dicas, & plenißimum temeritatis: tantùm tibi arroges, vt exponas disciplinã sapiẽtiæ, naturam rerum omnium euoluas, mores fingas, fines bonorum malorúmque constituas, officia describas, quam vitam ingrediar definias, idémque etiam disputandi & intelligendi iudiciũ dicas te & artificium traditurum: perficies vt ego ista innumerabilia complectens, nusquam labar? nihil opiner?* [7] *Quæ tandem ea est disciplina, ad quam me deducas, si ab hac abstraxeris? Vereor ne subarroganter facias si dixeris tuã: atque ita dicas necesse est. Neque verò tu solus, sed me ad suam quisque rapiet. Age, restitero Peripateticis, qui sibi cum oratoribus cognationẽ esse, qui claros viros à se instructos dicant Remp. sæpe rexisse: sustinuero Epicureos, tot meos familiares, tam bonos, tam inter se amantes viros:* [8] *Diodoro quid faciam Stoico, quem à puero audiui, qui mecum viuit tot annos, qui habitat apud me, quem & admiror, & diligo, qui ista Antiocheia contemnit? Nostra, inquies, sola vera sunt. Certè sola, si vera: plura enim vera discrepantia esse non possunt.* [9] *Vtrum igitur nos impudentes, qui labi nolumus: an illi arrogantes, qui sibi persuaserint scire se solos omnia?*

QQ 1 Vniuersa oratione Luculli partibus singulis refutata & dissoluta, ad extremum Cicero adhibet excusationẽ quandam, cur tam subtiliter & spinose argumentatus sit, culpámque ipsam regerit in Stoicos, qui nimis argutè visum ipsum, de quo agitur, definiuut. Syllogismus est connexus tertii modi:

Si mihi res esset cum simplicibus philosophis & non versutis, agerem simpliciter, & non argutè:
Sed mihi res non est cum simplicibus, sed cum argutis:
Et idcirco mihi argutè agendum fuit.

2 Allegoria est à locis spatiosis, & à salebrosis, ad significandum duplex argumentationis genus: vnum copiosum & latè fusum, quod Peripatetici sequuti sunt: alterum subtile & angustum, quod placuit Stoicis. Stoicorum, ait Cicero libro 3. de finibus, non ignoras quàm sit spinosum, vel subtile dicendi genus.

3 Propositio syllogismi.

4 Assumptio syllogismi per remotionem antecedentis.

5 Antiochus adducitur in inuidiam, quòd se Academicum veterẽ profiteatur, & tamen à disciplina veteris Academiæ desciscat, quæ censet sapientem interdum aliquid opinari.

6 Postrema amplificatio est ad commonendum Lucullum ab adiunctis rerũ quæ in philosophia disputãtur. Syllogismus simplex primi generis:

Nulli rei incognitæ est assentiendum:
Quicquid in philosophia traditur, est incognitum:
Nulli igitur rei in philosophia assentiendum est.

Assumptio declaratur per tres philosophiæ partes, Ethicam, physicam, dialecticam.

7 Altera approbatio assumptionis à discrepantibus philosophorum sententiis, Epicureorum, Peripateticorum, Stoicorum, cùm vna de re vna & eadem sit lex & regula veritatis. Itaque satis magno argumento est in philosophia vetere nihil fuisse perceptum & cognitum, quòd ipsi philosophi de eadem re tam varia, tàmque discrepantia præciperent.

8 Diodorus Stoicus non solùm familiarissimè vixit cum Cicerone, sed etiam domi eius mortuus est, à quo cũ alia multa, tum dialecticam didicit, vt ait in Bruto.

9 Conclusio est syllogismi, vel potius vniuersæ refutationis aduersus Lucullum: cuius argumenta sigillatim sic à nobis animaduersa sunt adhibito lumine dialecticæ inuentionis & dispositionis, vt falsa, leuia, inconsequentia, & aliena quæ essent, indicaremus: vera, & ad rem propositã pertinentia, laudaremus: & in singulis huius contentionis capitibus non solùm nos interpretes, sed etiã dialecticos rerum æstimatores & iudices adhiberemus.

[1] Non me quidem, inquit, sed sapientem dico scire. Optimè: nempe ista scire, quæ sunt in tua disciplina. Hoc primum quale est, à non sapiente explicari sapientiam? Sed discedamus à nobismetipsis: de sapiente loquamur: de quo, vt sæpe iam dixi, omnis hæc quæstio est. In tres igitur partes & à plerisque, & à nobismetipsis distributa sapientia est. [2] Primùm ergo, si placet, quæ de na-

tura rerũ ſint quæſita, videamus: velut illud antè, Eſtne quiſquam tanto inflatus errore, vt ſibi ſe illa ſcire perſuaſerit? non quæro rationes eas quæ ex coniectura pendent, quæ diſputationibus huc & illuc trahuntur, nullã adhibent perſuadendi neceſsitatem. Geometræ prouideant, qui ſe profitentur non perſuadere, ſed cogere, & qui omnia vobis, quæ deſcribũt, probãt. [3] *Non quæro ex his illa initia mathematicorum, quibus non conceſsis, digitum progredi non poſſunt: Punctum eſſe, quod magnitudinem nullam habeat: extremitatem, quaſi libramentum, in quo nulla omnino craſsitudo ſit: lineam verò ſine vlla latitudine currentem.* [4] *Hæc cùm vera eſſe conceſſero: ſi adiiciam iuſiurandum, ſapientémne prius quàm Archimedes eo inſpectante rationes omneis deſcripſerit eas, quibus efficitur multis partibus ſolem maiorem eſſe quàm terrã, iuraturum putas? ſi feceris: ſolẽ ipſum, quem deum cenſet eſſe, contẽpſerit. Quòd ſi Geometricis rationibus non eſt crediturus, quæ vim afferũt in docendo, vos ipſi, vt dicitis: næ ille longè aberit, vt argumentis credat philoſophorum: aut ſi eſt crediturus, quorum potiſsimum?* [5] *omnia phyſicorũ licet explicare, ſed longum eſt: quæro tamen, quem ſequatur. Finge aliquem nunc fieri ſapientẽ, nondum eſſe: qua potiſsimùm ſententia melius eliget diſciplinam? & ſi quamcunque eliget, inſipiens eliget. Sed ſit ingenio diuino, quem vnũ è phyſicis potiſsimùm probabit? nec enim plus vno poterit. Non perſequor quæſtiones infinitas: tantùm de principiis rerum, è quibus omnia conſtant, videamus*

quem probet: est enim inter magnos homines summa dissensio. [6] *princeps Thales vnus è septem, cui sex reliquos consensisse primos ferunt, ex aqua dixit constare omnia:* [7] *at hoc Anaximandro populari & sodali suo non persuasit. is enim infinitatem naturæ dixit esse, è qua omnia gignerētur. pòst eius auditor* [8] *Anaximenes infinitū aëra, sed ea quæ ex eo orirentur, definita: gigni autem terram, aquam, ignem, tum ex his omnia.* [9] *Anaxagoras materiā infinitam, sed ex ea particulas similes inter se, minutas: eas primùm confusas, postea in ordinē adductas mente diuina.* [10] *Xenophanes paulo etiam antiquior, vnum esse omnia, neque id esse mutabile, & id esse deum, neque natum vnquam, & sempiternū, & conglobata figura.* [11] *Parmenides ignem, qui moueat terram, quæ ab eo formetur.* [12] *Leucippus plenum, & inane. Democritus huic in hoc similis, vberior in cæteris.* [13] *Empedocles hæc peruulgata & nota quatuor.* [14] *Heraclitus ignem.* [15] *Melissus hoc quod esset infinitum, & immutabile, & fuisse semper, & fore.* [16] *Plato ex materia in se omnia recipiente mundum esse factum censet à Deo sempiternū.* [17] *Pythagorei ex numeris & mathematicorū initiis proficisci volent omnia.* [18] *Ex his eliget vester sapiens vnum aliquem, credo, quem sequatur: cæteri tot viri & tanti repudiati ab eo condemnatique discedent.* [19] *Quamcunque verò sententiam probauerit, eam sic animo cōprehensam habebit, vt ea quæ sensibus: nec magis approbauit nunc lucere, quàm, quoniā Stoicus est, hunc mundum esse sapientem, habere mentem, quæ*

& se & ipsum fabricata sit, & omnia moderetur, moueat, regat. erit persuasum etiam, solem, lunam, stellas omnes, terram, mare, deos esse, quòd quædam animalis intelligentia per omnia ea permeet & transeat: [20] *fore tamen aliquãdo, vt omnis hic mũdus ardore deflagret. Sint ista vera (vides enim iam me fateri aliquid esse veri) comprehendi ea tamen, & percipi nego.* [21] *cùm enim tuus iste Stoicus sapiens syllabatim ista dixerit, veniet illud* [22] *flumen orationis aureum fundens Aristoteles, qui illum desipere dicat: neque enim ortum esse vnquã mundum, quòd nulla fuerit nouo cõsilio initio tam præclari operis inceptio: & ita eum esse vndique aptum, vt nulla vis tantos queat motus mutationémque moliri, nulla senectus diuturnitate temporum existere, vt hic ornatus vnquam dilapsus occidat? Tibi hoc repudiare, illud autẽ superius, sicut caput & famã tuam, defendere necesse erit: mihi ne vt dubitem quidem relinquatur? vt omittam leuitatem temerè assentientium, quanti libertas ista æstimanda est, non mihi necesse esse quod tibi est?* [23] *Cur Deus omnia nostri causa cùm faceret (sic enim vultis) tantam vim natricum viperarúmque fecerit? cur mortifera tam multa perniciosa terra maríque disperserit? Negatis hoc tam politè, támque subtiliter effici potuisse sine diuina aliqua solertia: cuius quidem vos maiestatẽ deducitis vsque ad apum formicarúmque perfectionem: vt etiam inter deos* [24] *Myrmecides aliquis minutorum opusculorum fabricator fuisse videatur.*

1 Confirmationi (quæ deinceps sequitur) eadẽ thesis proposita est, quæ refutationi fuit, Sapientem nihil illorum (quæ in philosophia tractantur) scire: quod

quidem non ſolùm verum eſt, ſed etiam longè veriſſimum. Perfecta enim ſcientia, quæ fit ex certis & indubitatis rerum cauſis, in ſolo Deo inueniri poteſt, in homine nullo poteſt: quia is ſolus rerum omnium cauſas accuratè nouit, qui cauſas rerũ omnium procreauit: & artes veterum philoſophorum (qui ſe ſapientes profitebantur) opinione tantùm, non vlla ſcientia continentur. Summa confirmationis vniuerſæ fit ex loco diſtributionis à partib^9 ad totum. Nihil in phyſica philoſophia, nihil in morali, nihil in dialectica à ſapiente percipi poteſt: nihil igitur in philoſophia omnino perceptum ſapiens habet.

2 Initium cõfirmationis ducitur ab antiquiſſima & prima parte philoſophiæ: cui vna cum phyſicis artibus mathematicæ diſciplinæ ſubiiciũtur, quia veteres phyſici etiam Mathematici fuerunt. Primus locus eſt ab adiunctis. In phyſicis res ſunt controuerſæ, & in Mathematicis principia non probata ſumuntur: nulla igitur in his vera & percepta cognitio eſt.

3 Initia Mathematicorum ſunt definitiones, poſtulata, & communes ſententiæ, quæ tanquam per ſe ſatis illuſtres ſint, in principio ſumuntur, non probantur: qualia ſunt hæc apud Euclidem, σημεῖον ἐστιν, οὗ μέρος οὐθὲν: Punctum eſt cuius nulla pars. ἐπιφάνεια ἐστιν, ὃ μῆκος καὶ πλάτος μόνον ἔχει: Extremitas quæ longitudinẽ & latitudinem tantùm habet. γραμμὴ δὲ μῆκος ἀπλατές: Linea verò longitudo nõ lata.

4 Dilemma eſt fallax. Si ſapiens iureiurando affirmet aliquid in geometria, priuſquam rationes cognouerit, mentietur: ſi cognitis rationibus tamen non credat, reliquæ philoſophiæ non credet.

5 Incipit enumerare phyſicorum ſententias de principiis, inter ſe diuerſas, vt doceat in tanta varietate nihil eſſe certum ſapienti quod ſequatur: quod argumentum apud Chriſtianos homines, & ſacris literis informatos plurimum valere debet ad confirmandam ignorantiam veterum phyſicorum, quorum ſententiæ declarant illos in phyſicis elementis & primis rerum cauſis planè cæcos fuiſſe: vt nec vnde res quęque primùm creari cœperint, nec quibus cauſis naturæ curſus regatur, intelligere, aut verbis exprimere potuerint. Itaque licet Academicus ſapiens in phyſicorum diſciplinis interdum probabile aliquid inueniat, quod ſequatur: procul tamen aberit à ſcientia & accurata cognitione cauſarum, quæ latent in tenebris, &, vt antè diximus, ſoli Deo certa ſcientia notę ſunt: ſatiſque habebit, ſi de elementis, de animalibus, de ſtirpibus, de cæteris naturæ generibus non per cauſas, quæ rem quãque cõſtituunt, ſed per accidentias & adiunctas qualitates phyſicorũ more philoſophetur.

6 Thales Mileſius princeps Ionicæ philoſophiæ principium rerum dixit aquam, quòd animalium generatio ſit humida: nec ſolùm ſtirpes in terris, ſed etiam in cælo ſtellæ paſcantur humoribus, in quo ſequitur illud Homericum,

Oceanus, de quo primùm ſunt omnia nata.

& antiquum morem iurandi per ſtygem, id eſt aquam, quaſi hæc antiquiſſimũ principium & diuiniſſimum fuerit. Lege Ariſtotelem in Metaphy.

7 Anaximander Mileſius non aquam, ſed infinitam quandam naturã à terra, aqua, aere, igne diuerſam cenſuit eſſe principium & primam cauſam infinitæ procreationis, ex qua innumerabiles mundi naſcerentur. Atque hic philoſophus de cauſis phyſicis tantùm materiam attigit, ſicuti Thales, & efficientes cauſas prætermiſit.

8 Anaximenes item Mileſius, Euriſtrati filius, Anaximãdri diſcipulus, aerem voluit eſſe initium è quo naſcerentur omnia, duabus cauſis efficiẽtibus adhibitis, quę aeream ipſam materiam formarent atque fingerẽt: vt ex aere rarefacto gigneretur ignis, ex aere denſo ventus, aqua, terra, nubes, lapides, & animantes crearentur.

9 Anaxagoras, AEgeſibuli filius Clazomenius cõmentus eſt ὁμοιομέρειαν, id eſt ſimilitudinem partium, veluti ſyluam & materiam rerum omnium gignẽdarum.

Is enim censuit in singulis rebus particulas inesse similes infinitas, ex quibus compositæ sint, résque omnes gigni & interire congregatione & seiunctione particularum similium. Quemadmodum etiam scripsit Lucretius:

Ossa videlicet è pauxillis atque minutis
Ossibus, & sic de pauxillis atque minutis
Visceribus gigni viscus, sanguénque creari,
Sanguinis inter se multis coeuntibus guttis.
Atque id Anaxagoras sibi sumit, vt omnibus omnei
Res putet immixtas rebus latitare, sed illud
Apparere vnum, cuius sint plurima mixta,
Et magis in promptu, primáque in fronte locata.

Principio autem sui operis de mēte diuina ita scripsit. Omnia simul erāt, deinde accessit mens, eáque composuit, & in ordinem redegit.

10 Xenophanes Colophonius ponit vnum principium vniuersum, neque finitum, neque infinitum, neque mutabile, neque immutabile, cuius substantia rotunda globosáque sit, quem deum nominat, qui nihil habeat commune cum hominibus, totum cernat, totum audiat, neque tamen respiret, simul sit omnia, mēs, prudentia, æternitas.

11 Parmenides Xenophanis discipulus, quem Aristoteles in physicis de vno ente malitiose calumniatur, duas physicas rerum causas statuit, ignem & terram, & illum quidem opificis, hunc verò materiæ rationem habere censuit, vt Aristoteles docet in Metaphysicis.

12 Vniuersum, si credimus Leucippo, alicubi plenum est, alicubi inane: in pleno, sunt corpora: in vacuo & inani, liberius vagantur atomi, quæ materiā probēt gignendis rebus. Democritus Leucippo astipulatus plenū vocat ens, & inane, nō ens: cuius sententia est, Omnia fieri fortuita concursione atomorū, in quibus tres sunt differentiæ, figura, ordo, & situs.

13 Empedocles elementa quatuor adhibuit, ignem, aerem, aquam, terram, velut vniuersam & communem materiem omnium rerum, & duas causis efficiētes, amicitiam & litem: illam boni, hanc mali: cuius versus sunt apud Laertium:

Ζεὺς ἀργὴς, ἥρη τε φερέσβιος, ἠδ' ἀϊδωνεύς,
Νῆστις θ' ἣ δακρύοις ἐπικροῖ ὄμμα βρότειον. Hoc est,

Iuppiter albus, & alma soror Iuno, atque potens Dis,
Et Nestis, lachrymis hominum quæ lumina complet.

Iouem, ignem: Iunonem, terram: Aidoneum, aerem: Nestin, aquam dicit.

14 Ignis Heraclito videtur esse principium, vnde omnia quæ sint, adhibita raritate aut densitate constent, quòd calor sit fons vitæ & artifex omnium rerum.

15 Hoc Melissi principium Deus est, qui virtute infinitus est, & natura immutabilis & æternus.

16 Aristoteles libro primo de cælo hoc Platoni falsò tribuit, & Aristotelem sequutus Cicero. Plato enim mundum à Deo creatum facit, & quidem sic, vt nullo modo dissolui queat, nisi ab eo à quo est colligat*, quēadmodū in Timæo scriptū est.

17 Hæc Pythagorica sunt symbola, quorum similitudo magis intelligenda est, quàm veritas.

18 Declarat arrogantiā reliquorum philosophorū, qui cùm inter se de mūdo & Deo non minus pugnaciter certent, quàm Centauri & Lapithæ, vnusquisque tamen eam philosophiam quam profitetur, certam, firmam, veram, comprehensam esse, & haberi vult.

19 Comparatio ſimilium illuſtratur exemplis & decretis Stoicis, quæ illi veriſſima & certiſſima credunt.

20 Stoici putant mundum igne deflagraturum, quia aſtrorum ignis & ætheris flamma conſumit: ex quo euenturum aiunt, vt ad extremum omnis mundus igne ſcat: cùm humore conſumpto neque terra ali poterit, neque remeabit aer, cuius ortus aqua omni exhauſta eſſe non poſſit: ita relinqui nihil præter ignem, à quo rurſum animante & Deo renouatio mundi fiet, idémque ornatus orietur. Cicero 2. de natura deorum.

21 Opponit contraria Ariſtotelis decreta Stoicorum decretis: Stoici enim mundum & ortum & interiturum cenſent, quorum vtrumque Ariſtoteli planè ridiculum eſt: itémque Stoici mundum cæleſti prouidentia regi credunt, quod Ariſtoteles, Ariſtoteleíque multi philoſophi nimis impiè derident. Licet enim Ariſtoteles in tam multis & diuerſis mundi partibus mirabilem quendam concentum, & pro rata proportione ſingularem conſenſum eſſe dixerit, nullum tamen tantæ harmoniæ authorem, moderatorem, ſeruatorem definiuit, ſed ſingulis orbibus cæleſtibus proprios motores attribuit, quorum ſupremus orbem ſummum, velut figulus rotam moueat, cæteros orbes inferiores nihil ad ſe pertinere putet: cuius doctrina non ſolùm falſa eſt, verùetiam impia, & Chriſtianis decretis, id eſt ſanctiſſimis & veriſſimis repugnans.

22 Id Cicero non ſcripſit, quòd ſic reuera ſentiret: ſed quòd, vt Plutarchus ait, laudum vel alienarum prodigus eſſet.

23 Irridet ex Peripateticorum ſententia fatidicam illam pronæã à Stoicis inductam, qui aiunt deos ita prouidere rebus humanis, vt omnia quæ in terris gignantur, ad vſum hominum procreauerint, homines autem mundi gratia. Quam ſententiã Peripatetici confutant exemplis & effectis, quia Deus ille pernicioſas res homini procreauerit: ſed tamen nihil eſt homini tam peſtiferum, vnde commoditas aliqua non percipiatur.

24 Myrmecides ſtatuarius nobilis quadrigam ex ebore, quam muſca integeret alis, fecit, & nauem quam apicula pennis abſconderet. Plinius cap. 21. lib. 7.

[1] *Negas ſine Deo poſſe quicquam. Ecce tibi è tranſuerſo Lampſacenus Strato, qui det iſti Deo immunitatẽ magni quidem muneris: ſed cùm ſacerdotes deorum vacationem habeant, quanto eſt æquius habere ipſos deos? Negat opera deorum ſe vti ad fabricandum mundum. quæcunque ſint, docet omnia eſſe effecta natura, [2] nec, vt ille, qui aſperis & leuibus, & hamatis vncinatíſque corporibus concreta hæc eſſe dicat interiecto inani: ſomnia cenſet hæc eſſe Democriti, non docentis, ſed opinantis. Ipſe autem ſingulas mundi partes perſequens, quicquid aut ſit, aut fiat, naturalibus fieri aut factum*

esse docet ponderibus & motibus. [3] *sic ille & Deum opere magno liberat, & me timore. quis enim potest, cùm existimet à Deo se curari, non & dies & noctes diuinũ numẽ horrere? & si quid aduersi acciderit (quod cui non accidit?) extimescere ne id iure euenerit? Nec Stratoni tamen assentior: neque verò tibi. modò hoc, modò illud probabilius videtur.* [4] *Latent ista omnia Luculle crassis occultata & circunfusa tenebris, vt nulla acies humani ingenij tanta sit, quæ penetrare in cælum, terrã intrare possit.* [5] *Corpora nostra non nouimus: qui sint situs partium, quam vim quæque pars habeat, ignoramus. Itaque medici ipsi, quorum intererat ea nosse, aperuerunt, vt ea viderent: nec eo tamen aiunt* [6] *Empirici notiora esse illa, quia possit fieri vt patefacta & detecta mutentur. Sed ecquid nos? eodem modo rerum naturas persecare, aperire, diuidere possumus, vt videamus, terra penitúsne defixa sit, & quasi radicibus suis hæreat, an media pendeat? Habitari ait* [7] *Xenophanes* [8] *in luna, eámque esse terram multarum vrbium & montium. Portenta videtur: sed tamen neque ille qui dixit, iurare posset ita se rẽ habere, neque ego.* [9] *Nónne etiã dicitis, esse è regione nobis, è contraria parte terræ, qui aduersis vestigiis stent contra nostra vestigia, quos Antipodas vocatis? Cur mihi magis succensetis, qui ista non aspernor, quàm eis qui cùm audiunt, desipere vos arbitrantur? Nicetas Syracusius, vt ait Theophrastus, cælum, solem, lunam, stellas, supera denique omnia stare censet,* [10] *neque præter terram rem vllam in mundo moueri: quæ cùm circum*

axem se summa celeritate conuertat & torqueat, eadem effici omnia, quæ, si stante terra, cælũ moueretur. atque hoc etiam Platonẽ in Timæo dicere quidam arbitrantur, sed paulò obscurius. [11] *Quid tu Epicure? loquere. putas solem esse tantulum? Ego ne vobis quidem tantũ. sed & vos ab illo irridemini: & ipsi illum vicissim eluditis. Liber igitur à tali irrisione* [12] *Socrates, liber Aristo Chius, qui nihil istorum sciri putat posse.* [13] *Sed redeo ad animum & corpus. satísne tandẽ ea nota sunt nobis, quæ neruorum natura sit, quæ venarũ? tenemúsne quid animus sit? vbi sit? denique sitne, aut, vt* [14] *Dicæarcho visum est, ne sit quidem vllus? Si est, treísne partes habeat, vt* [15] *Platoni placuit, rationis, iræ, cupiditatis: an simplex vnúsque sit? Si simplex,* [16] *vtrum sit ignis, an anima, an sanguis: an, vt Xenocrates, mens nullo corpore? quod intelligi quale sit, vix potest. &, quicquid est, mortale sit, an æternũ? nam vtraque in parte multa dicuntur. Horum aliquid vestro sapienti certũ videtur: nostro, ne quid maximè quidem probabile sit, occurrit: ita sunt in plerisque contrariarum rationum paria momenta.* [17] * *Sin agis verecundius, & me accusas, non quòd tuis rationibus nõ assentiar, sed quòd nullis: vincã animum, cuique assentiar, deligam: quem potissimum? quem? Democritũ? semper enim, vt scitis, studiosus nobilitatis fuit. Vrgebor iam omniũ vestrũ conuitio:* [18] *Túne aut inane quicquam putes esse, cùm ita cõpleta & conferta sint omnia, vt & quod mouebitur corporum, cedat, & quà quidque cesserit, aliud illico subsequatur:* [19] *aut*

atomos vllas, è quibus quicquid efficiatur, illarum sit dissimillimum,[20] *aut sine aliqua mente rem vllã effici posse præclaram?*[21] *& cùm in vno mundo ornatus hic tam sit mirabilis, innumerabiles, supra, infra, dextra, sinistra, ante, post, alios dißimiles, alios eiusdẽ modi mũdos esse? & vt nos nũc sumus ad Baulos, Puteolósque videamus, sic innumerabiles paribus in locis esse, eisdem nominibus, honoribus, rebus gestis, ingeniis, formis, ætatibus, eisdem de rebus disputantes?*[22] *& si nunc, aut si etiam dormientes aliquid animo videre videamur, imagines extrinsecus in animos nostros per corpus irrumpere?*[23] *Tu verò ne ista adsciueris, néue fueris commentitiis rebus assensus. Nihil sentire est melius, quàm tã praua sentire. Non ergo id agitur, vt aliquid assensu meo comprobem. quæ tu vide ne impudenter etiam postules, non solùm arrogãter: præsertim cùm ista tua mihi ne probabilia quidem videantur.*[24] *nec enim diuinationẽ, quam probatis, vllam esse arbitror: fatúmque illud etiam, quo omnia contineri dicitis, contemno. ne exædificatum quidẽ hunc mundum diuino consilio existimo: atque haud scio an ita sit.*[25] *Sed cur rapior in inuidiam? licétne per vos nescire quod nescio? an Stoicis ipsis inter se disceptare, mihi cùm iis non licebit? Zenoni & reliquis ferè Stoicis æther videtur summus deus, mente præditus, qua omnia regantur. Cleanthes, qui quasi maiorũ est gẽtium Stoicus, Zenonis auditor, Solem dominari, & rerum potiri putat. Itaque cogimur dissensione sapientum dominum nostrum ignorare: quippe qui nesciamus, Soli, an ætheri*

ſeruiamus. Solis autem magnitudo(ipſe enim hic radiatus me intueri videtur)admonet vt crebrò faciam mentionem ſui. Vos verò huius magnitudinẽ quaſi decem-
* *peda * (hinc enim me : quaſi malis architectis menſuræ veſtræ nego hoc)permenſi refertis.* 26 *Ergo credere dubium eſt,vter noſtrum ſit,leuiter vt dicam,verecundior? Neque tamẽ iſtas quæſtiones phyſicorum exterminandas puto: eſt enim animorum ingeniorúmque naturale quoddam quaſi pabulum, conſideratio contemplatióque naturæ. Erigimur, elatiores fieri videmur,humana deſpicimus,cogitantéſque ſupera atque cæleſtia,hæc noſtra vt exigua & minima contẽnimus. Indagatio ipſa rerũ cùm maximarum , tum etiam occultiſſimarum , habet oblectationem. Si verò aliquid occurret quod veriſimile videatur: humaniſſima completur animus voluptate.*
17 *Quæret igitur hæc & veſter ſapiens,& hic noſter.ſed veſter, vt aſſentiatur, credat, affirmet: noſter, vt vereatur temerè opinari , præclaréque agi ſecum putet , ſi in eiuſmodi rebus veriſimile quod ſit, inuenerit.*

1 Opponit rurſus Stoicis contrariam Stratonis authoritatem , qui negabat ope diuina factum eſſe mundum, deóſque ab omni munere feriari docebat à minori ad maius. Datur immunitas ſacerdotibus, quanto æquius eſt dari diis ipſis: quæ cõparatio non ſolùm captioſa eſt, ſed indigna philoſopho,qui ſtultiſſimè ad res expertes corporis ferias & immunitates ſacerdotum transferat. Dei autem cæleſtis & omnipotentis actio in adminiſtratione mundi, rerúmque omnium perpetua ſempiternáque fuit, eſt, & erit:nec audiendus eſt impius Strato tam abſurdè, ne dicam ſceleratè, de natura diuina balbutiens, qui cùm ait ,omnia quæ ſint, effecta eſſe natura, non intelligit hanc naturam Deum eſſe, à quo res omnes natæ , procreatæque ſunt : ſed naturam quandà falſam & cõmentitiã ſubiicit propter obſcuritatẽ & ignorationem diuinæ & cæleſtis naturæ , quæ eſt principium & prima cauſa , quæ ſuo verbo & nutu res omnes effecit.

2 Locus eſt à diſſimilibus. Democritus fortunam, Strato naturam cauſam rerum eſſe voluit . Ille ex atomis ordine,ſitu & figura diſtinctis,& fortuito inter ſe cohærentib⁹ res gigni & creari dixit. Hic quicquid fieret,naturalibus cauſis fieri,id eſt,

certis, & ad aliquem finem destinatis.

3 Sic Lucretius impius ait Physicæ artis scientiam discendam esse, vt pellatur mortis & religionis metus: vt si intelligant homines, nihil vi aut ope diuina fieri, desinant cæleste aliquod numen formidare, ac venerari: sed Stoici longè secus ac melius docēt hac rerum naturalium contemplatione homines ad modestiã, pietatem, iustitiam, reliquásque virtutes diligentius instrui, & vehementius excitari: & sacræ literæ (quæ cōntinent arcana veritatis & religionis) ex operibus Dei, id est, rebus naturalibus Deum optimum maximum piè, sanctè & religiose colēdum & prædicandum esse monent.

4 Reuertitur ad suam ἀκαταληψίαν, quam, sicut antea, cōfirmat à causis, quia res sint nobis obscuræ.

5 Confirmatio physicæ difficultatis ab inductione exemplorum.

6 Tria fuerunt genera medicorum: alii enim dicti sunt Empirici, ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας, id est, ab experientia, qui neglecta naturæ, aut morbi consideratione solam experientiam sequebantur. Alii dogmatici, qui neglecta experiētia solam artis methodum ad curandos ægrotos adhibebãt. Alii rationales, qui corporis naturam diligenter intuebantur, & causas morborum, & vires medicamentorum, & cætera omnia, quæ vel ad tuendam sanitatem, vel ad profligandum morbum pertinent, non neglectis tamen exemplis & experimentis rerum singularium.

7 Xenophanes terrã quiescere dixit, quòd in infinitum fundata esset. Thales, quòd aquis supernataret. Anaximenes, quòd sua latitudine in aere sustineretur. Empedocles, quòd celerrima cæli conuersione suspensa in medio mundi teneretur. Anaximander, quòd eius omnes partes æquè distarent à cælo. Lege Aristotelem libro secundo de cælo, capite 23.

8 Eodem modo Anaxagoras & Democritus lunam dicunt esse ignitum globum, qui in se campos, montes, valles, conuallésque complectitur, vt ait Plutarchus lib. 1. de decretis philosophorū. Huc etiã alludit Lucianus in libro de veris narrat.

9 Omnes penè antiqui authores confirmant antipodas esse, vt Strabo, Plinius, Pomponius Mela, Macrobius, Solinus, Cleomenes, excepto Lucretio, Augustino, & Lactantio: nec verò hoc ipsum mathematicis rationibus tantùm, sed etiam itineribus & vestigiis cognoscitur: Hispanis siquidem Indi Antipodes sunt.

10 Philolaus etiam Pythagoreus dixit terram circa ignem moueri in obliquo circulo: Heraclides Ponticus, Herphantes Pythagoreus terram mouent instar rotæ cardine suo nixam. Nicolaus Copernicus hisce nostris temporibus veterem illã opinionē sequutus de motu terræ multos libros scripsit, vbi probat terra mota & cælo quiescente theoricam de stellis multò certiorem tradi, quàm si secus accidat.

11 Apostrophe in Epicurum contra Mathematicos affirmantem solem tantulum esse, quantulus nobis videtur: de quo sic ait Epicureus Lucretius libro quinto,

Nec nimio solis maior rota, nec minor ardor
Esse potest, nostris quàm sensibus esse videtur.

12 Socrates apud Platonem nihil affirmat, & se omnium rerum rudem & inscium dicit, & contra eos disputat, qui se aliquid scire profitētur. Aristo Chius discipulus Zenonis induxit ἀδιαφορίαν, id est indifferentiam, quasi res inter se nihil differrent, vnde efficeretur nihil posse percipi.

13 Probat de homine nullã adhuc esse scientiã, quòd incerta sit natura corporis humani, & de animo ipsi summi philosophi inter se dissentiant. De quibus Aristoteles libro 1. de anima, & Cicero Tusculana prima.

14 Dicæarchus (vt ait Cicero) in eo sermone, quem Corynthi habitum tribus libris exponit doctorum hominum disputantium, primo libro multos loquentes fa-

cit, duobus Pherecratem quendam Phthiotam senem, quem ait à Deucalione ortũ, differentem inducit nihil esse omnino animum, & hoc esse nomen totũ inane, frustráque & animalia & animantes appellari, neque in homine inesse animum vel animam, nec in bestia: vimque omnem eam qua vel agamus quid vel sentiamus in omnibus corporibus viuis æquabiliter esse fusam, nec separabilem à corpore esse: quippe quæ nulla sit, nec sit quicquam, nisi corpus vnum & simplex ita figuratum, vt temperatione naturæ vigeat & sentiat: ad quam impiam & damnatam Dicæarchi sententiam Galenus videtur accedere, qui animam definit temperiem quandam cõsensu & conspiratione quatuor primarum qualitatum in viuentibus naturis constitutam, qua temperie sublata vita tollitur: Ita Galenus existimat animam à natura viuente separabilẽ nõ esse, sed vna cum corpore interire, imò verò ante corpus ipsum perire & dissolui: quæ opinio tam falsa est, quàm quæ falsissima.

15 Plato libro quarto de Repub. videtur affirmare tres esse animæ partes, vnã rationis, alteram iræ, tertiam cupiditatis, quòd anima contrariis affectionibus moueatur: nihil autem secundum idem contraria recipit. sed nomine partium facultates intelligit, vt vna sit animæ substantia & simplex & indiuidua, cuius tres facultates in diuersis corporis partibus exerceantur, ratio in capite, ira in corde, naturalis cupiditas in iecore.

16 Heraclito animus videtur esse ignis: Democrito aliquid igneum ex subtilissimis atomis concretũ: Diogeni, aer: Hipponi, aqua: Critiæ, sanguis: Xenocrati, numerus seipsum mouens. Lege Aristotelem capite secundo libri primi de anima.

17 Confirmat ἐποχὴν academicam in physicis quæstionibus: & dialogismum instituit Stoici alicuius philosophi cum Democritico philosopho disputãtis & altercantis de summa naturalis philosophiæ.

18 Prosopopœia est Stoici philosophi Democriticæ physicæ artis principia reprehendentis inane & atomos. Inane confutat duobus modis: vno à contrariis, plena sunt omnia, nihil igitur inane. altero à causa motum adiuuante. Corpora corporibus cedunt in motu: non igitur opus est inani.

19 Refellit atomos Democriti à repugnantibus.

20 Tertio loco refellit atheismum, item à repugnantibus.

21 Quarta refutatio de innumerabilibus mundis ab absurda similitudine.

22 Quinta refutatio de ratione intelligendi à Democrito stultè conficta, qui putabat imagines intrinsecus in animos nostros irrumpere per corporeas atomos, vnde gignerentur simulachra rerum omnium.

23 Hactenus Stoicus inuectus est in Democriticum philosophum, qui ne sapientior aliis philosophis videatur, multis errorum vitiis insimulatur & damnatur: vt de diuinatione, de fato, de fabrica mundi, vnde Cicero concludit nullam esse legitimam causam, cur sapiens Stoicis potius, quàm aliis philosophis assentiatur.

24 Sic Cicero libro secundo aduersus diuinationem disserit, cùm esset libro primo à Quinto fratre mirum in modum laudata & defensa patrocinio Stoicorum.

25 Confirmatio est à maiori ad minus. Stoici inter se pugnant, mihi ab his dissentire non licebit? Repugnãtia autẽ Stoicorũ declarantur exemplis specialibus.

26 Concludit ex tot controuersiis Physicorum lubricum & difficilem assensum sapientis, summámque difficultatem naturalis scientiæ: cuius tamen studium & inquisitionem magnopere commendat ab adiuncta pulchritudine cõtemplationis, & mirifica delectatione ingenii & mentis in contemplandis operibus naturæ.

27 Dissimilitudo inter sapientem Stoicum & Academicum à variis effectis.

[1] *Veniamus nunc ad bonorum malorúmque notionẽ.*

sed paulùlum antè dicendum est. Non mihi videntur considerare, cùm physica ista valde affirmãt, earum etiã rerum authoritatem, si quæ illustriores videantur, amittere. non enim magis assentiuntur, neque approbant lucere nunc, quàm cùm cornix cecinerit, tum aliquid eam aut iubere, aut vetare: nec magis affirmabunt signum illud, si erunt mensi, sex pedum esse, quàm solem, quem metiri non possunt, plusquã duodeuiginti partibus maiorem esse quàm terram. [2] *Ex quo illa conclusio nascitur: si, sol quantus sit, percipi non potest, qui cæteras res eodem modo quo magnitudinem solis approbat, is eas res non percipit. Magnitudo autem solis percipi non potest. qui igitur id approbat, quasi percipiat, nullam rem percipit.* [3] *Responderint posse percipi quantus sol sit: non repugnabo, dummodo eodem pacto cætera percipi comprehendique dicãt. Nec enim possunt dicere aliud alio magis minúsue comprehendi: quoniam omnium rerum vna est definitio comprehendendi.* [4] *Sed quod cœperam, quid habemus in rebus bonis & malis explorati? nempe fines cõstituẽdi sunt, ad quos & bonorũ & malorũ summa referatur. Qua de re est igitur inter summos viros maior dissẽsio? & omitto illa quæ relicta iã videntur: &* [5] *Herillum, qui in cognitione & scientia summũ bonum ponit: qui cùm Zenonis auditor esset, vides quantum ab eo dissenserit, & quàm non multum à Platone* [6] *Megarici, quorum fuit nobilis disciplina: cuius, vt scriptum video, princeps Xenophanes, quem modò nominaui: deinde eũ secuti Parmenides & Zeno: itaque ab his Eretriaci*

philosophi nominabantur. Pòst Euclides Socratis discipulus Megareus: à quo iidem illi Megarici dicti, qui id bonum solum esse dicebant, quod esset vnum, & simile, & idem semper. hi quoque multa à Platone. A Menedemo autem, quòd is Eretrias fuit, Eretriaci appellati: quorum omne bonum in mente positum, & mentis acie, qua verum cerneretur. Illis similia, sed opinor explicata vberius & ornatius. Hos si contemnimus, etiam abiectos putamus illos, certè minus despicere debemus [7] Aristonem, qui cùm Zenonis fuisset auditor, re probauit ea, quæ ille verbis: nihil esse bonum, nisi virtutem: neque malum, nisi quod virtuti esset contrarium: in mediis ea momenta quæ Zeno voluit, nulla esse censuit. Huic summum bonum est, in his rebus neutram in partem moueri: quæ ἀδιαφορία ab ipso dicitur. Pyrrho autem, ea ne sentire quidem sapientem, quæ ἀπάθεια nominatur.

1 Proponit se dicturum de secunda parte sapientiæ, quæ est de vita & moribus: sed tamen quasi imprudens aliquid sit oblitus, regreditur ad physicã, vt irrideat naturalem diuinationem probatam à Stoïcis, & theorema de solis magnitudine. argumentum est à comparatione parium.

2 Argumentum est à paribus. Syllogismus connexus primi modi plenus & integer.

3 Occupat quæ dici possunt ad assumptionẽ syllogismi, nihílque perfecta cognitione posse comprehendi docet ex vi definitionis, quòd vna sit definitio comprehensionis, quæ æqualiter omnibus rebus subiectis conueniat.

4 Iterat propositam quæstionem de moribus, totámque hãc disciplinam incertam esse contendit, quòd inter philosophos sit maximè controuersa: quorum sententiæ (vt omnes summatim complectamur) bipartitæ diuidũtur in eas quæ explosæ sunt à scholis, & in eas quæ à magnis philosophis retentæ defensǽque sunt. Rursus explosæ tres sunt: prima Herilliorum, secunda Megaricorum, siue Eretriacorum, tertia Aristoneorum, siue Pyrrhoneorum, quas Cicero præteritione quadam cursim & breuiter exponit.

5 Prima secta Herilliorũ ab Herillo Carthaginẽsi fluxit, qui (vt ait Laertius) summũ bonũ hominis interdũ vult esse scientiam, vt omnia referantur ad bene viuendum, ne ignorantia deiiciamur: scientiam autem esse habitum ex comprehensis & impressis visis, qui quidem verbis explicari nequeat: interdum verò dicit nullum

esse finem bonorum, nihílque inter virtutem & vitium interesse, cuius libri breues quidem fuerũt, sed succi ac sentẽtiæ pleni, in quibus disputabat aduersus Zenonem.

6 Secunda secta Megarensis appellatur ab Euclide Megarensi, vel Eretriaca à Menedemo Eretriaco, quæ censuit vnum solum esse bonum, quod esset vnum & simile, & idem, & semper, qualis est solus Deus, cum quo cæteræ res collatæ tantũ vmbram quandam boni præ se ferunt, non veram & expressam speciem: Socrates autem apud Platonem sæpe disserit Deũ esse ipsum bonum, in cuius adeptione perfectáque contemplatione, beata hominis vita consistit, cùm animus vinculis corporis liberatus in cælo Deum contemplatur, eiúsque perfecta sapientia perfruitur. Vides igitur vt Megarici à Platone non discesserint in quæstione de summo bono.

7 Tertia secta fuit Aristoneorũ & Pyrrhoneorũ ab Aristone & Pyrrhone: Aristo Chius summũ bonum definit ἀδιαφορίαν, id est indifferẽtiam, vt si quis promiscuè & indifferenter inter virtutem & vitium vixerit, nulla habita huius vel illius ratione: & sapientem præclaro histrioni similem esse ait, qui siue Thersitæ, siue Agamemnonis personam sumit, vtrunque decorè & aptè repræsentat. Pyrrho Eliensis ἀπαθείαν, id est, vacuitatem affectuum summum bonum statuit, vt sapiens omni perturbatione & affectu liber nihil appetat, nihil fugiat, nec hoc potius quàm illud sequatur, sed in omnibus rebus indifferẽter, & sine vllo affectu se habeat: cuius quidem philosophi vita præceptis & decretis consentanea fuit, vt docet Laertius lib. 9.

[1] Has igitur tot sentẽtias omittamus: hæc videamus, quæ nũc diu multúmque defensa sunt. [2] Alij voluptatem finem esse voluerunt: quorum princeps Aristippus, qui Socratem audierat, vnde Cyrenaici: pòst Epicurus, cuius est disciplina nunc notior, neque tamen cum Cyrenaicis de ipsa voluptate consentiens. Voluptatem autẽ & honestatem fines esse Calliphο censuit: vacare omni molestia Hieronymus: hoc idem cum honestate Diodorus. ambo hi Peripatetici. Honestè autẽ viuere, fruentem rebus iis, quas primas homini natura conciliet, & vetus Academia censuit, vt indicant scripta Polemonis, quem Antiochus probat maximè: & Aristoteles, eiúsque amici nunc proximè videntur accedere. Introducebat etiam Carneades non quò probaret, sed vt opponeret Stoicis, summum bonum esse, frui iis rebus quas primas natura conciliauisset. Honestum autem quod ducatur à conciliatione naturæ, Zeno statuit finem esse bo-

*norum, qui inuentor & princeps Stoicorum fuit. Iam illud perſpicuum eſt, omnibus finibus iis bonorum, quos expoſui, malorum fines eſſe contrarios.[3] Ad vos nunc refero, quem ſequar, modò ne quis illud tam ineruditũ abſurdúmque reſpondeat, quemlibet, modò aliquẽ. nihil poteſt dici inconſideratius. cupio ſequi Stoicos: licétne? Omitto per ipſum Ariſtotelem, meo iudicio in philoſophia propè ſingularem: per ipſum Antiochum, qui appellabatur Academicus: erat quidem, ſi perpauca mutauiſſet, germaniſſimus Stoicis. Erit igitur res iam in diſcrimine.[4] nam aut Stoicus conſtituatur ſapiens, aut veteris Academiæ. vtrunque non poteſt: eſt enim inter eos non de terminis, ſed de tota poſſeſſione contentio. nã omnis ratio vitæ diffinitione ſummi boni continetur: de qua qui diſsident, de omni vitæ ratione diſsident. Non poteſt igitur vterque ſapiens eſſe, quoniam tãtopere diſſentiũt: ſed alter. ſi Polemoneus, peccat Stoicus rei falſæ aſſentiens. vos quidem nihil dicitis à ſapiente tam alienum eſſe. ſin vera ſunt Zenonis: eadem in veteres Academicos Peripateticóſque dicenda. * Hic igitur neutri aſſentiens, ſi nunquam, vter eſt prudẽtior? Quid, cùm ipſe Antiochus diſſentit quibuſdam in rebus ab iis quos amat, Stoicis, nónne indicat non poſſe illa probanda eſſe ſapienti? Placet Stoicis, omnia peccata eſſe paria: at hoc Antiocho vehementiſsimè diſplicet. liceat tandem mihi conſiderare vtram ſententiam ſequar.[6] Præcide, inquit, ſtatue aliquando quidlibet. quid? quæ dicuntur quidem, & acuta mihi videntur in vtranque partem, & paria:*

nónne caueam ne scelus faciam? Scelus enim dicebas esse Luculle, dogma prodere. Contineo igitur me, ne incognito assentiar: quod mihi tecum est dogma commune. [7] *Ecce multo maior etiam dissensio. Zeno in vna virtute positam beatam vitam putat. Quid Antiochus? Etiam, inquit, beatã, sed non beatissimã. Deus ille, qui nihil cẽsuit deesse virtuti. homuncio hic, qui multa putat præter virtutẽ homini partim chara esse, partim etiam necessaria.* [8] *Sed ille vereor ne virtuti plus tribuat, quàm natura patiatur, præsertim Theophrasto multa disertè copioseque dicente.* [9] *Et hic metuo ne vix sibi constet: qui cùm dicat esse quadã & corporis & fortunæ mala, tamen eum qui in his omnibus sit, beatum fore censet, si sapiens sit.* [10] *Distrahor: tum hoc mihi probabilius, tum illud videtur: & tamen nisi alterutrum sit, virtutem iacere planè puto.* [11] *Verùm in his discrepãt. Quid illud? in quibus consentiunt, num pro veris probare possumus, Sapientis animum nunquam neque cupiditate moueri, neque lætitia efferri? Age, hæc probabilia sanè sint: num etiam illa, Nunquam timere, nunquam dolere? Sapiénsne non timeat? nec, si patria deleatur, non doleat? satis durum: sed Zenoni necessarium: cui præter honestũ nihil est in bonis.* [12] *tibi verò Antioche minimè: cui præter honestatem multa bona, præter turpitudinẽ multa mala videntur: quæ & venientia metuat sapiens necesse est, & venisse doleat. Sed quæro, quando ista fuerint ab Academia vetere decreta, vt animum sapientis commoueri & conturbari negarent?* [13] *Mediocri-*

tates illi probabãt, & in omni permotione naturalẽ volebant esse quendam modum. [14] *Legimus omnes Crantoris veteris Academici de luctu: est enim non magnus, verùm aureolus, &, vt Tuberoni Panætius præcipit, ad verbum ediscendus libellus.* [15] *Atque illi quidem etiam vtiliter à natura dicebant permotiones istas animis nostris datas, metũ cauẽdi causa, misericordiam ægritudinémque clementiæ: ipsam iracundiam fortitudinis quasi cotem esse dicebant: rectè, secúsne, aliàs viderimus. Atrocitas ista quidem tua quo modo in veterem Academiam irruperit, nescio.*

QQ. 1 Transit à reiectis & explosis philosophorum de beata vita sentẽtiis ad retentas & defensas, quas quidem Tuscul. 5. partitur in simplices & mixtas, & simplices in quatuor genera: sed nunc sublata luce diuisionis duntaxat eas enumeratione complectitur.

2 Aristippus summum bonum censet esse in voluptate corporis, quòd omne animal simulatque natum est, voluptatem appetit, vt summum bonum: dolorémque fugit, vt summum malum. Illa autem indolentia & doloris vacuitas (quam tuetur Epicurus) non videtur Cyrenaicis voluptas, neque priuatio voluptatis dolor, quia voluptas & dolor versantur in aliquo motu suaui aut aspero. Placet autẽ Aristippo eum esse beatum & sapientem, non qui sit in perpetuis voluptatibus, sed qui maiore ex parte his perfruatur.

3 Communicatio est cum aduersariis, & confirmatio Academicæ ἀκαταληψίας à differentibus philosophorum testimoniis & decretis.

4 Probat à fine summam philosophorum inter se dissensionem. Syllogismus est simplex primi generis.

5 Aliud argumentum à dissimilibus, quæ sunt causæ cur Academicus sapiens assensum retineat.

6 Occurrit huic obiectioni, Sapiẽs eliget de multis quidlibet: & refellit à causis efficientibus ἐποχὴν, & à testimonio Luculli.

7 Indicat differentiam inter Antiochum & Zenonem de summo bono, quæ accuratius explicatur lib. 5. de finib. & horum philosophorum contraria argumenta inter se comparat ad probandam difficultatem, vel potius temeritatem alicui rei assentiendi.

8 Argumentum Antiochi contra Zenonem ducitur à testimonio Theophrasti, qui in libro de beata vita disputat, quamobrẽ is qui torqueatur, aut crucietur, beatus esse non possit: in eo etiam libro putatur dicere beatam vitam in rotam non ascẽdere, & in Calisthene suo laudauit illam sententiam,

Vitam regit Fortuna, non Sapientia. Cic. Tusculana quinta.

9 Argumentum est Zenonis contra Antiochum & veteres Academicos à repugnantibus.

10 Conclusio ancipitis deliberationis ad retinendam ἐποχήν.

11 Transit à differentia ad similitudinem doctrinæ, quæ est inter Zenonem & veteres Academicos, qui eodem modo sapientem definiunt liberum & vacuũ ab omni perturbatione, cupiditate, lætitia, timore, molestia: quod tamen de sapiẽte cogitare (vt omni prorsus careat affectu) difficile est.

12 Apostrophe in Antiochum non satis congruenter Academicorum decretis de persona sapientis philosophantem, quia Academici non prorsus adimunt affectus sapienti, sed in eo mediocres & moderatos esse volunt.

13 Virtus moralis, vt ait Aristoteles secundo Ethico, est habitus voluntarius in mediocritate positus, ea quæ ad nos refertur, ratione sic rectus, vt vir prudẽs præscripserit. Mediocritas autem in moderãdis perturbationibus vel actionibus cernitur, vt hæ neque modum transeant, neque ab eo deficiant: sicut etiam præclarè dicit Horatius,

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos vltra citráque nequit consistere rectum.

14 Confirmatio à testimonio Crantoris Solensis, qui poemata quædam scripsit. Laudatur eius liber, quem de luctu edidit, vt ait Laertius libro quinto.

Cic. Tusc. 4. 15 Declarat ex Academicorum sentẽtia vtilitatem affectuũ in homine, quorum talis est oratio: Primum multis verbis iracundiam laudant: cotem fortitudinis esse dicunt: multóque & in hostem, & in improbum ciuem vehemẽtiores iratorum impetus esse. Leues autem ratiunculas eorum qui ita cogitarent, Præliũ rectum est hoc fieri, cõuenit dimicare pro legibus, pro libertate, pro patria. Hæc vllam habent vim, nisi ita excanduit fortitudo? Nec verò de bellatoribus solùm disputant, imperia seueriora nulla esse putant sine aliqua acerbitate iracundiæ. Oratorem denique non modò accusantem, sed ne defendentem quidem probant sine aculeis iracũdiæ. Quæ etiam si non adsit, tamen verbis atque motu simulandam arbitrantur, vt auditoris irã oratoris incẽdat actio: virũ denique videri negant, qui irasci nesciat, eámq; quam lenitatem nos dicimus, vitioso lenitudinis nomine appellant. Nec verò solùm hãc libidinem laudant: (est enim ira, vt modò definiui, vlciscendi libido) sed illud ipsum genus vel libidinis, vel cupiditatis ad summam vtilitatem esse dicunt à natura datum.

[1] *Illa verò ferre non possum, non quòd mihi displiceant: sunt enim Socratica pleraque, mirabilia Stoicorũ quæ παράδοξα nominãtur: sed vbi Xenocrates, vbi Aristoteles ista tetigit? Hos enim quasi eosdem esse vultis. illi vnquam dicerent* [2] *sapientes solos reges? solos diuites? solos formosos?* [3] *omnia quæ vbique essent, sapientis esse?* [4] *neminem Consulem, Prætorem, Imperatorem, nescio an ne quinqueuirum quidem quenquam nisi sapientem? postremò, solum ciuem, solum liberũ? insipientes omnes, peregrinos, exules, seruos, furiosos? Denique scripta Ly-*

curgi, Solonis, [5] duodecim tabulas nostras, non esse leges? ne vrbeis denique, aut ciuitates, nisi quæ essent sapientium? [6] Hæc tibi Luculle, si es assensus Antiocho familiari tuo, tam sunt defendēda, quàm mœnia: mihi autē bono modo tantum, quantū videbitur. [7] Legi apud Clitomachum, cùm Carneades, & Stoicus Diogenes ad Senatum in Capitolio starent, A. Albinum, qui tum [8] P. Scipione & M. Marcello Consulibus Prætor esset, eum qui cum auo tuo Luculle Consul fuit, sanè doctum hominem, vt indicat ipsius historia scripta Græcè, iocātem dixisse Carneadi: Ego tibi Carneade Prætor esse non videor, quia sapiens non sum: nec hæc vrbs, nec in ea ciuitas. Tum ille, Huic Stoico non videris. Aristoteles, aut Xenocrates, quos Antiochus sequi volebat, non dubitasset quin & prætor ille esset, & Roma vrbs, & eam ciuitas incoleret. Sed ille noster est planè, vt suprà dixi, Stoicus, perpauca balbutiens. Vos autem mihi veremini, ne labar ad opinionem, & aliquid adsciscam & comprobem incognitum: quod minimè vultis. [9] Quid consilij datis? testatur sæpe Chrysippus treis solas esse sententias quæ defendi poßint de finibus bonorum: circuncīdit & amputat multitudinem. aut enim honestatem esse finem, aut voluptatem, aut vtrunque. nam qui dicant summum bonum id esse, si vacemus omni molestia, eos inuidiosum nomen voluptatis fugere, sed in vicinitate versari: quod facere eos etiam qui illud idem, cum honestate coniungerent: nec multo secus eos qui ad honestatem prima naturæ commoda adiungerēt. [10] Ita

tres reliquit sententias, quas putet probabiliter posse defendi. Sit sanè ita. quanquam à Polemonis, & Peripateticorum & Antiochi finibus non facilè diuellor: neque quicquã habeo adhuc probabilius. [11] *Veruntamẽ video quàm suauiter voluptas sensibus nostris blandiatur. Laboro, vt assentiar Epicuro aut Aristippo. reuocat virtus, vel potius reprehendit manu: pecudum illos motus esse dicit: hominem iungit Deo. Possum esse medius: vt, quoniam Aristippus, quasi animũ nullum habeamus, corpus solum tuetur: Zeno, quasi corporis simus expertes, animum solum complectitur: vt Calliphontem sequar, cuius quidem sententiam Carneades ita studiose defensitabat, vt eam probare etiam videretur. quanquã Clitomachus affirmabat, nunquam se intelligere potuisse, quid Carneadi probaretur. Sed si ipsum finẽ velim sequi, nónne ipsa seueritas, & grauis, & recta ratio mihi obuersetur? tu, cùm honestas in voluptate contemnenda consistat, honestatem cum voluptate, tanquam hominẽ cum bellua copulabis?* [12] *Vnum igitur par, quod depugnet, reliquũ est, voluptas cum honestate: de quo Chrysippo fuit, quantum ego sentio, non magna contentio. Alterum si sequare, multa ruunt, & maximè communitas cum hominum genere, charitas, amicitia, iustitia, reliquæ virtutes: quarũ esse nulla potest, nisi erit* [13] *gratuita. nam quæ voluptate, quasi mercede aliqua, ad officium impellitur, ea non est virtus, sed fallax imitatio simulatióque virtutis.* [15] *Audi contrà illos qui nomen honestatis à se ne intelligi quidem dicant: nisi fortè quod*

gloriosum sit in vulgus, id honestũ velimus dicere, fontẽ omnium bonorum in corpore esse: hanc normam, hanc regulam, hanc præscriptionem esse naturæ: à qua qui aberrauisset, eum nunquam quid in vita sequatur, habiturum. [16] *Nihil igitur me putabis, hæc & alia innumerabilia cùm audiam, moueri? tam moueor, quàm tu Luculle: neque me minus hominẽ, quàm te putaueris. Tantũ interest, quòd tu cùm es commotus, acquiescis, assentiris, approbas, verum illud, certum, comprehensum, perceptum, ratum, firmum, fixum fuisse vis, déque eo nulla ratione neque pelli, neque moueri potes. Ego nihil eiusmodi esse arbitror, cui si assensus sim, non assentiar sæpe falso, quoniam vera à falsis nullo discrimine separantur: præsertim cùm iudicia ista dialecticæ nulla sint.*

1 Negat Academica esse pleraque paradoxa, quæ Stoici, & Antiochus ab Academia vetere profecta videri volunt. Argumentum ex dissimilibus, licet ista dicantur à Socrate, ab Academicis tamen non dicuntur.

2 Cùm Zeno sapientem appellaret regem, diuitem, formosum, consulem, prætorem, liberum, cæterísque similibus vocabulis, spectauit ea bonorum genera, quæ imprimis magna & mirabilia vulgo viderentur, qualia sunt fortunæ, & corporis, & animi, & quadam orationis magnificentia delectatus metaphoricõs ad animum transtulit.

3 Sic Socrates ratiocinabatur, Deorum sunt omnia: viri boni sunt deorum amici, & amicorum bona sunt communia: bonorum igitur virorum sunt omnia.

4 Zeno dicebat neminem esse consulem nisi sapientem, quia omnes magistratus virtute & sapientia definiendi sunt, non opibus & diuitiis.

5 Quia non essent ad perfectam sapientiæ formam descriptæ.

6 Cõcludit sicut antea quid intersit inter Stoicũ & Academicũ à dissimilibus.

7 Recitat duos iocos: vnum Albini Prætoris in Carneadem, alterum Carneadis in Diogenem Stoicum. Hi duo philosophi cum Critolao Peripatetico ab Atheniensibus ad Senatum populúmque Romanum missi fuerant impetratum, vti mulcta remitteretur quingentorum talentorum, quam Athenienses fecerant propter Oropi vastationem, vt ait Gellius cap.14. libri septimi.

8 P. Scipio Nasica & M. Claudius Marcellus Consules fuerãt anno vrbis conditæ quingẽtesimo nonagesimo nono. Aulus Posthumus Albinus & L. Licinius Lucullus anno sexcentesimotertio. hic Albinus historiam Romanam Græcè scripsit, vt ait Cicero in Bruto.

9 Cõmunicatio iteratur aptissima ad significandam difficultatem percipien-

di in tanta præsertim varietate opinionum, quas Chrysippus cæteris amputatis in tria genera concludere voluit.

10 Conclusio Chrysippeæ diuisionis de summo bono ex remotione quarūdam partium.

11 Argumenta sunt ancipitis,& in varias partes diductę deliberationis in quęstione de finibus,ad confirmādum lubricos assensus esse sapientum in tanta multitudine opinionum.

12 Alterum argumētum est ancipitis deliberationis de voluptate & virtute, qualem Xenophon lib. primo de dictis Socratis scripsit obtigisse Herculi pubescenti, qui cùm deligere vellet, quam viuendi viam esset ingressurus, dicitur abiisse in solitudinem,ibique diu ac multum dubitasse, cùm duas vias cerneret,vnam voluptatis, alteram virtutis, vtram ingredi melius esset.

13 Argumentum pro virtute contra voluptatem ducitur à fine & natura propria virtutis.

14 Cic. lib. 1. de legibus, Quid liberalitas, gratuitáne ęst, an mercenaria? si sine pręmio, benigna est & gratuita: si cum mercede, mercenaria.

15 Argumentum voluptatis contra virtutem ab authoritate & testimonio Epicureorum.

16 Concludit qualis sit Academicus sapiens in philosophia morali, & quid differat à Stoico.

[1] Venio enim iam ad tertiā partē philosophiæ. Aliud iudiciū[2] Protagoræ est, qui putet id cuiq; verū esse, quod cuique videatur: [3] aliud Cyrenaicorū, qui præter permotiones intimas nihil putāt esse iudicij: aliud Epicuri, qui omne iudiciū in sensibus, & in rerum notitiis, & in voluptate cōstituit. [4] Plato autem omne iudicium veritatis, veritatémque ipsam, abductā ab opinionibus, & à sensibus cogitationis ipsius & mētis esse voluit. Num quid horum probat noster Antiochus? ille verò ne maiorum quidem suorum. vbi enim aut Xenocratem sequitur, cuius libri sunt de ratione loquendi multi, & multū probati? aut ipsum Aristotelem, quo profectò nihil est acutius, nihil politius? à Chrysippo pedem nunquam. Quid ergo Academici appellamur? an abutimur gloria nominis? [5] aut cur cogimur eos sequi, qui inter se dissident? In hoc ipso, quod in elementis dialectici docent quo

modo iudicare oporteat, verum falsúmne sit, si quid ita connexum est, vt hoc: Si dies est, lucet: quāta contentio est? Aliter Diodoro, aliter Philoni, Chrysippo aliter placet. Quid? cum Cleanthe doctore suo quàm multis rebus Chrysippus dissidet? Quid? duo vel principes dialecticorum, Antipater & Archidemus opiniosissimi homines, nónne multis in rebus dissentiunt? 6 Quid me igitur Luculle in inuidiam, & tanquā in concionē vocas? & quidem, vt seditiosi Tribuni solent, occludi tabernas iubes? quo enim spectat illud, cùm artificia tolli quereris à nobis, nisi vt opifices concitentur? qui si vndique omnes conuenerint, facilè contra vos incitabuntur. Expromam primùm illa inuidiosa, quòd eos omnes qui in concione stabunt, exules, seruos, insanos esse dicatis: deinde ad illa veniā, quæ iam non ad multitudinē, sed ad vosmetipsos qui adestis, pertinent. 7 negat enim vos Zeno, negat Antiochus scire quicquā. Quo modo, inquies? nos enim defendimus etiam insipiētem multa comprehēdere: at scire negatis quenquam rem vllam, nisi sapientem: & hoc quidem Zeno gestu conficiebat. nam cùm extensis digitis aduersam manum ostenderat, visum, inquiebat, huiusmodi est: deinde cùm paulum digitos contraxerat, assensus huiusmodi: tum cùm planè compresserat, pugnúmque fecerat, comprehensionem illam esse dicebat. qua ex similitudine etiam nomen ei rei, quod antè non fuerat, κατάληψιν imposuit. Cùm autem læuam manum admouerat, & illum pugnum arctè vehementérque cōpresserat, scientiam talem esse dicebat: cuius compotem,

nisi sapientē, esse neminem. Sed qui sapiens sit, aut fuerit, ne ipsi quidem solent dicere. [8] *ita tu nunc Catule lucere nescis: neque tu Hortensi in tua villa nos esse. Num nimis hæc inuidiose dicuntur? Hæc tamen minus elegāter, illa subtilius. Sed quomodo tu, si comprehendi nihil posset, artificia concidere dicebas, neque mihi dabas, id quod probabile esset, satis magnam vim habere ad artes: sic ego nunc tibi refero, artem sine scientia esse non posse. An pateretur hoc Zeusis, aut Phidias, aut Polycletus, nihil se scire, cùm in his esset tanta solertia? Quòd si eos docuisset aliquis, quam vim habere diceretur scientia, desinerent irasci: ne nobis quidē succēserent, cùm didicißet id tollere nos, quod nusquam esset: quod autem satis esset ipsis, relinquere.* [9] *quam rationem maiorum etiam comprobat diligentia: qui primùm iurare ex sui animi sententia quenque voluerūt: deinde ita teneri, si sciens falleret, quòd in scientia multa versaretur in vita: tum qui testimonium diceret, vt arbitrari se diceret etiam quod ipse vidisset: quæque iurati iudices cognouissent, vt ea non esse facta, sed vt videri pronūtiarēt.* [10] *Verùm quoniam non solùm nauta significat, sed etiam Fauonius ipse insusurrat, nauigandi nobis Luculle tempus esse: & quoniam satis multa dixi, est mihi perorandū. Posthac tamen, cùm hæc quæremus, potius de dissensionibus tantis summorum virorum disseramus, de obscuritate naturæ, déque errore tot philosophorum, qui de bonis, contrariisque rebus tantopere discrepant, vt cùm plus vno verū esse non poßit, iacere necesse sit tot & tam nobiles*

disciplinas, quàm de oculorũ, sensuúmque reliquorũ mẽdacijs, & de sorite, aut pseudomeno, quas plagas ipsi cõtra se Stoici texuerunt. [11] *Tum Lucullus, Non molestè, inquit, fero nos hæc contulisse. Sæpius enim congredientes nos, & maximè in Tusculanis nostris, siqua videbuntur, requiremus. Optimè, inquam. sed quid Catulus sentit? quid Hortensius?* [11] *Tum Catulus, Egóne, inquit? ad patris reuoluor sententiam: quam quidem ille Carneadeam esse dicebat: vt percipi nihil putem posse, assensurũ autem non percepto, id est, opinaturum sapientem existimem, sed ita, vt intelligat se opinari, sciátque nihil esse quod comprehendi & percipi posit:* * *per ἐποχὴν illam omnium rerũ comprobans, illi alteri sententiæ, nihil esse quod percipi posit, vehemẽter assentior. Habeo, inquam, sententiã tuam, neque eã admodũ aspernor. sed tibi quid tandem videtur Hortensi? Tum ille ridens, tollendũ teneo te, inquam. nam ista Academiæ est propria sententia. Ita sermone confecto Catulus remansit, nos ad nauiculas nostras descendimus.*

ꝶꝶ 1 Transitus à philosophia morali ad dialecticam tertiam partem sapientię, in qua Cicero disputat nullam inesse sapientiã, ex variis & dissidentibus veterum dialecticorum decretis: de Iudicio veritatis, & notitiis rerum quæ præcepta suprà docuimus à dialecticis institutis aliena esse, ad physicam de anima & animæ affectionibus tractationem propriè pertinere.

2 Has ineptias Protagoræ Aristoteles refellit in Metaphysicis cap. 5. lib. 4. Nam si, ait, quod cuique videtur, id verum est, plerique autem res contrarias simul opinantur, accidit vt vtraque pars contradictionis vera simul esse posit, quo quidẽ nihil est in philosophia absurdius.

3 Aristippus duos fontes instituit, intimam voluptatem & dolorem, vnde oriatur omne iudiciũ veritatis. Epicurus sensus internos vult esse integros & sanctos iudices, & notiones à sensibus impressas, & voluptatem, id est lenem quendam motum quo sensus afficiuntur: vt quicquid hi iudices statuerint, id ratum, firmum, verum iudicetur.

4 Verba sunt Socratis in Theęteto, An veritatẽ eo percipere posimus, quo

essentiam nō percipimus? TH. Non. SOC. Cuius autem quis veritate caret, huius scientiam vllam habet? TH. Quomodo id fieri posset? SOC. In motionibus igitur sensuum scientia nō est, in ratiocinatione tamen quæ circa illas versatur, inesse oportet: hac enim naturam rerum & veritatem attingere possumus, illis non possumus. TH. Id perspicuum est.

5 Dialecticam Stoicorum insimulat vt incertam & variā à differentibus eorum decretis.

6 Hactenus docuit in artibus philosophiæ nullam inesse firmam κατάληψιν & scientiam: & quia Lucullus conquestus erat hac ratione tolli artes, festiuè comparat eum seditioso Tribuno plebis, quasi opifices vrbanos in Ciceronē concitare volenti: alluditque ad furiosos Tribunos plebis, qui operarios homines promptos ad scelus & maleficium interim comparabant, vt in comitiis quicquid vellent, per vim & scelus obtinerent: quo tempore claudebantur opificum tabernæ. Atque pari festiuitate Cicero iocatur in Lucullum, & in inuidiā vocat: quod Stoica & Antiocheia paradoxa sequitur, quæ sunt inuidiosa ciuibus, quos Stoici seruos, quos exules, quos denique insanos, & furiosos appellant.

7 Alter est inuidiæ locus, quo Cicero suspectā & inuidiosam Lucullo & Hortensiò reddit Zenonis & Antiochi disciplinam, idque testimonio ipsius Zenonis gestu & similitudine manuum distinguentis visum, assensum, comprehensionē, & sciētiam: definientisque eam scientiam, quæ in nullo homine possit inueniri. quo argumento nec Lucullus, nec Hortensius quicquam sciunt, aut sapientes esse possunt.

8 Iocus in Hortensiū festiuior est, quàm aptior ad rem ipsam: quærenda enim fuerant exempla rerum vniuersalium, non singularium.

9 Alterum argumentum aduersus κατάληψιν ab antiqua & Romana iurisiurandi formula & consuetudine, vbi testes & iudices iurati tantum opinandi verbis vtebantur.

10 Perorationis argumentum & occasio captatur à causis efficientib*, quibus adiungitur breuis epilogus eorum, quæ dicta sunt in confirmatione & cōfutatione.

11 Lucullus decorum suum tenet, neque probans neque improbans orationem Ciceronis.

12 Catulus sententiam dicit, in qua summa est totius Academicæ institutionis comprehensa duobus decretis, quorum primum est, Sapientem nihil scire, nullique rei tanquam perceptæ assentiri: alterum, Sapientem multa opinari, hisque eatenus assentiri, quatenus probabilia & verisimilia sunt.

FINIS.

CICERO VARRONI S. D.

ETSI munus flagitare, quãuis quis ostẽderit, ne populus quidẽ solet, nisi cõcitatus: tamẽ ego expectatione promissi tui moueor vt admoneam te, non vt flagitem. Misi autem ad te quatuor admonitores non nimis verecũdos. nosti enim profectò os adolescentioris Academiæ. Ex ea igitur media excitatos misi: qui metuo ne te fortè flagitent. ego autem mandaui vt rogarẽt. Expectabam omnino iam diu, méque sustinebam, ne ad te prius ipse quid scriberẽ, quàm aliquid accepissem, vt possem te remunerari quàm simillimo munere: sed cùm tu tardius faceres, id est, vt ego interpretor, diligentius, teneri non potui quin coniunctionem studiorum, amorisque nostri, quo possem literarum genere declararem. Feci igitur sermonem inter nos habitum in Cumano, cùm esset vnà Pomponius: tibi dedi parteis Antiochianas, quas à te probari intellexisse mihi videbar: mihi sumpsi Philonis. Puto fore, vt cùm legeris, mirere id nos locutos esse inter nos, quod nunquã locuti sumus: sed nosti morem dialogorum. Post hæc autẽ mi Varro quamplurima, si videbitur, & de nobis, & inter nos: serò fortasse, sed superiorum temporum fortuna Reip. causam sustineat: hæc ipsi præstare debemus: atque vtinam quietis temporibus, atque aliquo si non bono, at saltem certo statu ciuitatis hæc inter nos studia exercere possemus. quanquam tum quidem vel aliæ quæpiam rationes, honestas nobis & curas & actiones darent. nunc

autem quid eſt, ſine his cur viuere velimus? Mihi verò cum his ipſis vix: his autem detractis ne vix quidem. Sed hæc coràm, & ſæpius. Migrationem & emptionem fæliciter euenire volo, tuúmque in ea re conſilium probo. Cura vt valeas.

Index eorum quæ in Academia, fragmentóque Ciceronis Academico continentur.

Index eorum quæ in Lucullo continentur.

FINIS.

PARISIIS.
EXCVDEBAT MATTHAEVS DAVID
IDIBVS MAII.
1550.